
agorakitaplığı
SALÂH BİRSEL
BEYOĞLU'NDA BÜYÜLÜ GECELER
1950'lerde Sinema
SALÂH BİRSEL
BEYOĞLU'NDA BÜYÜLÜ GECELER

Salâh Birsel

BEYOĞLU'NDA BÜYÜLÜ GECELER

1950'lerde Sinema

Sinema - 102

Beyoğlu'nda Büyülü Geceler - 1950'lerde Sinema
Salâh Birsel

Yayına hazırlayan: Mehmet Güreli
Mizanpaj: Sibel Yurt
Görsel tasarım: Şükran Gören
Dizgi ve son okuma: Eylem Asrav Akınhay

© 2016; bu kitabın Türkçe yayın hakları
Agora Kitaplığı'na aittir.

Birinci Basım: Ocak 2016

ISBN: 978-605-103-306-8

Baskı ve Cilt: Ceylan Matbaası
Güven İş Merkezi, B Blok, No 318
Topkapı/İstanbul
Tel: (0212) 613 10 79

AGORA KİTAPLIĞI
Sertifika no: 12761
Kuloğlu Mah. Turnacıbaşı Cad.
No: 54, Çukurcuma-Beyoğlu/İSTANBUL
Tel: (0212) 243 96 26 - (0212) 251 37 04 Fax: (0212) 243 96 28
www.agorakitapligi.com
posta: agora@agorakitapligi.com

Dağıtım: Punto Kitap, Tel: (0 212) 496 10 50

SALÂH BİRSEL'İN ODASINDA...

Çocukluğumun en güzel saatlerini onun odasında geçirdiğimi hatırlıyorum. Mabedimdi orası benim.

Beni en çok çeken, sonradan *Cahiers du Cinéma* olduklarını öğreneceğim sinema dergileriydi.

Bazı akşamlar, belki de her akşam, boyumun zor eriştiği masasında bir bilet görürdüm.

Üzerindeki 21.15 yazıyordu.

Dayım sinemaya gidiyordu geceleri. Beş yaşındaydım, okuyabiliyordum ve bu bir keşifti benim için.

Sonra işte bu yazılar çıkıyordu ortaya. Bu sinema yazıları, *Vatan* ve *Yeni Sabah* gazetelerinde yayınlandı.

Sonraki yıllarda Salâh Birsel o dergileri ve yüzlerce fotoğrafı hediye etti bana. Onlara gözüm gibi bakıyorum ve onun yanında geçirdiğim her anı sevinçle hatırlıyorum ve o günlere dönüyorum.

O'nu çok özlüyorum...

Bu yazılar 1955-1960 arası Cihangir'de Somuncu Sokak'taki evimizde yazılmıştır.

Mehmet Güreli

Salâh Birsel bu kitapta okuyacağınız film eleştirilerinde aşağıdaki ölçütleri kullanmıştır:

★★★★ Bundan iyisi yapılamaz.
★★★ Muhakkak görülmeli.
★★ Görülmeli.
★ Görülse de olur, görülmese de...
o Rahatsız olmağa değmez.

★★★★ Bundan iyisi yapılamaz.
★★★ Muhakkak görülmeli.
★★ Görülmeli.
★ Görülse de olur, görülmese de...
o Rahatsız olmağa değmez.
SALAH BİRSEL

24 Nisan 1956, Yeni Sabah

Şeytan Kadın *(The Solid Gold Cadillac)* ★★

Reji: Richard Quine; *oynayanlar:* Judy Holiday, Paul Douglas, Fred Clark, John Williams, Hiram Sherman, Neva Paterson; *prodüksiyon:* Columbia 1956. Amerikan filmi – Yeni Melek sinemasında.

1920 doğumlu olan Richard Quine Amerika'nın genç rejisörlerinden biridir. İlk önceleri tiyatro ve sinemada aktör olarak çalışan Quine'in ilk filmi 1951'dedir. O zamandan bu yana *İşte Paris, Kız Kardeşim Helen, Bücür Çavuş* gibi komediler yapan ve kimi zaman da *Sarışın Yosma* gibi polis filmlerine uzanan rejisör, son yıllarda komedide karar kılmışa benziyor.

Şeytan Kadın da bir komedidir. Aslında George S. Kaufman ile Howard Teichmann'ın bir piyesi olan bu komedi karışık işler çeviren bir şirketin idarecileri ile bu şirketin her nasılsa 10 hisselik senedine sahip olan zeki ve aynı zamanda saf bir kızın (Judy Holliday) çatışmaları üzerine kurulmuştur.

İdareciler, toplantılara katılıp ulu orta tenkidler yapan bu kızdan kurtulmak için, onu yeni ihdas ettikleri hissedarlarla mektuplaşma bürosunun başına getirirler. Judy Holliday'in bütün vazifesi gelen mektuplara cevap vermektir. Hatta bu iş için kendisine bir sekreter de ayrılır. Ama gelin görün ki, hissedarlardan tek bir mektup bile gelmez. O zaman Judy Hollyday "Hissedarlardan mektup gelmiyor ama, bu benim onlara mektup yazmamamı gerektirmez" diye düşünür ve hemen kolları sıvayarak işe girişir.

Nedir ki, şirket idarecileri hissedarlara yazılan bu mektupların, yarın, öbür gün kötü sonuç vereceğini hesaplayarak, Judy Holliday'in sekreterine yol verirler. Judy Holliday bu muamele karşısında ilkin istifa etmeğe karar verir, fakat sonradan kalarak idarecilerle savaşmağı tercih eder.

İdarecilerden birinin bir hatası, açılan savaşta Judy Holliday'e yardımcı olur. Holliday'in maiyetinde artık bir düzine sekreter vardır. Bütün hissedarlara mektuplar yazılmakta, onların özel hayatları ile ilgilenilmektedir.

İdareciler bu zorlu kızdan kurtulmak için yeni tedbirler alırlar, fakat o tedbirler de işe yaramaz ve film böylece devam eder.

Richard Quine, *Kız Kardeşim Helen* filminde olduğu gibi bu filmde de komediyi güldürmek için güldürmek şeklinde anlamıyor, oyuncuların suratlarını pastalara gömmesi veya birbirleriyle çarpışması yolu ile değil de, konunun tabii bir seyri olarak ortaya çıkıyor.

Filmde Judy Holliday'in başarısı da üzerinde durulmağa hak kazanıyor. Amerikan rejisörü George Cukor'un *Dünkü Çocuk* (Born Yesterday), *Şöhret Delisi* (It Should Happen To You), *Annemin Evine Dönüyorum* (The Marring Kind) filmlerinden tanıdığımız Jody Holliday ölçülü ve içten oyununu *Şeytan Kadın*'da da gösteriyor.

Şafak Bekçileri *(Bombers 52)* ★

Reji: Gordon Douglas; *oynayanlar:* Natalie Wood, Karl Malden, Marsha Hunt, Efrem Zimbalist Jr.; *prodüksiyon:* Warner Bros 1957 Amerikan Filmi – Site sinemasında.

Santiago Fedaileri, *Alevli Kalpler*, *Mara Maru* gibi sıra filmleri yapmakla tanınmış Warner Bros'un rejisörlerinden Gordon Douglas *Şafak Bekçileri*'nde yine eski yolunda yürüdüğünü gösteriyor.

Gerçi, bazı planların birbirine bağlanış şekillerinde Gordon Douglas'a iyi bir not verilebilir. Fakat işin kazandırdığı bu ustalık öyle uzun boylu devam etmediği gibi Irving Wallace'ın Sam Rolfe'un bir hikâyesinden çıkardığı senaryo da bu ustalığın yıldızını söndürüyor.

Şafak Bekçileri tadsız bir senaryoyu seyircilere sunmakla da kalmıyor. Gordon Douglas, filminde askerlik mesleğinin en şerefli meslek olduğunun propogandasına da girişiyor. Gerçi Çavuş Brennan'ın kızı ile sevişen bir Albay'ın bu çavuşla çatışması filme bir aksiyon da kazandırıyorsa da, bu aksiyon da filmi kurtaramıyor.

Bununla beraber, filmin ilk yarısı ikinci yarısı karşısında seyirciyi daha çok ilgilendiriyor.

23 Aralık 1956, Vatan

Evsiz Kadınlar *(Femmes Damnees)*

Reji: Giuseppe Amato; *oynayanlar:* Linda Darnelle, Anthony Quinn, Valentina Cortese, Lea Padovani; *prodüksiyon:* Cel İncom; *dağıtan:* Cinedis. İtalyan filmi (Fransızcaya duble edilmiştir.) – Yeni Ar sinemasında.

Fransız yazarlarından Jacques Audiberti tarafından 1955 yılı içinde yapılan 10 güzel film arasında (bu 10 film içinde *Lola Montes, La Strada, Cennet Yolu* da vardır) sayılan *Evsiz Kadınlar* İtalyanların yeni gerçekçilik (neo-realism) metodlarına göre

Evsiz Kadınlar'da (1955) Anthony Quinn ile Valentine Cortese.

hazırlanmış oldukça güzel bir kurdeladır. Kamerayı Anchise Brizzi kullanmışsa da filmin fotoları kameramana bir değer kazandıracak güçte değildir. Filmin rejisörü Giuseppe Amato da filmin ritmi için fazla yorulmuşa benzememektedir.

Filmin konusu kısaca şudur: Birbiriyle arkadaş olan üç düşkün kadın vardır (Linda Darnell, Valentina Cortese, Lea Padovani). Bunlardan Lila (Linda Darnell) mesleğinden gayet memnundur. İkincisi Vally ise hep bu korkunç hayattan kurtulmak çarelerini araştırır. Üçüncüsünün ise bir kız çocuğu vardır. Bütün emeli bu yavrucuğu iyi bir şekilde yetiştirmektir. Günlerden bir gün Vally, Venezüellalı bir delikanlı olan Fransesko (Anthony Quinn) ile tanışır. Fransesko Vally'yi beğenir, almak ister, fakat konuşmalarının ertesi günü, işleri yüzünden, Ve-

nezüella'ya hareket etmek zorundadır. Vally'nin yolculuk için pasaportu olmadığını öğrenince kızar ve ayrılır. Vally evine döner, çok müteessirdir. Bu sırada telefon çalar. Telefonu eden Fransesko'dur. Bir çare bulmuştur. Nikâhta arkadaşı ve vekili Giovanni kendisini temsil edecek, nikâhtan sonra da Vally kolaylıkla pasaport çıkarıp kendisinin yanına gelecektir. Nikâh günü gelir çatar. Fakat Giovanni, nikâhtan önce Vally'yi bir kenara çeker, kendisinin düşkün bir kadın olduğunu, arkadaşının kanmasına izin vermeyeceğini söyler. Vally ne yapacağını şaşırır, büyük bir üzüntü içinde kiliseden kaçarken bir otomobilin altında kalır ve ölür.

Vally'nin ölümü iki arkadaşını sarsmıştır. Lola memleketine, ailesinin yanına dönmek isteyerek istasyona gider. Orada izinli çıkan deniz erlerinin kendisine attıkları laflar, içinde uyumakta olan şeytanı yeniden dürtükler. Lola artık gene eski Lola'dır, her şeyi unutur ve çocuğunu yetiştirmek iciin sokaklarda sürten arkadaşının yanına döner.

Filmde Anthony Quinn'in rolü kısadır. Fakat bu kısalık içinde de son yılların en iyi artistlerinden biri olarak kabul edilen Anthony Quinn, birinci sınıf bir aktör olduğunu ortaya koymağa zaman bulabilmiştir. Valentina Cortese'nin başarısı da onun başarısından aşağı değildir.

Aşk Güzel Şeydir
(Love is a Many-Splendored Thing)

Reji: Henry King; *oynayanlar:* Jennifer Jones, William Holden; *prodüksiyon:* 20th Century, Fox; *renk:* De Luxe. Amerikan filmi – Yeni Melek sinemasında.

Rejisör Henry King'in 1955 yılında yaptığı üç filmden ikincisi olan *Aşk Güzel Şeydir* (diğer ikisi *Untamed* ile *Carousel*) Amerikalıların deyimiyle "Spectacular-Göz doyurucu" olmaktan başka bir değer taşımamaktadır. Senaryo Han Suvin'in (*A Many-Splendored*) adlı eserinden alınmıştır. Senaryoyu John Patrick hazırlamıştır.

Filmin konusu oldukça kısadır. Hong-Kong hastanesinde doktor olan yerli bir kadın (Dr. Han Suyin-Jennifer Jones) Mark Eliot (William Holdan) adında bir gazeteci ile tanışır. İkisi de birbirlerini çok severler. Fakat gazeteci evli olduğu için Dr. Han'la evlenemez. Karısı ayrılmayı kabul etmediği için de çaresizlik içinde kalır. Bu sırada Kore harbi patlar, gazeteci Kore'ye harp muhabiri olarak gider ve orada ölür. Ölüm haberi Dr. Han Suyin'i çok derinden sarsar. Fakat gazeteci Mark Eliot'tan gelen bir mektupta tesellisini bulur. Onlar hayatta kimsenin erişemeyeceği bir saadete erişmişler, birbirlerini delice sevmişlerdir.

Kanlı Aşk filminde Jennifer Jones'a hayran kalmış olanlar, öyle sanıyorum ki, bu filmde de kendisini çok beğeneceklerdir. William Holden içinse bu durum çok başkadır. Denilebilir ki, 20th Century-Fox şirketi William Holden'le bir jön prömiye buhranı içinde olduğunu açıklamaktadır. William Holden bir çok yerde beceriksiz, kimi yerde de ruhsuz bir oyuncu olmaktan öteye geçememiştir.

1947'de çevirdiği *Capitain from Castile*, 1952'de çevirdiği *Kilimancaronun Karları* kurdelalarıyla ismini büyük rejisöre çıkarmış olan Henry King ise yukarıda dediğim gibi bu filmde fazla bir şey yapamamıştır. Hong-Kong, Cunking, Makau'nun özelliklerini, Çinlilerin bize kapalı olan adetlerini perdede bol bol göstermek yolunu seçen rejisörün çok tehlikeli bir alanda at oynattığı düşünülebilir.

Filmin seyirciyi kendine bağlayan sahneleri varsa bunlar güzelliklerini rejisörden değil, Jennifer Jones'un ve eşsiz oyunuyla Leon Shannoy'un iyinin çok üstünde olan fotolarından gelmektedir.

Denizde İsyan *(The Caine Mutiny)*

Reji: Edward Dmytryk; *oynayanlar:* Humphrey Bogart, Jose Ferrer, Van Johnson, Fred Mac Murray; *prodüksiyon:* Columbia Picture, Stranley Kramer; *dağıtan:* Columbia Picture Corporation; *renk:* Technicolor. Atlas sinemasında.

1945'te yaptığı *Filipinlere Dönüş* (Back To Bataan) filmiyle dikkati çeken Amerikan rejisörü Edward Dmytryk'in bu filmi konusunu Herman Wook'un Pulitzer armağanını kazanan aynı isimdeki bir büyük hikâyesinden almaktadır.

Senaryoyu Stanley Roberts hazırlamıştır.

İkinci Dünya Savaşına katılan Caine adındaki bir Amerikan mayın tarama gemisi mürettabatı arasındaki ruh çatışmaları üzerine kurulan filmde uzun konuşmalara fazlaca yer verilmişse de bunlar filmin ritmini bozacak cinsten değildir. Hele Humphrey Bogart'ın hiç açık vermeyen sanatçılığı bu filmi görülmesi gereken filmler katma çıkarmaktadır.

30 Aralık 1956, Vatan

Sonsuz Aşk *(Les Amants du Tage)* ★★★

Reji: Henri Verneuil; *oynayanlar:* Françoise Arnoul, Daniel Gelin, Trevor Howard, Jacques Moulleres, Dalio; *prodüksiyon:* Film E. G. C. Hoche Production - Fides. Fransız filmi – Saray sinemasında.

Konusu Fransız romancılarından Joseph Kessel'in bir hikâyesinden alınan ve senaryosu Jacques Campanez, diyalogları da ünlü tiyatro yazarı Marc-Gilbert Sauvajon tarafından yazılan *Sonsuz Aşk* Henri Verneul'ün bir hayli başarılı bir kordelasıdır. Kamerayı kullanan Roger Hubert de cadre'ları çok iyi

ayarlamasını bilmiştir. Filmin dış sahneleri Lizbonda ve Nzare köyü ve plajında çekilmiştir (Portekiz).

Filmin konusu: 1944 Ağustosu. Paris hürriyetine kavuşuyor. Genç bir er, Pierre Rounier (Daniel Gelin), karısını yatakta âşığıyla oynaşır görünce hem karısını hem de âşığını öldürür. Fakat savaştan dönen bir erin uğradığı kırıklığı takdir eden mahkeme jürisi kendisini oy birliğiyle beraat ettirir.

Hatıralarından kurtulmak isteyen Pierre, Brezilya gibi uzak bir memlekete yerleşmeyi düşünür. Bunun için, Brezilya'ya kabul edileceği zamana kadar Lizbon'da taksi şoförlüğü yapmaya başlar.

Bir gün Lizbon rıhtımına, güzel bir kadın ayak basar. Kadının adı Lady Catherine Dinver'dir (Françoise Arnoul). Pierre kadını taksiyle limandan alır, büyük otellerden birine yerleştirir. Catherine yalnız olarak yolculuk etmektedir. Bir yıl önce, kocası Londra'da bir otomobil kazasında ölmüştür. Geceleyin, bir kabarade Pierre ile Catherine birbirine sokulmak fırsatını bulurlar. Ertesi gün Catherine oteli terk eder, Pierre'in mahallesindeki bir pansiyona taşınır.

Pierre, Catherine'i Nazare kermesine götürür. Orada Harry Lewis (Trevord Howard) adında bir İngiliz dedektifine rastlarlar. Harry Lewis, Lord Dinver'in ölümünü sonuçlayan kazanın, Catherine tarafından hazırlandığına inanmaktadır. Catherine, Harry Lewis'i görünce şaşırır ama kim olduğunu Pierre'e söylemez.

Ertesi gün dedektif Pierre'in taksisine biner. Yolda ona Lady Dinver'in tehlikeli güzelliğine karşı uyanık olmasını öğütler.

Şüphe tohumları Pierre'in kafasına ekilmiştir. Kadını terk edip Brezilya'ya hareket etmek kararını verir. Veda için Catherine'i gördüğü vakit Catherine Lord Dinver'i hiç sevmediğini,

ayrılırsa yine eski yoksul hayatına dönmesi gerektiğini, bunu göze alamadığı için Lord'u öldürdüğünü söyler. Bu itiraf Pierre'i yumuşatır, gene aklını başından alır. Catherine'i de Brezilya'ya götürmek düşüncesiyle onu vapura yerleştirir.

Fakat, bu arada, rıhtımda karşılaştığı Harry Lewis Catherine'e inandığından ötürü Pierre'le alay eder. Pierre yeniden şüpheye kapılmıştır. Son bir sahneden sonra Catherine, Pierre'in hiç bir zaman kendisine inanamayacağını anlar, vapurdan iner, Harry Lewis'e teslim olur.

Pierre, Catherine'in bu hareketini vapur kalktıktan sonra fark eder. Catherine'e yaptığı haksızlığı anlarsa da artık boşu boşuna bağırmaktan başka elinden bir şey gelmez.

Sonsuz Aşk dozu tam kararında olan bir aşk filmidir. Hele Nazare kumsalında geçen aşk sahneleri tam bir gerçekçilikle işlenmiştir. Bu sahnede rejisör arka planı uzaklaştırmak için tele-objektif kullanmıştır ki bu da bize Henri Verneuil'in sanatında bir hayli usta olduğunu göstermektedir.

Filmde Françoise Arnoul, Daniel ve çok kısa rolüyle Dalio çok rahat, çok tabii oynamaktadırlar. İngiliz aktörü Trevor Howard da dedektif rolünde başlı başına bir tip yaratmıştır.

Peter Pan'ın Maceraları *(Peter Pan)* ★★★

Filmi sunan: Walt Disney Productions; *dağıtan:* RKO Radio Pictures, Inc., *renk:* Tecnicolor- Amerikan filmi – Yeni Ar sinemasında.

Kamerasız sinema diye anılan karton filmler, denilebilir ki, aktörleri canlı varlıklar olan filmleri gölgede bırakacak bir hızla ilerlemektedirler.

Peter Pan'ın Maceraları (1956).

Bunun bir sebebi vardır. Öteki filmlerin yapısı gerçi tek insana, yani rejisöre bağlıdır ama bir film bitmiş bir hale gelinceye kadar türlü ellere değmektedir. Haydi, rejisör senaryo üzerinde istediği gibi oynadı diyelim. Fakat iş bununla sona eriyor mu? Dekor, aksesuar, kamera, kameraman, aktörler, ses alma makinası, ses operatörleri, montajcı bütün bunlar sanki rejisörün işini bozmak için aralarında anlaşmışlar gibi her dakika rejisörün kafasında kurmaya çalıştığı dünyanın karşısına çıkarlar ve her biri kendi gücü yettiği kadar filmin akışına ayak diremeye uğraşırlar. Tersine, o insanlar olsun, o makineler olsun, rejisörün yaratmayı tasarladığı düzene sözde omuz vermek için görevlendirilmişlerdir. Fakat filmin kuruluşunda söz hakkı olan elemanların hepsi iki kere ikinin dört ettiği bir değişmezliğe bir kesinli-

ğe sahip olmadıkları için, sonuç, çoğu zaman rejisörün yapmak istediği değil de yapmak istemediği şeye çevrilmiş oluyor.

Konuya bu bakımdan bakınca, karton filmlerin şansı diğer filmlere karşılık, daha açıktır denilebilir. Filmin yaratıcısı artık dekora, aktöre, kameraya, kameramana, aksesuara baş eğmek zorunda değildir. Çünkü bunların hiç birine ihtiyacı yoktur. O, kendi sanatçılığını, kendi yaratıcılığını gölgelendirecek bir engele rastlamadan eserini kurmaya çalışır.

Peter Pan'ın Maceraları da işte böyle bir karton filmdir. Film konusunu, İngiliz romancısı ve tiyatro yazarı Sir James M. Barry'nin bir eserinden almaktadır. Filmi sunan Walt Disney olmakla beraber kartonları o çizmiş değildir. Bu iş için 8-10 ressam çalışmıştır.

Filmde yaratılan tipler, özellikle Peter Pan, Vendy, Kaptan Hook, ateşböceği Minkerbell çok canlıdır.

Peter Pan'ın maceraları, küçük büyük herkesin zevkle seyredeceği bir filmdir.

26 Ocak 1957

Kelepçeli Âşık *(To Catch A Thief)* ★★★★

Reji: Alfred Hitchcock; *senaryo:* John Michael Hayes; *hikâye:* David Dodge; *kamera:* Robert Burcks; *müzik:* Lyn Murray; *oynayanlar:* Gary Grant, Grace Kelly, Charles Vanel; *prodüksiyon:* Paramount Pictures Corporation; *renk:* Technicolor; Amerikan filmi – Yeni Melek sinemasında.

Alfred Hitchock, filmlerinde daima entrika bulunmasını is-teyen bir rejisördür. Fakat bu entrikayı en başarılı biçim-

Kelepçeli Âşık'ta (1955) Grace Kelly.

de düzenlemesini de bilir. *Kelepçeli Âşık* da böyle bir film. Her şey yerli yerinde. Her söz, her adım, her kamera hareketi bir ölçüye, bir düzene, bir ritme göre ayarlanmış. İnsan, kurdelada, lüzumsuz diyebileceği tek bir plana, tek bir kareye rastlayamıyor.

Konu, Nice ve Cannes'da geçmektedir. John Robie (Gary Grant) namuslu hayata dönmüş bir hırsızdır. Fakat, kendisini taklit eden biri seri halinde hırsızlıklar yapınca, polis John Robie'den kuşkulanır ve onu yakalamak ister. John Robie kaçar

ve asıl hırsızı ele geçirmeğe uğraşır. Bu arada bir milyonerin kızı olan Francis (Grace Kelly) ile tanışır. Kız, Robie'nin hırsız olduğunu sandığı halde kendisine âşık olur. Fakat annesinin gerdanlığı çalınınca işler karışır. Filmin sonunda asıl hırsız meydana çıkar. Francis de John Robie'sine kavuşur.

Göründüğü gibi filmin konusunda fazla bir şey yoktur. Fakat Hitchcock bu az şeyden çok şey çıkarmakta herkesle boy ölçüşebilecek bir rejisör. Hitchcock'un geçen yıllarda *Cinayet Var, Arka Pencere* filmlerini seyretmiştik. Öyle sanıyorum ki, 1955 yılında çevrilen *Kelepçeli Âşık* da onlar kadar güzel, onlar kadar büyüleyici.

Melek mi Şeytan mı? *(The Shrike)* ★

Reji: Jose Ferrer; *senaryo:* Ketti Frings; *oynayanlar:* Jose Ferrer, June Alyson; *prodüksiyon:* Universal International; Amerikan filmi – Yeni Ar sinemasında.

Konusu Joseph Kramm'ın bir piyesinden alınan bu filmin hem baş rolünü hem de rejisörlüğünü Jose Ferrer yapmaktadır. Bu artist kendini rejisör olarak kabul ettirmiş değildir. Zaten *Melek mi Şeytan mı?* da Jose Ferrer'in tek filmi olsa gerek.

Kocasını seven ve onun yükselmesini isteyen bir kadın ile bu sevgiyi kendine göre yorumlayan bir koca arasındaki anlaşmazlığı işleyen filmin konusu oldukça ilgi çekicidir. Fakat beceriksiz bir rejisör elinde bu güzel konu birtakım can sıkıcı planların sıralamasından öteye geçememiş.

Sarışın Yosma *(Pushover)* ★★

Reji: Richard Quine; *senaryo:* Roy Huggins; *kamera:* Lester H. White; *oynayanlar:* Fred Mac Murray, Phil Carey, Kim Novak, Moroty Malone; *prodüksiyon:* Columbia Pictures Corporation; Amerikan filmi – Elhamra sinemasında.

Richard Quine'in 1954 yılında çevirdiği üç filmden birisini, *İşte Paris,* geçen hafta Yeni Ar sinemasında görmüştük. İkincisi de *Sarışın Yosma* adıyla Elhamra'da oynuyor. Geçen yazılarımda Richard Quine'in hem musikili komediler, hem de polis filmleri yaptığını yazmıştım. *Sarışın Yosma* bu ikincilerden.

Filmin dokusu hiç de karışık değil. Banka soyan ve cinayet işleyen bir haydutu ele geçirmeğe çalışan polis memuru Paul'u (Fred Mac Murray), haydutun sevgilisi (Kim Novak) kandırır ve onu haydutu öldürmeğe ve paraları bölüşmeğe ikna eder. Paul bunu yaparsa da iş meydana çıkar ve polis kurşunu ile can verir.

Konunun basitliğine rağmen rejisör filmi çok iyi işlemiştir. Işık ve fotolar üzerinde de fazlaca durduğu anlaşılmaktadır.

Acemi Doktor *(Doctor at House)* ★★

Reji: Ralph Thomas; *senaryo:* Nicolas Phipps; *oynayanlar:* Dirk Bogarde, Muriel Pavlow, Kenneth More, Donald Sinden, Kay Kendall; *prodüksiyon:* J. Arthur Rank Organisation. İngiliz filmi – Saray sinemasında.

Lüks sinemasında *Toto Tımarhanede* komedisi ikinci haftasına başlarken Saray sineması da bir İngiliz komedisi göstermeğe başladı: *Acemi Doktor*. Filmin oldukça iyi sahneleri var.

Konu tıp fakültesi öğrencilerinin hayatını hikâye etmektedir. Baş rolü oynayan Dirk Bogarde hayli başarılı ve sevimli bir aktör.

16 Şubat 1957, Vatan

Kanlı Ok *(Broken Lance)* ★★★

Reji: Edward Dmytryk; *senaryo:* Ricchard Murphy; *foto:* Joe Mac Donald A. S. C.; *müzik:* Leigh Harline; *oynayanlar:* Spencer Traccy, Robert Wagner, Jean Peters, Richard Widmark, Katy Jurado; *renk:* De Luxe; *prodüksiyon:* 20th Century Fox. Amerikan filmi. *uzunluğu:* 96 dakika – Atlas sinemasında.

Konusunu Philip Yordan'ın bir hikâyesinden alan *Kanlı Ok* 19. yüzyılda Batı Amerika çiftliklerinden birinde geçmektedir.

Şimdiye kadar gördüğünüz Western filmlerinde çiftçilerin birbirleriyle veya yerlilerle olan savaşları anlatılırken bu film bir çiftçinin kendi oğullarıyla olan çatışmasını işlemektedir.

Matt Devereaux'nun (Spencer Tracy) oğullarından üçüncü bir anadan, dördüncüsünün de yerli bir kadından (Katy Jurado) dünyaya gelmiş olmaları çatışmayı daha da şiddetlendirmektedir. Hele Matt'ın en küçük oğlu Joe'yu ötekilerine tercih etmesi işi büsbütün çığrından çıkarmaktadır.

Rejisör Edward Dmytryk'in bu yıl *Denizde İsyan, Maceralar Beldesi* filmlerini görmüştük. Dmytryk'in sert ve etkileyici bir üslûbu var. Bu üslûp kimi zaman, baştan savma macera filmlerinin karakterine bürünüyorsa da, kimi zaman insanı büyüleyen, ona seyirci olduğunu unutturan bir seviyeye yükseliyor. *Kanlı Ok*'ta Matt Devereaux'nun ölümünü anlatan sekans işte bu ikinci Dmytryk'in elinden çıkmıştır denilebilir.

Film akıcıdır. Senaryo iyi düzenlenmiştir. Spencer Tracy, Matt Decereaux rolüyle, büyük bir aktör olduğunu bir kere daha belli etmektedir. Yalnız şunu da söylemeden geçemeyeceğim: 20th Century-Fox'un yıldızlarını harcamaktan çekinmediğini *Dişi Örümcek*, *Firavun'un Gözdesi* filmlerinden biliyorduk. *Kanlı Ok*'ta da, bir iki güzel mizansenine rağmen, Richard Widmark harcanmak istenmiştir.

Vatan Kurtaran Kadın
(Lady Godiva of Coventry) ★★★

Reji: Arthur Lubin; *senaryo:* Oscar Brodney ve Harry Ruskin; *foto:* Carl Ghutric A. S. C.; *müzik:* Joseph Gershenson; *oynayanlar:* Maureen O'Hara, George Nader, Victor Mc Laglen, Rex Reason; *renk:* Technicolor; *prodüksiyon:* Universal International. Amerikan filmi – Yeni Ar sinemasında.

Vatan Kurtaran Kadın İngiltere Krallığının ilk kuruluş yıllarında Saksonlarla Normanların savaşlarını anlatan bir filmdir. Kral Edward İngiltere'yi birleştirmek için Lord Leofric'i (George Nader) bir Norman prensesiyle evlendirmek isterse de Lord bir hapishane müdürünün kız kardeşi olan Güzel Godiva (Maureen O'Hara) ile evlenerek bu tehlikeyi atlatır. Lady Godiva halkın içinden yetiştiği için kocasının da halk tarafından sevilmesine uğraşır. Bu arada Norman kontları halka zulüm yaparlarsa da neticede Normanların asıl maksatlarının İngiltere tahtını ele geçirmek olduğunu anlayan Kral Edward, Normanları İngiltere'den kovar ve İngiltere'nin Saksonlara ait olduğunu ilan eder.

Arthur Lubin büyük bir rejisör değildir. Fakat vaktini hoş geçirmek isteyenler bu filmi görmekten çekinmesinler.

Nil Vadisinde Kasırga *(Storm Over The Nile)* ★★★

Reji: Trence Young ve Zoltan Korda; *senaryo:* R. C. Sherrif; *foto:* Ted Scalfe; *oynayanlar:* Anthony Steel, Laurence Harvey, James Robertson Justice, Ian Carmichael, Geoffrey Keen, Mary Ure; *renk:* Technicolor; *prodüksiyon:* Zoltan Korda; *dağıtan:* Columbia Picture Corporrations - Saray sinemasında.

Konusunu İngiltere'nin sömürge tarihinden alan ve Sudan seferine katılmak istemeyen Harry Faversham (Anthony Steel) adındaki bir teğmenin, arkadaşlarının kendisini korkaklıkla suçlandırmaları üzerine, kendini temize çıkarmak için giriştiği serüvenleri anlatan bu film bu yıl içinde gördüğümüz macera ve hareket filmlerinin en canlılarından biridir diyebiliriz.

Senaryosu A. E. W. Mason'un bir romanından çıkarılan *Nil Vadisinde Kasırga* gerçi İngilizlerin sömürgecilik politikalarına arka çıkan bir karakter taşımaktaysa da senaryonun ustaca dekupe edilmiş olması filmi heyecanla seyretmeğe yol açmaktadır.

Bir Yabancı Gibi *(Not As A Sranger)* ★★★

Reji: Stalley Kramer; *senaryo:* Edna ve Edward Anhalt; *foto:* Franz Planer A. S. C., *oynayanlar:* Olivia de Havilland, Robert Mitchum, Frank Sinatra, Gloria Graham, Broderick Crawford, Charles Rickford; *prodüksiyon:* United Artists – Lale ve Elhamra sinemalarında.

Senaryosu Morton Thompson'un bir romanından alman (bu roman *Bir Yabancı Gibi* adıyla Türkçeye de çevrilmiştir) bu film parasız tıp öğrencisi olan Lucas Marsh (Robert Mitchum) ile onu seven, onunla evlenen ve onun tahsilini tamamlaması için elinden gelen yardımı yapan Kristina (Olivia De Havilland) adındaki bir hastabakıcının hayatını hikâye etmektedir. Konuya bir aralık Bayan Lang (Gloria Grahame) adındaki bir dulun da karışması filmi biraz daha sevimli bir hale getirmekteyse de film bütünüyle can sıkıcı olmaktan kurtulamamaktadır.

Film oldukça uzundur. Bunun için, filmin bazı sekansları Türkiye'de oynatılırken kesilmişse de bu, filmi daha akıcı yapmak şöyle dursun, daha tatsız bir hale getirmiştir. Senaryoda hiçbir şey yok denilebilir. Bir takım manasız sahnelerin üst üste yığılmasına rejisör hiçbir şekilde karşı koymamıştır. Boyuna tekrarlanan ameliyat sekanslarıyla rejisörün nereye varmak istediğini kestirmek gerçekten çok güçtür.

Lucas Marsh rolünde Robert Mitchum da filmin can sıkması için elinden geleni yapmışa benzer. Arkadaşı Alfred rolünde ise Frank Sinatra zavallı bir gölgeden başka bir şey değildi. Filmi biraz olsun ayakta tutan biri varsa o da Olivia de Havilland'dır.

3 Mart 1957, Vatan

Ölüm Yarışı *(The Racers)* ★★

Reji: Henry Hathaway; *senaryo:* Charles Kaufman; *kamera:* Joe Mac Donald ASC; *müzik:* Alex North; *özel fotolar:* Ray Kellog; *oynayanlar:* Kirk Douglas, Bella Darvi, Cesar Romero, Gilbert Roland, Lee J. Cobb, Katy Jurado; *prodüksiyon:* 20th Century Fox. Amerikan filmi, 112 dakika. Atlas sinemasında.

Daha önce *Niyagara* filmini görmüş olduğumuz rejisör Henry Hathaway, Hollywood'un 25 yıllık bir emektarıdır. Fakat bu 25 yıllık meslek hayatı Henry Tathaway'a fazla bir şey öğretmemiştir. Artistleri çekip çevirmekteki beceriksizliği hemen her

filminde göze batar. Gerçi filmin dış sahnelerini stüdyoda şeffaf bir perdeye aksettirmekte elde ettiği birleşik planlar insanı bunların tamamen stüdyo dışında çekildiğine inandıracak kadar ustaca düzenlenmiştir ama, bu da nihayet teknik bir meseledir ve bu işin üstesinden gelen rejisöre fazla bir şeref kazandırmaz.

Ölüm Yarışı, Harhaway'in 1955 yılında çevirdiği bir kordeladır. Aynı yılda *(Bottom of the Bottle)* adında bir kordelası daha vardır.

Ölüm Yarışı'nın konusu Hans Ruesih'in otomobil yarışlarını anlatan hikâyesinden alınmıştır. Filmin ilk 600 metresi, denilebilir ki, senaryo bakımından bir hayli kusursuzdur. Planlar seyircinin canını sıkmadan peş peşe gelmektedir. Fakat 600 metreden sonra filmin temposu ağırlaşmakta, tekrar tekrar gösterilen otomobil yarışları tatsız bir hal almaktadır.

Kirk Douglas bu filmde üne kavuşmak için her şeyi göze almış bir sporcu, bir otomobil sürücüsü, bir şoför olarak görünmektedir. Bella Darvi ise dansözlüğünü Kirk Douglas için terk eden bir kadın rolündedir. Gerek Gino'nun (Kirk Douglas), gerekse Niiole'un (Bella Darvi) karakterleri konunun örgüsünü sağlamlaştıracak bir güçte olduğu halde senaryoyu hazırlayan Charles Kaufman'ın başarısızlığı bu iki artisti birer kukla biçimine sokmuştur.

Filmin sonlarına doğru ortaya çıkan genç yarışçı Michel Caron'la (John Hudson) konuya kıskançlık teması da karışmamış olsaydı film çok manasız bir duruma düşebilirdi.

Nedir ki, filmin operatörleri gerek iç gerek dış sahneleri büyük bir ustalıkla çekmişler, Henry Hathaway da bileşik sahnelerdeki ustalığını bu filmde de göstermiştir.

Ölüm Yarışı'nda Cesar Romero, Gilbert Roland ve bu yıl kendisini Charles Marquis Warren'in *Kızıl Ok*, Edward Dmytryk'in de *Kanlı Ok* filmlerinde tanıdığımız Katy Jurado da rol almıştır.

Kentaki Kahramanı *(The Kentuckian)* ★★

Reji: Burt Lancaster; *senaryo:* A. B. Guthrie Jr., *kamera:* Ernest Lazslo A. S. C. – *oynayanlar:* Burt Lancaster, Dianne Foster, Diana Lynn, John Mac Intire, Walter Matthan, Donald Mac Donald; *renk:* Technicolor; *prodüksiyon:* United Artists, 1955 (A Hecht Lancaster Prod.) Amerikan filmi - Lale sinemasında

Ormanların musikisiyle büyülenmiş bir avcı olan Eli Wakefield (Burt Lancaster) ile küçük oğlunun Texas'a gitmek için uğradıkları sıkıntıları hikâye eden bu film konusunu Felix Holt'un *The Gabriel Horn* adlı romanından almaktadır. Bir ara ağabeyinin tütün ticareti yaptığı şehre yerleşen ve Texas'a gitmeği unutan ve kasabanın öğretmeni Susie (Diana Lynn) ile evlenmeği düşünen Eli, oğlunun ve kendisini avcı haliyle seven Hannah (Dianne Foster) adındaki bir garson kızın karşı koymalarıyla gene eski serüvenci ruhuna döner ve yeniden Texas'a gitmek kararını verir.

Burt Lancaster'in kendisini kırbaçlayan bir adamla dövüşmesini, nehir gemisinde kumar oynamasını, oğlunun kasaba okulunda öteki çocuklarla dalaşmasını gösteren sahneleri başarılı olmasına rağmen film bütünüyle can sıkıcı olmaktan kurtulamamıştır. Konunun ilgi çekici olmasına karşılık senaryo hiç de iyi bir biçime sokulamamıştır. Bu filmde Burt Lancaster'ı aynı zamanda filmin rejisörü, filmin prodüktörü olarak

görüyoruz. Prodüktörlüğe bir deyecek yok, ama rejisör olarak Burt Lancaster'in başarı sağladığı söylenemez.

Firariler *(Run for The Sun)* ★★

Reji: Roy Boulting; *senaryo:* Dudley Nichols ve Roy Boulting; *kamera:* Joseph La Shelle; *oynayanlar:* Richard Widmark, Trevor Howard, Jane Greer, Peter Van Eyck; *Renk:* Technicolor; *prodüksiyon:* United Artists, 1956. Amerikan filmi – Lüks sinemasında.

Konusunu Richard Connels'in *The Most Dangerous Game* adlı romanından alan firariler Hollywood'un İtalyan yeni gerçekçilik akımının etkisinde kalarak açık havaya çıkmak isteğinden doğmuş bir filmdir denilebilir.

Filmin dış sahneleri Meksika'da San Markos kasabasında çekilen bu film Michael Latimer (Richard Wıd Mark) adındaki ünlü bir romancının hayatının bir ânındaki hikâyesini anlatmaktadır.

Michael Latimer, izini belli etmeden San Markos kasabasına çekilmiştir. Catherine Connors (Jane Greer) adındaki bir gazeteci kadın kendisini gelip burada bulur. Niyeti romancıyla bir röportaj yapmaktır. Fakat Michael Latimer'e âşık olunca bu fikrinden vazgeçerse de romancı onun bu değişikliğini anlayamaz.

Film tamamen duygu çerçevesi içinde yer alan bir hikâye ile başlamakta ise de romancıyla gazetecinin Meksiko şehrine giderken uçaklarının bir ormana düşmesiyle seyrini değiştirir ve tam bir serüven filmi olup çıkıverir.

Filmin rejisörü senaryonun hazırlanmasında da çalıştığı halde senaryo hiç de ustaca düzenlenmemiştir. Richard Widmark bir romancı mı, yoksa bir serüvenci mi olmak gerektiği hususunda bir karara varamamış bir rol içindeydi. Bu yıl *Sonsuz Aşk* filminde gördüğünüz Trevor Howard da çok silik kalmıştır.

Kısacası bu film bize Roy Boulting'in iyi bir rejisör olmadığını anlatmaktadır.

24 Mart 1957, Vatan

Sen Benim Oldukça

(As long as you are near me) ★★

Reji: Harald Braun; *senaryo:* Jochen Huth; *kamera:* Helmuth Ashley; *oynayanlar:* Maria Schell, O. W. Fischer, Brigitte Horney, Mathias Wineman; *prodüksiyon:* Warner Bros. Alman filmi – Elhamra sinemasında.

Şu günlerde Paris'te Monte-Carlo sinemasında da gösterilmeğe başlayan *Sen Benim Oldukça*, Warner Bros'un bir prodüksiyonu olmakla beraber Alman artistleri ve Alman teknisyenleriyle hazırlanmış bir Alman filmidir.

Filmin konusu sinema çevrelerinde geçmektedir. Rejisör Frank Tornau (O. W. Fischer) bir kaza sonucunda tanıdığı Eva Berger (Maria Schell) adındaki bir figüran kızın hayat hikâyesiyle o güne kadar çevirdiği duygulu filmleri bırakıp, gerçek hayatı ortaya koyan filmler yaratmağa karar verir. Bunun için de kızın kendi çevresini, kendi hayat hikâyesini konu edinen bir film çevirmeğe başlar. Figüran Eva Berger, artık bu filmin baş artistidir. Fakat Eva evlidir. Kocasını da sever. Frank Tornau ise Mona Arendt adındaki bir diğer artist kadınla (Brigitte Horney) ilgilidir. Gelgelelim bu yeni film rejisörün Eva Berger'e tutulmasına sebep olur. Eva Berger iki aşk arasında ne yapacağını bilemezse de gene en doğru yolu kocasının yanına dönmekte bulur.

Filmin temposu o kadar hareketli değildir. Bazı fazla uzatılmış sekanslara rağmen Maria Schell'in büyük çaptaki sanat gücü seyircileri hayran bırakmaktadır. Zaten, doğrusunu ararsanız, filmi ayakta tutan da sadece Maria Schell'dir. İnsan, sırf bu son yıllarda ismini bütün dünyaya duyuran Maria Schell'i görmek için bu filme gidebilir.

Kara Çalı ★

Reji: Sami Ayanoğlu; *senaryo:* Yaşar Kemal; *kamera:* Manasi Filmeridis; *oynayanlar:* Nedret Güvenç, Suavi Tedü, Cahit Irgat, Şaziye Moral, Salih Tozan, Nezahat Tanyeli, Dursune Şirin, İbrahim Delideniz, Ayten Güvenç, İnci Birol; *prodüksiyon:* Sonku Film. Türk filmi – Taksim ve Yurd sinemalarında.

Senaryosunu Yaşar Kemal'in yazdığı bu film gerek reji, gerekse oynayış bakımından bir hayli zayıftır. İnsan bu filme bakarak Türk filmciliğinin geleceğinden de şüphelenebilir.

Cahit Irgat, filmde parasını kumarda yeyip bitiren, karısına da yapmadık zulmü bırakmayan bir çiftlik ağası rolündedir. İyi bir aktör sayılabilecek olan Cahit, Sami Ayanoğlu gibi hiçbir şeye aklı ermeyen bir rejisör elinde bir kukla oluvermiştir. Hele sesinin Sami Ayanoğlu tarafından duble edilmiş olması, kendisini korkunç demiyeceğim ama sevimsiz bir kişi haline getirmiştir. Son defa *Beş Hasta Var* filminde görüp beğenmediğimiz Nedret Güvenç ise bu filmiyle *Beş Hasta Var*'daki rolünü fazlasıyla aratmıştır.

Filmde Suavi Tedü, İbrahim Delideniz, Ayten Güvenç, Nezahat Tanyeli de başarıya ulaşamamış artisler arasındaydı. *Kamelyalı Kadın*'da kendisi için bazı ümitler beslediğimiz Ayten Güvenç, bu ümitleri Sami Ayanoğlu'nun beceriksizliği karşısında yitirmiştir. Filmin en iyi oyuncuları Şaziye Moral'la Salih Tozan'dı sanırım. Fakat onlar da oyunun bozuk düzeni içinde eriyip gittiler.

Manasi Filmeridis, Türk filmciliğinin emektar bir kameracısıdır. Fakat *Kara Çalı* da gösteriyor ki bir işe emek vermek, o işte başarıya ulaşmak demek değildir.

Sami Ayanoğlu için ne denilse azdır. Öyle sanıyorum ki, bu bay Amerikan, İngiliz, Fransız, İtalyan, Japon sinemacılığının değil, Türk sinemacılığının bile nerelere uzandığının farkında değildir.

Yaşar Kemal'e gelince, Yaşar Kemal'in de filmin kötü olmasında büyük bir payı vardır. Yaşar Kemal senaryoyu Sami Ayanoğlu'nun bir eserine (!) dayanarak hazırlamıştır. Nereye dayanmış olursa olsun, gerçeği şu ki, Yaşar Kemal senaryo yazacak adam değildir.

Tokyo Gangsterleri *(House of Bamboo)* ★★

Reji: Samuel Fuller; *senaryo:* Harry Kleiner; *kamera:* Joe Macdonald A. S. C. – *oynayanlar:* Robert Ryn, Robert Tack, Shirley Yamaguchi, Camerin Mitchell, Brad Dexter, Sessue Hayakawa; *prodüksiyon:* 20th Century Fox; *renk:* De Luxe; *müzik:* Leigh Harline; Amerikan filmi; *uzunluğu:* 102 dakika – Atlas sinemasında.

İlk defa Japonya'da çekilen bu film bir gangsterlik hikâyesini işlemektedir. Filmin sonları hareketli ise de baş tarafı oldukça durgundur.

Sandy Dawson (Robert Ryan) bir gangster çetesini idare etmektedir. Çetenin bir prensibi var: Vurgun sırasında yaralanan gangsterler arkadaşları tarafından öldürülmektedir. Çetenin bir üyesi olan Eddie Spanier (Robert Stack) böyle bir vurgunda yaralandığı halde çete reisi onun öldürülmesine engel olur.

Nedir ki, Eddie Amerikan ordusunun bir elemanıdır. Çeteye bir Amerikan çavuşunun öldürülmesi üzerine, çetenin çalışmalarını ortaya çıkarmak için girmiştir. Film sonunda çetenin yakayı ele vermesiyle nihayet bulur.

Gangsterlerin de duygulu kişiler olduklarını göstermek için düzenlenmişe benzeyen bu film hiç şüphe yok yılın iyi filmlerinden değildir. Fakat filmin sinemaskop ve renkli oluşu zaman zaman seyircinin ilgisini çekmektedir.

31 Mart 1957, Vatan

Benim Üç Meleğim *(We Are No Angels)* ★★★

Reji: Michael Curtiz; *senaryo:* Ronald MacDougall; *kamera:* Loyal Griggs; *oynayanlar:* Humphrey Bogart, Aldo Ray, Peter Ustinov, Joan Bennett, Basil Rathbone, Leo G. Carroll; *renk:* Technicolor; *prodüksiyon:* Paramount; Amerikan filmi; *uzunluğu:* 103 dakika – Yeni Melek sinemasında.

Şehir Tiyatrosunda üç aydan beri oynanan Albert Husson'un *Benim Üç Meleğim* (La Cuisine des Anges) adlı piyesine dayanılarak hazırlanan bu film rejisör Michael Curtiz'in elinden çıkmıştır. Michael Curtiz Hollywood'un tecrübeli rejisörlerinden-

du Terrible bir tepsön olduğunu *Benim Üç Meleğim* de ortaya koyuyor. Işık, artistlerin oyunu çok iyi ayarlanmıştır. Fakat bütün bunlara rağmen filmin temposu çok ağırdır, insan zaman zaman bir film değil de bir piyes seyrettiğini sanıyor, ki bu da öyle kolayca geçiştirilecek bir kusur değildir.

Filmin konusu, Fransız Guyanı'mn merkezi olan Cayenne'de geçmektedir. Ducotel ailesi bir kuzenin yardımıyla açılmış bir dükkânın kazancıyla geçinmektedirler. Andre Trochard (Basil Rathbone) adındaki bu kuzen günün birinde kalkar Cayenne'e gelir. Andre Trochard'ın gelmesiyle bütün ailenin neş'esi kaçar, çünkü Trochard hesapları gözden geçirecek ve fazla kâr etmeyen dükkânı kapamak isteyecektir. Öte yandan, Trochard'ın yeğeni Paul'le Ducotel'in kızı sevişmekte ise de Trochard bunların evlenmesine karşı koymaktadır. Kısacası Ducotel ailesi tam bir çıkmaz içindeyken hapisyten kaçmış üç kürek mahkûmu saklanmak üzere sığındıkları Ducotel ailesinin işlerine el koyarlar. Neticede öyle bir durum belirir ki insanların kendi çabalarıyla bu sonucu elde etmelerine imkân olmadığı kanaati doğar. Zaten piyesin yazarı Albert Husson'un anlatmak istediği de budur: Yeryüzündeki işlerde eksik olan bir meleğin elidir. Bu meleğin eli olsa, işler çok sevindirici kılıklara bürünebilir.

Yukarıda dediğim gibi filmin bir kusuru ağır bir tempoda oluşudur. Fakat bu yıl gördüğümüz *Firavunun Gözdesi* filmiyle karşılaştırılınca Michael Curtiz'in bu filmde çok başarı sağladığı söylenebilir.

Filmde üç kürek mahkûmu rolünü Humprey Bogart, Aldo Ray, Peter Ustinov oynamaktadır. Peter Ustinov'ın, *Çapkın Prens* ve *Firavunun Gözdesi* filmleriyle bu yıl gördüğümüz üçüncü filmdir bu. Denilebilir ki, Peter Ustinov *Benim Üç Meleğim*'de,

zaman zaman Humprey Bogart'ı bile gölgede bırakabilecek bir oyun çıkarmıştır.

Gecekondu Yosması ★

Reji: Nedim V. Otyam; *senaryo:* Oğuz Özdeş; *kamera:* Hayrettin Işık; *oynayanlar:* Nimet Alp, Kamran Yüce, Mümtaz Alpaslan, Çiğdem Kandora, Akif Tümerderim, Hakkı Ruşen; *prodüksiyon:* Barbaros Film. Türk filmi – Taksim sinemasında.

Geçen yıllarda seyrettiğimiz Nedim V. Otyam'ın *Bar Kızı* filmi, ilhamını *Sensualita*'dan alan bir film olmakla beraber, gerek fon müziği, gerekse konunun işlenişi bakımından gene de belli bir değer seviyesine erişmiş sayılabilirdi. Nedim V. Otyam'ın yeni filmi *Gecekondu Yosması* için aynı şeyi söyleyemeyeceğim. Gerçi *Gecekondu Yosması*'nın konusu gerçek hayattan alınmış bir konudur. Film sadece konu demek olsaydı *Gecekondu Yosması* değerli bir film diye gösterilebilirdi. Fakat Oğuz Özdeş tarafından hazırlanan senaryo seyircinin ilgisini çekmekten uzaktır.

Nedim V. Otyam, *Gecekondu Yosması*'nda fon müziği üzerinde de durmamıştır. Gerçi Nedim Otyam bu işi bazı hesaplara dayanarak yapmıştır ama bu filmin müziğini derme çatma usullerle yürütmede bir hesap olabileceğini benim aklım almaz.

Kamerayı kullanan Hayrettin Işık bazı dış planlarda iyi sonuçlara varmışsa da genel olarak filmin fotoları ve kadrları kötü ve acemicedir.

Oynayanlara gelince, bunların içinde belki Kamran Yüce bazı ümitler taşımaktadır denilebilir. Fakat bu oyuncunun gerçekten ümit taşıyıp taşımadığını iyi bir rejisörle çevireceği filmden sonra anlamak mümkün olacaktır.

Söylediklerimizi bir sonuca bağlamak gerekirse, *Gecekondu Yosması* iyi bir film değildir. Fakat *Kara Çalı* gibi, *Fırtına Geçti* gibi kötü melodramlara da arka çevirmiştir ki bu da oldukça önemli bir davranıştır.

Esir Prenses *(The Dark Avenger)* ★★

Reji: Henry Levin; *senaryo:* Daniel B. Uliman; *kamera:* Guy Green; *oynayanlar:* Errol Flynn, Joanne Dru, Peter Finch, Yvonne Furneaux, Patrick Holt; *prodüksiyon:* 20th Century Fox; *renk:* Eastmancolor- Amerikan filmi; *uzunluğu:* 85 dakika – Atlas sinemasında.

Esir Prenses, konusunu Fransa, İngiltere tarihinden alan bir filmdir. Olay 1359 yılında kuzey Fransa'da geçmektedir. İngiltere kralı III. Edward Fransızları yenmiş, onları kendi boyunduruğu altına almıştır. Fakat Fransızlar bunu hazmedemezler, Du Guesclin'in başkomutanlığı altında toplanarak tekrar İngilizlere saldırırlar.

Bu sözlerden de anlaşılacağı üzere film bir serüven filmidir. Rejisör konuyu sürükleyebilmek için oyuncuları sık sık dövüştürmekten çekinmemektedir. Hatta olayın biraz daha karışık bir hal alabilmesi için Prens Edward'ın (Errol Flynn) sevgilisi olan Lady Joan Hollanda (Joanne Dru) bir ara Fransızlar tarafından kaçırılır. Film genel olarak şimdiye kadar gördüğümüz serüven filmlerine bir yenisini katmaktan öteye geçmemektedir. Fakat rejisör Henry Levin'in bu türlü filmler için gerekli olan heyecan unsurunu film boyunca iyi kullandığı söylenebilir.

14 Nisan 1957, Vatan

Yaz Bekârı *(The Seven Year Itch)* ★★

Reji: Billy Wilder; *senaryo:* Billy Wilder ve George Axeirod; *kamera:* Milton Krasner; *müzik:* Alfred Newman; *oynayanlar:* Marilyn Monroe, Tom Ewel, Evelyn Keyes, Sonny Tufts, Robert Strauss, Oscar Homolka, Margueritte Chapman; *prodüksiyon:* 20 th Century Fox, 1955. Amerikan filmi; *uzunluğu:* 105 dakika. Yeni Melek sinemasında.

George Axelrod'un tanınmış piyesine dayanılarak çevrilen bu film Amerikan rejisörlerinden Billy Wilder'in elinden çık-

mıştır. Billy Wilder 1934'ten beri film yapan bir rejisördür. İlk filmi 1934'te çevirdiği *Kötü Tohum*'dur (Mauvaise Graine). Fakat bu filmden sonra 8 yıl Paramount film şirketi için senaryo yazmakla geçinecektir. 1942'de Billy Wilder'i *Kısa Etek ve Üniformalar* (The Major and the Minor) filmine imza atmış olarak görürüz. O zamandan beri Wilder'in ismi on kadar filmin jeneriğinde okunmaktadır. Bunların en iyileri 1944'te çevirdiği *Ölüm Sigortası* (Double Indemnity), 1953'te çevirdiği *Sabrina*'dır. Wilder her zaman başarı gösteren bir rejisör değildir. *Yaz Bekârı*'ndaki başarısı da çok fazla sayılamaz. Yalnız büyük rejisörlerin bazı aşk sahneleriyle (mesela *İnsanlar Yaşadıkça* filminde Burt Lancaster'i Deborah Kerr ile sevişirken gösteren sahne ile *Viva Zapata*'da Marlon Brando'nun bir aşk sahnesi) yapılan alaylar çok zekicedir.

Filmin baş rolünü oynayan Tom Ewell'in "Rahmaninof'un ikinci piyano ve orkestra konçertosu insana daima tesir eder" sözü de (*Kısa Tesadüfler - Brief Encouter*) filminin müziği içinde yer alan Rahmaninof'un ikinci piyano ve orkestra konçertosuna atılan bir taştır.

Yaz Bekârı ile bu ay içinde piyese dayanılarak yaratılmış filmlerin üçüncüsünü görmüş olduk (diğer ikisi, *Benim Üç Meleğim* ile *Kırmızı Gül*). Sahne eserlerini filme almak son yıllarda Hollywood'da moda oldu. Halen Küçük Sahne'de oynanan *Yağmurcu*, Dram Tiyatrosu'nda oynanan *Otobüs Durağı*'nın da filmleri yapılmıştır. Nedir ki, tiyatro eserinin yapısı belli mekân ve zaman parçaları içine oturtulduğu için, mekânı ve zamanı istediği gibi kullanan bir sinema sanatı karşısında belli sınırlardan öteye geçememektedir. Onun için tiyatro eserini adamakıllı bir adaptasyondan geçirmeden sinemaya aktaranlar da so-

nunda *Yaz Bekârı*'nda olduğu gibi seyirciye sinema değil tiyatro seyrettirmiş oluyorlar.

Yaz Bekârı'nın kusuru işte böylesine bir kusurdur. Yoksa film oldukça eğlencelidir.

Şöhret Kurbanı *(Vicki)* ★★

Reji: Harry Horner; *senaryo:* Dwight Taylor; *kamera:* Milton Krasner; *oynayanlar:* Jeanne Crain, Jean Peters, Elliott Reid, Richard Boone, Casey Adams, Alex D'Arcy; *müzik:* Leigh Harline; *prodüksiyon:* 20th Century Fox. Amerikan filmi; *uzunluğu:* 85 dakika. Atlas sinemasında.

Konusu Steve Fisher'in bir hikâyesinden alınan *Şöhret Kurbanı* bir Amerikan kara filmidir. Bir modelin (Jean Peters) öldürülmesiyle başlayan dram, katilin aranması ile devam etmektedir. Rejisör filmin dokusunu geriye dönüşlerle örmeği tercih etmiş ve bunda hayli başarı da sağlamıştır.

Senaryo sağlam bir temele oturduğu gibi, senaryonun planlara bölünüşü (dekupaj) da ustaca yapılmıştır.

Geçen hafta Atlas sinemasında *Cinayet İzleri*'ni görüp de sevmiş olanlar bu hafta *Şöhret Kurbanı*'nı daha çok seveceklerdir. Gerçi filmin sonu lüzumsuz bir romantizm içinde bitmektedir ama, filmden duyulan haz bu kusuru da örtecek bir güçtedir.

Kanımdaki Şeytan *(L' Esclave)* ★

Reji: Yves Ciampi; *senaryo:* Jacques Dopagne ve Henri François Rey; *kamera:* Marcel Grignon; *müzik:* Georges Auric; *oyna-*

yanlar: Eleonora Rossi Drago, Daniel Gelin, Barbara Laage, Gerard Kanfry, Joelle Bernard; *prodüksiyon:* Cormoran Films ve İ. C. S. – Fransız filmi. Alkazar sinemasında.

Yves Ciampi genç Fransız rejisörlerindendir. Gerçekçilik okuluna bağlı olan Yves Ciampi 1921'de Paris'te doğmuş ve genç yaşta kendini sinemaya vermiştir. İlk derli toplu filmi 1948'de çevirdiği *Suzan ve Haydutları* (Suzanne et ses Brigands) adlı kurdelasıdır. 1951'de yaptığı *Büyük Patron* (Le Grand Patron) ise prodüktörlerine büyük kârlar sağlamıştır. 1955'in bir filmi olan *Kahramanlar Yorgundurlar* (Les Heros sont Fatigues) da önemli sayılabilecek bir kurdeladır.

Yves Ciampi *Kanımdaki Şeytan*'ı 1953'te çevirmiştir. Filmin konusu morfin hastalarının hayatını işlemektedir. Eleonora Rossi Drago, Daniel Gelin gibi tanınmış oyuncuların bulunmasına rağmen film can sıkıcı ve tatsızdır. Senaryonun aksaklığı ve çürüklüğü daha ilk sekanslardan belli olmaktadır. Rejisör seyircinin ilgisini çekecek hiçbir şey koymamıştır ortaya.

Avrupa filmlerine İstanbul perdelerinde rastlamak oldukça zor oluyor. Buna, bir parça, ticaret alanındaki bazı imkânsızlıklar, çoğu da film şirketlerinin dar açılı görüşleri sebep olmaktadır.

İşin üzülecek tarafı şurada ki, arada bir getirilen Avrupa filmleri çokluk (*Kanımdaki Şeytan*) veya bu sütunlarda daha önce eleştirdiğimiz (*Acı Su*) cinsinden döküntü şeylerdir.

Oysa ki, Avrupa pazarlarında (*Bisiklet Hırsızı*), (*Umberto D.*), (*Milano'da Mucize*), filmlerini anmayacak olsak bile (*Un Condamne a Mort s'est Echappe*), (*La Traversee de Paris*), (*Ordet*), (*L'amour la Ville*), (*Lola Montes*), (*Et Lieu Crea la Femme*), (*İl Bidone*), (*Sourires d'une nuit d'ete*), (*Elena et les homes*) (Gervaise) gibi filmler müşterisini beklemekle meşgul.

28 Nisan 1957, Vatan

Son Aşk *(Autumn Leaves)* ★★

Reji: Robert Aldrich; *senaryo:* Jack Jevne, Lewis Meltzer, Robert Blees; *kamera:* Charles Lang Jr.; *müzik:* Hans Salter; *oynayanlar:* Joan Crawford, Cliff Robertson, Vera Miles, Lorne Greene, Ruth Donnelyy, Shepperd Strudwick; *prodüksiyon:* William Goetz ve Columbia; *dağıtan:* Colombia; Amerikan filmi; *uzunluğu:* 107 dakika – Yeni Melek sinemasında.

İngiliz adı *Sonbahar Yaprakları* olan bu film kırk yaşına gelinceye kadar bekâr kalmış bir kadınla bir delikanlının aşkını

hikâye etmektedir. Millie adındaki kadın (Joan Crawford) Burt'la (Cliff Robertson) ilk karşılaştığı vakit kendini delikanlının aşkına bırakmak hususunda bir hayli tereddütler geçirir. Evlenmelerinden sonra Burt'un bir ruh hastası olduğu meydana çıkınca Millie'nin şaşkınlığı büsbütün artar. Millie ne yapacaktır? Kocasının komplekslerini besleyerek, onu bir çocuğun annesine bağlanışı gibi kendisine bağlamak yollarını mı arayacak yoksa kocasını kaybetmek pahasına onu tedavi ettirmeğe mi bakacak? Bir akşam Burt yazı makinesini kafasına fırlattıktan sonra Millie, Burt'u bir kliniğe yatırmaya razı olur.

Filmin sonu oldukça beklenmedik bir biçimde gelişmektedir. Bütün sinir buhranlarından kurtulmuş olan Burt, Fransız romancısı Colette'in o ünlü romanında yaşlı metresi Lea'yı terk eden Cicim gibi Millie'ye arka döneceğine, onu karısı ve arkadaşı olarak bağrına basar.

Sonbahar Yaprakları, Joseph Kosma ve Jacques Prevert'in (Les Feuilles Mortes) adlı şarkısının Amerika'daki adıdır. Şarkının İngilizce sözlerini Johnny Mercer yazmıştır. Filmde Nat "King" Cole tarafından okunan şarkı filmin müziği içinde kılavuz-süs olarak da kullanılmaktadır.

Filmin rejisörü Robert Aldrich ilk defa senaryoların dekupajında çalışmakla sinema hayatına atılmış bir kişidir. Dekupajdan sonra uzun yıllar Jean Renoir, L. Milestone, F Zinneman, A. Polonsky, M. Leroy, R. Fleischer gibi rejisörlere asistanlık da yapan Aldrich televizyon temsillerinde rejisör olarak çalıştıktan sonra nihayet 1953 yılında *The Big Leaguer* adlı bir filmi idare etmiştir. 1954'de çevirdiği *World for Ransom, Apache* (Asi Cengaver), *Vera Cruz* (İstiklal Kahramanları) ve 1955 yılında çevirdiği *Kiss Me Deadly* (Öp Beni Öldüresiye), *The Big Knife* (Büyük Bıçak) ve en son çevirdiği *Attaque* (Hücum) filmle-

riyle dikkati çeken, hele *Büyük Bıçak* ve *Hücum*'la Orson Welles'in ve John Huston'ın ayarında bir rejisör diye kabul edilen Robert Aldrich *Son Aşk*'ı 1955 yılında çevirmiştir.

Bu filmde en çok dikkati çeken şey kadroların çok iyi düzenlenmiş olmasıdır. Aldrich artistleri, eşyaları, dekorları kadroların içine çok rahatlıkla almasını bilmektedir. Kadrlarda ışık o kadar iyi ayarlanmış ki, her kadar bir tablo hüviyetine bürünmüş.

Filmdeki Millie rolü özellikle Joan Crawford için yazılmıştır. Denilebilir ki, bu rolüyle Joan Crawford sanatının zirvesine çıkmıştır. Makyajı Joan Crawford'u büyülü bir varlık haline sokmuştu. O kadar ki, Joan Crawford bir sahnede 60 yaşında görünürken öteki sahnede 25 yaşında görünebiliyordu. Cliff Robertson'la kurduğu ahenk de sağlam bir temele dayanıyordu.

Genel olarak *Son Aşk* romantik sayılabilecek bir konu taşımaktadır. Zaten Robert Aldrich bu filmi *Büyük Bıçak* filminin 158.000 dolar zarar etmesi üzerine, prodüktörleri memnun etmek için yapmıştır.

Fakat Aldrich'in ustalığı, Joan Crawford ile Cliff Robertson'un üstün başarısı bu filmi görülmesi gerekli bir film katına çıkarmıştır.

Yedi Küçük Yaramaz *(The Seven Little Foys)* ★★

Reji: Melville Shavelson; *kamera:* John F. Warren; *müzik:* Joseph J. Lilley; *oynayanlar:* Bob Hope, Milly Vitale, Angela Clarke, James Cagney, Billy Gray, Lee Erickson, Paul de Rolf, Linda Bennett, Lydia Reed, Tommy Duran, Jimmy Baird; *prodüksiyon* Paramount Amerikan filmi; *uzunluğu:* 92 dakika – Atlas sinemasında.

Bir komedyenin hayatını işleyen bu film oldukça eğlenceli bir kordeladır. Bob Hope'u her zamanki sevimliliği, her zamanki tabiiliği içinde seyretmek mümkün. Yalnız kendini tiyatroya vermiş kişilerin tiyatrodan hiç bir türlü ayrılamayacakları tezini ispatlamak için hazırlanmışa benzeyen senaryo fazla ilgi çekici olmadığı için film orta seviyeden üste çıkamamıştır.

2 Mayıs 1957, Yeni Sabah

Sonsuz Sokaklar *(La Strada)* ★★

Reji: Federica Fellini; *senaryo:* F. Fellini, Tullio Pinelli ve Ennio Flaiano; *diyaloglar:* Tullio Pinelli; *kamera:* Otello Martelli; *müzik:* Nino Rota; *oynayanlar:* Giulietta Masina, Anthony Quinn, Richard Basehart, Aldo Silvani; *prodüksiyon:* Panti De Laurentis; *dağıtan:* Paramount; İtalyan filmi; *uzunluğu:* 115 dakika; Atlas sinemasında.

Genç İtalyan rejisörü Federico Fellini'nin 1956 Venedik Film Festivali'nde birincilik kazanan filmi *La Strada* nihayet Türkiye'de de gösterilmeye başlandı.

Sonsuz Sokaklar'da (1956) Giulietta Masina.

Fellini'nin *La Strada*'dan önce çevrilmiş üç filmi daha vardır: *Lüzumsuz Adamlar* (Vitelloni), *Varyete Işıkları* (Luci del Varieta) ve *Beyaz Şeyh* (Lo Sceicco Blanca). Fakat bunlardan önce Fellini'nin ismine *Roma, Açık Şehir, Palsa, Mucize, Jean Episcoponun Cinayeti, Kanun Namına, Ümit Yolu* filmlerinin jeneriklerinde de kâh senaryocu, kâh rejisör yardımcısı olarak rastlamak mümkündür.

La Strada üç köşeli bir hikâyedir. Köşelerden birinde hiçbir şeyi umursamayan, hiçbir şeyi tasa etmeyen madde dünyasının içine gömülmüş kaba bir adam Zampano (Anthony Quinn), ötekinde bütün güzelliklere yönelmiş maddeden kur-

tulmak için boyuna hareket eden bir sanatçı, bir deli bir insanlık cambazı İl Matto (Richard Baserabrt) vardır. Üçüncü köşedeki enginar suratlı ve yeryüzündeki ödevinin ne olduğunu bilmeyen kız Gelsomina (Fiulietta Masina) ise bu iki tip erkeğe aşkı ulaştırmak için köşeden köşeye koşmaktadır.

Zampano gerçekten bir vurdumduymazdır. O, İl Matto'nun cambazhane müdürüne, "Bu adamı alışın iyi oldu; cambazhanenin hayvanlara ihtiyacı vardı, sözüne bir latife gözüyle bakacak insan değildir. Hele zincir koparına numarasını yaparken, İl Matto'nun seyirciler arasından, "Zampano, seni telefondan çağırıyorlar," diye bağırarak alay etmesini hiçbir türlü hazmedecek türden değildir.

Zampano'nun vurdumduymazlığı kendi gerçek kuvvetini hesaplayamayacak derecededir. İl Matto'yu öldürmesi de bunu istediğinden değil, kuvvetinin hesabını bilmesinden ileri gelmektedir. Vicdan azabına kapalı oluşu da gene varlığının bu yanına dayanmaktadır.

Fakat filmin seyri Zampano'nun, insanlığa yükselen basamakları birer birer çıkmasına ve sonunda cinsel arzudan ve hırsızlıktan çok daha başka bir alanın havasına girmesine meydan verecek bir biçimde düzenlenmiştir denilebilir. Zaten filmin asıl varmak istediği sonuç da budur. Gelsomina'dan ayrıldıktan beş yıl sonra Zampano'nun Gelsomina'nın bir şarkısıyla altüst oluvermesi ve sonra da kumların üzerine yaralı bir hayvan gibi kapanıp kalıvermesi hep bu maddi dünya yanında, bir de manevi dünya olduğunu anlatmak içindir.

Gelsomina'nın da başlangıçta, yeryüzündeki ödevinin ne olduğu üzerinde bir fikri yoktur. Geneviéve Agel, Fellini için yazdığı bir kitapta Gelsomina'nın neyi temsil ettiğini anlaması için dört işarete ihtiyacı vardı diyor. Bunlardan biri dini

alaydır. Bu alay Gelsomina'yı eğlendirmeye ve kendisine yalnızlığını duyurmaya yarar. İkincisi Gelsomina'ya acıyı öğreten hasta çocuk hikâyesidir. (Bu sahneye ne yazık ki Atlas sinemasındaki kopyada rastlayamadık.) Üçüncü işaret de manastırda Gelsomina'ya zevcelik ödevlerini düşündürten sahnedir. Sonuncu işaret ise en kesin, en tesirli olanıdır. İl Matto'nun ölümü. Gelsomina bununla ilk defa hayatın gerçek anlamını anlar. Ama bana sorarsanız, Gelsomina'ya ödevini hatırlatan en büyük işaret İl Matto'nun çakıltaşı üzerindeki konuşmasıdır:

İl Matto: "Evet, dünyada her şey bir şeye yarar. Mesela, mesela bir çakıltaşı al."

Gelsomina: "Çakıltaşı mı, hangisini?"

İl Matto: "Nah işte şunu. Hepsi olabilir. Bak bu bile bir işe yarar, bu küçük çakıltaşı bile bir işe yarar."

Fellini Gelsomina'ya biraz da Şarlo'nun çeşnisini vermek istemiştir. Gelsomina'nın dünya olayları karşısında çocukça tavırlar alması, o olayları biraz da hicvetmek istediğinden doğmaktadır. Zampano'ya, "Demek sen de kadınların peşinden koşan birisin," dediği vakit bu sözde bütün insanların dramı yer almaktadır.

İl Matto'ya gelince Fellini onu Zampano'ya tamamen zıt bir kişi olarak yaratmıştır. Yarı deli, yarı melek bir hali vardır. Zampano ile boyuna alaya kalkışması, madde dünyasından kurtulmak, madde dünyasına yanaşmamak içindir. Gelsomina'ya kendisiyle gelmesini söylediği halde biraz sonra bundan cayar, ona Zampano'yu takip etmesini öğütler.

Gerek *La Strada* yüzünden, gerekse öteki filmleri yüzünden Fellini'yi gerçek üstü bir sanata yönelmek ve İtalyan gerçekliğine ihanet etmekle suçlandırmışlardır. Onu suçlandıranların başında İtalyan yeni-gerçekçi akımının doğmasında bü-

yük rolü olan senaryocu Zavattini de vardır. Gerçi oyunculara garip garip elbiseler giydirmek, tabiat parçalarını (ağaç, su, toprak) film kişileri gibi kullanmak bir bakıma gerçekliğe arka çevirmek ise de, bunlara Fellini'nin barok'a yönelmiş bir üslubu gözüyle bakmak daha yerinde olacaktır.

Kısacası *La Strada* sinemanın bir zaferidir. Federico Fellini filminde tek kusur bırakmamak için elinden geleni yapmıştır. Anthony Quinn, kendisini ilk defa seyrettiğimiz Giuletta Masina, Richard Basehart büyük bir başarı sağlamışladır. Filmin müziğini hazırlayan Nino Rota'nın (Fellini'nin diğer filmlerinin müziğini de Nino Rota yapmıştır) başarısı da azımsanacak bir başarı değildir. Denilebilir ki, birçok yerde Fellini'ye o arka çıkmış, filmin anlamının daha iyi anlaşılmasını o sağlamıştır.

Fellini, *La Strada*'dan sonra iki film daha yapmıştır. Bunlardan biri *Gecekondu*'dur *(İl Bidone)*. Bunda da Giulietta Masina, Richard Basehart oynamaktadır. Bir de tanınmış artist Broderick Crawford vardır. *Cabiria Geceleri* adlı son filmi ise 1956'da çevrilmiştir. Şu günlerde Cannes Film Festivali'nde gösterilecek olan bu filmde de başrolü rejisörün karısı Giuletta Masina oynamaktadır.

19 Mayıs 1957, Yeni Sabah

Napoli Maceraları (*L'oro di Napoli*) ★★

Reji: Vittorio De Sica; *senaryo:* Cesare Zavatini, Giuseppe Marotta, Vittorio De Sica; *kamera:* Otello Martelli; *müzik:* Allessandro Clicognini; *oynayanlar:* Silvana Mangano, Sophia Loren, Giacomo Furia, Paolo Stoppa, Vittorio De Sica, Piero Bilancloni, Eduardo de Filippe, Aldo Bianceli, Toto, Linelia Careli, Pasquale Genuaro, Erno Crlsa; *prodüksiyon:* Ponti, De Laurentis; *dağıtan:* Paramount; İtalyan filmi; *uzunluğu:* 155 dakika; Atlas sinemasında.

İtalyan sinemacılığı üzerine yazılmış yazılar Visconti'nin 1943 yılında çevirdiği *Ossesssionne* adlı filmini yeni-gerçekçilik akımının bir işareti olarak gösterirler. Gerçi Blasetti'nin *Bulutlarda Dört Adım* (1943), De Sica'nın *Çocuklar Bize Bakıyorlar* (1943), Francioloni'nin *Sisler İçindeki Fenerler* (1942), Rossellini'nin *Beyaz Gemi* (1943) adlı filmleri de bu yeni akımı müjdelese de İtalyan sinemasının gerçekçiliğe ve dokümancılığa doğru kayması asıl 1944'ten sonra olmuştur denilebilir.

İtalyan sinemacılığına yeni gerçekçilik adı 1943 yılında İtalyan sinema eleştiricisi Barbaro tarafından takılmıştır...

Dünya sinemacılığı yeni-gerçekçilikle bir üslûp değişikliğine uğramıştır. Sinema adamları yeni-gerçekçilik akımıyla odalardan, stüdyolardan dışarı fırlamışlar, birtakım yapma dünyalar, kostümlü veya beyaz telefonlu filmler yerine günlük olaylara, toplumsal gerçeklere yönelen açık hava filmleri yapmaya çalışmışlardır. Chiarini'yi dinlerseniz, yeni-gerçekçi filmler sonsuzluğu değil çağımızı kucaklamaktadır. *Roma Açık Şehir* filminin rejisörü Rossellini ise koro halindeki bir gerçekten laf açar.

Yeni-gerçekçiliğin bir özelliği de filmlerde profesyonel aktör yerine kendi hayatını yaşayan insanların, balıkçıların, sokak çocuklarının, şarkıcıların, işsizlerin, satıcıların kullanılmasıdır. Bir Fransız yazarı İtalyan sineması üzerine yazdığı bir yazıda, mantıksal temele dayanan hikâye yeni-gerçekçilikte yerini günlük olayların kaba ve düzensiz hikâyesine bırakmaktadır diyor. Rosellini bir başka yerde, mantıksal bağlardan hoşlanmadığını ileri sürecek, *Paisa*'yı, *Stromboli*'yi, *Almanya Yıl Sıfır*'ı çevirmek için senaryo hazırlamakta lüzum görmeyecektir. Gerçi, mantığın yeri yeni-gerçekçilikte de vardır. Fakat bu, önceden hesaba katılan, hikâyenin dokusunda yer alan bir mantık değil, olayın geçeceği yerin seçilmesinde, oyuncuların ta-

yin edilmesinde kendini belli eden bir ek-mantıktır. Yeni-gerçekçilikte önemli olan her şeyi olduğu gibi verebilmektir. Onun için, yeni-gerçekçiliğe bir çeşit dokümancılık gözüyle de bakabiliriz.

Yeni-gerçekçilik okulunun iki belli başlı yürütücüsü Vittorio de Sica ve Roberto Rossallini'dir. De Sica'nın bir çok filmlerine senaryocu olarak katılan Zavattini'nin adı da bu arada De Sica ile birlikte anılmalıdır. İki hafta önce seyrettiğimiz *La Starada* (Sonsuz Sokaklar) filminin rejisörü Fellini de bu okula bağlanabilirse de o bu akımın daha çok bir ilâhiyatçısı, bir filozofu, bir şairidir.

Bunların dışında, Luciano Ernmer'in *Ağustos Ayının Pazar günü, İspanya Meydanı Nişanlıları;* Pietro Germi'nin *Ümit Yolu;* Giusseppe De Santis'in *Acı Pirinç, Zeytinlikler Altında Sükûn Yok*; Eduardo de Filippo'nun *Milyoner Napoli*; Castellani'nin *İki Kuruşluk Ümit*; Lizzani'nin *Zavallı Âşıklar Hikâyesi* adlı filmleri de yeni-gerçekçilik akımının etkilerini taşır.

Bu hafta Atlas sinemasında gösterilen *Napoli Maceraları*'nın rejisörü De Sica genç yaşında tiyatro aktörlüğüne başlamış bir sanatçıdır. Tiyatrodaki başarısı ona sinemanın da kapısını açmış ve ilk defa 1928 yılında Mario Almirante'nin bir filminde rol almıştır. Fakat asıl başarısı 1932 yılında Mario Almirante'nin *İnsanlar, Şu Hırbolar* adlı filmindedir. 1932-1939 yılları arasında De Sica, Camerini ile birkaç film daha çevirmiştir: *Bir Milyon Veririm* (1935), *Haydi Canım Bu İş Ciddiye Gelmez* (1936) *Bay Max* (1937).

1940, Vittorio de Sica için önemli bir tarihtir. İlk filmi olan *Kırmızı Güller*'i bu yıl içinde çevirecektir. Onu da üç film takip edecektir: *Madelaine, Ahlâk Notu Sıfır* (1940), *Therese Vendredi* (1941), *Manastırda Bir Gönüllü* (1942). Fakat bu kurdelâlar

oldukça aşırı duygu taşımaktadırlar. De Sica'nın asıl yeni-gerçekçi özelliğini belli eden iki filmi, *Çocuklar Bize Bakıyorlar* (1943) ile *Gökyüzünün Kapısı* (1944)'dır. Bu iki filmin senaryosunu Zavatti'nin hazırlamış olması da dikkati çekecek bir noktadır.

Bu iki filmden sonra De Sica yolunu iyice bulmuşa benzer. 1946'da *Sokak Çocukları*, 1948'de *Bisiklet Hırsızı*, 1951'de *Milâno'da Mucize*, 1952'de *Umberto D.*, 1953'de *Son İstasyon* (bu film İtalyan yeni-gerçekçilik akımının dışında bir anlayışla çevrilmiştir), 1955'te *Napoli Altını*, 1956'da *Dam* isimli filmler hem De Sica'nın hem de bu filmlerin senaryolarını yazan Zavatti'nin adlarını yeni bir çığırın açıcısı olarak bütün dünyaya duyurmuştur.

Napoli Altını (Napoli Maceraları) altı hikâyeden meydana gelmektedir. Fakat filmin dağıtıcısı Paramount gerek Türkiye'de, gerek Avrupa'nın diğer şehirlerinde iki hikâyeye makas vurmuştur.

Kumarbaz hikâyesinde, *Milano'da Mucize* filminden sonra Bay Mucize diye anılan, De Sica'nın kendisini görüyoruz. Bir Fransız sinema eleştiricisi, bu hikâyede Sica'nın rejisörlüğü yanında ne kadar büyük bir aktör olduğunu da anlatmak için düzenlenmiştir, diyor. Gerçekten uşağından borç para isteyecek kadar kumarda parasını yiyip bitiren bir kont rolünde De Sica mucize aktör olarak görünmektedir.

Hikâyeler konularını Giuseppe Marotta'nın *Napoli Altını* adlı eserinden almaktadır. İlk hikâye anormal bir erkekle garip bir evlenme yapan bir orospunun (Silvano Mangano) serüvenidir. İkinci hikâye bir pidecinin karısı olan Donna Sofia (Sophia Loren)'in sevgilisinin evinde unuttuğu zümrüt yüzük etrafında dönen serüvenlerden meydana gelmiştir. Üçüncü hikâye

yukarıda adını andığımız Kumarbaz hikâyesidir. Dördüncü hikâye bir geceliğine misafir olarak gittiği Don Sove (Toto)'nın evinde on yıl kalan Don Camerini'nin çevresinde geçmektedir.

Rejisör ve senaryocu dört hikâyeyi de büyük bir incelikle kurmuşlardır. Gerçi hepsinin sonu beklenmedik neticelerle düğümlenmekte ve bütün hikâyeler tatlıya bağlanmaktadır ama, zaten asıl anlatılmak istenen de şu, bu sonuçtan çok Napoli insanlarının günlük hayatlarıdır. *Napoli Maceraları*'na rejisör (Silvano Mangano'nun oynadığı Therese hikâyesi bir yana) komik bir hava vermeye çalışmıştır da denilebilir. Hatta pidecinin hikâyesinde don Carlo'nun kendisini taraçadan aşağı atmaya kalkıştığı sekansta olduğu gibi kimi zaman tuluata bile kaçmaktan kaçınmamıştır.

Napoli Maceraları'yla hayatları güneş altında geçen ve olaylar üzerinde fazla durmayı düşünmeyen Napolililerin hayatlarını bulmak mümkündür. Amerikan filmlerinin estetiğine alışmış olanlar belki bu filmden fazla hoşlanmayacaklardır, fakat filmi dikkatli seyrederlerse Amerikan filmlerinde var olmayan civcivli ve hareketli bir kaynaşmanın bu filmde yer aldığını göreceklerdir.

22 Eylül 1957

Vazife Başına *(Strategic Air Command)*

Reji: Anthony Mann; *oynayanlar:* James Stewart, June Allyson, Frank Lovejoy, Barry Sullivan, Alex Nicol, Bruce Bennett; *kamera:* William Daniels; *müzik:* Victor Young; *senaryo:* Valentine Davies ve Berine Lay Jr.; *prodüksiyon:* Paramaunt, 1955 – Amerikan filmi – Atlas sinemasında.

Anthony Mann şimdiye kadar otuzdan fazla film yapmış bir Amerikan rejisörüdür. 1955 yılında çevirdiği *Vazife Başına* filmini diğer filmleriyle karşılaştıracak olursak bu bir hayli zayıftır.

Amerikan Hava Kuvvetlerinin anlamını belirtmek için çevrilmişe benzeyen filmin yapılmasına daha çok James Stewart ön ayak olmuştur. James Stewart İkinci Dünya Savaşına pilot olarak katıldığı için böyle bir filmin çekilmesini çok istemiştir. Fakat Anthony Mann, Amerikan hava kuvvetlerinin çalışmalarını gösterecek bir filme kişilerin dramını sokmamış, sonunda filmin kişilerini James Stewart'la June Allyson'a dayandıracağına uçaklara dayandırmak zorunda kalmıştır.

Anthony Man'ın geçen yıllarda *İntikam Kanunu* (The Man Form Laramie), *İntikam Deresi* (Devil's Doorway), *Alaska Fatihi* (The Far Country) adlı filmlerini görmüştük. Bunların içinde en iyisi hiç şüphesiz *İntikam Kanunu* idi.

Anthony Mann planlarını çok iyi işlemesini bilen bir sanatçıdır.

Vincente Minnelli onun için planlarının altına imzasını atar diyor.

Vazife Başına filminde de bunu açıkça görmek mümkündür. Her plan bir ressamın elinden çıkmış gibi, en ince noktasına kadar bezenmiştir. Rejisör filmin havadan çekilen planları için 1.000 km. uçmuş, ses duvarını aşmış ve bir kamera ile birlikte B. 36 uçaklarına binmiştir.

Filmin artistleri olan James Stewart'la June Allyson'a bütün bu anlattıklarımız karşısında fazla bir şey yapmak düşmediği anlaşılmıştır. Buna rağmen askere alınan bir beyzbol şampiyonunun karısı rolünde, erkeğine bağlı bir kadın tipini June Allyson çok iyi canlandırmıştır.

Film renk bakımından da seyircilerin ilgisini çekecek bir güçtedir. Fakat filmden bir takım düzenli planların sıralanışından başka bir şey beklememek lazımdır.

Kamçı Devri *(Backlash)*

Reji: John Sturges; *oynayanlar:* Richard Widmark, Donna Reed, William Campbell, John Mc Intire, Barton Mac Lane, Edward C. Platt, Harry Morgan; *kamera:* Irving Glasberg; *müzik:* Herman Stein; *prodüksiyon:* Universal, International, 1956. Amerikan filmi – Yeni Ar sinemasında.

Altı ortaktan birinin ele geçirdikleri altmış bin dolarlık altına konmak için diğer beş ortağının yerliler tarafından öldürülmesine seyirci kalması ve askeri kuvvetlere haber vermemesi olayına dayanan film, bu altıncı ortağın kim olduğunu bulmak ve intikam almak isteyen bir oğul ile altmış bin doları ele geçirmek isteyen dul bir kadının başından geçenleri hikâye etmektedir.

Film bir western filmi olmakla beraber, İkinci Dünya Savaşından sonra konu ve kurtuluş bakımından bir hayli değişikliğe uğrayan *Kahraman Şerif, Çöl Aslanı* westernleri gibi özlü bir karakter taşımaktadır. Bu özel karakter, (suspense) filmlerinde olduğu gibi halledilmesi istenen bir meselenin bütün film boyuna yayılmış olmasıyla belirmektedir.

Dekor ve kişiler western filmlerinin dekor ve kişilerine uymamış olsaydı *Kamçı Devri*'ne bir Polisiye film gözüyle bakmak mümkün olabilirdi.

Kamçı Devri'nin senaryosunu Borden Chase yazmıştır. Borden Chase bir çok western filmlerinin, özellikle rejisör Anthony Mann'in filmlerinin senaryosunu yazan kişidir. Borden Chase, bu senaryosuyla, gerçekten iyi bir senaryocu olduğunu bir daha ortaya koymuştur.

John Sturges'e gelince o da Hollywood'un oldukça iyi rejisörlerinden biridir. Filmde rejisörün artistleri idare etmekte ustalığı sık sık kendini belli etmektedir.

Richard Widmark ile Donna Reed de rollerine iyi oturmuşlardı. Kısacası *Kamçı Devri* iyi bir Western suspense filmidir.

Kız Kardeşim Helen *(My Sister Elleen)*

Reji: Richard Quine; *oynayanlar:* Janet Leigh, Jack Lemmon, Betty Garrett; *senaryo:* Blake Edwards ve Richard Quine; *kamera:* Charles Lawton; *müzik:* Jule Styn; *prodüksiyon:* Columbia Pictur, 1955. Amerikan filmi – Yeni Melek sinemasında.

Genç Amerikan rejisörleri neslinden olan Richard Quine musikili komedilerde başarı sağlamaktadır. Geçen yıl seyrettiğimiz *İşte Paris* filmi de onun elinden çıkmıştı. Gerçi Richard Quine'in polisiye filmlerde de belli bir seviyeye ulaştığı düşünülebilir. Fakat *Sarışın Yosma*'da (Pushover) olduğu gibi bu filmler basit entrikalara dayanmaktadır.

Helen'le Ruth Ohio'lu iki kız kardeştir. New York'a hayatlarını kazanmağa gelirler. Helen aktris olarak çalışmağı düşünür. Ruth ise (Kız Kardeşim Helen) adıyla yazdığı hikâyeyi bir magazine satmak için uğraşır. Fakat her ikisinin çabası bir semere vermezken bir magazin dergisinin sahibi olan Jack Lemmon, Ruth'a âşık olur. Film belli bir konudan çok, gülünç olaylar şarkılar ve danslarla beslenmiştir.

(Kız Kardeşim Helen) rolünü oynayan Janet Leigh'in hafif tutukluğuna ragmen bütün artistler sevimli birer tip yaratmasını bilmişlerdir. Hele Helen'in kız kardeşi rolünde Betty Garrett ölçülü bir oyun çıkarmıştır.

Vaktini bir hayli hoşça ve eğlenceyle geçirmek isteyenler bu 3.050 metre uzunluğundaki filmi görmelidirler.

Kanlı Eller *(Kiss the Blood of My Hands)*

Reji: Norman Foster; *oynayanlar:* Joan Fontaine, Burt Lancaster, Robert Newton; *kamera:* Russell Metty; *müzik:* Miklos Rozsa; *prodüksiyon:* Harold Hecht ve Norma; dağıtan: Universal International. Amerikan filmi – Lüks ve İnci sinemalarında.

Senaryosunu Leonardo Bereonici'nin yazdığı bu film, istemeden cinayet işleyen insanoğlunun çektiği acıyı işlemektedir. Filmin dekupajı (planlara ayrılması) filme büyük bir hareket sağlayacak biçimde hazırlandığı için *Kanlı Eller* haftanın zevkle seyredilebilecek filmlerinden biridir.

Gerçi bu film dört beş yıl önce Beyoğlu sinemalarından birinde gösterilmişse de bu seferki Universal International film şirketinin 1956 yılında piyasaya sürdüğü *Kanlı Eller*'in yeni bir kopyasıdır.

Burt Lancaster'le Joan Fintaine'in başarılı oyunları filme ayrı bir düzenlik katmaktadır. Hatta buna Robert Newton'un kötü insan karakterini canlandırdığı oyununu da katmak lazımdır.

Esrarengiz Ev *(House of Secrets)*

Reji: Guy Green; *oynayanlar:* Michael Craig, Julia Arnall, Brenda De banzie, Barbara Bates, David Kossoff; *kamera:* Harry Waxman; *müzik:* Hubert Cliffor; *senaryo:* Robert Buckner ve Bryan Forbes; *prodüksiyon:* Julian Wintle. İngiliz filmi – Saray sinemasında.

Steve Chancellor adındaki bir kalpazanın bir otomobil kazasında ölmesiyle ona çok benzeyen Larry Ellis adında birini

onun yerine geçiren Scotland Yard çete reisini ele geçirmeğe çalışmaktadır.

Filmin konusu işte bu Larry Ellis'in (Michael Craig) çetenin kimlerden meydana geldiğini, nasıl çalıştığını araştırması üzerine kurulmuştur.

Film zaman zaman oldukça sürükleyici bir tempo içine girmekte ise de Alfred Hitchcook'un elinden çıkan kara filmlerin olgunluğuna ve huzursuzluğuna ulaşmış değildir.

Bir kere filmin hikâyesi tek hatlı olarak devam etmektedir. Sonra rejisör, Larry Ellis'le Scotland Yard memurları arasındaki haberleşmeyi çok çocuksu ve çok gereksiz bir biçime bağlamıştır.

Bununla beraber, artistlerin rahat oyunları, açık hava sahnelerinin bolluğu, filme belli bir güzellik katmaktadır. Fakat bu güzellik ölçü sınırlarını hiç aşmamakta, seyirciyi büyük heyecanlara düşürmek yollarına gitmemektedir. Bu, sadece bu filmin değil bütün öteki İngiliz filmlerinin de bir özelliğidir.

Yalnız, filmin sonunu, rejisörün, seyircilerin hayal etme gücüne dayanarak bitirmek istemesi *Esrarengiz Ev*'i çoğu Amerikan polis filmlerinin sonundaki döğüş sahnelerini tekrarlamaktan kurtarmaktadır.

Bu da rejisör lehine küçük bir not olsa gerek.

4 Ekim 1957, Vatan

Piknik *(Picnic)*

Reji: Joshua Logan; *oynayanlar:* William Holden, Kim Novak, Susan Strasberg, Betty Field, Rosalinde Russel, Arthur O'Connel, Cliff Robertson; *senaryo:* Daniel Tardash; *kamera:* James Wong Howe; *müzik:* George Dunning; *prodüksiyon:* Colombia; *Yılı:* 1956; *uzunluğu:* 115 dakika. Amerikan filmi – Yeni Melek sinemasında.

Geçen yıl Şehir Tiyatrosunda oynanan *Otobüs Durağı* adlı piyesin yazarı William Inge'nin *Piknik* adındaki bir başka piye-

sinden çıkarılan bu filmin rejisörlüğünü Joshua Logan yapmıştır.

Joshua Logan tiyatro yazarı ve tiyatro rejisörüdür. İkinci Dünya Savaşından önce *Allahın Bahçeleri* filminin diyaloglarını da o yazmıştır. *Piknik*, Joshua Logan'ın ilk filmidir. Bundan sonra yukarıda adını andığımız *Otobüs Durağı*'nı çevirmiştir.

Piknik başlangıcın ve sonun biraz ağır yürümesine rağmen çok temiz bir filmdir. Açık hava sahnelerinin bolluğu ve renklerin seçilmesi filme gerçek bir ferahlık katmıştır. Joshua Logan'ın kısa süreli planlarla çalıştığı daha ilk ânda belli olmaktadır. Fakat bu kısa süreli planların filmin anlaşılmasına daha çok yardım ettiği ve renklerle meydana gelen harmoninin çekiciliğini arttırdığını kabul etmeliyiz. Bu planların, filmin akıcılığını sağlamak bakımından da ayrı bir önemi var.

Piknik'in konusu, Kolej'de iyi bir futbol oyuncusu olan fakat hayatta başarıya ulaşamayan Hal Carter'ın (William Holden) okul arkadaşlarından Alan Benson'un (Cliff Roberson) himayesine sığınmak üzere Kansas'ın küçük bir şehrine gelmesiyle başlar.

İlk karşılaşma Owens ailesiyledir. Hal Carter hemen, evin büyük kızı Madge Owens'e (Kim Novak) tutulur. Fakat Madge'ı Alan Benson da sevmektedir. Alan Benson babasının büyük silolarında Hal Carter'a iş vermeyi kabul ederse de bütün kasabanın katıldığı bir piknikte Madge'in Hal'a yaklaşmasıyla işler karışır.

Kız kurusu bir öğretmen olan Rosemary'nin (Rosalind Russel) erkekler karşısındaki davranışı filmi ayrıca güzelleştirmektedir.

William Holden'i, Kim Novak'ı şimdiye kadar hiç bir filmde bu kadar iyi bulmamıştık. Filmin senaryocusu Daniel Ta-

radash da dikkati çeken bir senaryo hazırlamıştır. Zaten Daniel Taradash'ın bu filmdeki senaryosundan sonra rejisörlüğe başladığını görüyoruz.

Bütün bunlar arasında Madge'in küçük kız kardeşi Millie Owens rolünde Susan Strasberg de parlak bir oyun çıkarmıştır. Bu film, haftanın muhakkak görülmesi gereken filmlerden biridir.

Korkusuz Kahraman *(Jubal)*

Reji: Demer Daves; *oynayanlar:* Glenn Ford, Ernest Borgnine, Rod Steiger, Valeire French, Felicia Farr, Basil Ruysdael, Noah Beery; *senaryo:* Russell S. Hughes, Dalmer Daves; *kamera:* Charles Lawton Jr.; *müzik:* David Raksin; *prodüksiyon:* Columbia Picture; *yılı:* 1956; *uzunluğu:* 100 dakika – Atlas sinemasında.

Korkusuz Kahraman'ın (1956) afişi.

Konusu Paul I. Weiman'ın bir hikâyesinden çıkarılan bu film kocasını sevmeyen bir kadın (Felicia Farr), iyi kalpli bir çiftçi (Ernest Borgnine), çiftçinin karısını kendisini baştan çıkarma isteğine karşı koyan bir kahya

(Glenn Ford), çiftçinin karısında gözü olan bir yanaşma (Rod Steiger) arasındaki dörtlü çatışmayı dile getirmektedir.

Filmin iniş ve çıkışları heyecan grafiği ile çalışan Amerikan rejisörlerinden biri karşısında olduğumuzu belli ediyorsa da, filmin ikinci yarısı seyircileri oyalayabilecek br hızlılıktadır.

Türkiye'de henüz gösterilmemiş olan *Marty* adlı filmdeki rolüyle üne kavuşan Ernest Borgnine ile geçen yıl seyrettiğimiz Elia Kazan'ın *Rıhtımlar Üstünde* (On the Waterfront) filminde dikkati çeken Rod Steiger'in çıkardıkları oyun ise başlıbaşına bir özellik taşımaktadır.

6 Ekim 1957, Vatan

Kalpazanlar Çetesi *(Il Bidone)*

Reji: Federico Fellini; *oynayanlar:* Broderick Crawford, Gluletta Masina, Richard Basehart, Franco Fabrizzi; *senaryo:* F Fellini, Tulio Pinelli, Ennio Flaiano; *kamera:* Otello Martelli; *müzik:* Nino Rota. İtalyan filmi – Saray sinemasında.

Türk seyircileri Federico Fellini'yi geçen yıl gösterilen *Sonsuz Sokaklar* (La Strada) filminden tanır. *Il Bidone*, İtalyan yeni gerçekçilik akımının bu şair ve mistik rejisörünün dördüncü filmidir. İlk filmi *Beyaz Şeyh* (Lo Sceicco Bianco), ikincisi *Fay-*

Kalpazanlar Çetesi'nde (1955) Richard Basehearı, Maria Zanoli, Franco Fabrizzi ve Broderick Crawford.

dasız İnsanlar (Les Vitelloni), üçüncüsü *Sonsuz Sokaklar*'dır. *Gerçi Beyaz Şeyh*'ten önce 1950 yılında *Müzikhol Işıkları* (Luci del Varieta) adlı bir film daha çevirmiştir ama bunun rejisörlüğünü Alberto Lattuada ile birlikte yapmıştır.

Kalpazanlar Çetesi Fellini'nin ilk üç filmindeki özellikleri taşımaktadır. Daha filmin ilk sahnelerinde mekân içinde kaybolan insanın ruh hali, maskaralık, katıksız bir yeni gerçekçilik kendini belli etmektedir. Hatta Nino Rota'nın *Sonsuz Sokaklar*'ın kar kaplı çöl sahnesinde kullandığı melodileri de daha ilk sekansta tanımak mümkündür.

Fellini *Kalpazanlar Çetesi*'yle karşımıza kötü insanları çıkarıyor. Bunlar köylülerin son kuruşlarını alacak, gecekondu sakinlerini dolandıracak kadar merhametsiz ve katı yürekli kişilerdir. Fakat Fellini bunların kötü yoldan ayrılmak fırsatını her zaman ellerinde bulundurduklarını da göstermek istiyor. Picasso'nun (Richard Basehart) çeteden ayrılıp karısının telkinlerine boyun eğmesi, Agusto'nun (Broderick Crawford) köylüden aldığı 350 bin lireti arakadaşlarından habersiz gene köylüye iade etmesi hep bu hataların düzeltilmesi yolundaki çabalardır.

Fellini, *Il Bidone*'nin sonunda Agusto'yu bir başına bir ölümle baş başa bırakmıştır. Bu *Sonsuz Sokaklar*'daki Zampano'nun ölüm sahnesdir. Bununla Fellini insanoğlunun Tanrı'nın huzuruna bütün günahı ve bütün yalnızlığıyla çıktığını anlatmak istiyor.

Sonsuz Sokaklar'da tabiat ve eşya ile insan ruhu arasında kurulmak istenen köprüye *Il Bidone*'de de rastlıyoruz. Bu da bize, Fellini'nin dünya meseleleri karşısında belli bir görüşe varmış bir rejisör olduğunu müjdeliyor.

Kalpazanlar Çetesi, Piknik gibi haftanın muhakkak görülmesi gereken bir filmdir. Hatta ilk filmidir.

İtiraf Dakikası *(La Minute de Vérité)*

Reji: Jean Delannoy; *oynayanlar:* Michele Morgan, Jean Gabin, Daniel Gelin, Lea Di Leo, Denise Clair, Simone Paris, Marie France; *senaryo:* Jean Delannoy, Henri Jeanson, Roland Laudenach; *diyaloglar:* Henri Jeanson; *kamera:* Robert Lefebvre; *mü-*

zik: G. Van Parys; *prodüksiyon:* Franco; London Film. Fransız filmi – Yeni Ar sinemasında.

Jean Delannoy yirmi yıldır film yapan bir Fransız rejisörüdür. Fransız filmlerinin memleketimize çok az gelmesi sebebiyle Delannoy'un filmlerini her zaman görmek mümkün olmuyor. Son olarak onun 1954'te çevirdiği *Obsession* adlı filmini seyretmiştik.

Delannoy'un filmleri çokluk iyi iş yapan filmlerdir. Bunlardan *Senfoni Pastoral* (La Symphonie Pastorale) 1946 Cannes film festivalinde birincilik kazanmıştır. *Tanrının İnsanlara İhtiyacı Var* (Dieu a besoin des homes) filmi de 1950 Venedik film festivalinde birincilik armağanını almıştır. *Chiens Perdus Sans Collier* filmi ise 1955 Venedik Film festivalinde bir hayli beğenilmiştir.

İtiraf Dakikası, kocası tarafından ihmal edilen bir kadının bir ikinci erkek karşısındaki iç gerginliğini anlatıyor. Film oldukça gerçekçi bir görüşle yapılmış olmasına rağmen hikâyenin geriye dönüşlerle anlatılması filme biraz soğukluk vermiştir. Fakat bazı Fransız tenkidçilerine inanmak gerekirse Delannoy'un bir çok filmleri sıcak bir ruh taşımaktan uzaktır.

Böyle olmakla birlikte *İtiraf Dakikası* gene de zevkle seyredilebilecek bir filmdir.

Para Kurbanları *(Private Hell 36)*

Reji: Don Siegel; *oynayanlar:* İda Lupino, Steve Cochran, Howard Duff, Dean Jagger, Dorothy Malone; *senaryo:* Collier Young, İda Lupini; *kamera:* Burnett Guffe; *müzik:* Leith Stevens; *prodük-*

siyon: Filmakers Releasing Organisation; *Yılı:* 1954. Amerikan filmi – Elhamra sinemasında.

İda Lupino'nun da ortakları arasında bulunduğu Filmakers film şirketinin şimdiye kadar *Cehennem Mahkûmları* (Crashout) ile *Ölümden de Acı* (The Young Lovers) adlı iki filmini görmüştük. Bunlardan birincisinin rejisörlüğünü Lewis R. Foster, ikincisinin rejisörlüğünü ise İda Lupino yapmıştır.

Amerikan estetiğine yeni bir görüş katmak üzere bir kaç yıl evvel kurulan Filmakers'in bu filmleri ne yazık ki fazla doyurucu değildir. İda Lupino'nun elinden çıkan *Ölümden de Acı,* bunların belki en iyisiydi. *Para Kurbanları* ise polis filmi olduğu halde seyircinin ilgisini çekecek bir güçte değildir.

1 Kasım 1957, Yeni Sabah

Sessiz Dünya *(Le Monde du Silence)* ★★★★

Reji: Jacques-Yves Cousteau ve Louis Malle; *oynayanlar:* Frederic Dumas, Albert Falco ve "Calypso" gemisinin dalgıç ve tayfaları; *kamera:* Edmond Sechan; *denizaltı kameracıları:* Malle, Cousteaui Falco ve Dumas; *müzik:* Yves Beaudrien; *prodüksiyon:* Filmad ve F. S. J. Y. C. (1955) – Fransız filmi, 86 dakika-Saray sinemasında.

Daha önce yaptığı bir, iki kısa doküman filmiyle tanınan Jacques-Yves Cousteau'nun Louis Mallei ile çevirdiği bu yeni filmi de bir doküman filmidir.

1956 Cannes Film festivalinde birincilik kazanan bu film iki yılda meydana gelmiş ve filmin yapılması için 25.000 metre ham film harcanmıştır. *Sessiz Dünya* bize 75 metre derinliklerdeki deniz altı aleminin kapılarını açmaktadır. Filmin bu kadar derinlere uzanabilmesi son sistem film alma makineleri ve projektörlerle, 1942'de Cousteau'nun bir arkadaşıyla birlikte icat ettiği müstakil hareketli dalgıç elbiseleri sayesinde olmuştur.

Fakat Cousteau, filmine canlılık kazandırmak için "Calypso" gemisi insanlarının günlük hayatlarını, yunus balığı sürülerinin geçit resimlerini andıran akınını, pervanelere takılan bir kaşalot yavrusunun hazin ölümünü, deniz kaplumbağalarının yumurtlamalarını gösteren sahneleri de filmine katınağı unutmamıştır. Böylece film, ilmi değeri yanında, insani ve şiir dolu bir hususiyet de kazanmıştır.

Jacques-Yves Cousteau bir Fransız gazetecisine filmini şöyle anlatıyor: "Biz deniz altına bir stüdyo gözüyle bakıyor ve her gün belli bir saatte projektörleriniz ve film alma makinelerimizle oraya iniyorduk. Bu çalışmalarımız bize deniz aleminin de kendine has kanunları olduğunu öğretti. Bir yerde rastladığımız kaşalot sürüsüne ertesi yıl aynı gün, aynı saatte, yine aynı noktada rastlıyorduk. Onun için, bu film stüdyolarda, hazır senaryolar ve vaktinde gelen aktörlerle çekilen filmlerden hiç de farklı değildir."

Zara Han *(Zarak)* ★

Reji: Terence Young; *oynayanlar:* Victor Mature, Anita Ekberg, Michael Wilding; *senaryo:* Richard Maibaum; *kamera:* John

Wilcox; *müzik:* William Alwyn; *prodüksiyon:* Warwick Production (1956) – Amerikan Filmi – Atlas sinemasında.

Safari, *Nil Vadisinde Kasırga* (Storm Over the Nile) gibi macera filmlerinin rejisörü olan Terence Young, bu filmini A. J. Bevan'ın bir eserinden çıkarmıştır.

İngilizlerin Hindistan'ı ellerinde bulundurdukları bir zaman içinde, yirminci asrın ilk çeyreğinde, Batı Hindistan ve Afganistan topraklarında geçen hikâye Zara Han (Victor Mature) adında bir haydutun İngilizlerle mücadelelerini anlatmaktadır.

Film oldukça hareketli olmakla beraber, Zara Han'ın düşmanlarına bile yardım eden mert bir insan olarak gösterilmek istenmesi, senaryonun, birbirini tutmaz vak'alar altında bunalmasına yol açmıştır.

Gerçi rejisör, filmde, Anita Ekberg'in dişiliğinden de iyi faydalanmasını bilmese de film, yine de, fazla ilgi çekici değildir.

Filonun Bebeği *(The Baby and The Battleship)* ★

Reji: Jay Lewis; *oynayanlar:* John Mills, Richard Attenborough, Lisa Gastoni; *senaryo:* Jay Lewis ve Gilbert Hackforth Jones; *kamera:* Harry Waxman; *prodüksiyon:* Jay Lewis Productions. İngiliz filmi – Şan sinemasında.

Gillingham savaş gemisinde er olan Panci'nin, geminin Napoli'de kalması sırasında, Vespucci adındaki bir fırıncının en küçük çocuğunu gemiye getirmek zorunda kalması üzerine kurulan bu film bir İngiliz komedisidir.

Fakat kurdela, İngiliz rejisörlerinden Alexander Mackendrick'in *Kadın Katilleri* (Ladykillers), Ralph Thomas'nın *Acemi*

Doktor (Doctor in the House), John Paddy Carstairs'in *Enayiler Kralı Pansiyonda* (One Good Turm) veya *Enayiler Kralı Gangsterlere Karşı* (Op in the World) adlı komedileriyle karşılaştırılacak olursa *Filonun Bebeği* senaryosunu da kendisi hazırlamış olan Jay Lewis'in öteki rejisörler yanında pek cılız kaldığı görülebilir.

Filmin ilk yarısı bunu daha açık bir şekilde belli etmektedir.

Bu ilk yarıda komedi unsuru diyaloglara dayanmakta ve bir komedinin gerektireceği çalışma tarzından uzak kalmaktadır.

Nedir ki, filmin ikinci yarısında rejisör yolunu değiştirmiş ve diyalogların yanı sıra, durumların gülünçlüğünden doğan komedi unsurlarını değerlendirmeğe çalışmıştır.

Bu son kısımda senaryonun hareketliliği de dikkati çekmektedir. Fakat film, bütünüyle yine de başarılı bir komedi sayılamaz.

15 Kasım 1957, Yeni Sabah

Kanlı Av *(The Last Hunt)* ★★★

Reji: Richard Brooks; *oynayanlar:* Robert Taylor, Debra Paget, Stewart Granger, Lloyd Nolan, Russ Tambiyn; *senaryo:* Richard Brooks; *kamera:* Russell Harlan; *müzik:* Daniel Amfitheatrof; *prodüksiyon:* M. G. M. 1956. Amerikan filmi – Atlas sinemasında.

Richard Brooks bugün kırk beş yaşlarında olan bir Amerikan rejisörüdür. Hayata spor yazarlığıyla atılmış, sonradan rad-

yo skeçleri, hikâyeler, romanlar, senaryolar yazmış ve 1950'de ilk filmini çevirmiştir.

1954'de çevirdiği "The last time I saw Paris" kurdelası *Son Hatıra* adıyla Türkiye'de oynamıştır. (Baş rollerde Van Johnson, Elizabeth Taylor, Donna Reed.)

Kanlı Av'ın senaryosu Milton Lott'un bir romanından çıkarılmıştır. On dokuzuncu yüzyılın sonundaki yaban öküzü avcılarının tehlike ve macera dolu hikâyesini anlatmaktadır.

Richard Brooks filmini Dakota'da çevirmiş ve yaban öküzlerini filme alabilmek için tam dört ay uğraşmıştır. Film çekilirken kameralar ağaçlar altına saklatılmış ve yaban öküzleri jiplerle kışkırtılmıştır.

Filmde Charley (Robert Taylor) insanları öldürmekten çekinmeyen bir avcı rolündedir. Ortağı Sandy (Stewart Granger) ise yaban öküzlerini bile vurmaktan çekinen bir insan.

Film gerçekçi bir anlayışla hazırlanmıştır. Tabiat manzaralarının stüdyoda imal edilmiş olması daha ilk dakikalarda dikkati çekmektedir. Amerika yerlilerinin köyü de şimdiye kadar gördüğümüz western (kow-boy) filmlerinin tam tersine, çiğ bir gerçekçilikle gösterilmiştir.

Fakat bu gerçekçilik yine de *Roma Açık Şehir* filmiyle İtalyanların vardığı gerçekçilik değildir. *Kanlı Av*'ın mevzuu her şeye rağmen duygulu bir taraf da taşıyor.

Bu duygulu, bu romantik taraf da senaryoya, Sandy'yle Charley arasına bir Hintli kızın (Debra Paget) sokulmasıyla elde edilmiş sanırım.

İçli Kadın *(Regine)* ★

Reji: Harald Braun; *oynayanlar:* Johanna Matz, Erik Schuman, Horst Buchholz, Kathe Dorsch, Rudolf Forster; *kamera:* Helmuth Ashley; *müzik:* Mark Lothar; *prodüksiyon:* Harald Braun film. Alman filmi – Şan sinemasında.

Büyük bir fabrikanın müdürü işçilerden birinin kızıyla evlenir. Bu evlilik İdare Kurulu üyelerini kızdırdığı gibi işçiler de bundan memnun olmazlar. Bu arada kızın erkek kardeşi patronların aleyhinde bulunmakta ve onları idareye karşı kışkırtmaktadır.

Öte yandan müdür, karısının hizmetçilerle fazla samimi olmasından da üzülmektedir. Hele kaynının askere alınması karısının bunu kendisinden bilmesine yol açınca işler bütün bütüne karışır. Hatta koca, bir aralık karısının eski bir arkadaşıyla kendisini bırakıp kaçtığını bile sanır.

Fakat filmin sonunda kadının intihara kalkışması bütün çatışmaları ortadan kaldırır. İki sevgili yeniden saadet dolu hayatlarına dönerler.

İçli Kadın'ın yer yer *Vadim O Kadar Yeşildi ki..* (How Green was my valley) kurdelasını hatırlattığı söylenebilir. Fakat rejisör John Ford'un eseri yanında Harald Braun'un filmi sönük bir kopya olmaktan öteye geçememiştir.

Nedir ki, zaman zaman (kızın, müdür tarafından, babasından istenmesi sahnesinde olduğu gibi) rejisörün bazı başarılı çıkışlar da yaptığı bir gerçektir. Ama bu çırpınmalar filmi kurtarabilecek bir özellikte değildir.

Harald Braun'ın geçen yıl *Sen Benim Oldukça* (As long as you are near me) adlı filmini de görmüştük. Bu ölçüsüzlük orada da kendini belli ediyordu. Ama o filmde, hiç değilse, Maria Schell vardı.

30 Kasım 1957, Yeni Sabah

Şeytan Ruhlu İnsanlar *(Les Diaboligues)* ★★★★

Reji: H. G. Clouzot; *oynayanlar:* Simone Signoret, Vera Clouzot, Paul Meurisse, Charles Vanel, Noel Roquevert, Pierre Larquey, Jean Brochard; *kamera:* Arınand Thirard; *prodüksiyon:* Filmsonor, 1955. Fransız filmi – Saray sinemasında.

Henri-Georges Clouzot Fransa'nın kalbur üstü rejisörlerinden biridir. 1942'de film yapınağa başlayan Clouzot'nun ilk filmi A. Steeman'ın *Kaatil 21 Numaralı Evde* adlı romanından çıkarılmış bir cinayet filmidir.

Clouzot 1943 yılında en iyi eseri diye anılan *Karga*'yı (Le Corbeau) yapar. 1947'de ise *Kuyumcular Rıhtımı*'nı (Le Quaides Orfèvres), 1948'de ise *Manon*'u çevirecektir.

Clouzot eseri üzerinde uzun boylu çalışan bir sanatçıdır. Filmlerinin senaryolarını kendi yapar. Filmlerinin sayısının kabarık olmayışı titizliği yüzündendir. 1949'da *Miquette ve Annesi* (Miquette et sa mere), 1952'de *Dehşet Yolcuları* (Le salaire de la peur) kurdelalarından sonra 1955'de *Şeytan Ruhlu İnsanlar*'ı çevirmiştir. Son olarak da *Casuslar* (Les Espions) filmini bitirmiştir.

Clouzot'nun sert bir üslûbu var. Söylemek istediğini acı bir dille ortaya atıyor. Bu sertliğe, vahşiliğe *Şeytan Ruhlu İnsanlar*'da da rastlanılıyor.

Şeytan Ruhlu İnsanlar çevresindeki kişilere eza vermekten hoşlanan şeytani (diabolique) bir kocadan kurtulmak isteyen bir kadının hikâyesidir. Kadın bu kurtuluşu ancak cinayetle elde edebileceğine bir arkadaşı tarafından inandırıldığı için film bütünüyle bir kara film havası taşımaktadır.

Senaryo sağlam temeller üzerinde oturtulmuştur. Oyuncular çok iyi bir oyun çıkarmışlardır. Filmin tek kusuru, mevzuun daha çok zihinde yaratılmış olmasıdır. Fakat bu, senaryonun, tam manasıyla hayata arka döndüğü şeklinde anlaşılmamalıdır. Doğrusu şu ki, *Şeytan Ruhlu İnsanlar* öyle kolay kolay kurulabilecek filmlerden değildir.

Çılgın Modeller *(Artists and Models)* ★★

Reji: Frank Tashlin; *oynayanlar:* Dean Martin, Jerry Lewis, Shirley MacLaine, Dorothy Malone, Eva Gabor, Anita Ekberg;

kamera: Daniel L. Fapp; *müzik:* Walter Scharf; *prodüksiyon:* Hal B. Wallis. Amerikan filmi – Yeni Melek sinemasında.

Frank Tashlin 1913 yılında doğmuş ve kendi kendini yetiştirmiş bir Amerikan rejisörüdür. Ressam, yazar, senaryocu gibi türlü mesleklerden geçtikten sonra rejisörlükte karar kılmış ve 1952'de ilk filmini yapmıştır. Şimdiye kadar yaptığı filmlerin sayısı onu geçmeyen Tashlin'in bir filmini bu ay içinde yine Yeni Melek sinemasında *Dünya Güzeli* (The Girl Can't Help It) adıyla seyretmiştik.

Çılgın Modeller Tashlin'in 1955 yılında yaptığı bir komedi filmidir. Filmin hiçbir hareket noktası olmamakla beraber, rejisör seyircinin ilgisini ayakta tutabilecek her türlü şaklabanlıktan, her türlü oyundan çekinmemiştir.

Tashlin'in bir özelliği de filmde renkleri bir komedi unsuru olarak kullanabilmesindedir. Bu, tabii, her zaman başvurulan bir usul değildir. Fakat filmin renklerinin de iyi düşünüldüğü kabul edilmelidir.

Ernst Lubitsh'ten sonra Amerikan komedisinin ortadan silindiğini söyleyenlere, öyle sanıyorum ki, Tashlin'in filmleri iyi bir cevap olacaktır.

Çılgın Modeller'i tenkit eden bir Fransız film tenkitçisi şöyle yazıyor: "Amerikan komedisi ölmüş olabilir, yaşasın Amerikan komedisi.

Cici Gelin *(La Mariée est trop belle)* ★★

Reji: Pierre Gaspard-Huit; *oynayanlar:* Brigitte Bardot, Louis Jourdan, Micheline Presle, Marcel Amont Jean-François Cal-

ve; *kamera:* Louis Page; *dağıtan:* Titanus Film. Fransız, İtalyan filmi – Lüks sinemasında.

Chouchou (Brigitte Bardot) *Yaşamak Aşkı* dergisinin kapak kızlarından biridir. Patrice aynı derginin fotolarında Chouchou'nun yanında görünen bir delikanlı. Michel (Louis Jourdan) ile Judith (Micheline Presle) derginin patronları.

Michel'le Judith birbirlerini sevmektedir. Dergi, sürümünü arttırmak düşüncesiyle, boyuna Chouchou ile Patrice arasında bir takım maceralar uydurmaktadır. Bu maceralar Chouchou ile Patrice arasında uydurma bir evlenme yaratmağa doğru giderken Patrice, Chouchou'yu sevdiğini anlar. Fakat Chouchou'nun gözü Michel'dedir.

Görülüyor ki *Cici Gelin* dörtlü bir aşk hikâyesini işlemektedir.

Rejisör Gaspard-Huit'in bu filmiyle büyük bir rejisör olduğuna varılmaz. Fakat film hafif bir komedi janrındadır. Senaryo sonlarına doğru ağırlaşmakta ise de seyirciyi hayli eğlendirmektedir.

Bu türlü komedilerden ve Brigitte Bardot'dan hoşlananlara bu film salık verilebilir.

Cici Gelin, birçoklarının, Brigitte Bardot'ya niçin bir "eşya" veya "küçük bir hayvan" gözüyle baktıklarının anlaşılmasına da yardım edecek bir özelliktedir.

21 Aralık 1957, Yeni Sabah

Hileli Aşk *(Les grandes Manouvres)* ★★★★

Reji: René Clair; *oynayanlar:* Michele Morgan, Magali Noel, Gerard Philipe, Yves Robert, Jean Desailly, Brigitte Bardot; *kamera:* Robert Lefebyre, Robert Julliard; *müzik:* G.Van Parys; *prodüksiyon:* Filmsonor ve Rissoli. Fransız filmi – Yeni Ar sinemasında.

1908 yılı. Fransa'da taşra kasabalarından birindeyiz. Kasabada bulunan süvari alayı büyük tatbikat için hazırlıklar yapmaktadır. Kasabanın Don Juan'ı olarak tanınan teğmen Armand

de la Verne (Gérard Philipe) tatbikatlardan 24 gün önce tesadüfen tayin edilecek herhangi bir kadını tatbikatların başlayacağı güne kadar elde edebileceği üzerine arkadaşlarıyla bahse tutuşur.

Kızılhaç yararına verilen bir baloda, kader, teğmenin karşısına dul bir kadın şapkacısı olan Marie-Louise Riviére'i (Michele Morgan) çıkarır. Teğmen kadını elde etmek için bütün hünerlerini ortaya dökerse de bir türlü neticeye ulaşamaz. Hatta daha başka bir şey olur, teğmen yavaş yavaş Marie-Louise'e tutulduğunu anlar. Rejisör René Clair filmini kurarken olayları birer birer düğümlemek ve sonra da bu düğümleri birer birer açmak istemiştir. Düğümlerden biri de teğmen Felix Leroy (Yves Robert) ile bir fotoğrafçının kızı olan ve teğmenle tanışır tanışmaz nişanlanmaktan dem vuran Lucie (Brigitte Bardot)'nin munasebetlerini derleyip toplamaktır.

Film bir komedi havası içinde yaratılmıştır. Fakat sonlara doğru teğmen Armand de la Verne, Marie-Louise'e; Marie-Louise de teğmene âşık olduğu ve ikisi de birbirlerinin aşkına güvenemedikleri vakit komedi gerçek bir drama çevrilmektedir.

Hileli Aşk René Clair'in 1955'de yaptığı bir filmdir. Bu film Delluc armağanını kazanmıştır. René Clair 1924'de film yapmağa başlamış kalbur üstü Fransız rejisörlerinden biridir. Filmleri üzerinde büyük bir titizlikle çalışır. 33 yılda yaptığı filmlerin sayısı 20 civarındadır.

1941 ile 1946 yılları arasında Hollywood'da da çalışan René Clair ordada da dört film yapmıştır. Bunların en sonuncusu Agathie Christie'nin bir romanından çıkardığı *Korkunç Şüphe* (And then there were none) adlı filmidir.

René Clair'in hemen hemen her filmi klasik sayılır. Ama bunların içinde yine en iyileri 1930 yılında yaptığı *Paris'in Ça-*

tları Altında (Sous les toits de Paris), 1931 yılında yaptığı *Milyon* (Le million), 1952 yılında yaptığı *Gece Güzelleri* (Les Belles de Nuits) adlı filmleridir.

Haksızlık yapmamak gerekirse bunlara bir de *Şeytanın Güzelliği* (La Beaute du diable) ile *Sükût Altındır* (Le Silence est d'or) filmlerini katmamız lazımdır.

Hileli Aşk René Clair'in ilk renkli film denemesidir. Renklerdeki başarı kameracı Robert Lefebvre'e ait ise de, René Clair'in Lefebvre'e büyük yardımlarda bulunduğu da muhakkaktır.

Hileli Aşk'ın mevzuunun 1908 yılına dayandırılması hiç sebepsiz değildir. Rejisör bunu şöyle izah ediyor:

"Bizi bu komedinin aksiyonunu 1914'den evvelki yıllarda aramağa götüren bir mazi hayranlığı değildir. Bizim bu çağı seçmemiz gönül işlerinin o yıllar içinde, bugünkünden daha revaçta olmasıdır."

Hileli Aşk ve René Clair üzerine daha çok şeyler söylenebilir. Fakat ne söylense, ne anlatılsa filmin güzelliği ortaya konamaz. *Hileli Aşk* gerçek bir şaheserdir.

Kralın Sevgilisi *(Diane)* ★★

Reji: David Miller; *oynayanlar:* Lina Turner, Pedro Armendariz, Roger Moore, Marisa Pavan, Sir Cedric Hardwicke; *senaryo:* Christopher Isherwood; *kamera:* Robert Planck; *müzik:* Moklos Rozsa; *prodüksiyon:* M. G. M. 1956. Amerikan Filmi – Atlas sinemasında.

Senaryosu John Erskine'in *Diane de Poiters* adlı eserinden çıkarılan bu film 16. Asır Fransa tarihine dayanmaktadır. Olay-

lar tarihe oldukça bağlı kalınakla beraber rejisör David Miller onlardan seyircinin ilgisini ayakta tutacak bir hikâye düzenlemesini bilmiştir.

David Miller'in geçen yıl *Çıldırtan Takip* (Sudden Fear) adlı filmini seyretmiştik. Joan Crawford ile Jack Palance'ın baş rollerini oynadıkları o film de oldukça sürükleyiciydi. Rejisörün bu yıl çevirdiği ve geçenlerde Londra'da gösterilmeğe başlandığı *Esther Costello'nun Hikâyesi* (The Story of Esther Costello) filmi üzerine yazılan tenkidlere bakılırsa bu kurdelanın da belli bir seviyeye ulaştığı anlaşılabilir.

Zaten David Miller'e senaryoyu iyi kurmasını beceren bir rejisör gözüyle bakmak en doğrusu. Ondan daha fazlasını bekleyenler, boşuna vakit kaybetmiş olacaklardır. Nedir ki, senaryoyu doğru dürüst kurabilmek de az şey değildir.

Bu yüzden, *Çıldırtan Takip*'de olduğu gibi *Kral'ın Sevgilisi*'nden de zevk alabilmek mümkündür.

4 Ocak 1958, Yeni Sabah

Atlantik Fatihi *(The Spirit of St Louis)* ★

Reji: Billy Wilder; *oynayanlar:* James Stewart, Murray Hamilton, Patricia Smith, Bartlett Robinson, Mare Connelly, Arthur Space; *senaryo:* Billy Wilder Production; *dağıtan:* Warner Bros – Amerikan filmi – Lale ve İnci Sinemalarında.

1927 yılında ilk defa uçakla Atlantik Okyanusunu aşan Charles A. Lindbergh bu uçuşa ait hatıralarını *The Spirit of St Louis* adlı kitabında anlatmıştır.

Rejisör Billy Wilder, Pulitzer armağanını da kazanan bu kitaba dayanarak yaptığı *Atlantik Fatihi* filminde bize bu Lind-

bergh'in serüvenini anlatmaktadır. Filmin senaryosu çok iyi kurulduğu için filmin belli başlı tek aktörü olan James Stewart 136 dakikalık filmi seyirciyi sıkmadan sonuna kadar götürebilmektedir.

Billy Wilder, 1934'de çevirdiği *Kötü Tohum* adlı filmiyle rejisörlüğe atılmış bir Amerikan sinema adamıdır. Fakat asıl iyi filmleri 1944'de çevirdiği *Ölüm Sigortası* (Double Indemnity), 1953'de çevirdiği *Casuslar Kampı* (Stalag 17) ve 1954'de çevirdiği *Sabrina*'dır. Geçen yıl seyrettiğimiz *Yaz Bekarı* (The Seven Year) da onun elinden çıkmıştır.

Billy Wilder, *Atlantik Fatihi*'nde hikâyeyi seyirciye geriye dönüşlerle sunuyor. Gerçi bu geriye dönüşler kimi zaman hikâyenin karışmasına sebep olmaktaysa da, film akıcılığını yine de bunlara borçludur.

Anastasia *(Anastasia)* ★

Reji: Anatole Litvak; *oynayanlar:* Ingrid Bergman, Yul Brynner, Helen Hayes, Akim Tamiroff, Sacha Pitoeff, Martita Hunt; *kamera:* Jack Hildyard; *müzik:* Alfred Newman; *prodüksiyon:* Buddy Adler, 1956; *dağıtan:* 20th Century Fox – Amerikan filmi – Yeni Melek sinemasında.

Sinema adamları tarihin aydınlanmamış olaylarına uzanmağı biraz çokça severler. Bu gibi olayların bir şiir havasına bürünmesine elverişli olmaları itibariyle alınan netice de çokluk iyi olur.

Anatole Litvak eskiden *Mayerling Faciası*'na uzanmış bir rejisördü. Bu defa onun XX. asrın en ilgi çekici hadisesi olan Çar II. Nikola'nın kızı Anastasia'nın hayatını ele aldığını görüyoruz.

Grande-Duchesse Anastasia 1917 İhtilalinde kurşuna dizilmekten mucizevi bir şekilde kurtulmuştur. Fakat bu firardan sonra başından neler geçtiği hakkında kimsenin doğru dürüst bir fikri yoktur. Nedir ki, ihtilalden epey sonra Berlinli bir kadın kendisinin Anastasia olduğunu iddia eder ve Romanofların mirasına konmak ister. Maceraperest bir adam bu iddiayı süsleyip püslediği için de kadın, yavaş yavaş kendisinin gerçekten Anastasia olduğuna inanır.

Anastasia hikâyesinin ilkini Marcelle Mauret de işlemiş ve bundan bir piyes çıkarmıştır. Sonradan bu piyesten Guy Bolton bir adaptasyon yapmıştır. Filmin senaryosunu yazan Arthur Laurents ise bu adaptasyondan faydalanmıştır.

Fakat ne yazık ki, mevzuun enterasanlığına rağmen ortaya çıkan film Anatole Litvak'ın iyi filmlerinden değildir. Litvak'ın *Anastasia*'dan önce çevirdiği *Bir Aşk Hikâyesi* (Un acte d'amour) bundan çok daha derli toplu, çok daha akıcıdır.

Denilebilir ki *Anastasia* Ingrid Bergman'ın yeniden Amerikan filmlerinde rol almağa başladığını müjdelemekten başka bir özellik taşımamaktadır. Hatta Amerikan reklamcıları tarafından çok büyük bir oyuncu diye tanıtılan ve bu uğurda armağan kazanan Yul Brynner'a da çok büyük bir artist gözüyle bakmamak lazımdır.

Liana, Ormanlar Kraliçesi

(Liane, das Madchen aus dem Urwald) ★

Reji: Eduard Von Borsody; *oynayanlar:* Marion Michael, Hardy Kruger, Rudolf Forster, Peter Mosbacher, Irene Galter, Reggie Nalder; *kamera:* Bruno Timm; *müzik:* Erwin Halletz; *prodüksiyon:* Arca Farbfilm – Alman filmi – Şan sinemasında.

Liana Alman filmciliğinin 1940 yıllarından sonra gerçek bir bulıran geçirdiğini bir daha ortaya koymaktan başka bir işe yaramamaktadır.

Gerçi *General Şeytan, Son Köprü* filmleriyle Helmut Kautner Almanların yüzünü ağartmakta ise de *Liana* kurdelasının rejisörü Eduard Von Borsody ne *Helmut Kautner*, ne de *Fare* (Die Ratten) filmiyle Hollywood'dan Almanya'ya döndüğü anlaşılan Robert Siodmak'tır.

Denilebilir ki, *Liana* senaryo bakımından birçok yerli filmlerimizi aratacak bir saçmalık örgüsü içinde bocalamaktadır. Rejisör filme Afrika ormanlarının havasını vermek için Afrika hayvanları planlarını arka arkaya dizmeği kafi görecek kadar çocuksu bir anlayışla filmine başlamakta ve bu çocuksu anlayış Liana'nın öteki seanslarında da devam etmektedir.

Ormanlar Kraliçesi Liana'nın bizim yerli filmlerimizden ayrılan tek özelliği teknik üstünlüktür. Fakat bu kadar tatsız bir senaryoyu ve mizanseni dile getirmek için bu tekniğin niçin boşuna harcandığı sorulabilir.

Bütün bunlara rağmen Almanların Brigitte Bardot'su diye anılan Marion Michael'in filmde rol alması filmin ticari şansını arttırmaktadır.

25 Ocak 1958, Yeni Sabah

Acemi Doktor İş Başında *(Doctor at Large)* ★★

Reji: Ralph Thomas; *oynayanlar:* Dirk Bogarde, Muriel Pawlov, Donald Sinden, James Robertson Justice, Shirley Eaton, Derek Farr, Michael Medwin; *senaryo:* Nicholas Phipps; *kamera:* Ernest Stewart; *müzik:* Bruce Montgomery; *prodüksiyon:* Rank Film; İngiliz filmi – Saray sinemasında.

Acemi Doktor; *Acemi Doktor Denizde* filmlerini görmüş olanlar *Acemi Doktor İş Başında* kurdelasının nasıl bir film olduğunu az çok kestirebilirler.

Kadın Katilleri'nden (1955) bir kare.

İngiliz komedileri, Amerikan komedilerinden saçmalığa fazla yer verilmemesi, gag'ların ölçülü olmasıyla ayrılmaktadır. Gerçi Norwan Wisdom'la yaptığı filmleriyle John Paddy Carstairs'ı bu akımın içine sokamayız ama, *Acemi Doktor İş Başında* filminin rejisörü Ralph Thomas ile *Kadın Katilleri* (Ladykillers) filminin rejisörü Alexander Mackendrick'ı 'güldürmek için güldürmek' prensibine arka dönen İngiliz komedi okulunun başına oturtabiliriz.

Ralph Thomas'ın bir özelliği de film sanatı üzerinde düşünen, film sanatında yeni ufuklar açmak isteyen bir rejisör olmasıdır. Filmlerinin çoğunda baştan başa Amerikan plâna (kişileri dizlerinden başlarına kadar içine alan orta plân) yer ve-

ren bir çalışma tarzı tutturması bunun açık bir ispatıdır. Denilebilir ki, bu Amerikan plânına dayanan çalışma tarzı filmin tesirini arttırmakta da büyük rol oynamaktadır. Yalnız, bize kalırsa, bu türlü bir üslûp kara filmlerde daha iyi netice verebilir. Komedilerde seyirci kimi zaman bu Amerikan plânlarının dar çerçevesi içinde bunaldığını hissedebiliyor. Hele bu bunalma, plânların aksesuarla da fazlaca yüklü olduğu zamanlar daha da artıyor.

Film için de bir şeyler söylemek gerekirse, Dr. Sparrow'un (Dirk Bogarde) geçimini sağlamak üzere girip çıktığı doktorlar muhitini iyi bir şekilde hicveden *Acemi Doktor İş Başında* zevkle seyredilecek bir filmdir.

Suçlu Gençlik *(La Citta si Difende)* ★★

Reji: Pietro Germi; *oynayanlar:* Gina Lollobrigida, Renato Baldini, Cosetta Greco, Enzio Maggio, Paul Müller, Tamara Lees; *senaryo:* Federico Fellini, T. Pinelli ve Pietro Germi; *kamera:* Carlo Montuori; *müzik:* Carlo Busticelli; *prodüksiyon:* Cines, 1951, İtalyan filmi – Elhamra sinemasında.

Pietro Germi ilk filmini 1945 yılında yapmış bir İtalyan rejisörüdür. Sinemanın yeni-gerçekçi akımı içinde ismi geçen Pietro Germi 1947'de çevirdiği *Yolunu Kaybeden Gençlik* (Gioventu Perduta) filmi ile dikkati çekmiştir. 1949'da yaptığı *Kanun Namına* (İn Nome Della Legge) filmi de kendisine haklı bir şöhret kazandırmıştır.

Suçlu Gençlik Pietro Germi'nin 1951 yılında çevirdiği bir filmdir. Paola, Alberto, Luici, Guido adlarındaki dört arkadaşın stad-

yom kasasını soymasıyla başlayan film, polis tarafından takip edilen suçluların ruh sıkıntılarını anlatmakla devam ediyor.

Mevzu fazla karışık olmamakla beraber oyuncuların canlı roller filmi zevkle seyredilir bir eser haline getirmiştir.

Suçlu Gençlik'in iyi bir tarafı da rejisörün hayatı olduğu gibi vermek istemesidir. Bu bakımdan *Suçlu Gençlik* yeni-gerçekçi akımı içinde yer alacak bir film karakterine ulaşabiliyor. Gerçi filmin idaresinde Pietro Germi, geçen yıl *Napoli Maceraları* (L'Oro Di Napoli) filmini seyrettiğimiz Vittorio De Sica veya *Sonsuz Sokaklar* (La Strada) filminin rejisörü Federico Fellini kadar başarı gösteremiyor. Fakat, ne de olsa, okul öğrencisi Alberto'nun, ressam Guido'nun, eski milli takım oyuncusu Paola'nın ve hayatını vücudunu satmakla kazanan Daniela'nın (Gina Lollobrigida) gerçek hayattan çıkarılmış tipler olduğunu seyirciye kabul ettirmek de az şey değildir.

Maamafih, filmin yeni-gerçekçi karakterinin Federico Fellini'nin çalışmalarına dayandığı düşünülebilir.

3 Şubat 1958, Yeni Sabah

Aşk Uğrunda Kaatil
(The Girl on the red velvet swing) ★★

Reji: Richard Fleischer; *oynayanlar:* Joan Collins, Ray Milland, Farley Granger; *senaryo:* Charles Brackett ve Walter Reisch; *kamera:* Milton Krasner; *prodüksiyon:* Charles Brackett ve 20th Century Fox. Amerikan filmi – Yeni Melek sinemasında.

Hollywood'un genç rejisörlerinden biri sayılan Richard Fleischer 1946 yılından bu yana yirmiye yakın film yapmış bir sinema adamıdır. En çok beğenilen filmleri *Şikago Ekspres Muam-*

ması (The Narrow Margin) ile *Şehirdeki Yabancılar*'dır (Violent Saturday).

Şehirdeki Yabancılar'ı Fleischer 1955'te çevirmiştir. Aynı yılda yaptığı *Haydut* (Bandido) filmi de bu mevsim başında Lale Sinemasında gösterilmiştir.

Aşk Uğrunda Kaatil de yine 1955 yılında çevrilmiş bir kurdeladır. İngilizce adı *Kırmızı Kadife Salıncaktaki Kadın* olan bu film 1906 yılında New York sosyetesini birbirine katmış olan bir cinayetin hikâyesidir.

Cinayetin Kurbanı Stanford White (Ray Milland) adında bir mimardır. Kaatil de genç milyarderlerden Harry Thaw (Farley Granger). Harry Thaw'ın avukatları Stanford'un ikili bir hayatı olduğunu ve bir takım garip zevkler peşinde koştuğunu, milyarderin de mimarı, karısı Evelyne Nesbit'i (Joan Collins) evvelce baştan çıkarmış biri olduğu için öldürdüğünü iddia ederler. Hatta mimarın garip zevkleri arasında, gizli bir apartman katında asılı duran kırmızı kadife bir salıncağa New York'un en güzel kızlarını oturtup sallanmak merakının bulunduğu da açıklanır. Neticede, az çok baskı gören Evelyne'in şahitliği sayesinde milyarder elektrikli sandalyeye gitmekten kurtulur ve bir tımarhaneye kapatılır. Evelyne de bir tiyatrocunun teklifini kabul ederek "Bir mimarı mezara, bir milyarderi de tımarhaneye gönderen kadın" diye teşhir edilmek üzere Paris'e gelir.

Bir cinayetin kahramanlarından olan Bayan Evelyne Nesbit bugün halen sağdır. Hatta filmin gerçeğe uygun olabilmesi için senaryoya yardımlarını esirgememiştir.

Fleischer'in ortaya koyduğu filme sağlam yapılı bir eser gözüyle bakılabilir. Fleischer, bilhassa mimarın garsoniyerindeki

kırmızı kadife salıncakta Evelyne'i sallanırken gösteren sekans ile filmin sonundaki salıncaklı planlarda bir hayli ustalık göstermiştir.

Ama buna rağmen *Aşk Uğruna Kaatil* öyle kolay kolay yapılamayacak filmlerden de değildir.

Gizli Ajan *(Foreign Intrigue)* ★★

Reji ve *senaryo:* Sheldon Reynolds; *oynayanlar:* Robert Mitchum, Genevieve Page, Ingrid Tulean, Fredrick O'Brady, Eugene Decker; *prodüksiyon:* Full ve Length Production; *dağıtan:* United Artists. Amerikan filmi – Lüks sinemasında.

Senaryosunu, rejisini ve prodüktörlüğünü Sheldon Reynols'un yaptığı bu film beynelmilel bir şantajcılık mevzuunu işlemektedir.

Kurdela fazla hareketli olmamakla beraber seyirci zaman zaman heyecanlanabiliyor. Rejisör mahallli çalışmalara ehemmiyet verdiği için dış sahnelerle film bir hayli kazanmış.

Her filmde basma kalıp bir oyun çıkaran Robert Mitchum'u bir kenara bırakırsak, Geneieve Page, Ingrid Tulean'ın oyunları da başarılı.

Filmin bir özelliği de sonunun boşlukta kalmasıdır. Film, spikerin şu sözleriyle kapanıyor: Bu hikâye dün başlamıştı, yarın bitecek.

Kısacası, orta kırat bir macera filmi.

Güneş Batarken *(Quando Tramonta il Sole)* ☆

Reji: Guido Brignone; *oynayanlar:* Maria Fiore, Abbe Lane, Carlo Giuffre, Mario Carotenuto, Alberto Rabagliati, Nerio Bernardi; *kamera:* Jianni di Venanzo; *prodüksiyon:* Titanus; İtalyan filmi – Saray sinemasında.

Napoli şarkıları üzerine kurulmuş olan bu film gerek senaryonun gerekse artistlerin oyunu bakımından seyircinin ilgisini çekecek bir güçte değildir.

Rejisör Guido Brignone bu mevsim başında gösterilen *Kartaca Muharabeleri* (Le Schiave di Cartagine) kurdelasından da anlaşılacağı üzere daha çok iş filmi yapan bir rejisör.

Nedir ki, *Güneş Batarken* iş filmlerinin de kötüsü.

14 Şubat 1958, Yeni Sabah

Harp ve Sulh *(War and Peace)* ★★

Reji: King Vidor; *oynayanlar:* Audrey Hepburn, Henry Fonda, Mel Ferrer, Vittprio Gassman, Anita Ekberg, Milly Vitale, Anna Maria Ferrero, May Britt, John Mills; *senaryo:* Bridget Boland, Robert Westerby, King Vidor, Mario Camerini, Ennio de Concini, İvo Perilli; *kamera:* Jack Cardiff ve Aldo Tonti; *müzik:* Nino Rota; *prodüksiyon:* Paramount, 1956. Yeni Melek ve Atlas sinemalarında.

Ünlü romancı Leon Tolstoy'un aynı isimdeki romanından alınan bu film Hollywood'un emektar rejisörlerinden King Vi-

Savaş ve Barış (1956) filminin afişi.

dor'un elinden çıkmıştır. Kırk dört yıldır film yapan King Vidor 1929 yılında çevirdiği *Hallellujah* ve 1934'de çevirdiği *Günlük Ekmeğimiz* filmleri sayılmayacak olursa çokluk iş filmleri peşinde koşan bir rejisördür. Maamafih King Vidor'un bu iş filmlerinde belli bir seviyeye ulaştığı ve Amerikan sinema tarihinde önemli bir yer tuttuğu kabul edilmelidir.

Harp ve Sulh büyük paralar sarfiyle vücuda getirilmiş bir filmdir. Film ilk önce altı saat on dokuz dakika sürmek üzere hazırlanmışken sonradan filmi işleten firmanın düşüncesine uyularak üç buçuk saate indirilmiştir. Fakat sinema programlarına uymaması ve bazı memleketlerde milli duygulara aykırı gelebilecek sekansları bulunması sebebiyle film en son 3 saat 10 dakika sürecek şekilde kırpılmıştır.

Harp ve Sulh'un Tolstoy'un romanını bütün büyüklüğüyle verdiği söylenemez. Filmde romanın bir çok bölümlerine rastlamak mümkün değildir. Fakat filmin romanı olduğu gibi takip etmesi gerekeceği de iddia edilmemelidir. Vidor bu kısaltmayı *Harp ve Sulh*'a sinematografik bir ifade kazandırmak için yapmıştır. Şu da var ki, Tolstoy'un romanının ana tema'sı olan "insanların doğum ve ölüm, harp ve sulh karşısında birbirle-

rine kenetlendiği, birbirlerine arka verdiği" düşüncesi filmde iyi bir şekilde canlandırılabilmiştir.

Filmin bir kusuru bazı ritm aksaklıklarının filmde yer almış olmasıdır. Mesela Andre'nin (Mel Ferrer) ölümünü gösteren sekansın çok çabuk geçmiş olması (burada 15 dakikalık bir kırpma yapılmıştır), Marie Bolkonski (Anna Maria Ferrero) ile Nicolas Rostof'un (Jeremy Brett) birbirlerini sevmeğe başladıklarının gösterilmemesi filmin ritmini bozmuştur denilebilir. Nedir ki, bu noksanlıkların rejisörün hatasından gelmediği, filmin esasında bu parçaların da bulunduğu düşünülecek olursa, King Vidor'a bu bakımdan yapılacak bir itiraz kalmaz sanırım.

Ama, King Vidor'un şahsına ait hatalar da filmde yok değil. Bir kere, bazı sekanslarda, artistlerin idaresi bakımından King Vidor'un bazı beceriksizlikleri olmuştur. Sonra, rejisör, Natacha'nın (Audrey Hepburn) kötülüğe meyletmesi fiilinde Anatole (Vittorio Gassman) tipini çok gölgede bırakmıştır.

Rejisörün, bir de, bu kadar masraflı bir filmde Moskova için pek cılız dekorlar kullanmış olması tenkit edilebilir.

Fakat bu tenkitler, her eserde bulunabilecek kusurlara dayanmaktadır. *Harp ve Sulh* bütünüyle büyük bir filmdir. Hele Vidor'un 1934'den bu yana yaptığı *Şahika* (The Citadel), *Büyük Geçit* (Northwest Passage), *Kanlı Aşk* (Duel in the Sun) filmleri yanında şaheserdir.

Denilebilir ki, King Vidor, bu filmiyle *Hallelujah* filmiyle ortaya koyduğu bir kainat yaratma yoluna yeniden girmiştir.

Lili Marlen (... *wie einst Lili Marleen*) ★

Reji: Paul Verhoeven; *oynayanlar:* Marianne Hold, Adrian Hoven, Claus Holm, Hannelore Schroth, Kathe Haack; *senaryo:* İlse Lotz Dupont ve Paul Verhoeven; *kamera:* Karl Schröder; *müzik:* Norbert Schultze; *prodüksiyon:* Delos film. Alman filmi – Şan sinemasında.

İkinci Dünya Savaşında Belgrad radyosundan bütün dünya radyoları repertuarına alman Lili Marlen şarkısıyla başlayan bu film bir aşk hikâyesini ele almaktadır.

Filmin ilk yarısı oldukça akıcı ve sevimlidir. Fakat bir fabrika işçisi olan Christie'ye (Marianne Hold) âşık Franz ismindeki Alman erinin Doğu cephesine gönderilmesinden sonraki sekanslarla film tatsız ve manasız bir kurdela haline gelmektedir.

Bu arada, rejisörün, Lili Marlen şarkısının melodilerinden fazlaca istifadeye kalkışmış olması da seyirciyi tedirgin ediyor.

2 Mart 1958, Yeni Sabah

Acı Lokma *(Roma Ore 11)* ★★★

Reji: Giuseppe De Santis; *oynayanlar:* Lucia Bose, Carla Del Poggio, Maria Grazia Francia, Lea Padovani, Massimo Girotti, Raf Vallone, Paolo Stoppa; *senaryo:* Zavattini, De Santis; *prodüksiyon:* Paul Graetz; prodüksiyon: Paul Graetz; *dağıtan:* R.K.O. İtalyan filmi – Lüks sinemasında.

1951 yılında Roma'da tüccarın biri daktilo bilen bir kâtibe tutmak için gazeteye ilan veriyor. İlanı okuyan 200 kadar kız işe talip olmak için tüccarın yazıhanesine başvuruyor. Fakat

müracatlar belli gün ve saatte yapıldığı için yazıhanenin bulunduğu apartmanın merdiveni bu 200 kişinin ağırlığını çekemiyor. Neticede merdiven çöküyor, kızların birçoğu yaralanıyor.

Türk seyircilerinin *Acı Pirinç* (Riso Amaro) ve *Zeytinlikler Altında Sükûn Yok* (Non c'e Pace Tra Gli Ulivi) filmleriyle tanıdığı rejisör Giuseppe De Santis bu olmuş vak'ayı alarak iş arayan kızların psikolojisini işleyen bir film yapmış.

Film basma kalıp duygular ve maceralar, mes'ut sonlar (Happy end) ve sinema trüklerine dayanan Amerikan film estetiği dışında, İtalyan yeni-gerçekçi anlayışla hazırlandığı için karşımıza gerçek hayattan alınmış tipler çıkarıyor.

Gerçi, film fazla hareketli değildir. Fakat hareketi, dış olaylarda değil de insan ruhunda arayanlar bu filmi beğeneceklerdir.

Liman Yosmaları *(Port du Désir)* ★★

Reji: Edmond T. Gréville; *oynayanlar:* Jean Gabin, Henri Vidal, Andrée Debar; *kamera:* Henri Alekan; *müzik:* Jeseph Kosma; *prodüksiyon:* Elysée film, 1954. Fransız filmi – Saray sinemasında.

1931 yılından beri film yapan Fransız rejisörü Edmond T. Gréville'in Fransız rejisörleri arasında fazla bir yeri yoktur. Zola'nın bir romanından alıp çevirdiği *Bir Aşk Gecesi* (Pour une nuit d'amour) gibi bazı kalite peşinde koşan filmlerinin başarısızlığından sonra kendini tamamen iş filmleri çevirmeğe vermiştir.

Liman Yosmaları da bir iş filmi sayılabilir. Fakat gerek senaryosunun ilgi çekici oluşu gerekse Jean Gabin-Andrée Debar-

Henri Vidal üçgeninin kompozisyonu filmi zevkle seyredilecek bir kurdela haline getirmiştir.

Gümüş Kupa *(The Silver Chalice)* ★★

Reji: Victor Saville; *oynayanlar:* Pier Angeli, Jack Palance, Virginia Mayo, Paul Newman, Natalie Wood; *senaryo:* Lesser Samuels; *kamera:* William W. Skal; *müzik:* Franz Waxman; *prodüksiyon:* Victor Saville, 1955; *dağıtan:* Warner Bros. Amerikan filmi – Lale ve Elhamra sinemalarında.

Thomas B. Costain'in *Gümüş Kupa* adlı kitabından çıkarılan bu film birinci asırda Roma İmparatoru Neron zamanında Antakya, Kudüs ve Roma'da geçmektedir. Hristiyanlarla münkirler arasındaki savaşları, çatışmaları işleyen mevzu İsa'nın son akşam yemeğinde şarap içtiği bardağın taraflarca ele geçirilmesi etrafında dönmektedir.

Kupanın çalınması korkusu karşısında Hristiyanlar bir heykeltraşa (Paul Newman) kupanın bir benzerini yaptırırlarsa da, bu da, karışık bir takım olaylar sonunda ortadan kaybolur. Fakat kupaya İsa'nın manevi bir kuvveti gözüyle bakan Hristiyanlar kupanın yeniden bulunacağına inanmaktadırlar. Film İsa'nın Havarilerinden Petrus'un şu sözleriyle nihayet bulur: "Kupa er geç bulunacaktır. Fakat o zaman insanlar yeryüzünde köprüler kuracak, şimdikinden daha büyük şehirler, binalar yapacaklardır. Ve insanlar makineleşmeğe doğru gittikçe bu gümüş kupanın lüzumu daha çok belirecek.

Orta kırat bir film.

7 Mart 1958, Yeni Sabah

Şöhretin Sonu *(The Harder They (Fall)* ★★

Reji: Mark Robson; *oynayanlar:* Humphrey Bogart, Rod Steiger, Jan Sterling, Mike Lane, Max Baer; *prodüksiyon:* Columbia, 1956. Amerikan filmi – Atlas sinemasında.

Geçen yıl *Toko-Ri Köprüsü*, bu yıl da *Cennete Dönüş* filmlerinin jeneriğinde imzasına rastlanılan Mark Robson 1943'den beri film yapmaktadır. 1949'da çevirdiği *Şampiyon* adlı filmiyle boks çevrelerinin içyüzünü vermeğe çalışan Robson bu yeni filmiyle yeniden boks çevrelerine dönmüş oluyor.

Filmde baş rolü bir gazeteci (Humphrey Bogart) oynuyor. Gazeteci, mali sıkıntılar içinde bulunduğu için haris bir menajerin (Rod Steiger) cürüm ortaklığını kabul ediyor, fakat filmin sonunda *mamul şampiyona* (Mike Lane) duyduğu acıma duygusunun neticesinde menajere kafa tutmak cesaretini gösteriyor.

Film Amerikan cemiyetinin perde arkasını göstermek bakımından bir hayli ilgi çekici bir kurdeladır. Humphrey Bogart ile *Rıhtımlar Üstünde* ve *Korkusuz Kahraman* filmlerinde görüp sevdiğimiz Rod Steiger de tam rollerinin adamı. Buna karşılık filmin dramatik yapısı fazla tatmin edici değildir. Rejisörün *Şampiyon* filmi daha derli topluydu denilebilir.

Ama *Toko-Ri Köprüsü* ve romantik bir mevzuu işleyen *Cennete Dönüş* filmlerini göz önünde tutacak olursak *Şöhretin Sonu* Robson'un iyi filmlerinden biridir.

Godzilla (Godjira) ☆

Reji: İnoshoro Honda; *oynayanlar:* Tkashi Shimura, Momoko Kochi, Akira Takarada, Akihiko Hirada. Japon filmi – Lüks sinemasında.

Dünyada en çok film yapan üç memleketten biri (diğer ikisi Amerika ve Hindistan) Japonya'dır. Japon filmciliğinin belli bir sanat seviyesine ulaştığı geçen yıllar içinde memleketimizde de gösterilen *Rashomon* ve *Cehennem Kapısı* filmlerinden anlaşılabilir.

Zaten Avrupa sinema dergilerini takip edenler Japon filmciliğinin dünya filmciliği içindeki itibarlı yerini biliyorlardır.

Ama, ne yazık ki, *Godzilla* Japon sinemacılığı ismini karartacak bir film. Filmin mevzuu, Japon denizlerinde yaşayan bir canavarın hidrojen bombalarının tesiriyle asırlık uykusundan uyanıp Tokyo şehrini tehdit etmesi esasına dayanıyor.

Öte yandan, dünya piyasasında halen *Haça Gerilen Aşıklar*, *Utanma Sokağı* gibi kaliteli Japon filmleri oynatılırken *Godzilla*'yı ithal eden firmanın neden bu filmi seçtiği de izah edilebilecek gibi değildir.

8 Mart 1958, Yeni Sabah

Asılanların İsyanı *(Rebellion of the Hanged)* ★★

Reji: Alfredo B. Crevenna; *oynayanlar:* Pedro Armendariz, Ariadna, Carlos Lopez Moctezuma, Victor Junco; *kamera:* Gabriel Figueroa; *prodüksiyon:* Jose Kohn, 1955 – Lale ve Elhamra sinemalarında.

Bu yakınlarda *Ölüm Gemisi* adlı romanı Türkçeye de çevrilmiş olan yazar B. Traven'in bir kitabından çıkarılan bu film Meksika'da, demokrasinin henüz kurulmadığı bir zamanda, 1910 yıllarında geçiyor.

Meksika şimdi böyle değilmiş. Fakat 1910 yıllarında kendi menfaaetleri için cahil köylüleri kamçı ve silah tehdidi altında boğaz tokluğuna çalıştıran insanlar varmış. *Asılanların İsyanı* işte bu insanları anlatıyor. Olay bir kereste kampında geçiyor. Kampı idare eden iki kardeş, köylüleri yalnız çalıştırmakla kalmıyorlar, onları bileklerinden ağaca asarak bundan kendilerine bir zevk de çıkarıyorlar.

Fakat 1910 yılı Meksika'da Madero'nun 30 yıl Meksikalıları idare eden Diaz'a karşı ayaklandığı yıldır. Köylüler de nihayet memleketi saran havaya kapılıp başlarındaki zalimleri yok ediyorlar.

Meksikalı rejisör Alfredo B. Crevenna'nın acı ve buruk bir üslûbu var. Fakat bu üslûp kimi zaman yapmacık bir havaya bürünüyor. Filmin asıl özelliği bir takım gerçekleri gün ışığına çıkarmasıdır denilebilir.

Anne Sevgisi *(Never Say Goodbye)* ★★

Reji: Jerry, Hopper; *oynayanlar:* Rock Hudson, Cornell Borchers, George Sanders, Shelley Fabares; *prodüksiyon:* Universal International, 1956. Amerikan filmi – Yeni Ar sinemasında.

İtalyan yazarı Luigi Pirandello'nun bir piyesine dayanılarak yapılan bu film Lisa (Corbnell Borchers) adındaki Viyanalı bir kadının Amerikalı Dr. Michael Parker (Rock Hudson) ile evlenmesinden sonra ortaya çıkan aile anlaşmazlığı esasından hareket ediyor. Lisa bu anlaşmazlığın neticesinde evini bırakıp kaçınca Dr. Michael küçük kızını annesinin öldüğüne inandırıyor. Yıllar sonrası karı koca tekrar buluşup eski evliliklerini

devam ettirmek isteyince de küçük yavru Lisa'nın kendi gerçek annesi olduğunu kabul etmek istemiyor.

Filmin senaryosu çok iyi kurulmuştur. Filmde hikâyenin ortasından giriliyor ve sonra bir geriye dönüşle mevzuun karanlık yanları aydınlatılıyor.

Rejisör Jerry Hopper'ın şimdiye kadar gördüğümüz kurdelalarının hepsinden başarılı bir film. Hatta, belli bir seviye tutturmuş olan *Yüz Karası*'ndan (Naked Alibi) bile.

14 Mart 1958, Yeni Sabah

Otobüs Durağı *(Bus Stop)* ★★★

Reji: Joshua Logan; *oynayanlar:* Marilyn Monroe, Don Murray, Arthur O'Connell, Berty Field; *prodüksiyon:* Buddy Adler, 1956. Amerikan filmi – Yeni Melek sinemasında.

Otobüs Durağı, hayatı atlar ve inekler arasında geçmiş toy bir kovboyun hikâyesidir. Bu hayat, Bo (Don Murray) adındaki bu kovboyun ruh bakımından gelişmesine engel olmuş, üstelik onu her istediğini elde edebileceğine inandırmıştır. Öyle ki, bir müsabaka münasebetiyle, ilk defa şehre inip, orada Şeri (Marilyn Monroe) adında bir şarkıcı kadınla karşılaşınca, kadının

niyetini hiç hesaba katmadan, onunla evlenmeğe kalkışır. Fakat Bo'nun bu davranışları biraz temiz yürekli bir insan oluşundan da gelmektedir. Hatta o, dana bağlama müsabakasında, danayı herkesten çabuk bağlayıp da, bütün seyircilerin önünde danaya "Nasıl çabuk bağladım mı seni Şeri" diye bağırdığı vakit bu seslenişle sevgilisini küçülteceğini değil, ona aşkını ispat edeceğini sanmaktadir. Şeri, Bo'nun ilk ilgili davranışlarından memnun olmuştur. Ama sonradan, Bo'nun kendisine çiftlik hayvanlarından biri gözüyle bakmasından sinirlenerek kovboyun elinden kurtulmak çarelerini araştırır. Nedir ki, bu çare, kolayca belirmez. Şeri de, adeta kaçırılırcasına, Bo ile çiftliğe gitmek için otobüse biner.

Fakat konaklamak zorunda kalınılan bir uğrak yerinde işler biraz değişmeye yüz tutar. Bo, otobüs şoförüyle giriştiği dalaştan yenik çıkınca, Şeri'nin yakasını bırakmak lüzumunu hisseder. Hatta, bir ara, Şeri'den özür bile diler. Ama, bu özrün, Bo'nun hedefine ulaşmasına yardımdan başka bir zararı olmaz. Otobüs tekrar Montana'ya yollanırken Şeri de Bo'nun yanında yer alır.

Otobüs Durağı geçenlerde *Piknik* adlı filmini seyrettiğimiz Amerikan rejisörü Joshua Logan'ın ikinci filmidir. Film, yine *Piknik* gibi William Inge'nin bir piyesinden alınmıştır. Fakat Logan, filmi, tiyatro havasından çıkarabilmek için bir hayli gayret sarf etmiş, bunun için senaryoya bir çok yeni sekanslar ilave etmiştir.

Esasında bir tiyatro rejisörü olan Logan'ın artistleri idare etmekteki gücü filmin daha ilk planlarından belli olmaktadır. Marilyn'in dişiliği yanında, oyunculuğunu ortaya çıkaran da o olmuştur.

Kurtuluş Günü *(D-Day The Sixth of June)* ★★

Reji: Henry Koster; *oynayanlar:* Robert Taylor, Richard Todd, Dana Wynter, Edmond O'Brien, John Williams; *prodüksiyon:* 20th Century Fox, 1956. Amerikan filmi – Atlas sinemasında.

Bugün 53 yaşlarında olan Henry Koster 23 yıldır film rejisörü olarak çalışmaktadır. İkinci Dünya Savaşından önce Deanna Dubin ile çevirdiği kurdelalarıyla prodüktörlerine bir hayli para kazandıran Koster, umumiyetle, iyi iş veren filmler yapabilmektedir.

Son yıllarda *Désirée* (Napolyon'un Sevgilisi) ile *Son Yaprak* (O'Henry's Full House) filmlerinin jeneriklerinde de imzasına rastladığımız Koster, *Kurtuluş Günü*'nde de iş filmi anlayışından öteye geçemiyor. Fakat iki aşk arasında kalmış bir kadının (Dana Wynter) ruh halini işleyen bu film oldukça seviyelidir. Zevkle seyredilebilir.

30 Mart 1958, Yeni Sabah

Mağrur Kumarbaz *(The Proud Ones)*

Reji: Robert D. Webb; *oynayanlar:* Robert Ryan, Virginia Mayo, Jeffrey Hunter, Robert Middleton, Walter Brennan, Arthur O'Connel; *prodüksiyon:* 20th Century Fox, 1956. Amerikan filmi – Atlas sinemasında.

Hikâyesini Verne Athanas'ın yazdığı *Mağrur Kumarbaz* bir western filmidir. Amerikalıların Batı'ya doğru yayılmaya başladığı zamanları içine alan bu western filmleri daha çok Amerikalıların yerlilerle savaşlarının hikâyesidir. Fakat bunlara kendi kendileriyle olan çatışmalar, boy ölçüşmeler de karışmaktadır.

Nedir ki, 1945 yılından sonra yapılan western filmleri sınırlarının biraz daha genişlediğini ve bu türlü filmlerin mevzularına ahlâk, estetik ve sosyal problemlerin de karıştığını görüyoruz. John Ford'un, Howard Hawks'ın, Fred Zinnemann'ın, Robert Aldrich'in filmleri bunlara örnek olarak gösterilebilir.

Umumi olarak, *Mağrur Kumarbaz*'ın da bazı psikolojik temalara uzanması bakımından bu cereyana katıldığı düşünülebilir. Fakat şehre hakim olan bir haydut, şehri haydutlardan temizlemek isteyen dürüst bir şerif arasındaki mücadeleye dayanan mevzuun hiç de orijinal olmayışı, kurdelayı orta kırat bir western filmi seviyesine indirmektedir.

20th Century Fox film şirketinin genç rejisörlerinden olan Robert D. Webb'in geçen yıllarda *Sünger Avcıları* (Beneath the 12 Mile Reef) ile *Namus Borcu* (White Feather) adlı kurdelalarını görmüştük. Bu iki kurdela da genç rejisöre bazı ümitler bağlamamıza yol açmıştı. *Mağrur Kumarbaz* bu ümitleri ortadan kaldırmıyor. Fakat, gerçeği şu ki, Robert D. Webb, John Ford, Howard Hawks gibi büyük western ustalarının izinde değildir.

12 Nisan 1958, Yeni Sabah

Kırmızı Balon *(Le Ballon Rouge)* ★★★★

Senaryo ve reji: Albert Lamorisse; *kamera:* Edmond Sechan; *müzik*: Maurice Le Roux; *oynayanlar:* Pascal Lamorisse; *prodüksiyon:* Films Montsouris, 1956. Fransız filmi – Yeni Ar sinemasında.

Beyaz Yele *(Crin Blanc)* ★★★

Senaryo ve reji: Albert Lamorisse; *kamera:* Edmond Sechan; *müzik:* Maurice Le Roux; *oynayanlar:* Alain Emery, Pascal La-

morisse; *prodüksiyon:* Films Montsouris, 1953. Fransız filmi – Yeni Ar sinemasında.

Kısa filmler (Court Métrage) Avrupa ve Amerika'da öteki filmler kadar ilgi toplar, sinema seyircisi tarafından ısrarla sevgiyle aranır. Gerçi, ticari endişelerle açılmış sinema salonları bu türlü filmlere programlarında fazla bir yer ayırmazsa da, büyük memleketlerde, sayısı yüzleri aşan sinema klüpleri (yalnız Fransa'da 250 sinema klubü vardır) bunların devamlı arayıcısıydılar. 1955 yılından beri Fransa'nın Tours şehrinde yapılan kısa film festivalleri ise bu gibi filmlere gösterilen önemi bütün bütüne arttırmıştır.

Kısa filmler çokluk dokümanter bir mahiyettedir. Bunlarda bazen bir şehir (Jean Mouselle: *Normandiya*), bazen bir deniz kenarı (Molinaro: *Rouen'da Denizin Yükselişi*), bazen bir mevsim (F. Reichenbach: *Paris'te Sonbahar*), bazen tabiat olayları (Alain Resnais: *Sis ve Gece*), bazen sanat dünyası (H. G. Clouzot: *Picasso*), bazen de ilim dünyası (Calderon: *Böcekler Memleketi*) anlatılır. Gerçi, Amerikalıların karton filmleri de kısa filmlerdendir. Fakat bunlardaki çalışma tarzının ötekilerden çok ayrıldığı hemen kabul edilmelidir.

Kırmız Balon ile *Beyaz Yele,* bugün 35 yaşında olan Fransız sanatçısı Albert Lamorisse'in elinden çıkmıştır. Aynı zamanda film operatörü (kameracı) olan Lamorisse'in filmlerinin sayısı, böylece üçü bulmaktadır.

Nedir ki, bu iki esere tam bir dokümanter film gözüyle bakılamaz. Albert Lamorisse bu iki filmde de, bize daha çok kaybolmuş bir cenneti özleyen insanın acısını duyurmak istiyor. Lamorisse'in ilk filmi olan *Bim*'de bu cennetin henüz yeryüzünde bulunabileceğine dair bazı işaretler vardır. Fakat *Kırmızı Ba-*

lon ile *Beyaz Yele*'de bu cennetin ayağımızı bastığımız yerlerden alınıp, çok uzaklara, gökyüzüne veya denizin gözden kaybolduğu yere taşınmak istendiğini görüyoruz. Bu haliyle Lamorisse'in bizi bir karamsarlığa, dünya işlerinden el etek çekmeye iteliediği düşünülebilir. Fakat genç Fransız rejisörünün bu iki filminde insanları iyiliğe, hayvanlara ve eşyalara sevgi duymaya çağıran bir yönü de vardır. Filmlerin bütün güzelliği, şiirliliği de buradan gelmektedir. Bir de filmi çeken Edmond Sechan ile film müziğini yapan Maurice Le Roux'nun her iki filmde de bir masal havası kazandıracak bir çalışma tutturduklarına işaret etmek isterim.

Bu iki filmin bir özelliği de festivallerce güzelliklerinin vize edilmiş olmasıdır. *Beyaz Yele* 1953 Jean Vigo armağanıyla, 1953 Cannes Festivali Kısa Film Armağanını kazanmıştır. *Kırmızı Balon* ise, başta 1956 Cannes Festivali Birincilik Armağanı olmak üzere ona yakın armağan toplamıştır.

16 Nisan 1958, Vatan

Gangsterler Çarpışıyor *(Joe Macbeth)* ★★

Reji: Ken Hughes; *oynayanlar:* Paul Douglas, Ruth Roman, Bonar Colleano; *prodüksiyon:* Frankovich. Amerikan filmi – Lüks sinemasında.

İngiliz tragedya yazarı Shakespeare'in *Macbeth* adlı piyesinden mülhem olarak Philip Yordan'ın hazırladığı bir senaryoya dayanan bu film Joe Macbeth (Paul Douglas) adındaki bir gangsterin çetenin başına geçmek için giriştiği cinayetleri hikâye ediyor.

Filmin kuruluşu bu tip filmlerde görmeğe alıştığımız basmakalıpçılıktan kendini kurtarmış sayılamaz. Fakat bütünüyle film, zevkle seyredilebilmektedir.

Tehlikeli Arzular *(Bigger Than Life)* ★★★

Reji: Nicholas Ray; *oynayanlar:* James Mason, Barbara Rush, Christopher Olsen, Walter Matthau; *prodüksiyon:* 20th Century Fox. Amerikan filmi – Yeni Melek sinemasında.

Bu film, mevzuunu, harika ilaç diye anılan kortizondan almaktadır. Kortizon tedavisi altında bulunan Ed Avery (James Mason) zamanla, ilacın dozlarını arttırmağa kalkınca, kortizondan fayda yerine zarar görmeğe başlar. Gerçi, bu zarar ilkin zekânın bir çeşit parlaklık kazanması şeklinde belirir. Fakat, gün güne, Ed zekâsı üstündeki kontrolü kaybederek Hazreti İbrahim gibi oğlu Ritchie'yi (Christopher Olsen) kurban etmeğe teşebbüs eder. Vaktinde yetişen bir aile dostu, Eally (Walter Mattahu) Ed'e mani olur ve onu hastahaneye kaldırtır. Ed'e hastahanede narkoz şırınga ederler. 48 saat kendinde olmadan uyuyan Ed, uyandığı vakit karısını ve çocuğunu tanıyabildiği için kurtulmuş sayılır.

Kortizonu bir filmin ana teması yapmak oldukça yeni bir düşüncedir. Fakat senaryonun filmden çok romana elverişli bulunduğu dikkati çekmektedir. Gerçi, Nicholas Ray *Tehlikeli Arzular*'a sinema mefhumuna uyabilecek sahneler katmıştır: Ed'in karısı Lou'yu (Barbara Rush) Waily'den kıskanması, Ed'in kendine doktor süsü vererek eczaneden kortizon alması, Ed'in sütçüyle tartışması, Ed'in öğrenci velilerine söylev geçmesi gibi.

Ama bütün bunlar filmin aksayan bir tarafı bulunmasını ortadan kaldırmamaktadır. Aslını ararsanız, bu aksayan taraf Nicholas Ray'in bütün filmlerinde kendini belli etmektedir.

Nick Ray, *Asi Gençlik* (Rebel without a Cause) gibi en iyi filminde bile filmin sonunu gangster filmlerinin beylik sonuna benzetmekten çekinmemiştir. Fakat *Asi Gençlik*'te yalnız filmin sonuna bağlı kalan bu aksaklık *Run for Cover* gibi öteki filmlerinde, bütün kurdela boyunca hissedilmektedir. Denilebilir ki, Nick Ray'de bir mükemmellik hastalığı vardır. En iyi olabilecek filmleri küçük bir ilave, küçük bir değişiklikle bozmaktadır. Fakat her şeye ragmen Nick, usta Amerikan rejisörlerinden biridir. *Tehlikeli Arzular* da her zaman rastlanan filmlerin üstüne çıkabilmektedir.

25 Nisan 1958

Hayat Fırtınaları *(The Bottom of the Bottle)* ★★

Reji: Henry Hathaway; *oynayanlar:* Van Johnson, Joseph Cotton, Ruth Roman, Jack Carson; *prodüksiyon:* 20th Century Fox. Amerikan Filmi – Atlas sinemasında.

Kardeş sevgisi üzerine kurulu olan bu film 20th Century Fox'un tecrübeli rejisörü Henry Hathaway elinden çıkmıştır. Senaryonun iyi bir şekilde planlara ayrılmış olması filme bir akıcılık kazandırmıştır.

Hathaway'ın teknik alandaki ustalığı da daha filmin ilk sekansı olan yağmur ve fırtına sahnesinden belli olmaktadır. Ger-

çi iki kardeş rolünü oynayan Joseph Cotton'la Van Johnson'un psikolojik davranışları gerçek bir temel üzerine oturmuş değildir. Fakat, bu gibi kusurlarına rağmen film zevkle seyredilmektedir.

Dünyanın En Güzel Kadını
(La piu bella donna del Mondo) ★★

Reji: Robert Z. Leonard; *oynayanlar:* Gina Lollobrigida, Vittorio Gassman, Robert Alda, Tamara Lees, Mario del Monaco; *prodüksiyon:* Malenotti. İtalyan filmi – Emek ve Küçük Emek Sinemalarında.

1900 yıllarında geniş ünü olan Lina Cavalleri'nin hayat hikâyesi olan bu filmde Lina'yı Gian Lollobrigida canlandırmaktadır. Lina küçük yaşta hasta annesinin yerine sahneye çıkmak zorunda kalıyor. Bu ilk sahneye çıkış başarısızlıkla neticelenmek üzere iken tiyatroda bulunan Prens Sergei Boriatine (Vittorio Gassman) durumu Lina'nın lehine çeviriyor. Lina da kendisine hiç bir şeyin karşılığı olmaksızın yardım eden bu yakışıklı adama tutulup, onu bulmak için Paris'e gidiyor. Lina, şöhrete ulaştığı vakit, prensesin kendisine yakınlaşabileceğine inandığı için sanatında ilerlemek üzere her şeyi yapıyor. Fakat sevgilisine kavuşması, bir çok karışık olaylardan sonra mümkün oluyor.

Robert Z. Leonard bu filmi Hollywood filmleri anlayışı içinde, bütün dekorlar, şatafatlı kostümler ve bol sayıda figüranlarla çevirmiştir. Denilebilir ki, film, Gina Lollobrigida'nın güzelliğini abideleştirmek için çevrilmiştir. Gerçi buna kısmen de

muvaffak olunmuştur. Fakat eser, bütünüyle fazla ilgi çekici değildir. Hele filmin baş tarafları oldukça can sıkıcıdır.

Ecel Yarışı *(Checkpoint)* ★★

Reji: Ralph Thomas; *oynayanlar:* Anthony Steel, Odile Versois, Stanley Baker, James Robertson Justice, Paul Muller; *prodüksiyon:* Rank Organisation. İngiliz filmi – Saray sinemasında.

Bir macera filmi olan *Ecel Yarışı* otomobil yarışları çevresinde geçiyor. Fakat, bu otomobil yarışlarının sadece sporcu bir düşünüşle yürütülmediğini, otomobil sahiplerinin yarışı kazanmak için her türlü hile ve dalavereye baş vurduğunu görüyoruz.

Filmin rejisörü Ralph Thomas öteki filmlerinde olduğu gibi bu eserinde de Amerikan planına (diz plan) dayanan bir çalışma tarzı tutturmuş. Bir hayli süratli olan filmin temposu yanında bu çalışma tarzının iyi netice verdiği düşünülebilir.

9 Mayıs 1958, Yeni Sabah

Kanlı Düğün *(Silver Lode)* ★★

Reji: Allan Dwan; *oynayanlar:* John Payne, Elizabeth Scott, Dan Duryea, Dolores Moran, Emile Meyer; *prodüksiyon:* Benediet Bogeaus, 1954. Amerikan filmi – Küçük Emek sinemasında.

Kanlı Düğün tipik kovboy filmlerinden biridir. Yalnız filmin rejisörlüğünün Allan Dwan gibi kovboy filmleri yapmakta ün kazanmış bir rejisör tarafından yürütülmüş olması kurdelaya bazı psikolojik mizansenlerin de karışmasına yol açmıştır. Bu-

nunla beraber Allan Dwan kovboy filmleri geleneğine en bağlı olan sanatçılardan biridir. Bu yüzden filmlerine para yatıracak prodüktörleri de çok zorlukla bulur. Fakat kendisi gibi kovboy filmlerine âşık Herbert Yates veya Benedict Bogeaus gibi prodüktörleri bulunca *Kanlı Düğün*'de olduğu gibi sağlam yapılı eserler vermesini bilir.

Maamafih, son yıllarda Allan Dwan, *İwo Jima Yanıyor* (Sands of İwo Jima) gibi kovboylukla ilgisi olmayan filmler de çevirmiştir. *Maskeli Güzel* (Montana Belle) ise kovboy filmleri çerçevesini bir hayli altüst eden bir filmdir.

İnsanlar ve Kurtlar *(Uomini e Lupi)* ★★

Reji: Giuseppe De Santis; *oynayanlar:* Silvana Mangano, Yves Montand, Pedro Armendariz, İrene Cefaro, Giulio Cali; *prodüksiyon:* Societe Generale de Cinematographie, Titanus ve Trianfalaine. Fransız, İtalyan ortak yapımı – Atlas sinemasında.

İlk filmini 10 yıl önce yapmış olan İtalyan rejisörü Giuseppe De Santis, İkinci Dünya Savaşı sonunda İtalyan Sinemacılığında beliren yeni-gerçekçi akımının belli başlı kişilerinden biridir. 1949 yılında çevirdiği *Acı Pirinç* (Riso Amaro), 1950 yılında çevirdiği *Zeytinlikler Altında Sükûn Yok* (Non c'e Pace Tra Gli Ulivi) filmlerinin seviyesini henüz aşmamış olmasına rağmen her filminde dişe gelir bir şeyler bulmak mümkündür.

İnsanlar ve Kurtlar mevzuunu İtalya'nın dağ köylerinde kurtlarla savaşan köylülerin, kurt avcılarının hayatlarından alıyor. Mahalli adetleri, inançları göstermek bakımından filmin ilgi çekici bir yanı var. Fakat *Acı Lokma* (Roma Ore Il) filminde

Giuseppe De Santis'in *İnsanlar ve Kurtlar* (1957) filminden çalışma fotoğrafı.

olduğu gibi De Santis bu filmde de mevzuu fazla yaymakta zaman zaman bir sinemacıdan çok, bir masalcıya, bir hikâyeciye benzemektedir. Bundan başka, kurtların dağ köyüne yaptıkları akın gibi, kurtlarla ilgili sekanslar topu topu 5 kurtla çevrilmiştir ki, mevzuunu tamamen kurtlardan alan bir film için bu durum bir kusur sayılabilir.

Bu arada, De Santis'in senaryonun kişileri üzerinde de çok durmadığı, onların karakterlerinin iyice belirmesine pek önem vermediği düşünülebilir. Ama, hayatını gezicilikle geçirmiş, avare, iyi kalpli, kaygısız ve biraz da ne yapacağını kestiremeyen bir delikanlı rolünde Yves Montand iyi bir oyun çıkarmaktadır. Hatta Yves Montand, film sonlarında, aşkını iki kadın arasında paylaşmakta güçlük çektiği vakit filme bir şiir unsuru da katmaktadır.

Kısacası, büyük değil ama görülmesi gereken bir film.

9 Haziran 1958, Yeni Sabah

Tati'nin Filmleri

11. Cannes Film Festivali'nde jürinin özel armağanını kazanan *Amcam* (Mon Oncle) filminin rejisörü Jacques Tati, Türk seyircilerine yabancı bir isimdir. Gerçi *Amcam*, 1946 yılında çevrilen 400 metrelik *Postacılar Okulu* (L'Ecole des Facteurs) sanılmayacak olursa rejisörün üçüncü filmidir.

Tati'nin filmlerinin ilk özelliği bunların dörder, beşer yıl ara ve uzun çalışmalarla meydana getirilmiş olmalarıdır. Yalnız *Am-*

cam filminin montajının bir buçuk yıl sürdüğü göz önünde tutulacak olursa, Tati'nin işini ne kadar ciddiye alan bir sanat adamı olduğu anlaşılabilir.

Tati, bu bakımdan, geçen yıl Cannes Film Festivali'nde *Bir İdam Mahkûmu Kaçtı* (Un condamne à mort s'est echappe) filmiyle en iyi rejisör armağanını kazanan Robert Bresson'la bir tutulmalıdır. Bresson da Tati gibi filmlerinin senaryosunu hem kendi hazırlamakta hem de onlar üzerinde yıllarca, bir kuyumcu dikkatiyle durmaktadır. Hoş, Bresson Tati okulunun asıl öncüsü bizim sevgili Şarlo'muzdur. Fakat Şarlo'nun çalışma tarzını benimsemiş iki sanatçının aynı memlekette ve aynı zaman içinde sanatlarını yürütmesi oldukça ilgi çekicidir.

Jacques Tati'nin *Amcam* (1958) filminin afişi.

Tati, Rus asıllı bir Fransızdır. 1903'de Fransa'da Pecq kasabasında dünyaya gelmiştir. Ama yirmi yaşında onu Paris'te Madelaine mahallesinde eski çerçeve satıcısı olarak buluyoruz. Tati boş vakitlerini spor yapmakla geçiriyor. Rugby oyunundaki başarısı onu, Racing Kulübü'nün birinci takımına kadar yükseltiyor. Tati o vakitler, her maçtan sonra oyuncuların taklitlerini yaparmış. Nihayet 1931'de müzikhollerde taklitçilik yapmağa karar veriyor. Fakat bu arzusuna ancak iki yıl sonra

erişiyor. İkinci Dünya Savaşı'na kadar da hep bu işte kalıp Fransa'yı dolaşıyor. Bu arada 4-5 kısa filmde rol aldığı, bu filmlerin senaryolarına yardım ettiği oluyor.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Tati'yi, Fransız rejisörü Claude Autant Lara'nın *İçimizdeki Şeytan* (Le diable au corps) ile *Sylvie ile Hayalet* (Sylvie et le Fantome) filmlerinde küçük rollerde görüyoruz. Nihayet 1946'da, sonradan 1949'da Max Linder armağanını kazanacak olan *Postacılar Okulu* kısa filmini çeviriyor. Bunun arkasından da, 1947'de ilk uzun filmi olan *Bayram Günü* (Jour de Fete) geliyor. Bu film de 1949 Venedik Film Festivali'nde en iyi senaryo armağanını kazanıyor.

1951-1952 yıllarında Tati, *Mösyö Hulot'nun Yaz Tatili* (Les Vacancies de M. Hulot) filmine çalışıyor. 1953 Cannes Festivali'ne yetiştirilen film Milletlerarası Film Tenkitçileri armağanını elde ediyor.

Yukarıda, Tati ile Bresson'u Şarlo'nun yoluna bağlamıştık. Bu ikisinin içinde Tati, filmlerinin komedi olması, baş rolleri kendisinin oynamasıyla Şarlo'ya daha yakındır. Nedir ki, bu yakınlık daha çok dışa ait bir yakınlıktır. Gerçekte Tati'nin komedi anlayışı Şarlo'nun komedi anlayışından çok ayrılmaktadır. Tati'ye göre güldürme unsuru her yerde, her şeyde, her insanda vardır. *Amcam* filminde hizmetçi kız da, İtalyan satıcı da, evin komşusu da birer komiktirler. Bunlar filmin ağırlığını kendi üzerinde toplayan 'amca' kadar seyirciyi güldürme gücüne sahiptirler.

Tati'nin komedi filmlerindeki yeni görüşü bir de komik olanın sınırlarını zorlanmamasından gelmektedir. Tati filmlerinde mübalağaya yer vermediği gibi, olayları hayatın içinde yakaladığı gibi beyaz perdeye aktarmaktadır. Halbuki Şarlo, çöp fıçılarının arkasına saklanıp şapkasını bir fıçı üzerine bırak-

mak, seyirciye o şapka duran fıçının arkasındaymış hissini vermek ve sonra da başka bir fıçının arkasından ortaya çıkıvermekte komik olanı elde etmeye çalışır. Tati ise her Fransızın, her insanın yapacağı şeyi yapmakla yetinmek ister. Tati'nin formulü şudur: Nerede duracağını bilmek.

Tati'nin bir özelliği de filmini çevirirken hep sabit kamera kullanması, kamerasını sağa, sola, öne, arkaya doğru hareketlendirmekten kaçınmasıdır. Ama bu daha çok tekniğe ait bir iştir. Tati bu konuda şöyle diyor: "Kamerayı oynatmamakla seyirciye üçüncü buudun varlığını duyurmağa çalışıyorum. Hattâ ben, kameranın objektifini bile hiç değiştirmem. Objektifi değiştirince, her şeyi değiştirmiş olursunuz. İskemleniz artık o eski iskemle değildir. Tabii mekân da eski mekân değil. Ben hep aynı objektifi kullanırım ama, meselâ, masayla koltuk arasındaki mesafe hakkında seyircilere bir fikir verebilmek için oyuncularla sık sık yer değiştirtirim.

Amcam filminden sonra Jacques Tati'nin ününün daha da genişleyeceği düşünülebilir. Fakat komedi filmlerine şive taklidine elverip elvermediği açısından bakınağa alışmış olan ithal filmcilerinin Tati'nin filmlerine ne vakit yüz vermeye başlayacakları üzerinde hiçbir şey söylenemez.

21 Ekim 1958, Yeni Sabah

Kin *(Passion)* ★★

Reji: Allan Dwan; *oynayanlar:* Cornel Wilde, Yvonne De Carlo, Rodolfo Acosta, Lon Chaney, Raymond Burr, John Qualen; *kamera:* John Alton; *prodüksiyon:* R. K. O., 1954 Amerikan filmi – Emek sinemasında.

J. L. Rieuoeyrout adındaki bir Fransız sinema yazarı sinemanın esas unsurunun hareket olduğunu söyleyerek harekete fazlasıyla yer veren Western filmlerinin (Kovboy filmleri) en iyi Amerikan filmi sayılması gerektiğine işaret ediyor. Hareketin sadece dışta olduğunu sanmanın bir hayli tehlikeli olabile-

ceği muhakkaksa da Western filmlerinin oradan oraya koşuşmalar, itişip kakışmalar, dövüşüp ölmeler sayesinde seyircinin ilgisini en çok ayakta tutan kurdelalar olduğu bir gerçektir.

Bu hafta Emek sinemasında gösterilen *Kin* filmi de bir Western filmi. Rejisörü de yaşı yetmişi çoktan aşmış olan ve hayatını hep Western filmleri çevirmeğe hasretmiş bulunan Allan Dwan'dır. Allan Dwan ilkin senaryoculukla işe başlamış, sonra rejisörlüğe geçmiştir. Hollywood'un en emektar bir sinema adamı olan Dwan hemen hemen her firmayla çalışmıştır. Yalnız son filmleri hep prodüktör Benediet Bogeans ile birlikte yaptığını görüyoruz. Dwan'ın hemen hemen bütün filmleri memleketimizde oynanmıştır. Son yıllarda gösterilen filmleri arasında *İwo Jima Yanıyor, Maskeli Güzel, Kanlı Düğün* sayılabilir.

Dwan, Western filmleri kuruluşun en bağlı kalan rejisörlerden biridir. Gerçi aynı bağlılığı gösteren John Ford, Howard Hawks ayarında biri değildir ama, yine de filmleri zevkle seyredilebilmektedir.

Kin, denilebilir ki, Dwan'ın en iyi filmidir. Dwan bu filminde tabiat güzelliğinden de istifade etmiş, hatta birazcık Western filmleri çerçevesi dışına taşmıştır.

Cehennem Yarışı *(Hell Drivers)* ★★

Reji: C. Raker Endfield; *oynayanlar:* Stanley Baker, Herbert Lom, Peggy Cummins, Partick Me Goodhan; *prodüksiyon:* British Film ve Aqua Film; İngiliz filmi – Saray sinemasında.

C. Raker Endfield'in bu filmi bir taşıma şirketinin kamyon şoförlerini kendine mevzu olarak almıştır. Hikâyenin anlatılış tarzı oldukça gerçekçi bir ifade taşıyor. Hatta senaryo sadece şo-

förlerin hırsları, şirketin gizli kapaklı işleri içinde kalsaydı *Cehennem Yarışı*'na İngiliz yeni-gerçekçi akımının bir müjdecisi gözüyle bakılabilirdi. Fakat rejisör filme iş filmi kimliği kazandırmak için Joe Leteley (Stanley Baker) ve Gino (Herbert Lom) adındaki iki şoförle, şirkette sekreter olarak çalışan Lucy (Peggy Cummins) arasına bir aşk üçgeni yerleştirmiştir. Filmin asıl yapısına iğreti olarak iliştirilen bu aşk trükü bir yana bırakılacak olursa C. Raker Endfield'in taşıma şirketi şoförlerinin ruhlarını, davranışlarını filminde çok iyi aksettirdiği söylenebilir.

Geçen hafta, yine bir İngiliz filmi olan *Vahşi Belde*'yi (Robery Under Arms) bu sütunlarda eleştirirken İngiliz filmciliğinin yakın plan çalışmalarına yöneldiğini belirtmiştik. Bu defa, *Cehennem Yarışı* filmiyle İngiliz filmlerinin çok süratli bir tempoyla çevrildiğini de söylemek isteriz. Bu tempo insanların olduğu kadar, vasıtaların yer değiştirmesinde de kendini belli ediyor. Hele, *Cehennem Yarışı*'nın kamyonlar arası yarışlara dayanan bir kurdela olması bu süratin baş döndürücü bir tempo kazanmasına yol açmış bulunuyor.

Kısacası, *Cehennem Yarışı* dökünlü filmler arasında bir hayli dikkati çeken bir kurdeladır. Bu arada, oyuncuların, özellikle Patrick McGeohan'ın başarısına da işaret etmek isterim.

23 Ekim 1958, Vatan

Bağ Bozumu *(The Vintage)* ★★

Reji: Jeffrey Hayden; *oynayanlar:* Pier Angeli, Mel Ferrer, Michele Morgan, John Kerr, Theodore Bikel, Leif Erickson; *prodüksiyon:* M.G. M. 1957 Amerikan filmi – Atlas sinemasında.

Bu filmin hikâyesi Fransa'nın güneyinde bir bağ evinde geçiyor. Michele Morgan bir bağcının karısıdır. Kız kardeşi Pier Angeli de kendisiyle beraber oturuyor. İtalya'dan Fransa'ya kaçmış olan iki erkek kardeş (John Kerr, Mel Ferrer) bağ bozumu zamanında bu bağa gelerek, çalışmak isterler. İki kardeşten küçüğü, John Kerrer, katil suçundan aranmaktadır. John Kerr'e

karşı hissi bir ilgi duymaya başlayan Michele Morgan bir şeyler sezinlerse de, meseleyi fazla kurcalamağa kalkışmaz. Bu çeşitten bir ilgi Mel Ferrer'le Pier Angeli arasında da doğmuştur. Fakat sert bir erkek olan bağcı, karısının John Kerr'e olan ilgisini öğrenince işler karışır. Polisin firarileri aramak için bağa gelmesiyle bütün bütüne çığrından çıkar. Artık rejisör için John Kerr'i polis kurşunuyla öldürtmekten başka yapılacak bir şey yoktur. Rejisör de bunu yapar. Mel Ferrer de böylece kardeşiyle beraber boyuna oradan oraya kaçmak zorunda kalmaktan kurtulur ve Pier Angeli ile evlenmeğe razı olur.

Filmin anlatılışı, İtalyan yeni gerçekçi filmlerinin üslûbuyla işlenmek istenmiştir. Bağ bozumu işçilerinin adetleri, eğlenceleri, birbirleriyle olan şakaları filmin dışında bırakılmamıştır. Fakat bu İtalyan, biraz da Fransız salçalı film yine de kendini Amerikan basma kalıpçılığından kurtarmış değildir. Bir televizyon rejisörü olan ve ilk uzun metrajlı filmini yapan Jeffrey Hayden'in filme duygulu ve neşeli bir hava kattığı inkar edilemezse de *Bağ Bozumu* öyle büyük filmler arasında yer alamaz. Ama Hollywood'un düşük kaliteli bir sürü sıradan filminden de bir hayli ayrılıyor. Görülmesi seyirciye zarar vermez.

Filmde, şimdiye kadar *Lekeli Melek* (Gaby) gibi müzikli kurdelalarda rol alan John Kerr'in ilk defa bir dram oyuncusu olarak görünmesi de dikkati çekmektedir. Fakat bu, rejisörün değil, prodüktör Edwin H. Konopf'un işidir.

Zafer Sabahı *(Great Day in the Morning)* ★★

Reji: Jacques Tourneur; *oynayanlar:* Robert Stack, Virginia Mayo, Ruth Roman, Alex Niel, Raymond Burr, Leo Gordon,

Regis Toomey; *prodüksiyon:* R. K. O. 1956. Amerikan Filmi – Küçük Emek sinemasında.

Fransız asıllı olan ve 1919'da Amerikan uyrukluğuna geçen Jacques Tourneur ilk uzun metrajlı filmini 1939 yılında yapmıştır. O zamandan bu zamana kadar da elinden 30-40 film çıkmıştır. Jacques Tourneur filmlerinde seyircinin ilgisini ve heyecanını ayakta tutmasını bilmektedir. Gerçi film bitip de sinemadan çıkıldığı vakit seyircinin üzerinde filmin hiç bir etkisi kalmamamaktadır ama, bütün film boyunca seyirciyi oyalayabilmek yine de bir şey, hatta önemli bir şeydir. Gerçi Tourneur, her filminde bu başarıya ulaşamıyor. Mesela, geçen yıl seyrettiğimiz *İntikam Düellosu* (Wichita) sıkıntıdan insanı bunaltmaktan başka bir şey yapmıyordu. Fakat *Zafer Sabahı,* Tourneur'un *Melek Yüzlü Canavar* (Out of the Past) veya *İhtilalcilerin Esiresi* (Appointment in Honduras) gibi oldukça sağlam yapılı kurdelalarından biridir.

Film, 1861 yılında, Karolina'da Denver şehrinde Güneyliler ile Kuzeyliler arasındaki o ünlü savaşların arifesinde geçiyor. Owen (Robert Stack) hayatında paradan başka bir şey düşünmemiş olan bir insandır. Denver'e gelip bir kumar sayesinde kendini bir kumarhane-otelin sahibi olarak bulunca güneyliler ile kuzeyliler arasındaki düşmanlığın orta çizgisi üstünde de durmuş olur. Bu arada Owen'in iki ayrı kadın (Ruth Roman, Virginia Mayo) tarafından sevilmesi de filmin örgüsünü daha karışık bir hale getirir.

Denilebilir ki, filmin ilk yarısı, ikinci yarısı yanında daha ilgi çekicidir. Gerçi ikinci yarısı daha hareketlidir. Fakat altın kaçıran arabalarla kuzeyliler arasındaki kovalamaca ile Tourneur filminin ikinci yarısını Z serisi kovboy filmlerinden biri olmaktan kurtaramamıştır.

31 Ekim 1958, Yeni Sabah

Prangalı Mahkûm *(The Last Wagon)* ★★

Reji: Delmer Daves; *oynayanlar:* Richard Widmark, Felicia Farr, Susan Kohner, Tommy Retting, Stephanie Griffin, Ray Stricklyn, Nick Adams; *prodüksiyon:* 20th Century Fox, 1956. Amerikan filmi – Atlas sinemasında.

Delmer Daves senaryo yazmakla sinema dünyasına katılmış, 1944 yılında da rejisörlüğe atlamış bir kişidir. İlk önemli filmi 1945 yılında çevirdiği ve baş rollerini Cary Grant ile John Garfield'e oynattığı *Destination Tokio* adını taşır. Geçen yıl seyretti-

ğimiz *Korkusuz Kahraman* (Jubal) da daha önceki yıllarda gösterilen *Silah Başına* (Drum Beat), *Kaplanların Bahçesinde, Kanlı Define* (Treasure of the Golden Condor) kurdelaları da onun elinden çıkmıştır.

Avrupa sinema yazarlarına bakılırsa, Delmer Daves'in son yıllarda yaptığı en iyi filmi *3.10 to Yuma*'dır. Ama ne yazık ki, 1957 yılında Glenn Ford, Jack Hawkins ile çevrilen bu kurdela henüz Türkiye'ye gelmiş değildir. Bu yıl da geleceği şüphelidir.

Maamafih, *Prangalı Mahkûm* da rejisörün iyi filmlerinden biri sayılabilir. Daves, filmin senaryo çalışmalarına da katılmış, senaryonun planlara ayrılma işinde (dekupal) titizlik göstermiştir.

Olay, 1873 yılında Kuzey Arizona'da geçiyor. Todd (Richard Widmark) üç kardeşi öldürmüş bir katildir. Fakat kardeşlerin dördüncüsü Todd'u ele geçirir, bileklerine pranga vurur, onu, başına mükafat adandığı için, hükümet kuvvetlerine teslim etmek üzere yola çıkarır. Yolda, Todd'a ancak ölmeyecek kadar su ve yiyecek vermektedir. Fakat yolda rastladıkları bir kervanla birlikte gecelemek zorunda kalınınca, kervanın yolcuları bu hunharlığa isyan ederler. Hele dördüncü kardeşin Todd'a bir takım işkenceler tatbik etmek isteyişi yolcuların yüreğini biraz daha yumuşatır. Fakat Todd, bir fırsattan faydalanarak, dördüncü kardeşi de öldürünce, kendisi için beslenen bütün sempatiyi kaybeder.

Nedir ki, filmin bundan sonraki seyri yepyeni bir istikamette gelişir. Uykuya dalmış olan kervan yolcularının topunu Amerika yerlileri Apaşlar bastırarak öldürür. Bu toplu öldürmeden bir Todd kurtulur, bir de dereye yüzmeye gitmiş olan, Jenny, Jolie, Billh... adındaki gençler. Hayat tecrübesi olmayan gençler bu durum karşısında ne yapacaklarını şaşırırlarsa da Todd onların başına geçer ve Apaş topraklarında kendilerine güve-

nilir bir yol bulmaya çalışır. Bu arada Jenny (Felicia Farr) ile Todd arasında bir aşk da doğmuş olur. Hele Jenny Todd'un bütün bu cinayetleri, öldürülen karısı ve iki çocuğu yüzünden yaptığını öğrenince ona bütün bütüne bağlanır.

Richard Widmark'ın oyunu filme gerçekçi bir karakter kazandırmıştır denilebilir. Fakat bu gerçekçi tutumu fazla büyütmemek gerek. Delmer Daves gibi klişeleşmiş Amerikan estetiğine uymayı her şeyden yeğ tutan rejisörler gerçeğe pek yaklaşmak istemiyorlar. İstemedikleri için de en başarılı filmleri "iyi kurulmuş, iyi oynanmış" film olmaktan öteye geçemiyor. Mesela *Prangalı Mahkûm* filminde Todd, işlediği cinayetlerde, özürlü gösterilmek yoluna sapılmasaydı, film zannımızca daha bir değer taşıyabilirdi. Hem o vakit, filmin bir mutlu sonla bitirilmesine de ihtiyaç kalmazdı. Gerçek bir kaatile yolculuk yapmak zorunda kalan gençler de birer figüran olmaktan kurtulur, iyi bir oyuncu olmanın şansına erişirlerdi.

Bütün bunlar göz önünde tutulursa *Prangalı Mahkûm*'un öyle büyük bir film olmadığı anlaşılabilir. Fakat bu filme kötü de denilemez. Rejisör seyircinin ilgisini bir hayli uyandırabiliyor.

Kılıçlarla Hücumlar *(Cartouche)* ★

Reji: Steve Sekely ve Gianni Vernuccio; *oynayanlar:* Richard Basehart, Massimo Serato, Isa Barzizza, Akim Tamiroff, Patricia Roc; *prodüksiyon:* Venturini ve Nasht; *dağıtan:* R. K. O. 1956. Amerikan ve İtalyan filmi - Küçük Emek sinemasında.

İtalyan kanunları belli sayıda yabancı filmden fazlasına para ödenmesine engel olduğu için Amerikan firmaları İtalya'daki alacaklarını kurtarmak için, doğrudan doğruya İtalya'da ken-

di hesaplarına film çevirmek yoluna atılıyorlar. Bu faaliyet bazen ortak prodüksiyon şekline de bürünüyor. Ne var ki, Amerikan prodüktörlerinin bu türlü hazırlanan filmlere fazla bir önem verdikleri yok. Oldukça derli toplu bir senaryo, çokluk, bütün işi hallediyor.

Kılıçlarla Hücumlar da böylesine bir film. Kurdelanın İtalyanca kopyasında İtalyan rejisörü Gianni Vernuccio'nun, İngilizce kopyasında da sadece Steve Kekely'nin isimlerinin yazılmış olması da bu gibi işbirliklerinin garip sonuçlarından biri.

Filmin mevzuu bir katilin aranmasına dayanıyor. Fakat bununla bir polis filmi göreceğinizi sanmayın. Olay Fransa'da geçiyor. Çağ: 16 veya 17 yüzyıl. Maktul: Prens Barraleigh. Katille suçlandırılan: Kont de Mandy. Asıl suçluyu ortaya çıkarmaya çalışan: Kontun oğlu Jacques (Richard Basehart)

Jacques bu iş için Cartouche (Kartuş) adı altında seyyar bir tiyatro kumpanyasına girer. Yani, kısacası, kostümlü, maceralı bir film.

Richard Basehart'ı *Sonsuzlar Çetesi* (Il Bidone) filmlerinden çok uzaklaşmış bulacaksınız ama, *Kılıçlarla Hücumlar* sırf macera filmi sayılmak bakımından, az çok bir şeye benziyor.

15 Kasım 1958, Yeni Sabah

Küçük Kulübe *(The Little Hut)* ★★

Reji: Mark Robson; *oynayanlar:* Ava Gardner, Stewart Granger, David Niven, Walter Chiari, Jaron Voltan; *prodüksiyon:* M. G. M. 1957 Amerikan filmi – Yeni Melek sinemasında.

İlk olarak 28 Ekim 1947 yılında Brüxelles'de Théatre Royal des Galeries'de sahneye konan Andre Roussin'in aynı isimdeki komedisinden ilhamını alan bu film *Şampiyon* ve *Şöhretin Sonu* filmlerinin rejisörü Mark Robson'un elinden çıkmıştır. İlhamını alan diyorum, çünkü piyes Nancy Mitford tarafından

Küçük Kulübe'de (1958) Ava Gardner.

İngilizceye adapte edilirken olsun, Hollywood'un tanınmış piyes yazarı ve senaryocusu F. Hugh Herbert tarafından senaryosu yazılırken olsun ruhundan ve özünden bir çok şeyler kaybetmiştir. Andre Roussin, piyesinde, seks meselesinin toplumda geçer akçe olan fikirlerden çok ayrı olarak yürütülmesi tezini savunduğu halde, bu kez F. Hugh Herbert'in senaryosunda karısını, ihmal eden bir koca ile onu kıskandırmak için elinden geleni yapan bir kadın çatışması şeklini alıyor. Bundan başka, piyesin diyaloglarıyla nükteleri yerlerini yeni diyaloglarla nüktelere de bırakıyor ki, insan, böylesine bir değişiklikten sonra neden hâlâ André Roussin'in ismine bağlı kalındığını soruyor kendi kendine. Hem böyle bir yol tutan senaryocu ve rejisörün tiyatro mizanseni dışına çıkmamaları da izahsız bir hareket olarak kalıyor. Gerçi Robson, filmin başlarında bunu yapmış, hareketli ve deplasmanlı bir mizansenle bir sinema adamına yakışır bir tarzda hareket etmiştir ama, sonradan üç duvarlı bir sahnenin kıskacı içine yuvarlanmaktan kendini kurtaramamıştır. Piyesin İngilizce adaptasyonunda ve senaryoda yapılan değişikliğin biraz da İngiliz seyircisini tatmin etmek için yapıldığı düşünülebilirse de filmden alınan lezzet, Roussin'in verdiği lezzet değildir. Hele Robson'un, Philippe-Henri-Suzan triosunun Güney Pasifik'de bir adaya sığınmalarından sonra filminin kahramanlarına ersatz telefon ve gramafon yaptırmağa kalkışması, Lewis Gilbert'in geçen yıl seyrettiğimiz *Bulunmaz Uşak*'daki (The Admirable Crichton) gagları hatırlatması bakımından, sahibine fazla bir başarı kazandırmış olmuyor.

Ama *Küçük Kulübe* ve Ava Gardner yine de zevkle seyredilebiliyor. Hatta David Niven, Stewart Granger, Walter Chiari de...

7 Aralık 1958, Yeni Sabah

Sayonara *(Sayonara)* ★★

Reji: Jeshua Logan; *oynayanlar:* Marlon Brando, Milko Taka, Mihoshi Umeki, Douglas Watson, Ricardo Montalban; *prodüksiyon:* Wiliam Goetz, 1957; *dağıtan:* Warner Bros. Amerikan filmi – Site sinemasında.

Konusunu James A. Michener'in bir romanından alan *Sayanora* Japon kadınları ile Amerikan subay ve erlerinin ordu içindeki güç durumları üzerinde durmaktadır. Tabii böyle bir konuyu işlemek için romancı, bir Amerikan çavuşu (Douglas

Watson) ile bir binbaşının (Marlon Brando) iki Japon kızıyla olan aşkını ele almıştır. Bu arada filmin rejisörü Joshua Logan Japon örf ve adetlerini, Japon tiyatrosunu (özellikle Kabuki Tiyatrosunu) filmini süslemek işinde fazlasıyla kullanmağı ihmal etmemiş, senaryonun sıkıcılığını birtakım göze hitap eden unsurlarla kapatmağa çalışmıştır. Gerçi bunda bir dereceye kadar başarı da sağlanmıştır. Fakat film bütünüyle fazla tatmin edici değildir. Bir kere yabancı bir kadınla evlenme yasağı etrafında düzenlenen diyolagların sayısı bir hayli kabarık olduğu gibi, can sıkıcı vasfından da kurtulmuş değildir. Sonra Joshua Logan'ın sabit kameraya dayanan dekupajı (senaryonun planlara ayrılması) filmi tiyatro olmağa itelemekte, neticede sinematografik bir ifade taşımasından uzaklaştırmaktadır.

Joshua Logan ilk iki filmi olan *Piknik* ile *Otobüs Durağı*'nda (Bus Stop) Amerikan hayatını canlı bir şekilde perdeye aktarmak meylini göstermişti. Gerçi Japonya'nın mahalli renklerini aksettirmeğe çalışan *Sayanora*'da dâ gerçekçi görüşe rastlayabiliriz. Fakat bu görüş bir turist görüşüdür. Japonya'nın meselelerine, düşünce tarzlarına inmediği gibi, Japon hayatının üstün körü bir hikâyesi de değildir.

Bundan anlaşılıyor ki Joshua Logan'ın ilk iki filmindeki başarısı o filmlere esas olan Wiliam Inge'nin piyeslerinden gelmektedir. Joshua Logan, Wiliam Inge yerine filmin senaryosunu hazırlayan Paul Osborn'la baş başa kalınca bütün beceriksizliğini ortaya koymuştur. Doğrusu ya, bu beceriksizlik, *Sayanora*'nın renklerinde de kendini belli etmektedir. Demek ki, *Piknik* filminin o cana yatkın renk harmonileri de Joshua Lagan'dan değil filmin kameracısından geliyormuş.

Dedektif *(The Detective)* ★★★

Reji: Robert Hamer; *oynayanlar:* Alec Guinness, Jean Greenwood, Peter Finch, Gerrad Oury, Cecil Parker; *prodüksiyon:* Facet Prodüksiyon, 1954. İngiliz filmi – Küçük Emek sinemasında.

Hitchcock'un ve Charles Frend'in filmlerinde montajcı olarak çalışan Robert Hamer 1945 yılında rejisörlüğe atlamıştır. İngiliz rejisörlerinin kalitelilerinden sayılan Hamer'in ilk filmi 1945 yılındadır. En çok beğenilen filmleri arasında *Pazarları Hep Yağmur Yağar* (It always Rains on Sundays), *Asalet İcabı* (Kind, Hearts and Coronet), *Paris'de Buluşalım* (To Paris with Love) kurdelaları sayılabilir.

Hamer'in çoğu filminde toplumla acı bir istihza sezilmektedir. *Dedektif* de Hamer'in acı istihzasını taşıyan bir kara komedidir. Kara sıfatını kullanıyoruz çünkü film bir polis filmi konusunda ve örgüsündedir. Hem de hikâyesi oldukça original olan bir polis hikâyesi.

Geçen yıl Oscar armağanını kazanmış olan Alec Guiness'in *Dedektif*'de rahip Brown rolünü oynaması filmin kara komedi özelliğini kazanmasına da ayrıca yardım etmiştir denilebilir. Alec Guiness'in ne kadar büyük bir oyuncu olduğu bu filmden de kolayca anlaşılabilir. Maamafih Hamer de Alec Guiness'e gerekli üslûbu kazandırmasını bilmiştir. Siyah uzun rahip elbisesi ve şapkası, kapalı duran şemsiyesi ve düşük kaliteli gözlüklerinin berisinde Alec Guiness'in topluma hayli alaylı bakan Hamer'in gözlerini taşımaktadır. Denilebilir ki, Rahip

Dedektif'te (1954) Alec Guinness..

Brown tipiyle Hamer de, Alec Guiness de kendi içlerini ifade edecek en iyi vasıtayı bulmuşlardır.

Bu film görülmeli, hatta tekrar tekrar görülmeli.

20 Aralık 1958, Yeni Sabah

Kumpanya ★★

Reji: Atıf Yılmaz; *oynayanlar:* Eşref Kolçak, Muzaffer Nebioğlu, Serpil Gül, A. Tarık Tekçe, Talat Gözbak, Sadi Tek; *müzik:* Nedim Otyam; *kamera:* Demirtaç Film; *prodüksiyon:* Duru Film, 1958. Türk filmi – İnci, Lale ve Bulvar sinemalarında.

Kumpanya isminden de anlaşıldığı üzere gezici Tiyatro Kumpanyalarından birinin veya birçoklarının hikâyesidir. Senaryo fazla hareketli ve sağlam olmamakla beraber, tiyatrocuların hayatını samimi ve yapmacıksız bir şekilde ortaya koymak bakı-

mından seyircinin ilgisini çekiyor. Filmin fon müziği de, bir çok yerli filmlerimizde olduğu gibi plaklardan derlenmiş değildir. Nedim Otyam'ın orijinal müziği bakımından da *Kumpanya* bir hayli değer kazanıyor.

Ama bunlara karşılık, oyuncuların oyunu fazla başarılı sayılamaz. Sadi Tek'i bir yana ayıracak olursak Eşref Kolçak, Talat Gözbak, A. Tarık Tekçe, Muzaffer Nebioğlu kendilerini durgun bir oyun içinde yitirmişlerdir. Sadi Tek'e gelince, halk tiyatrolarının bu büyük oyuncusu zaman zaman filmin akışının üstüne çıkabilmiştir. Ama çoğu zaman da Atıf Yılmaz'ın tutuk ve ruhsuz mizanseni onun da yakasına yapışmıştır.

Filmin jeneriğinde senaryonun Orhan Hançerlioğlu'nun eserine dayandığı bildiriliyor. Hançerlioğlu'nun yayınlanmış böyle bir eseri olmadığına göre, insan ister istemez Sait Faik Abasıyanık'ın *Kumpanya* adlı eserini düşünüyor. Gerçi bu filmin Sait'in eseriyle bir ilgisi olduğu söylenemez; fakat bazı karakterleriyle senaryonun Sait'in eserinden mülhem olduğu düşünülebilir. Ama bu, belki de tesadüften başka bir şey değildir. Nedir ki, *Öldüren Şehir* filminin senaryosunun da Samim Kocagöz'ün *Sırmalı Çıkmazı* hikâyesini hatırlattığı gözönünde tutulacak olursa, bu tesadüflerin biraz çokça tekrarlandığı anlaşılabilir.

Ama bunlara rağmen *Kumpanya* iyi Türk filmlerinden biridir. Atıf Yılmaz'ın da en başarılı filmi budur.

Çayhane *(The Teahouse of the August Moon)* ★★

Reji: Daniel Man; *oynayanlar:* Marlon Brando, Gleen Ford, Machiko Kyo; *prodüksiyon:* M.G. M. 1957- Amerikan filmi Yeni Melek sinemasında.

İki yıl önce Küçük Sahne Tiyatrosunda da oynanan John Patrick'in aynı isimli piyesinden filme alınan *Çayhane* rejisör Daniel Mann'ın elinden çıkmıştır. Daniel Mann *Kırmızı Gül* (The Rose Tattoo) ve *Don Baba* (Come Back, Little Sheba) kurdelalarından sonra bu yeni filmiyle filme alınmış tiyatro eserleri janrına dört elle sarılmışa benziyor. Ama ne var ki, *Kırmızı Gül* filminde de olduğu gibi *Çayhane*'de de Daniel Maran'ın mizanseni bir tiyatro mizanseninden öteye geçemiyor. Gerçi tiyatro oyunlarını filme alan her rejisörün başına bu hal geliyor denilebilir. Mesela *Yaz Bekarı*'nda Billy Wilder'in, *Benim Üç Meleğim*'de (We are no angels) Michael Curtiz'in başına gelenler bundan gayrisi değildir. Şu var ki, aynı işe bir Elia Kazan el atınca işler bütün bütüne başkalaşıyor. Bu da, zannımca Elia Kazan'ın tiyatroda başka, sinemada başka türlü düşünebilmesinden geliyor. Fakat yine de, *Filme Alınmış Tiyatro Eseri* janrına kısır bir yol gözüyle bakmak doğru olur.

Aynı şey, *Olduğu Gibi Filme Aktarılan Romanlar* karşısında da düşünülebilir. Geçen yıl seyrettiğimiz *Harp ve Sulh* filmi bu yolun çıkmazlığını yeteri kadar anlatmıştı sanırım. Ama rejisörler, mevzu buhranı karşısında bu yollara sık sık başvurmaktan kendilerini alamıyorlar.

Bunları söyledikten sonra, *Çayhane*'nin her şeye rağmen sevimli bir film olduğunu belirtmeliyim. Marlon Brando'nun oyunu başlı başına bir başarıdır. Bundan başka, hayli ilgi çekici olan piyesin diyalogları da seyirciyi sık sık güldürmektedir.

23 Aralık 1958, Yeni Sabah

Aşk Arzuları *(Designing Woman)* ★★

Reji: Vincente Minnelli; *oynayanlar:* Gregory Peck, Lauren Bacall, Dolores Gray, San Levene; *prodüksiyon:* Dore Schary, M.G. M. 1957 Amerikan filmi – Atlas sinemasında.

Aşk Arzuları, bir karakter komedisidir. Fakat rejisör terazisini biraz da toplum işlerinden yana kaydırmış ve neticede filmine örf ve adetler komedisi salçasından da karıştırmıştır. Bu açıdan bakılınca, *Aşk Arzuları* boks çevrelerindeki idarecileri hicveden Mark Robson'un *Şöhretin Sonu* ve *Şampiyon* filmleri-

nin komik bir planda ele alınmasından başka bir şey değildir, ama kurdelanın asıl teması evlilik hayatında evlilikten önceki serüvenlerin nasıl bir hal biçimine bağlanacağıdır.

Bu ikili karakteriyle Vincent Minelli'nin elinden çıkan *Aşk Arzuları* oldukça eğlenceli bir filmdir. Gag'lar hayli ölçülüdür, rejisör sululuğa kaçınamağa hayli çalışmıştır. Minnelli, bilindiği gibi çokluk, *Asri Aşıklar, Eğlenceler Beldesi* gibi musikili komedilerde başarı sağlamış bir rejisördür. Minnelli zaman zaman Dolores Gray'in şarkıları ve oyunları ile *Aşk Arzuları*'na da bir musikili havası katınağa çalışmıştır.

Bazı Avrupalı tenkitçiler *Aşk Arzuları*'nı son yılların en iyi Amerikan komedisi olarak gösteriyorlar. Frank Tashlin'in, Billy Wilder'in komedileri hatırlanacak olursa, bu söze ne dereceye kadar bel bağlamak lazım geldiği anlaşılabilir. Yalnız, şu var ki, bu film Minnelli'nin en sağlam, en efendi komedilerinden biri, hatta birincisidir.

Günün Kadını *(La Donna Del Giorno)* ★★★

Reji: Francesco Maselli; *oynayanlar:* Virna Lisi, Antonio Cifariello, Franco Fabrizi, Serge Reggiani, Haya Hararit; *prodüksiyon:* Peg. Produzione Films di Lorenzo Pegararo. İtalyan filmi – Yeni Ar sinemasında.

Francesco Maselli çok genç bir İtalyan rejisörüdür. 13 yaşında dokümancılıkla film alanına atılan Maselli'nin ilk uzun filmi olan *Şaşkınlar* (Gli Sbandati) 1955 Venedik Film Festivali'nde armağan almıştır. *Günün Kadını* Maselli'nin üçüncü filmidir. Bundan önce, *Şehirde Aşk* filminde *Katherina'nın Aşkı* skeçini de yapmıştır.

Günün Kadını Milano'da günün gereğine uyarak yükselmek, para kazanmak isteyen bir kızın hikâyesidir. 22 yaşındaki İtalyan oyuncusu Virna Lisi'nin canlandırdığı bu genç kız, amacına erişmek için tek çıkar yolu üç yabancı tarafından tecavüze uğradığını polise bildirmekte bulur. O sıralarda Milano'da bu türlü tecavüz olayları sık sık baş gösterdiğinden gazeteler bu işi dillerine dolar ve polisi vazifesini yapmamakla suçlandırır. Tabii bu arada Virna Lisi günün kadını olmuştur. Tiyatrolardan, film şirketlerinden bir çok teklifler aldığı gibi, her açılış töreninde akla gelen odur. Fakat bu, işin güzel tarafıdır. Polis üç erkeği bu tecavüz hadisesiyle suçlayıp tevkif edince işler birden sarpa sarar. Tevkif edilenlerden birinin karısı Virna Lisi'nin evine kadar gelir ve kocasının bu işi yapamayacağını, genç kızın kocasını tanımadığını mahkemede beyan etmesini ister. Fakat kolaylıkla erişilen lüks hayat Lisi'yi öylesine büyüler ki, alçaklığı daha ileri götürerek, tevkif edilenlerin kendisine tecavüz eden kişiler olduğunu söyler.

Film gerçekçi karakteriyle de seyirciyi büyülemektedir denilebilir. Maselli, senaryocu Zavattini ile bu noktaya bilhassa dikkat etmiştir. Son söz olarak *Günün Kadını*'nın İtalyan yenigerçekçi akımını belirten filmlerden biri olduğu söylenebilir. Muhakkak görülmeli.

Aida *(Aida)* ★★

Reji: Clemente Fracassi; *oynayanlar:* Sophia Loren, Lois Maxwell, Luciano Della Marra, Afro Poli; *prodüksiyon:* Oscar Film, 1953. İtalyan filmi – Emek sinemasında.

Bir operanın bütünü ile filme alınması nasıl gerçekleşir. Eğer operaya hiç dokunmak istemiyorsak, piyeslerde ve romanlarda olduğu gibi bu, hemen hemen imkânsız bir şeydir. Ama sinema olan şeyden vazgeçerek, bir operayı aynen filme almak da mümkündür. İşte Clemente Fracassi'nin yaptığı da budur. Onun için *Aida*'ya, Sophia Loren'e rağmen, bir film değil, bir opera gözü ile bakmak doğru olur. Bu gözle bakılınca da *Aida*'dan, Verdi'nin 1871 yılında bestesini tamamladığı operadan zevk almamağa imkân yoktur. Hele soprano Renata Tebaldi'yi dinlemek başlı başına bir zevktir.

27 Aralık 1958, Yeni Sabah

Biz Kadınlar *(Siamo Donne)* ★★

Reji: Roberto Rossellini, Luigi Zampa, Gianni Franciolini, Luchine Visconti, Alfredo Gaurim; *oynayanlar:* Anna Magnani, Ingrid Bergman, Alida Valli, Isa Miranda, Emma Daniele, Anna Amendola; *prodüksiyon:* Titanus Film 1953. İtalyan filmi – Emek sinemasında.

Biz Kadınlar her zaman görmeğe alışık olduğumuz filmlerden bir hayli ayrılıyor. Bunun için de seyircilerin birçoklarını yadırgatıyor. Buna büyük rejisörlerin dinlenmek istediği bir film gözüyle bakılabilir.

Film 4 hikâyeden meydana geliyor. Bu dört hikâye dört tanınmış oyuncunun kısmen de başlarından geçen gülünç olayları hikâye ediyor. Maamafih filmde hikâye edilen olayların gerçekten bu dört oyuncunun başından geçmiş olduğuna inanmak da bir hayli güçtür. Bununla beraber bu dört hikâye herhangi bir insanın başından geçebilecek gerçek bir serüven karakteri taşımaktadır. Mesela Isa Miranda'nın Cine Citta'dan çıkıp evine giderken yolda patlayıcı maddelerle eli sakatlanan bir çocuğa rastlayıp onu otomobiliyle hastahaneye, hastahaneden de eve taşıması çok olağan işlerden biridir. Hatta çocuğun evine girdikten sonra Isa Miranda'nın kendi yalnızlığını duyması da her oyuncunun başına gelebilir. Fakat bu olayın gerçekten Isa Miranda'nın başından geçip geçmediği şüphelidir. Öteki hikâyelerde Ingrid Bergman'ın tavuklarıyla, Anna Magnani'nin taksi şoförüyle, Alida Valli'nin düğünü yapılan arkadaşıyla olan serüveni de öyle. Bunlar bu oyuncuların başından geçmiş duygusunu vermiyor. Fakat böyle de olsa film hayli sempatik bir filmdir.

Filmin bir orijinalliği de hikâyelerin ayrı ayrı rejisörler tarafından yapılmış olmasıdır. *Üç Aşk Hikâyesi, Son Yaprak, Harp, Sulh ve Kadın* filmlerinden beri görmeğe alıştığımız bu janr beni lüzumsuz yere uzatılan filmlerden çok sarıyor. Hele rejisörlerin topu da *Biz Kadınlar*'da olduğu gibi Roberto Rossellini, Luchino Visconti, Luigi Zampa, Gianni Franciolani gibi kalbur üstü sanatçılar olursa.

Pater Pançali *(Gurbet Acısı)* ★★★★

Reji: Satyajit Ray; *senaryo:* Bibhutibhusan Bandyopadhyaya; *müzik:* Ravi Shankar. Hint filmi – özel seansta.

Peter Pangali'nin afişi.

Çarşamba günü Hilton Oteli'nde özel bir seansta *Pater Pançali* adında bir Hint filmi gösterildi. Filmin rejisörü Satyajit Ray'dir. Bu isim sinemaseverlere hiç de yabancı değildir. 1956 Cannes Film Festivalinde de *Arapajito* filmiyle birincilik armağanını kazanmıştır. 1958 yılında ise Cannes Film Festivaline *Felsefe Taşı* adlı filmiyle katılan rejisör ilk iki film ayarında olmasa bile yine dünya film tenkidcilerine kaliteli bir film yaptığını kabul ettirdi.

Pater Pançali dört yılda meydana getirilmiştir. 1952 yılına kadar reklamcılık işleriyle uğraşan Satyajit Ray ilk defa bu yılda karısının mücevherlerini rehine koyarak bir kamera satın alıyor ve işinden arta kalan zamanlarda bir iki oyuncu arkadaşıyla film çevirmeğe başlıyor. Denilebilir ki, *Pater Pançali* Hintlilerin yüzyıllar yüzyılı devam edegelen destanlarının bir hikâyesidir. Filmin konusu İchamati nehri kıyısındaki Nischindapur köyünde yaşayan bir baba (Kanu Bandhypodhyaya), bir ana (Karuna Bandhyopadhyaya), bir kız çocuğu (Uma Dasgupta), bir erkek çocuk (Subir Bandhyopadhyaya) ve bir de seksenlik bir ihtiyar haladan (Chunibala Devi) ibaret yoksul bir ailenin hikâyesi gibi görünrse de bunların berisinde bütün bir Hint dünyasını, yoksul insanların sevinç ve acılarını, hayat

içindeki davranışlarını, doğum ve ölüm karşısındaki tavırlarını, eğlence ve hırslarını bulmak mümkündür.

Filmin dökümancı ve pastoral karakteri de daha ilk planlardan seyirciyi sarmaktadır. Bir İngiliz filmi tenkidcisi *Pater Pançali* için, "Robert Flaherty'nin *Nanook*'undan bu yana çevrilmiş en iyi folklor filmidir," diyor. Filmin inandırıcı yönü de dikkate alınacak olursa bu hüküm pek yanlış olmasa gerek. Ger-çeği şu ki, *Pater Pançali* Hintlilerin yüzünü ağartan ve Hint si-nemasının yalnız kantite değil (film sayısı bakımından Hindistan, Amerika'dan sonra dünyada en çok film yapan memlekettir) kalite bakımından da dünya sinemacılığında ön planda geldiğini kabul ettiren bir filmdir. Jean Renoir'ın bizzat Hindistan'da çevirdiği *Rüya Gibi Geçti* (The River) filmini bir yana bırakarak Hindistan'ı en iyi anlatan film de budur.

Ama ithal filmi dağıtan Türk firmaları bu dört başı mamur filmi satın alıp Türk seyircilerine bir ân evvel sunmak isterler mi? İşte bütün mesele.

29 Aralık 1958, Yeni Sabah

Üç Arkadaş ★★

Reji: Memduh Ün; *oynayanlar:* Muhterem Nur, Semih Serezli, Fikret Hakan, Sâlih Toran; *kamera:* Turgut Ören; *prodüksiyon:* Emin Film, 1953; Türk filmi; Yeni Ar sinemasında.

Yerli filmleri ne kadar beğenmezsek beğenmeyelim, son bir iki yıl içinde seyrettiğimiz bâzı filmler, bize Türk filmciliğinin ilerlediğini de haber veriyor. Memduh Ün'ün rejisörlüğünü yaptığı *Üç Arkadaş* filmi de bunlardan biridir. İyi bir film yap-

manın ilk şartının iyi bir senaryo olduğu muhakkaktır. *Üç Arkadaş* filminde de ilk halledilen, ilk sağlama bağlanan şey de senaryo olmuştur. *Üç Arkadaş* senaryo bakımından gerçekten çok başarılı bir eser. Gerçi bu senaryoya kimlerin eli değdiği jenerik yazılarında pek açıklanmamış ama, kimin eli değerse değsin, senaryo şimdiye kadar rastladığımız yerli film senaryolarının en iyisidir.

Hoş senaryo, büsbütün kusursuz değildir. İkinci kısım, birinci kısma nazaran biraz fazla yayılmış, seyircinin gözü İstanbul manzaralarıyla bağlanmak istenmiştir. Bir de şu var ki, senaryonun bütünü gerçekçi bir temele dayanmıyor. İnsan, zaman zaman anlatılan hikâyenin yapmacıklığı ile tedirgin oluyor. Fakat tekrar ediyorum, her şeye rağmen bu senaryo şimdiye kadar yazılanların çok üstündedir.

Filmde, Memduh Ün'ün oyunculara verdiği mizansenlerde de büyük bir çaba kendini belli ediyor. Memduh Ün, şimdiye kadar Muharrem Gürses janrında birtakım melodramlar çevirirken, birden yeni yola atılmış görünüyor. Bu yolun kendisine uğurlu olmasını dileriz. Çünkü Memduh Ün'ün başarısı, senaryoyu hazırlayanın veya hazırlayanların başarısından hiç de aşağı kalmıyor. Aynı şey, kamerayı kullanan Turgut Ören ve üç arkadaşı canlandıran Semih Serezli, Sâlih Tozan, Fikret Hakan için de söylenebilir. Muhterem Nur'a gelince, onun başarısı, erkek oyuncuların başarısından da büyüktür.

Aynı övgüyü filmin fon müziğini düzenleyen Abdullah Yüce için kullanamayacağım. Abdullah Yüce'nin fon müziği çokluk derlenmiş bir müzikti. Üstelik iyi de derlenmiş değildi. Zannımca, filmin daha iyi olmasını engelleyen unsurlardan biri bu fon müziği idi.

Her ne hal ise, *Üç Arkadaş*, Türk filmciliğinin yüzünü ağartan filmlerden biridir, ama birincisi değildir. Bunun yanında *Beyaz Mendil, Gelinin Muradı, Kumpanya* ve daha birkaç film sayılabilir.

5 Ocak 1959, Yeni Sabah

İpek Çoraplar *(Silk Stockings)* ★★

Reji: Rouben Mamoullan; *oynayanlar:* Cyd Charisse, Fred Astaire, Janis Palge, Peter Lorre, George Toblas, Jules Munshin; *prodüksiyon:* Arthur Freed, M. G. M. 1957 Amerikan filmi – Yeni Melek sinemasında.

M. G. M.'in musikili komedilerinin prodüktörü Arthur Freed, 1939 yılında Lubitsch'in büyük başarı sağlayan *Gülmeyen Kadın* (Ninotchka) filminin yeni bir kopyasını yapmak istemiş ve bu iş için 1948 de *Summer Holiday* filmini çevirdikten sonra sinemayı bırakan Rouben Mamoulian'ı seçmiş.

İpek Çoraplar'da (1957) Cyd Charisse.

Rouben Mamoulian 1930 yılında Hollywood'a gelmiş. Robert Florey'den kamera ve sinema sanatı üzerine bilgi edindikten sonra *Applause* adındaki filmini yapmıştır. O zamandan beri de *Kraliçe Kristina* (baş rollerde Greta Garbo, John Gilbert), *İki Yüzlü Adam* (baş rolde Frederich March), *Zorro'nun İşareti* (baş rolde Tyrone Power), *Kanlı Meydanlar* (baş rollerde Tyrone Power, Linda Darnell) gibi büyük para getiren filmlerin rejisörlüğünde ismine rastlanıyor.

Arthur Freed'in *İpek Çoraplar* için Mamoulian'ı seçmiş olmasında isabet vardır denilemez. Hele bu filmin ilk versiyonu Lubitsch'in elinden çıktıktan sonra, Mamoulian'ın *İpek Çoraplar*'da sırıtacağı bir gerçektir.

Gerçi *İpek Çoraplar*, *Gülmeyen Kadın*'dan bir hayli ayrılmaktadır. Bu, filmin jeneriğinde de belirtilmiş ve eserin Ninotchka'dan sadece mülhem olduğu açıklanmıştır.

Bunları belirttikten sonra *İpek Çoraplar*'ın ana temasının Rusları hicvetmek olduğunu söyleyebiliriz. Fakat bu hiciv, ne yazık ki Rusların güzel olandan önce faydalı olanı aradıklarını ortaya koyan beylik nüktelere dayanmaktadır. Öte yandan, Boroff adındaki bir Rus bestecisini Paris'den almağa gelen fakat Paris'in büyüsüne kapılıp vazifelerini unutan üç Rus memuru ile yine vazifesini unutan Ninotchka'nın (Cyd Charisse) başından geçenleri hikâye eden senaryo da ilgi çekici değildir. Buna bir de Mamoulian'ın tatsız ve manasız mizansenlerini ilave edersek filmin fazla bir değer taşımadığı anlaşılabilir.

Nedir ki, Hermes Pan, Eugene Loring tarafından Fred Astaire ve Cyd Charisse için hazırlanan koreografinin başlı başına bir özelliği vardır. Filmi ayakta tutan tek unsur da bu koreografidir. *İpek Çoraplar*, sadece Cyd Charisse'in, Fred Astaire'in dansları bakımından görülmeğe değer. Vincent Minelli'nin *Aşri Aşıklar* filminde seyrettiğimiz, bu iki oyuncunun dansları *İpek Çoraplar*'dakinden başarılı değildi sanırım.

Uyuyan Prens *(The Prince and The Show Girl)* ★★★

Reji: Lawrence Olivier; *oynayanlar:* Marilyn Monroe, Lawrence Olivier, Sybil Thorndike; *prodüksiyon:* Marilyn Monroe Productions Inc, and L.O.P. Ltd., 1957 İngiliz filmi – Site sinemasında.

Senaryosunu Terence Rattigan'ın yazdığı bu film saf bir revü oyuncusunun (Marilyn Monroe) kendi sınıfının üstündeki

insanlarla kontak kurmasının hikâyesidir. Terence Rattigan bu kontaktın şiddetini arttırmak için bu Elsie Marina adındaki saf kızın karşısına Karpatya Grandük'ünü, Karpatya Kralını ve Karpatya Kraliçesini çıkarıyor. Bu insanların yaşayışları, ihtişamları Elsie'yi öylesine büyülüyor ki, genç kız Grandük'ün kaldığı konağa gelir gelmez bir "Vay canına"yı yapıştırıyor. Grandük, Elsie'den gecesini hoşça geçirmek için bazı hoş görürlükler beklemektedir. Fakat Elsie'de bunu bulamayınca kızı sepetlemeğe kalkıyor. Nedir ki, ertesi gün cereyan eden bazı olaylar sonunda Grandük, Elsie'den, hayat felsefesi üzerine öğrenilecek çok şeyi olduğunu anlıyor. Fakat Elsie ile Grandük arasındaki sınıf farkı bu güzel komediyi yarı tatlı yarı acı bir sona vardırıyor.

Lawrence Olivier, şimdiye kadar 1944'de *V. Henri*, 1948'de *Hamlet*, 1955'de *III. Rişar* olmak üzere üç film yapmıştır. Shakespeare'in piyeslerini beyaz perdeye aksettiren bu filmler bir hayli başarılıdır. Aynı başarıya *Uyuyan Prens* filminde de rastlıyoruz. Filmde bütün konuşmalar, bütün hareketler yerli yerindedir. Gerçi bazan filmin temposu ağırlaşmakta, seyirci filmin fazla uzatıldığı düşüncesine varmaktadır ama *Uyuyan Prens* bütünü ile kaliteli ve ilgi çekici bir kurdeladır. Jack Cardiff'in iyi ayarlanmış fotoları bir yana, Marilyn Monroe'nun çıkardığı oyun da değme oyuncunun çıkaracağı oyun değildir. Zannımca, Marilyn Monroe'nun oyunculuk yanını bulup çıkaran ilk *Otobüs Durağı* filmiyle Joshua Logan olmuştur. Şimdi Lawrence Olivier, Marilyn Monroe'yu daha da ileri götürüyor ve bu arada seyirciyi kendi oyunu ile büyülemeği de unutmuyor.

18 Ocak 1959, Vatan

Şahane Macera *(Funny Face)* ★ ★

Reji: Stanley Donen; *oynayanlar:* Fred Astaire, Audrey Hepburn, Michel Auclair, Kay Thompson, Suzy Parker; *prodüksiyon:* Roger Eadens, Paramount, 1957 Amerikan filmi – Yeni Melek ve Konak sinemalarında.

Musikili komedi deyince akla Amerikan filmleri geliyor. Fransızların eriştikleri bir deneme (Henri Decoin: *Folies-Bergere*) bu film janrının gerçekten Hollywood'a has bir yaratma olduğunu ortaya koymaktan başka bir işe yaramadı. Vincent

Minnelli, Gene Kelly, Charles Walters ve Stanley Donen'in filmlerini hatırlarsanız bunu siz de kabul edebilirsiniz: *Paris'te Bir Amerikalı, Dansa Davet, Karnaval Kızı, Pijamalı Güzeller*

Donen'in ilk filmi 1949'dadır. Vera Ellen'in baş rolü oynadığı bu filmde Donen, Gene Kelly ile birlikte çalışmıştı. Donen'in, Gene Kelly ile yaptığı iki film daha vardır: *Yağmur Altında, Can Yoldaşları*. Fakat 1954 yılından sonra onu tek başına görüyoruz. *Yedi Kardeşe Yedi Gelin, Pijamalı Güzeller* Donen'in tek başına çevirdiği filmlerdir. Şu var ki, *Yedi Kardeşe Yedi Gelin* bir yana bırakılacak olursa Donen'in filmlerinde senaryo çok zayıf kalmaktadır. Denilebilir ki, Donen'in filmlerinde, filmleri ayakta tutan sadece filmin dansları veya şarkılarıdır.

Şahane Macera'da Donen'in bu eksik tarafıyla yeniden karşılaşıyoruz. Anfatikalizm adı verilen bir felsefe akımına kendini kaptırmış olan bir kızın kitap satıcılığından modelliğe geçişini hikâye eden senaryoda hemen hemen ilgi çekici hiç bir şey yok. Gerçi Paris'te 1944-1950 yılları arasında pek yaygın bir yaşama üslûbu haline gelen egzistansiyalizmin gülünç tarafları üzerinde durmak için senaryoya sokulan anfatikalizm etrafında halkalanan olaylar filme bir hava katmaktadır ama bunun filmi iki saat boyunca sevimli yapmağa yetmeyeceği besbellidir. Yalnız Eugene Loring ve Fred Astaire tarafından düzenlenen koreografi gerçekten eşsiz dans sekanslarına meydan vermektedir ki, filmin bütün güzelliği buradan doğmaktadır. Belki buna bir de Richard Avedon'un filmin fotoları üzerindeki çalışmalara katılmasını da ekleyebiliriz.

Richard Avedon, *Esquire* veya *Harper's Bazaar* gibi moda dergilerinde uzun yıllar fotoğrafçı olarak çalışmış bir sanatçıdır. Gerçi *Şahane Macera*'yı filme alan operatör Ray June'dur. Fakat o, yirmi beş yıllık sanat hayatının bütün tecrübesini Donen'in

filminde supervizör olarak çalışmakla ortaya koymaktan çekinmemiştir. Filmin jenerik yazılarından tutun da, Audrey Hepburn'ün çeşitli pozlarının alındığı sekansa kadar, fotoğraf sanatı bakımından girişilen her türlü yenilik onun eseridir. Bu yenilikler, bu fotoğraf oyunları *Şahane Macera*'nın değerini arttırdığı gibi sinema sanatının yeni bir takım imkânlarına işaret etmesi bakımından da önemlidir.

Oyun bakımından filmin oyuncuları için söylenecek fazla söz olmasa gerek. Audrey Hepburn, film boyunca sadece sevimli olmaktan öteye geçmiyor. Fred Astaire'e gelince ona sevimli bile diyemeyeceğiz. Yalnız Fred Astaire'in dansları bu oyuncuyu bu alanda hâlâ kimsenin geçememiş olduğunu açıklıyor.

Meçhul Ajan *(Carve Her Name With Pride)* ★

Reji: Lewis Gilbert; *oynayanlar:* Virginia Mc Kenna, Paul Scofield, Jack Warner, Denise Grey, Maurice Ronet; *prodüksiyon:* Daniel M. Angel ve Lewis Gilbert, 1958. İngiliz filmi – Küçük Emek sinemasında.

Lewis Gilbert İkinci Dünya Savaşından sonra ortaya çıkan İngiliz rejisörlerinden biridir. Daha çok serüven filmleri çeviren Gilbert tutumu bakımından iş filmi rejisörü olarak görünüyor. Gerçi bunların içinde *Gökler Hakimi* (Reach For the Sky) ve *Bulunmaz Uşak* (The Admirable Crichton) gibi belli bir seviyenin üstüne çıkmış filmler de yok değil. Ama bunlar da rejisörün senaryolarından alıyor gücünü. Bununla beraber Lewis Gilbert'in tatlı bir anlatma tarzı var.

Meçhul Ajan konusunu İkinci Dünya Savaşında geçen gerçek bir hikâyeden, Violette Szabo adındaki İngiliz kadın aja-

nının hayat hikâyesinden alıyor. Bu hikâyeyi ilkin R.J. Minney roman olarak yazmıştır. Filmin rejisörü de bir arkadaşıyla senaryoyu bu romandan çıkarmış. Film zaman zaman, İngiliz Gizli Teşkilatının ajanlarını nasıl yetiştirdiği bakımından ilgi çekiyorsa da bütünüyle seyircinin canını sıkmaktan öteye geçemiyor.

Bin Yüzlü Adam *(Man of a Thousand)* ★

Reji: Joseph Pevney; *oynayanlar:* James Cagney, Dorothy Malone, Jane Greer, Mariorie Rambeau, Jim Backus; *prodüksiyon:* Universal İnternational, 1957 Amerikan filmi – Yeni Ar ve Site sinemalarında.

Bilmem Lon Chaney'i hatırlar mısınız? Sessiz film zamanının bin yüzlü adamı diye tanınan bu oyuncu 16 Ağustos 1930'da ölmüştür. Lon Chaney çokluk korku filmlerinde rol alırdı. Fakat daha sonraları *Gül Palyoça Gül* (Laugh, Clown, Laugh) veya *Operadaki Hayalet* (The Phantom of the Opera) filmlerinde olduğu gibi hayata arka dönmüş, insanlara olan güvenini kaybetmiş acılı bir insan tipi canlandırmağa başladı. Chaney'in asıl ünü de bu filmleriyle sağlanmıştır sanırım. Hele *Gül Palyoça Gül* filminde oynadığı palyoça rolünden sonra sinema seyircileri onu hiç gülmeyen bir insan olarak tanıdılar. Fakat Lon Chaney'in iyi filmi sadece bunlar değildir. *Notre Dame Kamburu* veya *Defne Adası* filmlerini görüp de Lon Chaney'e hayran olmamanın imkânı yoktur. Lon Chaney'in bir özelliği de her filmde ayrı bir makyajla ortaya çıkmasıydı. Bu makyaj öylesine değişik bir makyajdı ki, çoğu zaman bu makyajın al-

tından Chaney'i bulup çıkarmak çok zor oluyordu. Bu sebepten, onun hakkında küçük bir fıkra da uyudurmuşlardı. "Bir akrep gördünse, sakın üstüne basma, çünkü bu Lon Chaney olabilir," diyorlardı. Fakat, işte görüyorsunuz, 1930 yılı, bu çok kabiliyetli oyuncuyu, 47 yaşında iken bir kalp krizi sonunda dünyadan aldı götürdü. Fakat asıl kriz 1928 yılında sesli sinemanın icat edilmesidir. Gerçi Chaney 1928'den sonra bir iki sesli film de yapmadı değil.

Yüzüyle, yüz hareketleriyle oynamanın en üst basamağına varmış olan bu adam daha çok sessiz sinema oyuncusuydu. Bu acı gerçeğin karşısında Chaney ilkin sesini kaybetmek gibi bir felakete uğradı. Gerisi de bunun bir sonucu.

1957 yılında Universal Pictures Co. film şirketi kuruluşunun 50. yıldönümünü kutlarken işte bu Lon Chaney'i hatırladı. Bu hafta Yeni Ar sinemasında gösterilen *Bin Yüzlü Adam* Lon Chaney'in hayat hikâyesidir. Senaryo başta R. Wright Campbell olmak üzere üç kişinin elinden çıkmıştır. Fakat ne senaryo, ne de filmin rejisörü Joseph Pevney'in mizanseni ilgi çekicidir. Lon Chaney'i canlandıran James Cagney bile bütün başarısına rağmen Lon Chaney'i vermiş değildir. Ortada sadece bir şey var: Lon Chaney'in hafızaların küflü mahzenlerinden çıkarılması. Bu da, Lon Chaney'i sevenler için az şey olmasa gerek.

9 Şubat 1959, Yeni Sabah

Pijamalı Güzeller *(The Pajama Game)* ★★

Reji: Stanler Donen ve George Abbott; *oynayanlar:* Doris Day, John Raitt, Carol Haney, Eddie Foy Jr., Barbara Nichols, Rita Shaw; *prodüksiyon:* Warner Bros, 1958. Amerikan filmi – Site sinemasında.

Stanley Donen, ilkin oyuncu olarak göründü beyaz perdede. Sonra bir çok filmlerde koreografileri idare etti. 1949 yılından beri de film rejisörlüğü yapıyor. Yaptığı filmler arasında *Yağmur Altında, Denizciler Geliyor, Can Yoldaşları* sayılabilir. Fa-

kat bu filmlerin rejisinde Stanley Donen yalnız değildir. Gene Kelly ile birlikte çevirmiştir bu filmleri. Tabii bu arada *Yedi Kardeşe Yedi Gelin, Funny Face, Indiscret* gibi sırf kendi elinden çıkmış eserleri de az değil.

Pijamalı Güzeller'de Donen yine yalnız olarak çıkmıyor karşımıza. Filmin prodüktörlerinden George Abbott *Pijamalı Güzeller*'e Donen'le birlikte atıyor imzasını. Fakat Abbott'un çalışmaları daha çok senaryo üzerinde kendini göstermiştir. Zaten senaryo George Abbott ve Richard Bissel'in bir piyesinden çıkarılmıştır.

Pijamalı Güzeller şarkılı, danslı bir film. Filmin koreografisini Robert Fosse düzenlemiştir. Dikim atölyesi sekansı ile piknik sekansında bu koreografinin gerçekten başarılı olduğunu görüyoruz fakat öteki sekanslarda Robert Fosse *İpek Çoraplar*'ın koreografisini yapan Hermes Pan ve Eugene Louring, *Gönül Yolu* filminin koreografisini yapan Michaell Kidd ayarında bir koreograf olmadığını belli ediyor. Zaten filmin bu iki sekansı sadece dans figürleri bakımından değil, kamera açısı, oyuncuların plan içindeki hareketleri, renk çalışmaları bakımından da bir hayli başarılıdır. Rejisörlerin bu iki sekansa kattıkları derinlik unsuru da ne kadar övülse yeridir. Bu iki sekansı seyrederken, sinema sanatında ilk defa derinlik problemini esaslı bir şekilde ele alan Orson Welles'in başarısını düşünmemeğe imkân yoktur. Nedir ki, seyirciye büyük bir ferahlık veren bu sekanslardan sonra rejisörler kendilerini dar mekân çalışmalarına kaptırmakla bu sekansların filme kazandırdığı değeri kısmen olsun gölgelendirmişlerdir. Buna karşılık, bu iki sekansta dikkati çeken renk çalışmaları, filmin bütününü kaplamaktadır. Bu konuda oldukça enteresan sonuçlar elde eden kameracı Harry Stradling adeta impresyonist ressamların renkleriy-

le çalışmış gibidir. Hele piknik sekansında Stradling'in impresyonist ressam Manet'nin pazar pikniğini canlandıran tablosunu vermeğe uğraştığı söylenebilir.

Bütün bunların gerisinde filmin konusu bir pijama konfeksiyon evinde geçiyor. Filmin baş rollerini oynayan Doris Day, işçi sendikası temsilcisi, John Raitt ise müdür yardımcısıdır. İşçilerin ücretlerine 7.5 sentlik bir zam yaptırmağa çalışması, filmin tek aksiyonunu teşkil ediyor. Biri patron, ötekisi işçi haklarını korumak zorunda bulunan John Raitt ile Doris Day'in birbirini sevmesi bu aksiyonu kamçılıyorsa da rejisörler bu konudan çok, filmin danslı, şarkılı olmasına önem vermişlerdir. Zaten film de, bu açıdan bakıldığı zaman sevilebilmektedir. Bu arada Doris Day'in (I am not in love) ve (There is a man) şarkılarının da ilgi çekiciliğine işaret etmeliyim.

15 Şubat 1959, Yeni Sabah

Sokak Çocukları *(Violent Playground)* ★★

Reji: Basil Deraden; *oynayanlar:* David MacCallum, Stanley Baker, Peter Cushing, Anne Heywood; *prodüksiyon:* British Film. İngiliz filmi – Saray sinemasında.

Bu filmin rejisörü olan Basil Dearden 1944 yılında rejisörlüğe başlamış bir İngiliz aktörüdür. İlk filmi *Yarı Yoldaki Ev* adını taşır. Dearden bu kurdeladan sonra kâh polis filmleri, kâh komediler çevirmiştir. *Londra Kaçakçıları*, *Mişonaçi Zehir Hafiye* v.s. Ama Deraden'in en önemli filmi *Sokak Çocukları*'dır.

Dearden bu filmde suçlu çocuklar meslesini de ele alıyor. Bilindiği gibi ceza hukukunun ilkelerinden biri, belki de bi-

Sokak Çocukları'nda (1958) Stanley Baker ile Anne Heywood.

rincisi insanları suça teşvik değil, tersine insanların suç yapmasını önlemektir. Bu görüşün tesiri altında 1946 yılında Liverpool'da Polis Müdürlüğünde bir Suçlu Çocuklar Bürosu kuruluyor. Bu büro suç işleyen çocukları yakalayıp mahkemeye çıkaracağına, çocukların, suç işlemelerine engel olmağa çalışıyor. *Sokak Çocukları* işte büronun faaliyetleri, suç işleyen çocukların psikolojileri üzerinde duruyor. Fakat filmde bütün çocukların iyi oldukları, suç işlemekten alıkonabilecekleri tezi yanında, suçlu çocukların başka çocuklara kötü örnek olmamaları için hemen cezalandırılmaları tezi de yer alıyor. Hatta bu ikinci tez biraz da İngiliz sansürünün etkisi altında olacak, ötekine galebe de çalıyor.

Görülüyor ki suçlu çocuklar, kötü terbiye almış gençler meselesi son yıllarda film rejisörlerinin bir hayli ilgisini çekiyor. Tabii bu arada en başarılı eseri veren *Asi Gençlik* filmiyle Nicholas Ray'dir. Ama bu alanda dikkati çeken başka kurdelalar da vardır. Bunlardan biri de Fransız rejisörü André Bert Homieu'nun Roger Ferdinand'ın aynı isimdeki piyesine dayanarak çevirdiği *Üçüncü Nesil* (Les J-3) kurdelasıdır.

Basil Dearden'in *Sokak Çocukları*'nda giriştiği deneme de bir hayli ilgi çekici. Gerçi bu konu daha derinliğine işlenebilirdi. Fakat Deerden'in Rock'n Roll müziğiyle filme kazandırdığı tempo da küçümsenecek bir şey değil. Bu film, haftanın belki en iyi filmidir.

Faust *(Faust)* ★★

Reji: Carmine Gallone; *oynayanlar:* Italo Tajo, Nelly Corradi, Gino Mattera; *prodüksiyon:* Gregor Rabinovitch; *dağıtan:* Columbia. İtalyan filmi – Emek sinemasında.

İtalyanlar birer birer bütün ünlü operaları beyaz perdeye aktarıyorlar. Gerçi bunlar çokluk opera mizansenleri içinde kapanıp kalınakla gerçek bir film değerine ulaşamıyorlar. Fakat bu operaları geniş kalabalıklara tanıtmak, müziklerini yığınlara duyurmak bakımından hayli büyük ve istifadeli rol oynuyorlar.

Carmine Gallone tarafından 1950 yılında filme alınan Gounod'nun ünlü operası da böyle bir film. Opera bilindiği gibi, Goethe'nin aynı isimli eserine dayanıyor. Nedir ki, Gallone senaryoca Leopold Marchand'la el ele vererek bu operaya biraz hareket kazandırmak istemiş.

Gerçi bu arada Gounod'un bütün müziğini dinlemeğe imkân kalmıyor, Geothe'nin o büyük hayat felsefesinden ise ancak bir iki kırıntıya rastlanıyor. Ama olsun, bu haliyle de bu film Roma Cecilia Akademisi Orkestrasını dinletmiş olmak, İtalyan tenor ve sopranolarını duyurmak bakımından ilgi çekiyor. Bu da, iş filmleri yapmakla tanınan Camine Gallone'nin hareket tarzına pek uygun düşüyor.

21 Şubat 1959, Yeni Sabah

Beraber Yaşayalım *(Friendley Persuasion)* ★★

Reji: William Wyler; *oynayanlar:* Gary Cooper, Dorothy Mc Guire, Marjorie Main, Anthony Perkins, Richard Eyer, Robert Middleton; *prodüksiyon:* William Wyler, M. G. M. 1956. Amerikan Filmi – Atlas sinemasında.

Beraber Yaşayalım 1957 Cannes Film Festivalinde birincilik armağanı kazanmıştı. Fakat armağan dolayısıyla bir hayli dedikodu olmuş ve festivali düzenleyenler Amerikan filmcilerine taviz veriyorlar diye suçlandırılmıştı. Festivale katılan eserler arasında Robert Bresson'un *Bir İdam Mahkûmu Kaçtı* (Un

condame a mori s'est echappe) filmi gibi birincilik armağanına gerçekten layık eserlerin bulunuşu bu tenkitlere hak verdirtiyorsa da William Wyler'in ismi jürinin kararında isabet olduğu düşüncesini uyandırıyordu. Nedir ki, bu hafta Atlas sinemasında gösterilen *Beraber Yaşayalım* bu suçlamanın pek yersiz olmadığını ortaya koyuyor. Gerçi film, yer yer William Wyler'in ustalığını belli eden planları ihtiva etmektedir. Ama *Hayatımızın En Güzel Yıldızları, Ümitsiz Saatler, Sefahat Kurbanı* filmlerinin rejisörü William Wyler bu değildir.

Beraber Yaşayalım'ın konusu 1862 yılında Amerika'nın Indiana eyaletinde geçiyor. Kuaker mezhebine bağlı kişiler arasında. Kuakerler Hristiyan dini içinde özel inançlara varmış insanlardır. İncil'deki "Kimseyi öldürmeyeceksin" ilkesi bunların bütün hayatlarına girmiş. Kuakerler bu yüzden ne bir kimseyle dövüşüyorlar, ne de bir kimseye kötülük ediyorlar. Gerçi bu yüzden, çokluk, güç duruma düşüyor, korkak diye anılıyorlar ama, onlar bu türlü yakıştırmalara değil, Tanrı kitabının söylediğine önem veriyorlar. Ama günün birinde işler karışıyor. Güneyli asiler Indiana topraklarına girip her yeri yakıp yıkmaya başlıyorlar. Kuakerler de bunun üzerine, kurulan milis teşkilatına katılıp çiftliklerini korumak zorunda kalıyorlar. Gerçi bir Kuaker olan Gary Cooper yine de mezheplerinin buyurduğu ilkeye bağlı kalmak istiyor ama oğlu Anthony Perkins bu konuda babasının fikrine katılmıyor. O ölmemek için öldürmek gerektiği düşüncesini taşıyor. William Wyler'in filminde ortaya koyduğu tez de budur. Fakat Wyler tezini iyi bir şekilde savunamıyor ve film tatsız ve hiç beklenilmeyen bir mutlu sonla sona eriyor.

Filmde William Wyler'in hafif komedi janrına kaçan üslûbu da filmin teziyle hiç bağdaşamıyor. Wyler çoğu zaman oğlu

Anthony Perkins'le tohumlarını satmak üzere Marjorie Main'in çiftliğine gittiği vakit olduğu gibi kaba ve kolay mizansenlere yöneliyor. Hatta Wyler'in Kuakerlerin özel hayatlarını, inanışlarını aksettiren sekanslarda bile fazla bir başarı sağladığı söylenemez. Ama bunlardan bir tanesi, Kuakerleri kilisede dua ederken gösteren sekans, oldukça ilgi çekici.

Bunlara karşılık, Wyler'in oyuncuları idare etmekte hiç de güçlük çekmediği söylenebilir. Dorothy Mc Guire, Anthony Perkins rahat oyunlarını hiç şüphesiz Wyler'e borçludurlar. Hele bu filmden sonra yeni bir James Dean diye anılan Anthony Perkins.

22 Şubat 1959, Yeni Sabah

İhtiyar Adam ve Deniz
(The Old Man and the Sea) ★★

Reji: John Sturges; *oynayanlar:* Spencer Tracy, Felipe Pazos, Harry Bellaver; *prodüksiyon:* Lelan Haymard, Warner Bros; Amerikan filmi; Site sinemasında.

Kamçı Devri, Zafer Madalyası filmlerinin rejisörü John Stuges, Ernest Hemingway'in 1952 yılında Pulitzer, 1954 yılında da Nobel armağanlarını kazanan *İhtiyar Adam ve Balıkçı* hikâyesini beyaz perdeye aktarmış. Hikâyenin aslında sinematog-

rafik olmayışı ve sadece dört kişi arasında (İhtiyar Balıkçı, çocuk, balık ve deniz) geçişi filme çok ağır bir tempo vermişse de bir hikâyeyi bütün diyaloglarına bağlı kalarak beyaz perdeye aktarmak zannımca, şimdiye kadar cesaret edilmiş veya denenmiş bir olay değildir. Bu bakımdan John Sturges fazlasıyla övülmeye hak kazanıyor.

Filmin hikâyesi 84 gün hiçbir şey avlayamayan ve herkesin alay konusu olan ihtiyar bir balıkçının seksen beşinci gün, kayığının iki misli büyüklüğünde bir yunus yakalamasını anlatıyor. Hemingway'in bu kitabı Herman Melville'in *Moby Dick* adlı romanını bazı bakımlardan andırmaktadır.

Ama Hemingway'in ihtiyar Santiago'su (Spencer Tracy), Melville'in kaptan Ahab'ı yanında çok daha insani bir tiptir. Kaptan Ahab, Moby Dick'i, balıktan intikam alabilmek için yakalamaya uğraşıyordu. Santiago ise bu işi sırf şansını yenmek ve geçimini sağlamak için yapmaktadır. Öyle ki, balık Santiago'nun oltasına takıldıktan sonra Santiago balığı yavaş yavaş kendinden biriymiş gibi görmeye çalışır ve ona dostum diye seslenir. Hatta balık, köpek balıklarının hücumuna uğrayınca, Santiago onu kendi rızkı gibi değil dostu gibi korumaya çalışır; dönüşte, sadece iskeleti kalmış balık karşısında da, "Ne diye bu kadar açıldım da, hem sana hem kendime bu kötülüğü yaptım?" diye sorar.

İhtiyar balıkçı rolünü canlandıran Spencer Tracy, denilebilir ki, hayatının en güzel en canlı oyununu çıkarmıştır.

Ne *İki Yüzlü Adam*'da, ne *Kenar Mahalle*'de ne *Edison'un Hayatı*'nda, ne de Zafer *Madalyası*'nda Spencer Tracy bu kadar sahih bir tip çizememiştir. Filmde ihtiyar balıkçıya tek inanan insan olarak görünen küçük Felipe Pazos'un başarısı da küçümsenecek bir başarı değildir. Yalnız kamerayı kullanan, bir kaç

umumi plan bir yana çokluk alelade fotoğraflar veren kameracı James Wong Howe'un renk çalışmaları da tatmin edici sayılamaz. Ama, böyle bir çalışma tarzı, Hemingway'in eserine hiçbir türlü ihanet etmek istemeyen John Sturges'ün hareket tarzına uygun düşüyor denilebilir.

Zümrüt ★★

Reji: Lütfü Ö. Akad; *oynayanlar:* Çolpan İlhan, Fikret Hakan, Sadri Alışık, Kâmuran Yüce, Ulvi Uraz, Nabire Yamaç, Atıf Kaptan; *kamera:* İlhan Arakon; *prodüksiyon:* Fitaş, 1959; Türk filmi; Yeni Melek, İnci, Çemberlitaş ve Yeni (Şehzadebaşı) sinemalarında.

Zümrüt, biraz George Cukor'un *La Dam O Kamelya*'sı biraz da Ken Hughes'un *Zehirli Ruhlar*'ı (Wicked as they Come) arasında gidip gelen bir senaryoya dayanıyor. Ancak bu ve buna benzer filmlerde rastlanılan melodramlar hakkında açık bir görüşü olmadığı anlaşılan Sadık Şendil senaryoyu tatsız bir takım olaylar ve hareketler içinde itelemiştir. Tabii burada bütün kusuru Sadık Şendil'e yüklemek ve filmin rejisörü Lütfü Akad'ı temize çıkarmak hiçbir şekilde mümkün değildir. *Kanun Namına* filmiyle dikkati üzerine çeken ve ondan sonra *Öldüren Şehir, Kaatil, Altı Ölü Var* ve *Beyaz Mendil* kurdelâlarıyla bir müddet için en iyi Türk rejisörü zehabını uyandıran Lütfü Akad ne yazık ki *Meçhul Kadın, Ak Altın, Görünmeyen Adam İstanbul'da, Kalbimin Şarkısı, Kara Talih* kurdelâlarıyla kendisine bağlanan bütün ümitleri boşa çıkarmıştı. *Zümrüt* filminin mizanseni şimdi bunu bir daha doğruluyor. Oysa İhsan

Koza'nın bir romanından alınan unsurlar olsa bile yine de geçer akçe bir senaryo veya film haline getirilebilirdi.

Şu da var ki, filmin aksaklığı sadece melodrama yönelmiş olmasından da gelmiyor. Senaryonun çizdiği yol birtakım boşluklar, birtakım atlamalarla doludur. Sonra oyuncular da iyi seçilmiş değillerdir. Sadri Alışık, Fikret Hakan bir yana, öteki oyuncular (Çolpan İlhan, Kâmuran Yüce, Ulvi Uraz) oynadıkları rollerle harcanmışlardır. Hele Kâmuran Yüce, ne işi var onun belâlı aşık rolünde? Ama görüyorsunuz, bütün bunlar kolayca giderilecek kusurlar. Evet kolayca giderilebilecek kusurlar. Ama ya bizim yerli filmlerin senaryolarını yazan kişiler çok kabiliyetsiz, ya rejisörler bu işten hiç anlamıyor, yahut prodüktörler filmin kötü olmasını hasseten istiyorlar, her nedense bizim yerli filmlerimizin yüzde doksan dokuzu böyle çıkıyor.

Zümrüt'ten bir örnek vereyim: Feride'nin (Çolpan İlhan) Fuat'la evleneceği gece düğün evine Feride'nin eski belalısı geliyor ve onu alıp ıssız bir yere götürüyor, orada çırılçıplak bıraktıktan sonra geri dönüyor. Feride düğün evinden ayrılırken bu sahte zorbaya hemen hemen hiç karşı koymuyor ama ıssız yere vardıkları vakit Feride açıyor ağzını, yumuyor gözünü. Bu neden? Ben bu nedeni anlıyorum. Lütfü Akad Amerikan rejisörlerinden Robert Aldrich'in Mickey Spilane'nin bir romanına dayanarak çevirdiği *Öp Beni Öldüresiye* filminde asfalt üzerine çırılçıplak bırakılan kadın sekansına vurulmuştur. Bu vurgunluğunu ihya etmek için sekansı aynen değilse bile belli başlı çizgileriyle tekrarlamak istiyor ve neticede de bütün mantık kurallarını bir yana iteleyerek böyle bir saçmalığa düşüyor.

Bunlara karşılık Fitaş'ın *Günahkârlar Cenneti*'nde gösterdiği iyi niyet gene karşımıza çıkıyor. Filmin prodüktörü İhsan İpekçi filmin iyi olabilmesi için hiçbir masraftan kaçınmamış.

Gelin görün ki, bu fedakârlığa kamerayı kullanan İhsan Arakon da gereken cevabı veremiyor.

Birbiri arkasına sıralanan zengin ve göz doyurucu sahneler, İlhan Arakon'un başarısız fotolarıyla karanlığa gömülüyor. Gerçi seyirci her şeye rağmen bu filmde diğer yerli filmlerin üstüne çıkan bir taraf buluyor ama bu, biraz da seyircinin iyi niyetinden geliyor.

2 Mart 1959, Yeni Sabah

Eddie Kalpazanlara Karşı *(Incognito)* ★★

Reji: Patrice Dally; *oynayanlar:* Eddie Constantine, Danik Patisson, André Valmy, Moustache, Gaby Andre, Tilda Thamar; *kamera:* Michel Kelber; *prodüksiyon:* Films Odeon. Fransız filmi – Emek ve Küçük Emek sinemalarında.

Filmin konusu kısaca şudur:

Bob Stanley (Eddie Constantine) Nis'de Amerikan konsolos yardımcısıdır. Ama aslında bir F. B. I. ajanı. Sahte Amerikan dolarları basan bir şebekeyi meydana çıkarmaya çalışıyor. Bu yüzden sahte dolarları basan Sacha ve onun arkadaşı Mic-

hel ile tanışıyor. Bu arada Hilda adındaki bir kadın Stanley'i sahte paraları huduttan geçirmek için bir vasıta olarak kullanmak istiyor. Stanley buna göz yumuyor ama, bu ve bunun gibi serüvenler Fransız polisinin peşine takılmasına yol açıyor. Hatta amirleri bile Stanley'in vazifesini kötüye kullandığım sanıyorlar. Kendisine yardım etmek isteyen konsolosluk sekreteri Barbara ise kalpazanlar çetesinin tuzağına düşmekten başka bir şey yapamıyor. Nedir ki, her zaman kadınlar arasında "Karşı konulamayacak erkek" diye tanınan Eddie Constantine bu defa kendisini bütün bu çıkmazlardan çıkaracak yeni bir kadın tanımakta gecikmiyor.

Filmin rejisörü genç Fransız sinema adamlarından Patrice Dally'dir. Patrice Dally'nin bundan önceki filmi *Sahte Milyoner* (Le Grand Bluff) de Eddie Constantine'le çevrilmişti. Anlaşılan Patrice Dally, Eddie Constantine'e biraz fazla meylediyor. Fakat Fransızca ismi *Mütenekkiren* olan bu film olsun, *Sahte Milyoner* olsun Dally'yi öteki Eddie Constantine filmleri rejisörlerinin üstüne çıkarıyor. Hiç değilse Dally'nin *Yosmanın Belalısı* filminin rejisörü Jean Sacha veya *Yeşil Gözlü Yosma* filminin rejisörü Bernard Borderie gibi gerekli, gereksiz Eddie Constantine'i dövüştürmekten kaçınması (*Eddie Kalpazanlara Karşı* filminde Eddie Constantine hiç dövüşmüyor demiyorum) lehine bir not olarak görünüyor.

Bundan başka, *Eddie Kalpazanlara Karşı* filminin seyirciyi sıkmadan sonuna kadar devam edebilmesi, bir de Albert Simonin'in senaryoyu yazmış olmasına dayanıyor. Jacques Becker'in *Paralara Dokunmayın* (Touchez Pas au Grisbi) filminin senaryosu gibi daha bir kaç polis filmi senaryosu yazmış olan Simonin'in bu yeni eseri hiç bir pürüze takılmadan sonuna kadar akıp gidiyor.

Kısacası *Eddie Kalpazanlara Karşı* iyi bir iş filmi olmak hedefine ulaşmış bir kurdeladır.

Şen Bekarlar *(The Best Things in Life Are Free)* ★★

Reji: Michael Curtiz; *oynayanlar:* Gordon MacRae, Sheree North, Don Dailey, Ernest Borgnine; *prodüksiyon:* 20th Century Fox 1956. Amerikan filmi – Yeni Melek sinemasında.

Michael Curtis bugün yaşı altmışı geçmiş bir Amerikan rejisörü. Filmleri daha çok iş filmi karakterini taşıyor. Fakat Curtis her filminden az çok bir ustalıkla sıyrılmasını biliyor. Bu yüzden de ortaya koyduğu kurdelalar en çok para getiren filmler arasına giriyor.

Curtiz'in ayrı bir janrı da yok. Bazen serüven filmleri, bazen polis filmleri, bazen de komediler çevrimekten çekinmiyor. Bu yüzden *Kazablanka*'nın yanında *Olimpiyad Şampiyonu*'nu, *Olimpiyad Şampiyonu*'nun yanında *Eğlenceler Oteli*'ni, *Eğlenceler Oteli*'nin yanında *Ömre Bedel Kadın*'ı görüyoruz.

Şen Bekârlar bir müzikli komedi. Gerçi buna komedi denilmese de olur, çünkü komedi unsuruna filmde sadece süs olarak yer verilmiş. Buna karşılık müzik ve dans ağır basıyor.

Filmin konusu oldukça sade: Gordon MacRae, Don Dailey, Ernest Borgnine bir revü hazırlamak üzere anlaşıyorlar. Revünün başarısı bu trioyu birbirine iyice bağlıyor. Artık her işte beraberdirler. Fakat günün birinde Gordon Macrae Hollywood'da film çevirmek için ortaklığı bozuyor. Diğer iki kişi her şeye rağmen rövü işini devam ettirmek istiyorlarsa da, daha ilk temsilde başarısızlığa uğruyorlar. Nedir ki Gordon MacRae

hatasını anlıyor ve tekrar trioya ve rövünün baş dansözü Sheree North'un aşkına dönüyor.

Şu var ki, bu gibi filmlerde konunun fazla bir önemi yok. Şarkılar ve danslar ön planda geliyor. *Şen Bekârlar* filminde de Curtiz bu yolu tutmuş. Filmin ayakta durması da bu şarkılar ve oyunlar sayesinde. Gangsterin ölümü ile mahkûmları canlandıran iki oyun, bu arada özellikle anılmağa hak kazanıyor. Filmin renkleri ve Technicolor sisteminin şimdiye kadar vardığı neticelerin çok üstünde. Hele geçmelerde bu renk çalışmaları orijinal şekillere bürünüyor.

9 Mart 1959, Yeni Sabah

Dört Kraliçeli Kral
(The King and Four Queens) ★★

Reji: Raoul Walsh; *oynayanlar:* Clark Gable, Eleanor Parker, Jo Van Fleet, Jean Willes, Barbara Nichols, Sara Shane; *prodüksiyon:* Russ, Field, Gabeo 1956. Amerikan filmi – Lüks sinemasında.

Raoul Walsh Amerika'nın emektar rejisörlerinden biri. 1924 yılında Douglas Fairbanks ve Anna May Wong'un baş rollerini oynadığı *Bağdat Hırsızı* filmini çevrien odur. Son yıllarda

Walsh'ın *Kızıl Saçlı Casus, Silah Korkusu, Dev Adam* (başrollerde Clark Gable, Jane Russell, Robert Ryan) adlı filmlerini de seyrettik. Walsh, belki bir John Ford veya Howard Hawks değil, fakat iş filmi rejisörlerinin üstüne çıktığı da bir gerçek. Walsh *Dört Kraliçeli Kral*'da Clark Gable'ı dört dul kadın ortasına atıyor. Ama bu hengameye set çekecek bir kadın var: Jo Van Fleet. Kadınların kaynanası durumunda olan Jo Van Fleet, bir muvazene unsuru olarak beliriyor. Ayrıca bir define hikâyesi filmin aksiyonunu kamçılıyor.

Fazla taşkın ve hareketli olmamakla beraber, film kendini zevkle seyrettirebiliyor. Jo Van Fleet, özellikle kaynana rolünde dikkati çekiyor. Clark Gable'ın yanı sıra dört dul kadını canlandıran Eleanor Parker, Barbara Nichols, Sara Shane, Jean Willes yerlerini doldurmasını biliyorlar. Bir Fransız tenkidçisinin dediği gibi *Dört Kraliçeli Kral* bir çok ciddi filmlerden daha cddi bir kurdela. Görülmeli.

Sen Bir Melektin *(Gervaise)* ★★★★

Reji: René Clément; *oynayanlar:* Maria Schell, François Perier, Arınand Mestral, Suzy Delair, Jacques Harden, Mathilde Casadesus, Jany Holt, Florelle, Jacques Hilling; *prodüksiyon:* Agnes Delahaie, Silver Films, 1956. Fransız filmi – Site sinemasında.

Sen Bir Melektin Emile Zola'nın *Meyhane* (L'Assomoir) adlı romanından alınmıştır. Bu filmle Emile Zola'nın romanları 25 defa beyaz perdeye aktarılmış olmaktadır. Bunların dördü, sadece *Meyhane*'den alınmıştır. *Meyhane* ilk defa 1909'da Capel-

lani tarafından Fransa'da çevrildi. İkincisi ise bundan 12 yıl sonra Charles Maudru tarafından yine Fransa'da yapıldı. Üçüncüsü 1933 yılında Gaston Roudes'in elinden çıkmıştır. Bunda Daniel Mendaille, Line Noro, Henri Bose oynuyordu.

René Clément'nin 1956 yılında yaptığı sonuncusu ise *Gervaise* adını taşıyor. Clement, Fransa'da İkinci İmparatorluk zamanında bir ailenin tabii ve sosyal tarihi içinde yer alan bu konuyu işlerken Zola'nın eserinden bir hayli ayrılıyor. Fakat tabii seyri itibariyle film yine de Zola'nın romanını kovalamaktadır.

Clement 1913 doğumlu bir Fransız rejisörüdür. İlkin kısa metrajlı filmler çevirmiş ve 1946'da ilk uzun filmi olan *Demiryolu Mücadelesi*'ni yapmıştır. O zamandan beri çevirdiği *Lanetliler, Yasak Oyunlar* gibi filmleri hep festivallerde takdir toplamış veya armağan almıştır. *Sen Bir Melektin*'de 1956 Venedik Film Festivalinde milletlerarası eleştirmeciler armağanını almıştır. Ayrıca, bu filmdeki rolü için Maria Schell en iyi kadın oyuncu armağanını kazanmıştır.

Sen Bir Melektin Gervaise'in etrafında kümelenen bir film. Gervaise, 14 yaşında Lantier (Armand Mestral) adında yakışıklı bir adamla evleniyor. Fakat Lantier, Gervaise'in ilk körpe güzelliğini sömürdükten sonra bir gün onu iki çocuğu ile bırakıp kaçıyor, bu defa Gervaise, Coupeau adında bir dam aktarıcısı ile evleniyor. Fakat Lantier, günün birinde tekrar ortaya çıkıyor. Pek yufka yürekli bir adam olan ve geçirdiği kazadan sonra dam akataramayacak bir hale düşen ve kendini içkiye veren Coupeau, Lantier'yi evlerine pansiyoner olarak almakta bir mahzur görmez. Öte yandan Goujet (Jacques Harden) adındaki bir demirci de Gervaise'le ilgilenmektedir. Gervaise (Maria Schell), bu üç erkeğin ortasında adeta ne yapacağını şaşırmış vaziyettedir. Fakat işçilerin grevi, Goujet'nin tevkifi, Ger-

Sen Bir Melektin'de (1956) Maria Schell.

vaise'in büyük oğlunun para kazanmak için başka bir şehre gitmesi, Lantier'in Virjinie ile Gervaise'nin dükkânını ele geçirmesi ve nihayet Coupeau'nun çıldırması, Gervaise'nin his hayatını körletir. Sonunda bu hayattan Gervaise'in küçük kızı Na-

na'nın hayatı çıkacaktır. Clément filmin sonunda buna işaret ediyor.

Clément'in oyuncuları idare etmekteki ustalığı filmde herşeyin üstüne çıkıyor. Clément'in yakın plan çalışmaları ve hareketli kamera mizanseni de ne kadar övülse azdır. René Julliard'ın harekete getirdiği kamera ise sanki bir kuş gibi oyuncularla birlikte oradan oraya uçmakta, filme canlı bir hava katmaktadır. Bu film her şeyden önce mimari güzelliği olan bir eserdir.

28 Mart 1959, Yeni Sabah

Jesse James'in Maceraları
(The True Story of Jesse James) ★★

Reji: Nicholas Ray; *oynayanlar:* Robert Wagner, Jeffrey Hunter, Hope Lange, Agnes Moorehead, Alan Hale, Alan Baxter, John Carradine; *prodüksiyon:* Herbert B. Swope 1957 Amerikan filmi – Atlas sinemasında.

Jesse James 1863 yılında Kuzeylilerle çarpışan Güneyli çetelere girmiş ve orada bir ideal uğruna adam öldürmeyi öğrenmiştir. Fakat Amerikan iç savaşları nihayet bulunca, bu adam

öldürmeyi meslek edinen adam silahını bırakmamış ve bağlı bulunduğu çetenin reisliğine geçerek 1866-1876 arasında tam 10 yıl Missouri dolaylarını titretmiştir. Fakat halk arasında bizim Çakırcalı Mehmet Efe gibi daha çok iyilikleriyle anılan Jesse James'in şansı, 7 Eylül 1876 yılında Northfield Bankası soygunundan sonra birdenbire dönmüş ve Jesse James uzun kovalamalar ve kaçmalar sonunda yakın arkadaşlarından biri olan Robert Ford tarafından vurulmuştur.

Nicholas Ray, Jesse James'in bu hikâyesini Northfield baskınından başlatıyor, baskının iyi sonuç vermemesi, çetenin peşine binlerce insanın düşmesi karşısında bir takım geriye dönüşlerle 10 yılı dolduran olaylar, soygunlar seyircinin gözleri önüne seriliyor.

Jesse James'in hikâyesi bundan önce, 1939 yılında Henry King tarafından perdeye getirilmişti (baş rollerde Tyrone Power, John Carradine). *Sevimli Haydut* (Jesse James) ismini taşıyan bu kordeladan bir yıl sonra Fritz Lang da *Sevimli Haydudun Dönüşü* (The Return of Frank James) ismiyle Jesse James'in kardeşinin hikâyesini anlatıyordu.

Fakat bu iki film olsun, aynı konuyu işleyen ikinci, üçüncü dereceden rejisörlerin filmleri olsun (William Casile: *Sevimli Haydudun Oğlu*) Jesse James'in serüveninden kısmen olsun ayrılıyorlardı. Nicholas Ray ise Jesse James'in hikâyesini mümkün olduğu kadar gerçeğe yakın bir şekilde anlatmak istiyor. Bunun için filmin 1939 yılındaki senaryosunu yazmış olan Nunnally Johnson'un senaryosu Walter Newman tarafından yeniden işlenmiş bulunuyor.

Nicholas Ray'in filminde Jesse James'in aslında iyi bir insan olduğunu belirtmeğe çalıştığı görülmektedir. Ray, Jesse James'in alçakça öldürüldüğünü de anlatmak için Henry King'in filmin-

deki John Carradine'i bu filmde rahip rolüne çıkarmış ve Jesse James'i kendi evinde bir arkadaş kurşunuyla öldürtmüştür. Doğrusu, sadece bu davranışıyla Nicolas Ray, filminin başarısını sağlamıştır denilebilir. Jesse James'in ölümünden sonra katil Robert Ford'un sokağa fırlayarak "Ben Robert Ford. Jesse James'i öldürdüm" diye bağırması da Nicholas Ray'in başarılı bir mizansenidir. Nicholas Ray bu mizanseni sokağın nihayetinde duran bir âmâyı bu haber üzerine kameraya doğru, Jesse James'in türküsünü söyleyerek, yürütmekle daha bir oldurmağı da bilmiştir. *Asi Gençlik, Tehlikeli Arzular* filminin rejisörü gerçi bu filmini başarılı eserlerinden saymıyor. Fakat geriye dönüşlerle filmin hikâyesi biraz karışmakta ise de, bir Fransız tenkidcisinin dediği gibi, bu film Nicholas Ray'e rağmen iyi bir filmdir.

Romalı Dilber *(La Romana)* ★★

Reji: Luigi Zampa; *oynayanlar:* Gina Lollobrigida, Raymond Pellegrin, Daniel Gelin, Franco Fabrizi, Pina Piovani, Xenia Valderi, Renato Tontini; *prodüksiyon:* Ponti De Laurentis ve Omnium International du Film; İtalyan Fransız ortak filmi – Emek ve Küçük Emek sinemalarında.

Romalı Dilber ünlü İtalyan yazarı Alberto Moravia'nın aynı isimli eserine dayanılarak hazırlanmıştır. Adriana (Gina Lollobrigida) 17 yaşında bir ressama modellik yapmakla hayata atılır. Annesi onun iyi bir evlenme yapabilmesi fırsatlarını yaratmağa çalışır, fakat o gönlünü Gino (Franco Fabrizi) adındaki bir şoföre kaptırır. Adriana, Gino'yla evlenecektir, bunun için evlilikte Gino'ya sunacağı şeyleri daha önceden ona teslim et-

Romalı Dilber'de (1954) Gina Lollobrigida.

mekte bir mahzur görmez. Gelgelelim, bir müddet sonra Adriana, Gino'nun evli ve bir çocuk babası olduğu haberini alır. Bu andan başlayarak Adriana'nın hayatına bir emniyet müdürü (Raymond Pellegrin), bir üniversite öğrencisi (Daniel Gelin) ve bir kaatil girer. Adriana bunlardan üniversite öğrencisine de gönlünü kaptırırsa da bu aşk da kendisini mutluluğa eriştirmez ve nihayet *Romalı Dilber* kendini yürüttüğü yolda yapayalnız hisseder.

Romalı Dilber İtalyan rejisörü Luigi Zampa'nın elinden çıkmıştır. Zampa 1941 yılında rejisörlüğe atılmış, o zamandan bu yana *Daima Bir Fakat Vardır, Sükûn İçinde Yaşamak, Zorlu Yıllar,*

Rahat Yıllar, Zamane Kızları gibi İtalyan hayatını aksettiren filmler çevirmiştir.

Romalı Dilber'de Zampa'yı yine bu gerçekçi üslûbu ile karşımızda buluyoruz. Filmin bütün tipleri canlı bir şekilde çizilmiştir. Tabii bu, biraz da, senaryo çalışmalarına da katılmış olan Alberto Moravia'dan da gelmektedir. Fakat Zampa'nın mizanseni de gerçek bir temele dayanmakta, santimantal bir plana hiçbir şekilde kaymamaktadır.

Romalı Dilber ilgi çekici bir filmdir. Gina Lollobrigida da bu filmde *Aşk ve Hayal, Aşk ve Kıskançlık* dahil, sanat hayatının en başarılı, en ölçülü rolünü oynamıştır.

13 Nisan 1959, Yeni Sabah

Firar Eden Esir *(The One That Got Away)* ★★

Reji: Roy Baker; *oynayan:* Hardy Kruger; *prodüksiyon:* Julian Wintle, 1957; *kamera:* Eric Cros- İngiliz filmi – Saray sinemasında.

Roy Baker on yıldan beri film yapan bir İngiliz rejisörü. *Firar Eden Esir*'de Baker, İkinci Dünya Savaşında İngilizlere esir düşen bir Alman pilotunun gerçek hikâyesini işliyor. Franz Von Werra adındaki bu pilot İngilizlerin eline geçtikten sonra rahat durmuyor, boyuna firar edebilmek çarelerini araştırıyor. Bu

Firar Eden Esir'de (1957) Hardy Kruger.

uğurda insan takatını aşan firar denemelerine de girişiyor. İngilizler Von Werra'yla (Hardy Kruger) başa çıkamayacaklarını anlayınca, onu Kanada'daki bir kampa gönderiyorlar. Fakat Von Werra daha yolda iken kaçma planları kurmağa devam ediyor.

Baker, Von Werra'nın hikâyesini gerçeğe uygun bir şekilde beyaz perdeye aktarmıştır. Senaryonun planlara ayrılma işinde Baker'in gösterdiği üstün başarı da filmi zevkle seyredilecek bir film katına çıkarmıştır.

Franz Von Werra rolü için bir Alman oyuncusu olan Hardy Kruger'in seçilmesi de filme daha inandırıcı bir karakter kazandırmıştır. Bunların üstünde, kamerayı kullanan Eric Cross'un

tesbit ettiği fotolar, filmin akışını izleyen bir üslûp taşımaktadır ki, bu da filmin başarılı olmasında büyük rol oynamıştır.

Tarzan'ın Son Maceraları
(Tarzan and The Lost Safari) ★

Reji: Bruce Humberstone; *oynayanlar:* Gordon Scott, Robert Blatty, Yolande Donlan, Betta St John, Wilfrid Hyde White; *prodüksiyon:* Sol lesser, 1957 Amerikan filmi – Atlas sinemasında.

Edgar Rice Burroughs'un yarattığı Tarzan tipi kırk yıldan beri Hollywood prodüktörlerinin iştahını kabartan bir konudur. Hemen hemen her yıl Hollywood'dan bir Tarzan filminin çıktığı görülür. Bir hesabı yapılsa, ilk Tarzan filminin *(Tarzan of the Apes)* yapıldığı 1918 yılından beri çevrilen Tarzan kurdelalalarının sayısı otuzun altında değildir. Benim bildiğim 1947 yılında Robert Florey yirmi dördüncü Tarzan filmini *(Tarzan and the Mermaids)* çevirmişti. Bu filmde Tarzan rolünü Johnny Weissmüller canlandırıyordu. Fakat Weismüller'in bu ilk filmi değildir; ondan önce, 1932 yılında *Tarzan The Ape*, 1934 yılında *Tarzan and His Mate*, 1937'de *Tarzan Escapes*, 1939'da *Tarzan Finds a Son*, 1941'de *Tarzan's Secret Treasure*, 1942'de *Tarzan's New-York Adventure*, 1943'de *Tarzan Triomphs*, *Tarzan's Desert Mystery*, 1944'de *Tarzan and the Amazons* filmlerinde rol almıştır.

İlk Tarzan filmlerinin oyuncusu ise Elmo Lincoln'dur. Bu oyuncunun 1918'de çevirdiği, yukarıda ismini andığımız filminden başka *Romance of Tarzan*, *The Adventures of Tarzan* gibi filmleri vardır. Maamafih ilk Tarzan filmi oyuncusu olmakta Elmo Lincoln'un yanında Gene Pollard ve Dempsey Tabler'in isimle-

rini de yazmak gerekir. Bunlara 1927 yılında çevirdiği *Tarzan and the Golden Lion* filmiyle James H. Pierce, 1933'de *Tarzan the Fearless* filmiyle Buster Crabbe'ı da katmak doğru olur.

Tarzan filmlerini çeşitli prodüktörler yapmıştır. Bunların arasında Weiss Biraderler, Samuel Goldwyn, Carl Laemmle anılabilir. Fakat 1935 yılında Tarzan romanlarının yazarı E. R. Burruughs kendi öz firmasını kurmuş ve kendi hesabına filmler çevirmeğe başlamıştır. 1942 yılında ise Burroughs'un prodüktör Sol Lesser prodüksiyonu altında çevrilmiştir. Bu hafta Atlas sinemasında geçen *Tarzanın Son Maceraları* da öyle.

Fakat Hollywood'un emektar rejisörlerinden Bruce Humberstone artık Tarzan romanlarında filme alınacak bir şey kalmadığı için Burroughs'un sadece yarattığı tipi almış ve filmin senaryosunu Montgomery Pittman ile Lillie Hayward'a yazdırmıştır.

Bu yeni Tarzan filminin konusu Afrika ormanları üzerine düşen bir uçak yolcuları ile onlara kötülük etmek isteyen bir fildişi avcısının hikâyesini işliyor. Tarzan (Gordon Scott) bu hikâyede öteki Tarzan filmlerinde olduğu gibi kötü adama karşıdır. Fakat film, ilk sinemaskop Tarzan filmi olmasına ragmen fazla ilgi çekici değildir.

Charlie Chan filmleriyle kendine iyi veya kötü bir ün sağlamış olan Bruce Humberstone, senaryonun tatsızlığını Afrika'da çekilmiş hayvan planlarıyla gidermek istemişse de bu planların Amerika'da çekilen öteki planlardan renk tonu bakımından ayrılması, öteki planlarla hiç bir bağlantısı bulunmaması karşısında buna da muvaffak olamamıştır.

14 Nisan 1959, Yeni Sabah

Pasifik İncileri Kralı *(Pearl of the South Pacific)* ★

Reji: Allan Dwan; *oynayanlar:* Virginia Mayo, Dennis Morgan, David Farrar, Murvyn Vye, Lance Fuller, Lisa Montell; *prodüksiyon:* Benedict Bogeaus 1955. Amerikan filmi – Küçük Emek sinemasında.

Çapkın Kumarbaz *(Tennessee's Partner)* ★★

Reji: Allan Dwan; *oyuncular:* Rhonda Fleming, John Payne, Ronald Reagan, Coleen Gray; *prodüksiyon:* Benedict Bogeaus 1955. Amerikan filmi – Emek sinemasında.

Bu iki film de Amerikan rejisörü Allan Dwan'ın elinden çıkmıştır. Allan Dwan 1922 yılında rejisörlüğe atılmış, o zamandan bu zamana elliden fazla film yapmıştır. Bunların içinde *Goril* gibi tek tük komedi filmleri varsa da Dwan'ın filmlerinin çoğu kovboy filmidir. Zaten Dwan'ın bütün ustalığı da bu janr filmlerdedir. Dwan kovboy kurdelalarında bu türlü filmler yapısına en bağlı kalan sinema adamıdır.

İkinci Dünya Savaşından sonra kovboy filmlerine toplumsal, psikolojik temaslar sokan rejisörlere rağmen o yine kovboy filmlerinin eski yolunu takip etmiştir. Gerçi son yıllarda *İwo Jima Yanıyor* (Sands of İwo Jima), *Kin* (Passion) kurdelalarıyla Dwan macera filmlerine de uzanmıştır. Fakat bu filmlerde *Linçten Paçasını Sıyıran Kadın*, *Kanlı Düğün* (Silver Lode) filmlerindeki sağlam kapıyı veya akıcılığı bulmağa imkân yoktur.

Pasifik İncileri Kralı da bir macera filmi. Fakat filmin konusunun hayali bir hikâyeye dayanması ve bu hikâyenin güzellikle hiç bir bağı bulunmaması filmi Dwan'ın kalitesiz filmleri katma indirmiştir. Denilebilir ki, Dwan, *Pasifik İncileri Kralı*'nda kovboy filmleri dışında yer alan *Kin* filmi kadar bile başarı sağlayamamıştır.

Buna karşılık *Çapkın Kumarbaz* seyirciyi oyalayabilecek bir filmdir. Konunun yine kovboy çevrelerinde geçmesi Dwan'a ustalığını göstermek fırsatını vermiştir.

Fosforlu Çevriye ★

Reji: Aydın Arakon; *oynayanlar:* Neriman Köksal, Orhan Günşiray, Şükran Sabuncu, Muammer Gözalan; *prodüksiyon:* Acar film, 1959. Türk film – Şan sinemasında.

Fosforlu Cevriye'nin karışık bir konusu var. Aydın Arakon bu karışık konuyu bir *Fosforlu Cevriye* (Neriman Köksal) tipiyle sempatik hale getirmeğe uğraşmışsa da bununla ne iyi bir film yapmağa muvaffak olmuş ne de Fosforlu Cevriye tipiyle ortaya çıkabilecek her hangi bir ticari filme yaklaşmış.

Gerçi, Arakon, bu yıl seyrettiğimiz *Hayat Cehennemi* (baş rollerde Belgin Doruk, Orhan Günşiray, Kenan Pars) kurdelasından daha başarılıdır bu filmde. Fakat sinema denilen şey yine de bu değildir. Bizim yerli film rejisörlerimiz hikâye anlatmanın sinema yapmak olmadığını anlamalıdırlar. Doğrusu şu ki, hikâye hiç de önemli değildir, önemli olan hikâyenin nasıl anlatılacağıdır. Bu anlatma işi, anlatma ustalığı da iyi bir rejisörü kötü bir rejisörden ayıran şeydir.

Aydın Arakon *Fosforlu Cevriye* filminde bir anlatma güçsüzlüğü yanında sinemaya has bazı özellikleri de çok dar bir açıya göre değerlendirdiğini belli ediyor. Mesela bazı yakın planlarda mekânda değişiklik yaparak çalışmak Batı sinemasının bilinen çalışma usullerindendir. Aydın Arakon bu usule başvurmuş ama, mekânın seyirciye iyice tanıtılmasından sonra girişilen bu denemeler hiç de iyi sonuç vermiyor. Mamafih *Fosforlu Cevriye*'nin bazı sempatik sekansları da yok değil (Camgöz'ün bulunduğu meyhanedeki sekans gibi). Sonra filmin diyalogları da bir hayli ilgi çekici. Fakat, çokluk argo üzerinde yaslanan bu konuşmalar kimi zaman özentili bir üslûba da bürünüyor.

99 Mustafa ★

Reji: Sami Ayanoğlu; *oynayanlar:* Hayati Hamzaoğlu, Gönül Bayhan, Saliha Tekneci, Sami Ayanoğlu, Necdet M. Ayral, Tev-

hit Bilge; *kamera:* Lazar Yazıcıoğlu; *prodüksiyon:* Tual film, 1959. Türk filmi – Alkazar sinemasında.

Sami Ayanoğlu'nun da Türk Sinemasını çıkmazdan veya yüzyıllık uykusundan uyandıracak bir rejisör olduğu düşünülmemelidir. Zaten Sami Ayanoğlu da bunu sezinlemiş olmalı ki, sadece para getirecek bir iş filmi yapmayı düşünmüş ve bunun için *99 Mustafa*'yı bir alaturka şarkılar filmi haline getirmiş. Bu arada Toto'nun dublaj filmlerinde Türkçe konuşan Necdet M. Ayral da filme bazı komik unsurlar katabilmek için Toto filmlerindeki taklitli konuşmalarını bu filmden de esirgememiş. İşte o kadar.

2 Mayıs 1959, Yeni Sabah

Lâle Sokağı *(Porte des Lilas)* ★★★★

Reji: René Clair; *oynayanlar:* Pierre Brasseur, Georges Brassens, Henri Vidal, Dany Carrel, Raymond Bussieres, Annette Poivre; *prodüksiyon:*Filmsonor, 1957; Fransız filmi; Emek sinemasında.

René Clair, bugün Fransa'nın en önde gelen rejisörlerinden biridir. 1923 yılından beri filmler yapan René Clair'in filmleri çokluk komedi ile dramatik 'komedi sınırları içinde dönmek-

Lale Sokağı'nın (1957) afişi.

tedir. Fakat René Clair'in komedileri hiçbir zaman Amerikan ve İngiliz komedileri gibi kremalı pastalar içine suratlarını gömen komiklere yer verecek biçimde düzenlenmemektedir. Bunlar ölçülü, hesaplı ve seyircide aşırı bir kahkaha değil, bir gülümseme uyandıran ve belki de biraz tiyatro olan şeylerdir. Ama René Clair'in filmlerine tiyatrodur dedirten şey biraz da bu rejisörün çalışma tarzından gelmektedir. René Clair yapma ışıklarla aydınlandırılmış yapma bir sokağın gerçek bir sokaktan daha tesirli olabileceğine inanıyor. Onun için Clair'in filmlerinin çoğu stüdyolarda önceden hazırlanmış dekorlar içinde geçmektedir. Gerçi bu mekânların belirsiz boşluklara açılması seyirciyi yadırgatmaktadır denilebilir. Fakat bir sanatçının kafasındaki şeyi verebilmesi için, yapılacak tek şey yeni mekânlar inşa etmektir, mevcutları kabullenmek değil.

Lâle Sokağı'nda René Clair yine bu çalışma metodunu izliyor. Artistin odası, mahzen, meyhane, bakkal dükkânı, bitpazarı, Juju'nun evi hep stüdyoda yapılan dekorlara göre meydana gelmiştir. Burada René Clair'in, bu çalışma metoduyla gerçekten ayrıldığı düşünülebilir. Fakat öyle değil, rejisör çok iyi bağlanmış bazı dış planlarla bu mekânların gerçek içinden kopmadığını da seyirciye vermesini biliyor.

Bundan başka, filmin diyalogları da *Lâle Sokağı*'nı olsun, René Clair'in *Hileli Aşk, Gece Güzelleri* gibi öteki filmlerini olsun gerçeğe bağlayan bir köprü olarak görünüyor. René Clair bu yüzden filmlerinin diyaloglarını da bizzat kendi yazıyor. Hatta çoğu zaman filmin hikâyesi de kendi elinden çıkıyor. Zaten Clair'in filmlerinde, onun eli değmemiş hangi unsur var ki? Bu yüzden René Clair Fransızların 'Auteur de Film', Almanların da 'Autorenfilm' adını verdikleri, bizim de 'film yazarı' diyebileceğimiz film yaratıcısına en uygun bir örnek olarak beliriyor.

Lâle Sokağı'nın konusuna gelince; filmin konusu Paris'in Leylâklar Mahallesinde geçmektedir. Juju (Pierre Brasseur) hiçbir işe yaramayan adamın biridir. İşi gücü meyhanede veya dostu artistin (Georges Brassens) odasında geçmektedir. Ama günün birinde mahalleye bir azılı cani olan Pierre Barbier (Henri Vidal) sığınır. Juju artık kendine amacı olan bir iş bulmuştur. Barbier'ye yardım edecektir. Bu yardım Juju'nun bencil bir insan olmadığını anlatmaya yarayacaktır. Ama sonunda Juju, Barbier'nin de herhangi bir bencil olduğunu anlayınca bütün dünyasının yıkıldığını hisseder.

Fakat önemli olan filmin konusu değil, rejisörün anlatma gücüdür. Bu bakımdan Juju'nun mahalleye gelen polislerin önünde gidip gelmesi, artistin pasaport çıkarmak için pasaport memurundan bilgi edinmesi, Juju'nun apartman kapıcısıyla karşılaşması, kaz ciğeri kutularının aşırılması, Barbier'nin ilk defa Maria'nın varlığını fark etmesi, hepsi başarılı bir şekilde hikâye edilmiştir. René Clair bu arada Barbier'nin sabah sporu yapması gibi, klasik müziği gülünçleştirmek tik'ini bir kere daha gerçekleştirmekten de geri kalmamıştır.

Bu film için daha çok şeyler söylenebilir. Fakat hepsi gelip şu cümlede toplanır: *Lâle Sokağı* bir şaheserdir, gerçek bir şaheser.

Hayat Kavgası *(The Long Haul)* ★★

Reji: Ken Hughes; *oynayanlar:* Victor Mature, Diana Dors, Patrick Allen, Gene Anderson, Peter Reynold; *prodüksiyon:* Maxwell Setton, 1957; İngiliz filmi; Yeni Melek sinemasında.

İtiraf ve *Gangsterler Çarpışıyor* gibi polis filmleri jeneriklerinde ismini görmeye alıştığınız İngiliz rejisörü Ken Hughes'un elinden çıkan bu film nakliye şoförleri çevresinde geçiyor.

Filmin kuruluşunda fazla bir ustalık yoktur. Fakat kamyonla taşıma işlerindeki dalaverecleri, mücadeleleri işleyen film, bu bakımdan ilgi çekiyor. Bu arada rejisör Diana Dors'un fizik yapısından istifade etmeyi de unutturuyor.

Meş'um Saat *(The Scarlet Hour)* ★

Reji: Michael Curtiz; *oynayanlar:* Carol Ohmart, Tom Tryon, Jody Lawrance; *prodüksiyon:* Paramount, 1956; Amerikan filmi; Atlas sinemasında.

Meş'um Saat da bir polis filmi. Konusu, sevgilisiyle kaçıp gidebilmek için bir hırsızlık işine girişen bir adamdan hareket ediyor. Fakat bu hırsızlık, hırsızların soyulması esasına dayandığı için sonunda işler bambaşka istikametlerde gelişiyor.

Filme kötü bir polis filmidir denemez, fakat Hitchock'un filmlerinden alınan lezzeti bu filmde bulmaya imkân yoktur. Ama buna karşılık jenerikte ismine rastlamadığınız bir oyuncuyu, Barbara Stanwyck'i filmde bulabiliyorsunuz. Çünkü Carol Ohmart oturuşu, kalkışı, yürüyüşü, el sallayışı ve hatta sesinin tonuyla Barbara Stanwyck'i ustaca taklid ediyor.

9 Mayıs 1959, Yeni Sabah

İdam Mahkûmu *(The Prisonner)* ★★

Reji: Peter Glenville; *oynayanlar:* Alec Guinness, Jack Hawkins; *kamera:* Reginald Wyer; *prodüksiyon:* Columbia Pictures, 1955. İngiliz filmi – Atlas sinemasında.

İdam Mahkûmu ölüm cezasına çarpılan bir insanın ruh hallerini işliyor. Fakat film tek taraflı da değil, idam mahkûmunun (Alec Guiness) karşısında, onu sorguya çeken, ondan istediği itirafı alınağa çalışan savcının (Jack Hawkins) ruh durumunu da görüyoruz.

İdam Mahkûmu'nda (1955) Alec Guinness ile Jack Hawkins.

Peter Glenville bu kedi-fare oyununu işlemek için demir perde gerisinde geçen olaylardan birine el uzatmış: Bir kardinal, hükümetin politikasına uygun hareket etmediği için tevkif ediliyor. Hükümet, kardinalin bazı itiraflarda bulunmasını istemektedir. Savcı bu neticeye varmak için satranç oynar gibi küçük hamlelerle kardinalin ruhunu yere sermeğe çalışıyor. Sonunda da isteğine erişiyor. Kardinal artık içi boşaltılmış bir balondan başka bir şey değildir, ölüme kendini bütün sıkıntılardan kurtaracak bir çare olarak sarılmağa çabalıyor. Fakat hükümet ileri gelenleri ona ölümden daha acı bir son hazırlamışlardır.

Peter Glenville hikâyesini ustalıkla işlemiştir. Seyirci, taş yerine canlı insanın kullanıldığı bu satranç oyununun bütün merhalelerini zevkle takip edebiliyor.

Gökler Hâkimi *(Reach for the Sky)* ★★

Reji: Lewis Gilbert; *oynayanlar:* Kenneth More, Muriel Pavlow, Lyndon Brook, Lee Paterson; *prodüksiyon:* Rank Organisation. İngiliz filmi – Site sinemasında.

Lewis Gilbert, Peter Glenville gibi genç nesil İngiliz rejisörlerinden biri, L. Gilbert *Gökler Hakimi*'ni 1957'de çevirmiştir. Bu filmden önce rejisörün *İyi İnsanlar Erken Ölür, Katil Yanılmıştı, Hürriyeti Yok Edin* gibi filmler yaptığını biliyoruz. Geçen yıl İstanbul'da oynayan *Bulunmaz Uşak* (The Admirable Crichton) filmi de onundur.

Lewis Gilbert bu yeni filminde Douglas Bader'in hayat hikâyesini işliyor: Douglas Bader bir İngiliz havacısıdır. Bir kaza sonunda ayaklarını kaybeden Bader mesleğinden ayrılmak zorunda kalıyorsa da, sonradan büyük bir irade ile takma bacaklarla eski becerikliliğini kazanıyor.

Film bütünüyle fazla ilgi çekici değildir. Fakat Kenneth More'un oyunuyla, Lewis Gilbert'in mizanseni filme tatlı bir hava kazandırmış.

Bir Kızın İtirafı *(One Girl's Confession)* ★

Reji: Hugo Haas; *oynayanlar:* Cleo Moore, Hugo Haas, Gleen Langan, Ellen Stansbury, Anthony Jochil; *prodüksiyon:* Hugo Haas, 1953- Amerikan Filmi - Yeni Melek sinemasında.

Hugo Haas hem rejisör, hem oyuncu, hem yapımcı olan bir sinema adamı. Ama ismi hep kötü filmlerle anılan bir sinema adamı. Belki Hugo Haas'ın yaptığı filmler içinde *Kaldırım Çiçeği*

(Pickup) ile *Lizzie* ötekilerin yanında az çok yutulabilecek şeyler. Ama bilançosunu çıkarırsak Hugo Haas'ın ne rejisörlüğünün ne de oyunculuğunun bir işe yaradığını görürüz.

Bir Kızın İtirafı bu söylediklerimizi doğrulayan bir kurdela. Film baştan sona kadar seyirciyi sıkmaktan başka bir şey yapmıyor.

Altıncı Kuvvet *(En la Palma De Tu Mano)* ☆

Reji: Roberto Gavaldon; *oynayanlar:* Arturo De Cordova, Leticia Palma, Carmen Montejo; *prodüksiyon:* Leo Lax Film. Meksika Film – Şan sinemasında.

Meksika da bizim gibi yılda 100 kadar film yapıyor. Fakat bunların çoğu, pek çoğu, yine bizimkiler gibi ipe sapa gelen şeyler değil. Gerçi Roberto Gavaldon, geçen yıllarda, *Kahraman Asi, Büyük İhtilal* (La Escondida) gibi az çok bir seviyeye erişmiş filmler yapmıştı. Gelin görün ki, *Altıncı Kuvvet* bir takım büyücü hikâyelerinin karıştığı saçma sapan bir film. Tam manasıyla pelikül israfı.

16 Mayıs 1959, Yeni Sabah

Cinayet Dalgası *(The Tall T)* ★★

Reji: Budd Boetticher; *oynayanlar:* Randolph Scott, Richard Boone, Maureen O'Sullivan, Arthur Hunnicutt; *prodüksiyon:* Scott&Brown, 1957 Amerikan filmi – Atlas sinemasında.

Budd Boetticher son yıllarda Hollywood'un yetiştirdiği kow-boy filmleri rejisörlerinden biri. Hollywood'da kow-boy filmleri rejisörlerinin sayısı pek çoktur. Ama John Ford, Howard Hawks gibi kalbur üstü bir kaç rejisörü bir yana bıraka-

cak olursak bunların çoğu orta seviyeye bile ulaşamayan filmler yapmaktan öteye geçememektedirler.

Boetticher, bir Ford, bir Hawks değildir. Ama bu rejisörün de kendine has bir anlatma tarzi vardır ve filmleri oldukça seviyelidir. Hele 1956 yılında çevirdiği *7 Kişi Ölecek* filmi kow-boy filmleri içinde her zaman anılacak eserlerden biridir.

Budd Boetticher'in bir özelliği kahramanlarını hep alçak gönüllü insanlar arasından seçmesidir. *Cinayet Dalgası*'nda Randolph Scott'un canlandırdığı Pat Brennan da bu bakımdan, şimdiye kadar gördüğümüz kow-boy tiplerinden ayrılıyor. Pat Brennan insan-üstü bir varlık olarak çıkmıyor karşımıza. O da bizim gibi tehlike karşısında hemen tehlikeden sıyrılıverecek gücü gösteremiyor. Hatta kendisiyle birlikte haydutların eline düşen Dorette Mims (Maureen O'Sullivan) gibi öldürülmekten de korkuyor. Fakat zekâsıyla haydutları yenebileceğini de düşünüyor ve sonunda haydutların elinden kurtuluşu bir kow-boy kralı oluşundan değil zekâsını zorlayışından vücut buluyor.

Kamerayı kullanan Charles Lawton'un çizdiği çerçeveler de filmin sağlamlığını perçinlemektedir denilebilir. Bu arada emektar kow-boy Randolph Scott'un oyunu da rejisörün yaratmak istediği tipe çok uygun düşünüyor.

Yapmacıksız, derli toplu bir kow-boy filmi seyretmek isteyenler *Cinayet Dalgası*'nı kaçırmamalıdır.

Kadınlar Kalesi *(The Guns of Fort Petticoat)* ★

Reji: George Marshall; *oynayanlar:* Audie Murphy, Kathryn Grant, Hope Emerson, Jeff Donnell, Jeanette Nolan; *prodüksi-*

yon: Harry Joe Brown, 1957 Amerikan filmi – Yeni Melek sinemasında.

Amerika İç Savaşları sırasında yerlilere karşı kendilerini savunmak zorunda kalan kadınların bir hikâyesini işleyen bu film, konusu gereğince kişilerini kadınlar arasından seçmiştir.

Hareket noktası itibariyle William Welman'ın *Kadınlar Seferi* (Westward the women) filmine benzemesine ragmen, *Kadınlar Seferi*'ndeki gerçek ifadeyi *Kadınlar Kalesi*'nde bulmağa imkân yoktur. Gerçi *Kadınlar Kalesi* de seyirciyi pek sıkmamaktadır. Fakat bu, filmin boş bir eser olmasını önleyemiyor. Tabii bunun sorumluluğunu yıllardan beri *Sihirbazlar Kralı, Kanlı Orman, Jerominonun Oğlu, İman Kuvveti, Kadınlar Hakimiyeti* gibi düşük kaliteli filmler yapmış olan George Marshall'a yükleniyor.

Kalpazanlar Mücadelesi *(Outside the Law)* ☆

Reji: Jack Arnold; *oynayanlar:* Ray Danton, Leigh Snowden, Grant Williams, Onslow Stevens, Judson Pratt; *prodüksiyon:* Universal International, 1956. Amerikan filmi – Yeni Ar sinemasında.

Jack Arnold, Universal International Film şirketinin rejisörlerinden biri. Ama ne yazık ki, bu rejisörün şimdiye kadar gördüğümüz *Kahramanlar Şehri, Güneş Batarken, Tarantula, Kara Gölün Canavarı* isimli kurdelaları içinde bir tane işe yarar bir şey bulup çıkaramazsınız. Gerçi Universal International firmasının istediği de bundan başkası değildir. Bu firma, ucuza mal ettiği filmleri ucuza satmak sayesinde müşteri bulan bir film

şirketidir. Zaten Universal International'in Amerika dışında film satmağa hevesli olduğu da pek düşünülmemelidir. Ama işte görüyorsunuz bu gibi filmlere Amerika dışından da talip olanlar vardır.

Kalpazanlar Mücadelesi de Jack Arnold'un öteki kurdelalarından kıl kadar ayrılmıyor.

23 Mayıs 1959, Yeni Sabah

Yuvasızlar *(İl Tetto)* ★★

Reji: Vittorio De Sica; *oynayanlar:* Gabriella Pallotta, Giorgio Listuzzi, Gastone Renzelli; *prodüksiyon:* Goffredo Lombardo ve Titanus; İtalyan filmi; Emek sinemasında.

Şimdi artık İtalyan yeni-gerçekçi akımı 15 yıllık bir geçmişe dayanıyor. Visconti gibi ilk zamanların ateşli yeni-gerçekçilerinden bazılarının esas yoldan ayrılması veya yeni-gerçekçi grubuna sonradan katılan Fellini, Maselli gibi sinema adamla-

Vittorio de Sica'nın *Bisiklet Hırsızları*'nda (1948) Enzo Stailo (küçük çocuk) ile Lamberto Maggiorani.

rının şiirli bir gerçekçilikten yana kaymaları, kimilerini yeni gerçekçiliğin kalıp değiştirdiği fikrine götürüyorsa da İtalyan sinemacılığına toplu bir bakışla bakıldığı zaman, yeni-gerçekçiliğin ortalardan silinmek şöyle dursun, tersine daha kökleştiği, daha yaygın hale geldiği anlaşılabilir.

De Sica'nın 1956 yılında çevirdiği *Yuvasızlar* bunun açık bir örneğidir. De Sica bu filmini, *Bisiklet Hırsızları*'ndan sekiz yıl sonra yapmıştır. Görülüyor ki De Sica, bu sekiz yıl içinde *Termini İstasyonu* (Stazione Termini) filmi gibi Hollywood aşklarından geçtiği halde yine de ilk çıkış noktasına bağlı kalmıştır.

Yuvasızlar'ın senaryosunu Cesare Zavattini yazmıştır. Bilindiği gibi De Sica'nın *Bisiklet Hırsızları, Milano Mucizesi* (Miracolo a Milano), *Umberto D., Sokak Çocukları* (Sciuscia) gibi

filmlerinin çoğunun senaryosu Zavattini'nin elinden çıkmıştır. Zavattini yalnız De Sica'nın değil, diğer yeni-gerçekçi filmlerden birçoğunun da senaryosunu yazmıştır. Zaten, birçokları İtalyan yeni-gerçekçiliğinin kuvvetini Zavattini'den aldığını söylerler. Ama De Sica'nın yaptığı filmlerin yeni-gerçekçiliğe daha bir bağlı kaldığı düşünülecek olursa, De Sica'nın bu yeni havayı anlamakta ve anlatmakta ne kadar büyük bir rol oynadığı da meydana çıkmış olur. *Bisiklet Hırsızları*'ndan sonra De Sica'nın Zavattini'ye yazmış olduğu bir mektup, bu akımın karşılığı bir tavırdan ortaya çıktığını belirtiyor. "Sen ve ben, diyor De Sica: "İkimiz de gerçekten yalnızdık. İkimiz de birbirimize güvendik. İşte *Bisiklet Hırsızları* bu karşılıklı güvenden doğdu. Ben *Bisiklet Hırsızları*'nın senaryosunun senin kabiliyetine dayandığını gördüm. Öte yandan, ben de bu *Bisiklet Hırsızları*'nın dünyasının benim gerçek dünyam olduğunu se-ziyordum. Ben o dünyayı, çok uzun zaman yaşamışım gibi anlatabilecektim.

Yuvasızlar bir gecekondu hikâyesidir. Fakat onu De Sica'nın öteki filmleri gibi sırf gecekondu meselesi üzerine çöreklenmiş bir film zannetmemeli. Filmin dramatik örgüsü Louis (Gabriella Palotta) ile Noel'in (Giorgio Listuzzi) evlenmesi, Louisa'nın evinin tanıtılması, Louisa ile Noel'in ev araması gibi binlerce olayı kucaklamakta ve çokluk teferruat üzerinde durulmaktadır.

Zaten bu teferruat üzerinde durmak, yeni-gerçekçiliğin belli başlı özelliklerinden biridir. Nedir ki, De Sica bunu çok ustaca yönetmektedir. *Bisiklet Hırsızları*'nın yağmur sekansında saçağın altına sığınan Alman rahipleri bunun güzel bir örneği idi. *Yuvasızlar*'da, Louisa ile Noel'in hükümetçe yıkılmasına karar verilen binanın önündeki polis memuruyla olan konuş-

masını gösteren sekansta da polis memurunun arka plandakileri selamlamasına da aynı gözle bakılabilir.

Yuvasızlar filminin çekiminde kamerayı Carlo Montuori idare etmiştir. De Sica-Montuori çifti fazla hareketli bir kamera çalışmasını seçtiklerini her halleriyle belli ediyorlar. Bu hareketli kamera De Sica'nın işini kolaylaştırmıştır. De Sica bu sayede olayın bütünü üzerine yayılarak teferruatı daha kolayca yakalamak fırsatını elde etmiştir. Bu anlayışın neticesinde De Sica'nın çok yakın planlara da fazla yer vermediği ve daha çok büyük planlarla Amerikan planlarına uzandığı görülüyor.

Yuvasızlar'ın bu estetik kuruluşu yanında, yirminci yüzyıl insanının, yığın halinde yaşayan, yığın halinde sinemalara, stadyumlara giren, otobüslerden, köprülerden taşan bu çaresiz insanın dertlerinden biri olan barınak meselesine de el atılmış olması filme insanî bir karakter kazandırıyor. De Sica filminin bir yerinde asıl tezini açıkça bağırmaktan da çekinmiyor. Aya gitmek için bir füze yapıldığını açıklayan bir radyo haberi karşısında bir oyuncunun söylediği söz şudur: "Aya gitmek, aya gitmek, ilkin yeryüzündeki insanlara yatacak yer bulsunlar."

Bütün bunları bir sona bağlamak gerekirse *Yuvasızlar* De Sica'nın filmleri içinde en yapmacıksız olandır. Bu yapmacıksızlık birçoklarını yadırgatacaksa da filmin asıl büyüklüğü buradan gelmektedir. Çünkü hiç çekinmeden söyleyebilirim, bu film her zaman rastlanılmayan halis filmlerden biridir.

24 Ekim 1959, Yeni Sabah

Sırtımdaki Maymun *(Monkey on my Back)* ★★

Reji: Andre de Toth; *oynayanlar:* Cameron Mitchell, Dianne Foster, Paul Richards, Jack Albertson, Kathy Garver; *prodüksiyon:* Edward Small, 1957 Amerikan filmi – Emek sinemasında.

Boks şampiyonlarından Barney Ross'un hayat hikâyesi olan bu film boks çevrelerinde başladığı halde sonradan Barvney Ross'un ünlü boks şampiyonu Armstrong'a yenilmesiyle başka istikametlerde gelişiyor ve bir ara film bir savaş filmi karakterini kazanıyor. Fakat Barney Ross'un hikâyesi sadece bu da değildir. Savaşta sıtmaya yakalanan Ross, tedavi esnasında ken-

disine yapılan morfin müdahalelerinden sonra bir morfinman oluyor ve bu defa da film Nicholas Ray'in *Tehlikeli Arzular* filmi gibi uyuşturucu maddelere düşkün bir hastanın hikâyesine bürünüyor.

Bu kadar zikzaklı istikametlere yönelen filmin altından kalkmanın rejisör için zor olabileceği akla geliyor. Hele Andre de Toth gibi *Aşık Cengaver, Yıldırım Diyarı, Yabancı Silahşör* cinsinden sıra filmleri yapan bir rejisörün bütün bütüne başarısızlığa düşeceği düşünülüyor. Fakat hiç de öyle değil. Andre de Toth bu defa kendinden umulmaz bir silkinme ile başarı kuşunun kanatlarına sıçrıyor.

Andre de Toth'un başarısı ilkin anlatma gücünden geliyor. Barney Ross'un (Cameron Mitchell) Armstrong'la döğüşmesini gösteren sekans bir çok boks filmlerini aratmayacak bir ifade kudretinde olduğu gibi, savaş sekansları da -özellikle Ross'u çukur içinde gösteren planlar- gerçekçi bir acılık taşımaktadır. Zaten bu gerçekçi eğilimi filmin bütününde de bulmak mümkündür. Savaş sonunda üvey kızının "Japonlar hep kısa boylu mudurlar?" sualini Ross'un "Benim için Japonlar üç metre boyundaydı" diye cevaplandırması bunun tipik bir örneğidir.

Filmin bir özelliği de akıcı bir ritmi olmasından geliyor. Toth, hiçbir sekansı veya planı fazla uzatmadan veya kısa kesmeden hikâyesini anlatıyor. Gerçi Ross'un morfinden kurtulma tedavisi sırasında geçirdiği buhranlar biraz fazla basmakalıp bir ifade taşımaktadır. Hele nekahetten sonra Ross ile karısı Cathy'nin (Dianne Foster) karşılaşmaları pek ucuz bir mizansendir ama bunlar filmin güzelliğini bozmağa kafi gelemiyor.

Bu arada Cameron Mitchell'in başarısı da dikkati çekiyor. Çeşitli filmlerde seyrettiğimiz Mitchell ilk defa olarak karşımıza başarılı ve kabiliyetli bir oyuncu olarak çıkıyor.

31 Ekim 1959, Yeni Sabah

Yalnızlar Rıhtımı ★★

Reji: Lütfi Akat; *oynayanlar:* Çolpan İlhan, Sadri Alışık, Turgut Özatay, Ahmet Tarık Tekçe, Kâmuran Yüce, Melâhat İçli, Osman Alyanak, Yavuz Yalınkılıç, Sadettin Erbil, Kemal Etiğe; *prodüksiyon:* Fitaş, 1959; Türk filmi; Atlas sinemasında.

Bir film nasıl yapılır? Öyle sanıyorum ki, film yapmaya kalkan her prodüktör, her rejisör, her senaryocu bu konu üzerinde hiç kafa yormadan işe atılıyorlar, bu yüzden de yerli filmle-

rimizin hemen hemen hepsi belli bir seviyeye bile erişemiyorlar. Arada bir, içlerinden bir ikisinin ötekilerin üstüne çıktığı olmuyor mu? Oluyor, ama bu fark Türk filmciliğini yeni ve kazançlı bir yola itelemeye kafi gelmiyor. Daha önce de yazdım, bizim yerli film prodüktörleri kötü filmlerin iş yaptığını görünce halkın kötü filmlerden hoşlandıklarını sanıyorlar. Halbuki, memleketimizde sinema sayısı çok azdır, halkın en büyük eğlencesi de sinema olduğuna göre halk ister istemez kötü filme de gidiyor. Bana öyle geliyor ki, kötü filmler seyirci buluyorsa, iyisi daha çok bulur.

Yalnızlar Rıhtımı işte o bir kaç film içinde ismi geçecek bir film. Filmin prodüktörünün iyi bir film yapmak için çaba gösterdiği anlaşılıyor. Bu çabayı biz *Zümrüt* filminde de görmüştük. Nedir ki, bu çaba tam hedefini bulmuş değil. Bir kere, ilk aksaklık senaryoda kendini gösteriyor. Amerikan filmlerini taklitten başka bir gayesi olmayan senaryonun iyi tarafları az. Gerçi hiç yok değil. Filmin ilk 30 dakikası seyirciye kendini kolaylıkla kabul ettirebiliyor. Fakat ondan sonra, senaryonun bir çıkmaza saplandığı görülüyor.

Romantik ve tatsız konuşmalar lüzumsuz yere tekrarlanıyor. Sonunda senaryocu Ali Kaptanoğlu'nun (Atillâ İlhan) biraz daha kıpırdamak istediği anlaşılıyorsa da bu da filmi kurtarmaya yetmiyor.

İkinci aksaklık rejisörden geliyor. Senaryoya bir ritm kazandırabilecek bir planlamaya yönelmemiş olan rejisör de filmin ilk otuz dakikasından sonraki düşüşüne Çolpan İlhan'a verdiği Manakyan tiyatrosuna haz mizansenlerle yardım ediyor. Romantizm, ipin ucu kaçırılırsa, sinemayla bağdaşamayacak tek şeydir. İlk senaryosunu yazan Ali Kaptanoğlu bunu bilmeyebilir ama, on küsur yıllık sinema tecrübesi olan ve zaman

zaman yeni-gerçekçi meyiller taşıyan Lütfü Akad'ın bunu bilmemesi mazur görülebilir mi?

Bunlara karşılık Yovakim Filmer'in fotoları, sıra işi yerli filmlerin çok üstüne çıkıyor. Filmer'in kamerası bakımından da hayli dikkat çekiyor.

Oyuncu kadrosunun başarısında övülecek bir şey. Hele Melâhat İçli, Yavuz Yalınkılıç, Osman Alyanak hayli iyi. Çolpan İlhan da senaryoya ve rejisöre rağmen kendini kurtarıyor.

Kısacası *Yalnızlar Rıhtımı* Türk filmciliğine yeni bir şeyler getirmiyor, fakat öteki yerli filmlerle karşılaştırılınca, iyiden iyiye değer kazanıyor.

Ateş Çemberi *(Fraulein)* ★★

Reji: Henry Koster; *oynayanlar:* Dana Wynter, Mel Ferrer, Dolores Michaels, Maggie Hayes, Theodore Bikel, Luis Van Rooten; *prodüksiyon:* 20th Century Fox, 1958; Amerikan filmi; Yeni Melek sinemasında.

25 yıldan beri Hollywood'da çalışan Alman asıllı Henry Kaster bu defa İkinci Dünya Savaşı'ndan aldığı bir konuyla çıkıyor karşımıza. Kolonya'da Julius Angenberg adındaki bir profesör bir Amerikan subayına yardım ediyor. Savaş bitince Amerikan subayı (Mel Ferrer) profesörü ve kızı Erika'yı (Dana Wynter) arıyor. Profesör ölmüştür, Erika'nın başına ise olmadık işler gelmiştir. Ama bu işler sonunda Mel Ferrer'le Dana Wynter karşılaşabiliyor ve hayatlarını beraberce kurabilecekleri duruma geliyorlar.

Koster'in filmine Almanları savaş suçundan temize çıkarma denemesi de denebilir. Koster, Almanların da öteki millet-

lerden farkı olmadığını, Almanya'da iyilerin de, kötülerin de bulunduğu, kötü Almanların, iyi Almanlara bile fenalık yapmaktan çekinmediklerini göstermeye çalışıyor. Bu arada Rus askerleriyle, Amerikalılar arasında yapılan bir karşılaştırma Koster'in filmine bir propaganda filmi karakteri de kazandırıyor. Sonunda Koster eski vatanındaki insanların bugünkü temennisini bir formüle bağlıyor. "Madem ki sulh yaptık, artık Almanları sevmemiz gerek.

Bütün bunlar senaryonun akıcılığı içinde eriyip gidiyor. Neticede *Ateş Çemberi* Koster'in son yıllarda seyrettiğimiz filmlerini de aşıyor.

Ama işte o kadar.

İntikam Fırtınası *(Fury at Showdown)* ★★

Reji: Gerd Oswald; *oynayanlar:* John Derek, John Smith, Carolyn Craig, Nick Adanis; *prodüksiyon:* Bob Golstein Productions, 1957; Amerikan filmi; Küçük Emek sinemasında.

Gerd Oswald'ın 1956 yılında rejisörlüğe başladığı zaman peş peşe yaptığı beş filmden ikisini *(İhtiras Cinayeti, İkimiz Paris'te)* geçen haftalarda seyretmiştik. *İntikam Fırtınası* konusu bakımından şimdiye kadar gördüğümüz kovboy filmleri içinde yer alıyor. Fakat Oswald, senaryonun planlara ayrılması işinde kendisine ümit bağlanabilecek bir rejisör olduğunu belli ediyor. Oyuncuları idare bakımından da Oswald'ın kalitesi olduğu muhakkak. Denilebilir ki, John Derek ilk defa Oswald'ın elinde bir oyuncu niteliğine kavuşuyor. Büyük film değil, fakat sıkılmadan seyredilebiliyor.

21 Kasım 1959, Yeni Sabah

Öğleden Sonra Aşk *(Love in the Afternoon)* ★★

Reji: Billy Wilder, *oynayanlar:* Audrey Hepburn, Gary Cooper, Maurice Chevalier; *prodüksiyon:* Billy Wilder, 1957 Amerikan filmi – Emek sinemasında.

Alman asıllı Billy Wilder 1932 yılından beri sinema dünyasında imzasına az rastlanılan bir sinema adamı. İlkin Almanya'da çalışan Wilder, orada Robert Slormak'ın *Pazar Günü İnsanlar* filminin senaryosunu yazıyor. Sonradan Hollywood'a yerleşiyor, orada reji asistanlığı, senaryoculuk yapıyor. Wilder'in

Öğleden Sonra Aşk'ın (1957) setinde Billy Wilder ile Audrey Hepburn'ün bir çalışma fotoğrafı.

kendi filmlerine İkinci Dünya Savaşı sıralarında rastlıyoruz. Bunlar Paramount veya Warner Bros hesabına çevrilen filmlerdir. Bunlar arasında *Yaratılan Adam* (The Lost Wreck End) Wil-

der'e 1945 Oscar'ını kazandırıyor. O yandan bu yana yaptığı filmler içinde de *Casuslar Kampı, Yaz Bekârı, Sabrina* sayılabilir.

Son yıllarda Hollywood'un ileri gelen rejisörleri kendi hesaplarına film çeviriyorlar. George Stevens, John Ford, John Huston, Anthony Mann gibi, Wilder'in *Öğleden Sonra Aşk* filmiyle bu akına katıldığı görülüyor. Bu işin iki hayırlı neticesi var. Biri, filmin kazancı sadece prodüktörün cebine girmiyor. İkincisi de, rejisör, çokluk hiçbir şeyden anlamayan prodüktörlerin ağız kokusunu dinlemek zorunda kalmıyor.

Öğleden Sonra Aşk bir komedidir. Amerika'nın belli başlı işadamlarından Mr. Flannagan (Gary Cooper) boş vakitlerini Avrupa'da geçirirken, Paris'te bir kadın yüzünden başı derde girmiştir. Seviştiği kadının kocası, özel bir hafiye (Maurice Chevalier) sayesinde, Mr. Flannagan'ın macerasını öğrenmiş, onu öldürmek istemektedir. Fakat babasının çektiği fotoğraflardan Amerikalıya âşık olan Ariane (Audrey Hepburn) Mr. Flannagan'ı bu badireden kurtarır. Bu Ariane'ın Amerikalıyla tanışmasına imkân verdiği gibi, ilkin tek taraflı, sonra iki taraflı aşkın gelişmesine de yol açar.

Nedir ki, Wilder komedisini biraz ucuz sayılabilecek mizansenlerle yürütüyor. Çigan müziği, Seine nehrinde gezinti, baş başa danslar filmin ticari yanını beslemekten ve filmdeki ince aşkı ağırlaştırmaktan başka işe yaramıyor. Wilder'in İ. A. L. Diamon ile birlikte Claude Anet'nin bir hikâyesine dayanarak hazırladığı senaryo da Lubitsch'in *Gülmeyen Kadını*'nı çok andırıyor. Hiç değilse filmin üslûbu bakımından. Ama sonunda Wilder yine de başarıyı elde edecek filmini bitiriyor. Büyük bir ustanın iş filmi çerçevesi içinde bile bir takım şeyler yapabileceği bir defa daha ispatlanmış oluyor.

Savaşan Kahramanlar *(Men in War)* ★★★

Reji: Anthony Mann; *oynayanlar:* Robert Ryan, Aldo Ray, Robert Keith; *prodüksiyon:* Anthony Mann, 1956. Amerikan Filmi – Küçük Emek sinemasında

Savaşan Kahramanlar Kore harbinde bölüğünden ayrı düşmüş bir savaş birliğinin hikâyesidir. Filmin başında, bu bütün savaşan insanların da filmi demekle senaryocu Philip Yordan'ın herhangi bir serüvenden çok savaştaki insanın ruhunun derinliğine ineceği anlaşılıyor. Gerçi öyle de oluyor, teğmen Benson rolünde Robert Ryan, çavuş Montana rolünde Aldo Ray seyirciye savaşan insanların psikolojisini duyuruyorlar. Fakat bu insanın belirli kişilikleri yanında senaryocunun savaş birliğinin öteki insanlarını gereğince işlemediği de görülüyor. Mesela teğmen Benson'un emrine karşı olarak topçu ateşi altındaki yoldan zamansız geçmeğe kalkışan iki erin psikolojisi üzerinde durulmuyor. Öteki erlerin de öyle. Fakat buna karşılık senaryocu filmin heyecan unsurunu iyi ayarlamış. Filmin heyecan grafiği düşmeğe başladığı yerde yeni ve beklenmedik bir olay seyirciyi yeniden meraka sürüklüyor.

Savaşan Kahramanlar'ın afişi.

Rejisör Anthony Mann'ın dekupajı da senaryonun akıcılığını sağlamakta büyük

rol oynuyor. Mann'ın planları bir olay üzerinde lüzumundan fazla kalmıyor. Tam ölçüyü bulabiliyor Mann. Kimi zaman da çok kısa bir planla anlatmak istediğini kolayca anlatabiliyor Mann'ın *İdam Mahkûmu, Vazife Başına, Serenad* filmlerini görmüş olanlar bu rejisörün planları çok ustaca çerçevelediğini de hatırlayacaklardır. *Savaşan Kahramanlar*'ın kadrları da ilgi çekicidir. Fakat bunlar Mann'ın öteki filmlerindeki kadrlar değildir. Mann'ın bu filmde biraz da filmin konusuna kendini kaptırdığı anlaşılıyor. Tabii bu netice biraz da kamera direktörü Ernest Haller'in çalışma tarzından doğuyor. Fakat Haller'in hareketli kamerası da dikkati çekmekten geri kalmıyor.

Savaşan Kahramanı, belki Zinneman'ın *İnsanlar Yaşa-dıkça* filmi kadar canlı tipler çizmiyor. Fakat film bütünüyle insana savaşın iyi bir şey olmadığını anlatıyor. Bu filmin Amerikan sansürüne takılmamış olması da ayrıca önemini arttırıyor. Denilebilir ki, Amerikan demokrasisi canlılığını her türlü fikre saygı göstermekten almaktadır.

6 Aralık 1959, Yeni Sabah

Öldürme Emri *(Orders to Kill)* ★★★

Reji: Anthony Asquith; *oynayanlar:* Paul Massie, Lillian Gish, Eddie Albert, James Robertson, Justice; *prodüksiyon:* Anthony Asquith. İngiliz filmi – Yeni Ar sinemasında.

George St. George'un, Donald C. Downes'in bir hikâyesine dayanarak yazdığı piyesten çıkarılan bu film, savaşın bir öldürme makinesi olduğunu, suçluların yanında suçsuzların da öldürüldüklerini anlatmak istiyor. Konunun orijinal olmamasına karşılık, filmin işleniş tarzı oldukça ilgi çekicidir. Hikâye

1944 yılında Boston'da başlıyor. Fransız ve Amerikalılar hesabına çalışan Marcel Lafitte (Leslie Franch) adındaki bir ajanın ihanetinden şüphelenen Amerikalılar Lafitte'nın ortadan kaldırılmasına karar verirler. Çocukluğunu Fransa'da geçirmiş olan ve Fransızcayı ana dili gibi konuşan teğmen Gene Summers (Paul Massie) bu ortadan kaldırma işi için biçilmiş kaftandır. Summers, o vakte kadar Amerikan bombardıman uçaklarında çalıştığından kendini bu öldürme psikolojisine kolayca adapte edebileceğini sanır. Fakat Paris'e gelip de Lafitte'i tanıyınca, üst makamların Lafitte üzerinde yanılmış olabileceklerini düşünür ve bir masumu öldürmekte tereddüt eder. Fakat bir başka ajanın kendine yaptığı telkinlerle, nihayet bu işin de Fransa'daki Almanları bombalayan müttefik uçaklarının, Almanlar yanında Fransızları da öldürmek zorunda kalışlarından başka bir şey olmadığı sonucuna varır.

Vazifenin, şahsi düşüncelerin belirmesine yer vermediği şeklinde ifadesini bulan bu konu nihayet Summers'e şunu öğretir: Bombardıman uçaklarıyla da birçok masum öldürülmüştür.

Fakat uçak bombalarıyla toptan öldürülen insanlar "Bizi niçin öldürdünüz?" diye sormadıkları halde, bu öldürülen insan tek kişi olup da öldürücüsü ile karşı karşıya kaldığı vakit ona "Beni niçin öldürdün?" diyebilmektedir.

Üç yıl önce *Firari Aşıklar* (The Young Lovers) filmini de seyrettiğimiz Anthony Asquith, şimdilerde 59 yaşlarında bir İngiliz rejisörüdür. 1927'de ilk filmini yapan Asquith'in eserleri arasında *Değişmez Karakteri Olmanın Önemi* (The Importance of Being Earnest), *Adı Geçen Kadın* (Woman in Question), *Doktorun Hatası* (The Doctor's Dilemma) filmleri sayılabilir. 1938'de Leslie Howard'la birlikte çevirdiği *Pygmalion* da onundur. 1944 yılında çevirdiği *Fanny by Gas Light* filmi ise Amerikalılar tara-

fından çok beğenilmiş, M.G. M. bu filmin negatiflerini bile satın almıştır. Sonradan M.G.M. aynı filmi *Işıklar Sönerken* (Gaslight) adıyla George Cukor'a yeniden çevirtmiş, böylece filmin ticari neticelerinden sadece M.G.M. faydalanmış, sonra da Asquith'in filminin negatifleri imha edilmekle Dünya Sinema Tarihi dikkate değer bir eserinden olmuştur. Bunlar işin teferruatu, diyeceğim, Asquith, İngiliz sinemasında yeri olan bir rejisör. Filmlerinin çoğu da ortanın üstünde. Sözü gene *Öldürme Emri*'ne getirmek gerekirse, Asquith bu filminde, bazı filmlerini saran ticaret kaygılarından bir hayli kurtulmuşa benziyor. Konunun psikoloji ve insani yanı ustaca işlenmiş. Tipler canlı. Filmin ritmi kimi zaman ağırlaşıyor fakat her şey gene de dozunda bırakılmış. Kısacası, *Öldürme Emri* her vakit rastlanılan filmlerden değil.

Benim İçin Öp *(Kiss Them For Me)* ★

Reji: Stanley Donen; *oynayanlar:* Cary Grant, Jayne Mansfield, Suzy Parker, Leif Erickson; *prodüksiyon:* Jerry Wald, 1957 Amerikan filmi – Atlas sinemasında.

Bir Amerikan eri neyi her şeyden üstün tutar, kendisini mi, sevgilisini mi, yaşamayı mı, yoksa Amerikan ordusunu mu? Bu soruya Amerikan ordusunu cevabını verebilmek için yapılmış olan bu komedi -buna trajedi demek de doğru olur- musikili komedi filmlerinde son yıllarda kendisine iyi bir isim yapmış olan Stanley Donen'in elinden çıkmıştır.

Stanley Donen ilk filmini 1949'da Gene Kelly ile birlikte yapmıştır. *Denizciler Geliyor* (On the town) adını taşıyan bu film

zararsız bir film sayılabilirdi. Donen, daha öteki yıllarda çevirdiği *Yedi Kardeşe Yedi Gelin* (Seven Briders for Seven Brothers), *Can Yoldaşları* (It's Always Fair Weather), *Pijamalı Güzeller* (The Pajama Game) filmleriyle de dikkati çekti. Musikili komedi filmlerinden söz açanlar Donen'in ismini unutmayı düşünmüyorlardı. Fakat bu filmler, şarkıları ve dansları bakımından seyircinin ilgisini ayakta tutabilecek unsurlara sahiptiler. Bu şarkıları veya orijinal dansları ortadan kaldırırsanız, geriye neyin kalabileceğini düşünmek kimsenin aklına gelmiyordu.

Benim İçin Öp filmini seyrettikten sonra, insan, bunların kalkmasından sonra geriye hiçbir şeyin kalmayacağını çok iyi anlıyor. Denilebilir ki, bu film, Donen'in bir komedi rejisöründen çok, danslı ve musikili sekansları yönetmesini bilen bir sanatçı kişiliği taşıdığını ortaya çıkarmıştır. Gerçi, filmin senaryosu iyi bir film yapılmasına el veren bir senaryo değildir. Fakat Donen'in de kendinden filme bir şey katmadığı düşünülebilir. İyi bir komedi oyuncusu olan Cary Grant bile filmde bir kukladan başka bir şey değildir.

12 Aralık 1959

Hayat Ağacı *(Raintree Country)* ★ ★

Reji: Edward Dmytryk; *oynayanlar:* Montgomery Clift, Elizabeth Taylor, Eva Marie Saint, Nigel Patrick, Lee Marvin; *prodüksiyon:* M. G. M. 1957 Amerikan filmi – Yeni Melek ve Atlas sinemalarında.

Victor Flemming'in 1939 yılında çevirdiği *Rüzgâr Gibi Geçti* (Gone with the Wind) filminin ticari başarısını unutamayan M. G. M. film şirketinin Ross Lockridge'in *Raintree County* adlı romanıyla aynı neticeye varacağını düşünerek yaptığı bu film, yine konusunu Amerika'nın iç savaşlarından almaktaysa da, öteki film yanında sönük bir kopyadan öteye geçememektedir.

Gerçi 1953 yılından bu yana gelişen sinemaskop sistemi, M. G. M.'in 65 milimetrelik kamerasıyla ilk defa olarak bu filmde yepyeni imkânlara kavuşmuştur ama, iyi bir filmin sadece iyi bir teknik olmadığı gerçeği karşısında bu da filmin değerini arttırmakta rol oynamamıştır.

Zaten terazinin *Rüzgâr Gibi Geçti*'den bu yana kaymasının ilk sebebini, romanın kişileri olan Scarlet O'Hara ile Ed Butler'in çok canlı bir şekilde çizilmiş olmasında aranmalıdır. Margaret Mitchell'in gerçekçi bir temele ayak basan tiplerine karşılık *Hayat Ağacı*'ndaki Susanna (Elizabeth Taylor), Johnny (Montgomery Clift), Nelly (Eva Marie Saint) biraz havada kalıyorlar. Hoş, romancı burada, *Rüzgâr Gibi Geçti* romanında olduğu gibi eserin bir örf ve adet romanı olmasına da çalışmıştır ama filmin bu yanını vermek için işlenen esirlik müessesesi, Güneylilerin sınırsız gururu, Kuzeylilerin seçim mücadeleleri, v.s. çok geride kalmakta, hatta filmin derli topluluğuna engel olmaktan başka bir işe yaramamaktadır.

Aslında, filmin rejisörü Dmytryk, bir zamanlar kendisine bir hayli ümit bağlanmış bir rejisördür. Fakat ne yazık ki, *O Gün Gelecek* (Give us this day) gibi filmlerle ümitli ve başarılı görünen bu rejisör, sonradan bir takım politik sebepler yüzünden iş filmleri çevirmek zorunda kalmıştır. Bu arada, 1954 yılında Columbia film şirketi hesabına çevirdiği *Denizde İsyan* (The Caine Mutiny) filmiyle yeniden dikkati çekmişse de, sonradan yine bu verimli yoldan ayrılmıştır.

Dmytryk *Hayat Ağacı*'nda da hemen hemen hiç bir şey yapmıyor. Seyirciyi oyalayan sadece geniş perde imkânıyla elde edilen *spectacular* manzaralardır. Buna isterseniz, bir de olayların birbirini kovalamasını ekleyebilirsiniz. İşte o kadar.

O Gece'de (1918) Mylene Demongeot.

O Gece *(Cette Nuit-La)* ★

Reji: Maurice Caseneuve; *oynayanlar:* Mylene Demongeot, Maurice Ronet, Jean Sevais; *prodüksiyon:* Sopr Films; Fransız filmi - Konak sinemalarında.

İyi bir tekniğin hiçbir işe yaramadığını bu film de açıkça ortaya koyuyor. Gerçi filmin tatsızlığını gidermeğe çalışan bir cinayet mekanizması seyircinin ilgisini bir ara uyandırır gibi oluyor ama, sonunda bu da filmi saplandığı bataktan kurtaramıyor. Fransız filmciliği, hiç şüphe yok, bu değil.

19 Aralık 1959, Yeni Sabah

İdam Sehpası *(Ascenseur pour L'echafaud)* ★★★

Reji: Louis Malle; *oynayanlar:* Jeanne Moreau, Maurice Ronet, Georges Paujouly, Yori Bertin, İvan Petrovich, Elga Andersen, Felix Martio; *prodüksiyon:* Nauvelles Editions de Films, 1957 Fransız filmi – Emek sinemasında.

Son yıllarda dünya filmciliği iyiden iyiye yeni bir yola atıldı. İkinci Dünya Savaşından sonra İtalya'da beliren yeni-gerçekçi akım karşısında fazla bir kıpırdanma lüzumu duymayan Hollywood bile artık sinemada esas unsurun senaryo olduğuna inanıyor ve orijinal senaryolara dayanan yaratmalara doğru

gidiyor. Bu fikrin doğuşunda senaryo ile mizansenin birbirinden ayrılmadığı, rejisörün, aynı zamanda filmin senaryocusu olduğu hakkında ortaya çıkan ve kameraya rejisörün yazı kalemi gözüyle bakan bir akımın tesirlerini bulmak mümkündür.

Bu arada, rejisörlerin, son yıllarda kendi filmlerinin prodüktörlüğünü yapmalarının yani filmlerini serbestçe yaratmak imkânını bulmuş olmalarının da dünya filmciliğini yeni istikametlere götürmekte rol oynadığı düşünülebilir.

1959 yılı, Fransız sineması için de bu yeni istikameti haber veren bir yıl oldu. Yeni Dalga adıyla anılan bu istikamet Marcel Camus, François Truffaut, Alain Resnais gibi rejisörler üzerinde durulmasına yol açtı. Fakat Fransa'daki bu yenileşme hareketini evvelki yıllara bağlamak daha doğru olur sanırım. Bazı ticari kaygılar taşımasına ragmen Vadim'in filmleri *Ve Allah Kadını Yarattı, Bilinmez ki* daha üç yıl önceden bu yeni akımı müjdelemekteydi. Bu hafta Emek sinemasında seyrettiğimiz, Louis Malle'in *İdam Sehpası* filmi de yeni-dalganın öncü filmleri arasında yer alıyor.

Fransa'da Louis Delluc armağanını da kazanan *İdam Sehpası* Malle'in ilk filmidir. Fakat Malle bu filminde, 1958 yılı Venedik Festivalinde gümüş aslan armağanı kazanan *Aşıklar* (Les Amants) filminde de olduğu gibi tam bir serbestlik içinde çalışabildiği için hem basmakalıpçılıktan kendini kurtarmış hem de bazı üslûp denemelerine girişmiştir.

Film konusunu Noel Calef'in *İdam Asansörü* romanından alıyor. Konu genel olarak bir cinayet üzerine kurulmuş. Katil, cinayeti çok kusursuz bir şekilde hazırladığı halde, balkonda unutulan ve katilin öldürülen kişinin katına çıkmak için kullandığı, kancalı bir ip, bütün işi altüst ediyor. İpi, unuttuğu yer-

den alınağa gelen katil Julien Tavernier elektriğin kesilmesiyle asansörde kalıyor. Gerçi bu durum cinayetin Tavernier tarafından işlendiğini ortaya koyacak bir mahiyette değildir. Hele ipin, bir kedi tarafından balkondan düşürülmüş olması, cinayetin aleyhteki tek delilini de ortadan kaldırıyor. Fakat, Tavernier'nin otomobilini ve ismini kullanan bir delikanlı, sevgilisiyle gecelediği bir otelde iki Alman turistini öldürünce Tavernier işlemediği bir cinayet yüzünden aranmağa başlanıyor.

Görülüyor ki, filmin kuruluşunda tesadüfler büyük bir rol oynamaktadır. Bu tesadüfler sayesinde polis de turistleri kimin öldürdüğünü anladığı gibi, Tavernier'nin öldürdüğü adamın karısıyla sevişiğini de öğreniyor.

Denilebilir ki, senaryonun tek kusuru bu tesadüflere fazlaca yer verilmesindendir. Bir de hikâyenin çok ağır bir temposu vardır. Fakat Malle filmini öyle kurmuştur ki, film sonuna kadar zevkle seyredilebiliyor.

Bu arada, kamerayı kullanan Henri Decae'nin siyah-beyaz çalışmaları da Malle'in üslûbunu yaratmakta yararlı oluyor. Gerçi filmin sekaslarının veya planlarının ton bakımından birbirini tutumaz oluşu zaman zaman seyirciyi rahatsız ediyor ama Malle'in anlatma gücü bunu hemen örtüveriyor.

Malle'in oyunculara hakimiyeti de filmin kendini hemen kabul ettiren yanlarından biridir. Değişik, basmakalıpçılıktan kurtulmuş, sağlam yapılı ve orijinal müzikli bir film seyretmek isteyenler *İdam Sehpası*'nı muhakkak görmelidirler. Evet, onu da söylemeden geçmeyelim, Miles Davis'in müziği filmin güzelliğini bir kat daha arttırıyor.

Aşka Susayanlar *(Une Manche et la belle)* ★★

Reji: Henri Verneuil; *oynayanlar:* Mylene Demongeot, Henri Vidal, İsa Miranda, Jean Lou Philippe, Simone Bach, Alfred Adam; *prodüksiyon:* Speva Films, 1957 Fransız Filmi – Atlas sinemasında.

Henri Verneuil de Louis Malle gibi bir Fransız rejisörüdür. İlk önce gazetecilik yapan ve kısa metrajlı kısa filmler çeviren Verneuil'in ilk uzun filmi 1951 yılındadır. Hemen hemen her yıl bir film yapan Verneuil'in filmleri arasında *Yasak Meyva* (Le Fruit Defendu), *Önemsiz Kişiler* (Des gens sans importance), *Büyük Şef* (Le grand-chef) sayılabilir. Verneuil'ün *Sonsuz Aşk* (Les amants du Tage) filmi de üç yıl önce İstanbul'da oynamıştı.

Verneuil, genel olarak iş filmi yapan bir rejisör. Fakat iş filmlerinde de bir kalite olabileceği kabul edilirse, Verneuile'e önemli bir kişi gözüyle bakılabilir.

Aşka Susayanlar da *İdam Sehpası* gibi bir cinayet filmi. Filmin senaryosu ünlü polis romanları yazarı James Hadley Chase'in bir romanına dayanılarak yazılmış. Aslına bakarsanız *Aşka Susayanlar*'ın senaryosu, *İdam Sehpası*'na nazaran daha sağlam temeller üzerine oturtulmuş. Fakat her iki film de 1957 yılında yapıldığı halde Verneuil de zaman zaman bazı cesur planlar denemekten kendini alamıyor. Fakat bu, filme yepyeni bir hava katmağa yetmiyor. Ama *Aşka Susayanlar* bir çok kalitesiz iş filmleri yanında yine de hoşa gidiyor.

2 Ocak 1960, Yeni Sabah

Bazıları Sıcak Sever *(Some Like it Hot)* ★★★

Reji: Billy Wilder; *oynayanlar:* Marilyn Monroe, Tony Curtis, Jack Lemmon, George Raft, Pat O'Brien, Joe E. Brown, Nehemiah Persoff; *prodüksiyon:* Billy Wilder, 1959; Amerikan filmi; Emek ve Küçük Emek sinemalarında.

Geçenlerde *Öğleden Sonra Aşk* filmini seyrettiğimiz Billy Wilder Amerikan komedi rejisörleri arasında oldukça önemli bir yer tutuyor. Gerçi Wilder sadece komedi rejisörü değildir.

Bazıları Sıcak Sever'de (1959) Tony Curtis ile Marilyn Monroe.

Casuslar Kampı, Yaratılan Adam, Çifte Tazminat filmlerinde olduğu gibi onun öteki konulara da uzandığı görülüyor. Fakat bu, Wilder'in komedilerde özel bir üsluba varmasına engel olmuyor.

Wilder'in üslubu komedi ile bülesk (zıpırlıklara, tuhaflıklara fazlaca yer veren komediler) arası bir şey. *Yaz Bekârı* (The Seven Year Itch) filminde kusursuz bir şekle varan bu üslup Wilder'in bir özelliğini de taşıyor. Filmlerdeki bazı sekans veya davranışların veya oyuncuların karikatürize edilmesine dayanan bu özeliğin keşfedilmesi gerçi geniş bir sinema kültürüne bağlıdır ama Wilder'in bu yanını yakaladıktan sonra filmden elde edilen zevk çok büyük oluyor. Meselâ *Yaz Bekârı*'nı

göz önüne alırsak filmde Tom Ewel'in *İnsanlar Yaşadıkça* filmindeki Deborah Kerr ve Burt Lancester'in *İhtiras Tramvayı* filmindeki Marlon Brando ile Vivian Leigh'in aşk sahnelerini karikatürleştirdiğini hatırlayabiliriz. *Bazıları Sıcak Sever* filminde Wilder, bu defa da Howard Hawks'ın *Alkapon* (Scarface) filmindeki George Raft'ın oyununu ele almış. Gene George Raft'a oynattığı oyunda 1929 yılının gangsterlerini hicvediyor. Hatta Wilder, bununla da kalmıyor, Tony Curtis'e zaman zaman Gary Grant'ı, Nehemiah Persoff'a da zaman zaman Rod Stelger'i taklit ettirdiği oluyor.

Yalnız bu özellik sadece Wilder'e has bir şey de değildir. Son yıllarda yapılmış bazı kaliteli Amerikan komedilerinde, özellikle Frank Tashlin'in komedilerinde de buna rastladık. Bu hafta gösterilen *Üç Dünya Güzeli* filminde Cukor'un da bu eğilimden kendini kurtaramadığını görüyoruz. Zaten, aslını araarsanız Amerikan komedisinin babası olan Ernest Lubistech'in tesirleridir bütün bunlar.

Bazıları Sıcak Sever'in konusu bir saksafoncu ile bir kontrbasçının kadın kılığına girerek bir kadın jaz orkestrasında çalışmasından alıyor kuvvetini. Zaten filmin İngilizce adı da *Bazıları Jaz Sever* anlamına gelmektedir. Fakat konunun hiçbir şey olmadığını filmin başladığından bir saniye sonra anlıyor insan. Film o kadar iyi düzenlenmiş, gaglar öylesine yerine oturtulmuştur ki seyirci filmde kusur diye bir şey bulamıyor. Denilebilir ki, Wilder bu filmiyle ustalık katına iyiden iyiye yerleşmiştir. Marilyn Monroe'nun iyi bir oyuncu olduğunu bir daha anlamak için de *Bazıları Sıcak Sever*'e gidilse yeridir.

Üç Dünya Güzeli *(Les Girls)* ★★

Reji: George Cukor; *oynayanlar:* Gene Kelly, Mitri Gaynor, Kay Kendall, Taina Elg, Jacques Bergerae, Leslie Philipps, Henry Daniell; *prodüksiyon:* Sol C. Siegel, 1957; Amerikan filmi; Yeni Melek ve Konak sinemalarında.

İlk filmini 1931'de yapmış olan George Cukor Hollywood'un zevk sahibi rejisörlerinden biridir. *Romeo ve Jülyet, La Dam O Kamelya* gibi sinemaseverlerin her zaman hatırladıkları filmler onun elinden çıktığı gibi *Dünkü Çocuk, Bir Yıldız Doğuyor* filmleri de onundur.

Denilebilir ki 1854 yılında çevrilen *Bir Yıldız Doğuyor* Cukor'u musikili komedi janrının üstatları arasına çıkarmıştır. Bu defa seyrettiğimiz *Üç Dünya Güzeli* filmiyle Cukor yine bu janrı devam ettiriyor. Fakat Vera Caspary ve John Patrick'in senaryosu "Gerçek nedir?" temasını işlemekte ise de aynı temayı işleyen Pirandello'nun *Size Öyle Geliyorsa Öyledir* piyesi yanında çok çürük temellere dayanmaktadır. Gerçi senaryocular burada Pirandello'nun piyesinin veya bu piyese paralel olarak hazırlandığı düşünülebilecek olan bir Japon filminin Bashamon'un güldürüye dayanan bir versiyonunu vermekten öteye geçmek istememişlerdir ama güldürme unsurlarından mahrum bir hikâye ile bu hedeflerine ulaşamamışlardır.

Bununla beraber, senaryocular filmin komedi karakterini diyaloglarla sağlamaya çalışmaktan da geri kalmamışlardır. Nedir ki, bu tarz bir çalışmanın sinemadan çok tiyatroya yakın olması, sinemayı hareket olarak anlamaya meyilli insanları yadırgatmaktadır. Hele diyalogları bizim gibi, büyük bir kısma atlanılarak çevrilmiş olan resim altı yazılarından kovalamak zo-

runda olanlar için bu türlü bir çalışma tarzı hiçbir şekilde verimli olmamaktadır.

Geriye Jack Cole tarafından hazırlanan koreografı ile Cukor'un mizanseni kalıyor. Cukor'un mizanseni için hiçbir şey söylenmeyeceği rejisörün daha önceki filmlerini görmüş olanlar tarafından hemen kabul edilebilir. Hatta rejisöre karışma payı pek bırakmayan danslı sahnelerde bile (bu türlü sahnelere rejisörden çok koreograf ile kameracı hükmeder) Cukor kendi gücünü duyuracak bir çalışma göstermektedir. Öte yandan Jack Cole da hareketli ve neşeli mizanseninden geri kalmamaya çalışmaktadır. Ama bütün bunlar ağır bir temposu olan senaryoyu canlandırmaya yetmiyor. Hatta *Kanlı Hücum* filminde -siyah bluzlu gençleri- canlandıran Marlon Brando'nun Gene Kelly tarafından başarıyla taklit edildiği sekansa rağmen film ilgi çekici olamamaktadır. Ama *Üç Dünya Güzeli* yine de seyredilebilecek bir filmdir.

23 Ocak 1960, Vatan

Rose Bernd *(Rose Bernd)* ★★

Reji: Wolfgang Staudte; *oynayanlar:* Maria Schell, Raf Vallone, Kathe Gold, Leopold Biberti, Hannes Messemer; *prodüksiyon:* Bavaria, Filmkunts, 1957 Alman filmi - Yeni Ar sinemasında.

Alman oyun yazarlarından Gerhart Hauptmann'ın 1903 yılında yazdığı aynı isimdeki oyundan çıkarılan bu film gerçekçi bir hava taşıyor. Fakat bu gerçekçilik ne yazık ki, 19. yüzyılın gerçekçiliğidir. Filmin rejisörü hikâyeyi günümüze yaklaş-

tırmak için traktör, motosiklet gibi unsurları kullanmak kurnazlığını göstermiştir. Ama bunlar en ince ayrıntılara kadar uzanan İtalyan yeni-gerçekçi akımını sağlayacak şeyler değildir. Gerçi memleketimizde hemen hemen hiç tanınmayan Alman rejisörü Wolfgang Staudte daha çok gerçekçi ve toplumcu karakteriyle tanınmış bir rejisördür. Fakat Staudte'nin bu eğilimini ortaya çıkaracak eser, Hauptmann'ın oyunu olmasa gerek.

Zaten genç bir kızın başına gelen hazin bir hikâyeyi işleyen oyun daha çok insanın kader karşısındaki zavallılığını göstermek için yazılmıştır. Bu yüzden Hauptmann gerçeği ispatlamak istediği şey uğrunda harcamaktan çekinmemiştir.

Filmin senaryosunu hazırlayan Walter Ulbrich'in de Hauptmann'ın çizdiği yoldan pek ayrılmadığı söylenebilir. Hoş, senaryocu, kişilerin karakterleri üzerinde ufak tefek değişiklikler yapmamış değildir. Mesela, ağzında bir çiçekle tarlalar arasında görünen Streckmann bu haliyle bir hayli sevimli görünmektedir. Oysa Streckmann bir "badman" tipidir. Köy ağası Flamm da *Rose Bernd*'i (Maria Schell) yakışıklılığından çok müşfikliği ve rahat bir dünyanın adamı oluşuyla büyülemektedir. Sonra Streckmann'ın adı da değiştirilmiş, Germen yapılmıştır. Ama bütün bunlar filmin gerçekçi havasını daha gerçek yapmağa yaramıyor. Tersine, Germen (Raf Vallone) ile Flamm arasındaki karakter zıtlığını ortadan kaldırıyor. Rose Bernd'i erkeklerden birine cinsel, ötekine de koruma içgüdüsüyle yaklaşan herhangi bir kadın derecesine indiriyor. Buna karşılık, senaryocu, Rose Bernd'i oyunda olduğu gibi, kendi çocuğunu boğan bir kadın gibi göstermiyor. Filmde Rose çocuğunu kendi elinde olmayan sebepler yüzünden kaybediyor. Bu belki Ro-

se'un kaderini yumuşatmak için düşünülmüş bir şeydir. Ama bu aynı zamanda, Rose'nin düşünüşe ön ayak olan Germen'in onu bu işe iteleyen kötülüğünü de seyirci gözünde hafifletmiş oluyor.

Bunlar bir yana, *Rose Bernd*'in kaliteli bir film olduğu söylenebilir. Özellikle, Klaus van Rautenfeld'in kamera çalışmasıyla agfacolor renklendirme sistemi de filme çok değişik bir hava katıyor. *Rose Bernd*'in bizim için önemli olan bir yanı da bu filmin Wolfgang Staudte'nin Türkiye'de gösterilen ilk filmi oluşudur. Oysa, Staudte, Almanya'nın - bugünkü Almanya'nınbelli başlı iki rejisöründen biridir (ötekisi Helmutt Kautner). Staudte, 15 yıldan beri rejisörlük yapıyor. 1949 yılında çevirdiği *Katil Aramızdadır* filmiyle dikkat çeken Staudte, *Uyruk* (Der Untertan), *Rotatif* (Rotation) gibi filmlerle toplumu hicveden bir sanatçı olarak tanınyor.

Alman oyun yazarı Brecht'in dostu olduğu bilinen Staudte, eserlerinde Brecht gibi dekorlara fazla önem vermektedir. *Rose Bernd*'in dekorları göz önünde tutulacak olursa bu eğilimin doğruluğu ortaya çıkar. Nedir ki, Staudte, filmlerinde çokluk mizansen bakımından yaya kalmaktadır.

Günah Yolcusu *(La Bete a l'affut)* ★

Reji: Pierre Chenal; *oynayanlar:* Françoise Arnoul, Henri Vidal, Gaby Sylvia, Michel Picolli, Agnes Laury, Madeleine Barbulee; *prodüksiyon:* Les Films Le Trident, Hoche Productions ve U. C. İ L., 1959. Fransız filmi – Yeni Melek ve Konak sinemalarında.

Fransızcada adı "Fırsat Kollayan Hayvan" diye çevrilebilecek olan bu film içindeki şeytanın (hayvanın) sesine ayak uyduran bir kadının hikâyesidir. Aslına bakarsanız yalnız bu kadın (Françoise Arnoul) değil, filmin öteki kişileri de aynı davranış içinde yer almaktadır. Hatta Françoise Arnoul'nun karıştığı kanun dışı işleri kovalayan polis komiserinin çıkış noktası da budur denilebilir. Gelgelelim, bu insanların ruh hallerini açığa vurmak için düzenlenen hikâye örgüsü sağlam bir temele oturmadığı gibi, ilgi çekici de değildir. Gerçi rejisör ve senaryocular zaman zaman seyircinin heyecanını kışkırtacak olan trüklere baş vurmuşlardır ama, bu da filmin ağır temposu içinde erimektedir. Bir polis filmi, ama iyisi değil. Filmin en başarılı tarafı Christian Matras'nın fotoğrafları. Bu arada filmin ilk yarısının çok daha başarılı olduğunu söylemek isterim.

5 Şubat 1960, Vatan

Sessiz ve Derinden Git *(Run Silent, Run Deep)* ★★

Reji: Robert Wise; *oynayanlar:* Clark Gable, Burt Lancaster, Jack Warden, Brad Dexter, Don Ricklis, Nick Cravat; *prodüksiyon:* Jeffrey Productions, 1958. Amerikan filmi – Emek, Küçük Emek, Site sinemalarında.

Nerka denizaltısı komutanı Edward L. Beach'in denizaltının İkinci Dünya Savaşında başından geçenleri anlatan hikâyesinden çıkarılan bu film, şu bir iki sözden de anlaşılacağı üzere bir denizaltı savaş filmidir.

Denizaltılar üzerine şimdiye kadar bir çok film seyrettik. Bir rejisörün çok işlenmiş konulara uzanması bir hayli tehlikelidir. Fakat *Sessiz ve Derinden Git* Robert Wise'yi hiç de güç bir duruma düşürmemiş. Bir kere John Gay'in hazırladığı senaryo oldukça ilgi çekici. Denilebilir ki, bu senaryo aynı konudaki senaryoların çok üstündedir. Buna sebep de senaryonun gerçekçi bir temele dayanmasıdır. Tipler de öyle. Nerka'nın kaptanı rolünde Clark Gable olsun, teğmen rolünde Burt Lancaster olsun hep aramızda yaşayan tipleri canlandırıryorlar. Hatta senaryocu filmin sansürle takışmasını bile göze alabilecek denemelere girişmekten çekinmemiş. Teğmenin deniz erleriyle birlik olup kaptanın yetkilerini ele alması şeklinde beliren bu denemeler gerçi sonradan tatlıya bağlanıyor, teğmenin tekrar kaptana boyun eğmesiyle Amerikan sansürünün hoşlanmayacağı bir isyan probleminden dışarı çıkıyor ama, gene de filmin konusu cesaretle işlenmiştir.

Sessiz ve Derinden Git bu anlattığımız isyan hikâyesiyle, Edward Dmytryck'in üç yıl önce çevirdiği *Denizde İsyan* filmiyle de bir parelellik arz ediyor. Hatta kaptanla deniz erleri arasındaki çatışma da *Denizdeki İsyan*'ı hatırlatıyor. Fakat *Sessiz ve Derinden Git*'in senaryosu, deniz erlerinin sonunda kaptanlarını haklı görmesiyle, *Denizde İsyan* filminin senaryosundan ayrılmaktadır.

Robert Wise'nin senaryoyu planlara bölme, oyuncuları yönetme işindeki başarısı da filmin güzelliğini arttırıyor. Wise 1949 yılında çevirdiği *Demir Yumruk* (The Set-Up) filminden beri bu derece ilgi çekici bir film çevirmemişti. Ama bu sözlerden *Sessiz ve Derinden Git*'in büyük bir eser olduğu kanısına va-

rılmamalı. *Sessiz ve Derinden Gil* büyük bir eser değil. Fakat zevk ve heyecanla seyredilebiliyor. Clark Gable de neden uzun yıllar Hollywood'un peşinden koştuğu bir oyuncu olduğunu bu filmdeki rolüyle bir defa daha anlatıyor.

Talebeler Eğleniyor *(Bachelor of Hearts)* ★

Reji: Wolf Rilla; *oynayanlar:* Hardy Kruger, Slyvia Syms, Ronald Lewis, Eric Barker; *prodüksiyon:* Julian Wintle & Leslie Parkyn. İngiliz filmi – Saray sinemasında.

Serüven veya polis filmlerinde seyircinin ilgisini çekmek oldukça kolaydır. Atla yapılan bir kovalamaca, faili belli olmayan bir cinayet seyircinin merakını gıcıklayabilir. Gerçi komedinin de kolay tarafları vardır. Kremalı pastalara kapaklanma, beklenmedik karşılaşmalarla her zaman seyircinin kahkahaları elde edilebilir. Fakat komedi filmlerinin ilk çağlarında bol bol kullanılan bu usuller artık kimseyi kandırmıyor. Bunun için prodüktörler bürlesk filmlerden çok ağır başlı komedilere yöneliyorlar.

Doğrusunu söylemek gerekirse *Talebeler Eğleniyor* ağır başlı bir komedidir. Fakat biraz fazla ağır başlı. Senaryo Cambridge Üniversitesi öğrencilerinin hayatlarını işliyor. Ama bu işleyiş hiç de derinliğine bir işleyiş değil. Denilebilir ki senaryocular bir komedi senaryosu yazdıklarını unutmuş gibidirler. Komediye en elverişli sahnelerde bile senaryocular sekansa soğuk bir damga vurarak kahkahaları seyircinin dudaklarında dondurmaktadır. Oysa İngiliz komedisi diye bir şey vardır. Alexander Mackendrick *(Kadın Katilleri),* Robert Hamer *(Dedektif),* Robert

Day'in (*Yeşil Adam*) filmleri olmasa insan bundan da şüphe edecek ama, öyle de olsa *Talebeler Eğleniyor* gene de kendini bir komedi filmi diye kabul ettirecek gibi değil.

Filmin iyi tarafı rejisörün anlatmak istediği şeyi çok rahatça anlatabilmesi. Ama anlatılacak bir şey yoksa bu da ne işe yarar? Cambridge Üniversitesinin duvarlarını göstermeğe mi?

11 Şubat 1960, Vatan

Mehtap Kuyumcuları
(Les bijoutiers du clair de lune) ★

Reji: Roger Vadim; *oynayanlar:* Brigitte Bardot, Alida Valli, Stephen Boyd; *prodüksiyon:* İena, U. C. I. I. ve C. E. I. A. P.. 1958. Fransız ve İtalyan ortak yapımı – Atlas sinemasında.

Fransız "Yeni Dalga" kuşağından biri diye gösterilen Roger Vadim'in üçüncü filmidir bu. Türk seyircileri *Ve Allah Kadını Yarattı* ile *Bilinmez ki..* filmlerinden Vadim'i tanıyacaklardır. Vadim bu filmlerde gerek diyalogların sağlamlığı, gerek tiplerin

canlı olarak yaratılmaları, gerekse plan düzenlemeleri bakımından bir hayli dikkati çekiyordu. Bu filmlerde alışılagelmiş sinema üslûplarını aşan, her meseleye cesaret ve samimilikle yaklaşmak isteyen bir çalışma tarzını bulmak da mümkündür. *Mehtap Kuyumcuları*'nın senaryosu gene Vadim'in elinden çıktığı halde ne önceki iki filmin senaryo bakımından sağlamlığı, ne de akıcılığı vardır bunda. Hatta Albert Vidalie'nin bir romanına dayanılarak hazırlanan senaryodan ötürü Albert Vidalie'nin Vadim'den hesap sormayı isteyebileceği bile düşünülebilir.

Film, aslında, Fransa'da Auvergne'de kostümlü olarak çekilmek üzere hazırlanmıştır. Sonradan bazı zaruretler veya ticari sebepler yüzünden filmin prodüktörleri filmi İspanya'da çevirtmeğe karar vermişlerdir. Bu oldubittiler bir yana, yaptığı bir basın toplantısında Vadim, filmin İspanya'da çekimi sırasında bir hayli zorlukla karşılaştığını da ileri sürmüştür. Yalnız bu oldubittiler, bu zorluklar hemen hemen her film yapan rejisörün karşılaştığı bir şey olduğuna göre, bunların filmin başarısızlığını izah için kullanılması Vadim'i haklı çıkaramaz. Hele bunlar senaryonun çürüklüğünü hiçbir şekilde affettirmeğe elverişli değildir. Gerçeği şu ki, *Mehtap Kuyumcuları*'nın senaryosu adamakıllı aksamaktadır. Bir aşk üçgeni üzerine kurulan senaryo kadınlarından birinin (Alida Valli) kocasının, iki kadının aşkına cevap veren delikanlı (Stephen Boyd) tarafından öldürülmesiyle biraz seyircinin ilgisini uyandırıyorsa da bütünüyle tatsız tuzsuz bir şeydir. Bunlardan başka oyuncuların seçiminde de bir isabet yoktur. Alida Valli rolünün oyuncusu olmadığı gibi Stephen Boyd'un da film boyunca niçin beyaz perdede göründüğü anlaşılacak gibi değildir.

Oyuncuların içinde, belki B. B. rolünün altından kalkabilecek bir güç göstermiştir. Fakat B. B.'nin oyunu da âşık bir İs-

panyol kadının oyunundan çok uzaktır. Zaten filmin İspanya'da çekildiğini belirten hiçbir şey yoktur ortada. Boğa güreşleri bile filmin mekânının İspanya olduğunu anlatacak bir gerçeklikten yoksundur.

Bu arada, Arınand Thirard'ın kamera çalışması övülecek bir niteliktedir. *Ve Allah Kadını Yarattı*, *Bilinmez ki..* filmlerinin de kameracısı olan Thirard, Vadim'in ilk iki filmiyle ilgisi olan tek yanı ortaya koyuyor. Gerisi zevksizlik, basmakalıpçılık, yavanlık ve beceriksizlik. Size ne oldu bay Roger Vadim?

19 Şubat 1960, Vatan

Silahlara Veda *(A Farewall To Arms)* ★★

Reji: Charles Vidor; *oynayanlar:* Rock Hudson, Jennifer Jones, Vittorio De Sica, Alberto Sordi, Victor Francen, Oscar Homolka; *prodüksiyon:* David O. Selznick, 1958. Amerikan filmi – Yeni Melek ve Konak sinemalarında.

Silahlara Veda bilindiği gibi Ernest Hemingway'in Birinci Dünya Savaşı'nı ele alan bir romanıdır. Savaşa karşı olan bir Amerikan subayının İtalyan Kızılhaç'ında vazife almasıyla başlayan roman, subayın (Rock Hudson) bir İngiliz hastabakıcı-

sına (Jennifer Jones) âşık olmasıyla devam ediyor. Savaşın insandışı dekoru içinde yer alan bu aşk, savaşın feci oyunlarına paralel olarak iki sevdalıya çok feci dakikalar geçirtiyorsa da, gene de dünyada en mutlu şeyin aşk olduğuna da inandırmağa çalışıyor. Romanı, daha önce 1932'de, Frank Borzage adındaki Amerikan rejisörü de beyaz perdeye aktarmıştı. O vakitler bir hayli yankılar uyandıran filmde Helen Hayes ile Gary Cooper başrolleri oynamaktaydı. Bu defa bu iki oyuncunun yerini tutan Jennifer Jones ile Rock Hudson soğuk ve monoton oyunuyla *Silahlara Veda*'yı kuru bir aşk kurdelası haline getirmiştir. Bu arada, filmin renklerinin de filmin havasıyla hiç bağdaşmadığı ve onu kartpostallarla anlatılan bir aşk hikâyesi haline getirdiği söylenebilir.

Romanlara dayanılarak çekilen filmlerde zaten bu zorluk vardır. Romana bağlı kalındığı vakit, çokluk başarısızlığa uğranmaktadır. Bağlı kalınmadığı vakit ise filmin neden eserden hareket ettiği anlaşılamamaktadır. *Silahlara Veda* tümüyle Ernest Hemingway'in eserini kovalıyor. Fakat filmi seyrettikten sonra insan, Hemingway'in harcanmış olduğuna iyice kanaat getiriyor. Bir tenkitçi bu film için bakın ne diyor: "Charles Vidor ile David O. Selznick, Hemingway'den elde ettikleri kaliteleri bir bayrak gibi önde götüreceklerine, onları ağır bir yükmüş gibi yüzleri kızara kızara taşımaktadırlar." Doğrusu şu ki, Charles Vidor, Hemingway'in eserinin altında ezilmiştir. Filmin prodüktörlüğünü yapan ve filmin en küçük sahnelerinin çekilmesinde bile söz sahibi olan David O. Selznick'in durumu da Vidor'un durumundan farklı değildir. Zaten Vidor'un şimdiye kadar çevirdiği filmlere bakarsanız (*Gilda, Prensesin Aşkı, Oğlum Oğlum, Unutulmaz Şarkı, Karmenin Aşkları, Sana Tapıyorum*) bunların hepsi de ancak iş filmi çerçevesi içinde kabul edilebilecek

şeylerdir. Filmin rejisörlüğünü Vidor'dan önce üzerine alan ve sonra prodüktörle bir anlaşmazlığa düşerek çekilen George Stevens'in hareket tarzı da filmin çekiminden sonra çok iyi anlaşılmaktadır. Demek ki, Stevens, Hemingway'in eserine hiçbir şekilde ihanet etmek istememiştir. Yahut bu yola gidilecekse bunun sinema sanatı adına yapılmasında direnmiştir.

Bununla beraber, filmin, İtalyanların ric'atını gösteren sekansları oldukça iyidir. Bu sekanslarda hiç değilse Vittorio De Sica filmi kurtarmak için elinden geleni yapmaktadır. Kalabalık figüranlı sekanslarla, tabiat manzaralarına yer veren sekansların da filmin "iş filmi" karakterini kuvvvetlendirdiği düşünülebilir. Gerçi üç saat süren film çokluk seyirciyi sıkmadan devam etmektedir. Fakat filmden çıktıktan sonra seyircide üç beş soluk duygudan başka bir şey kalmamaktadır.

Zehir Hafiye *(Maigret Tend Un Piège)* ★★

Reji: Jean Delannoy; *oynayanlar:* Jean Gabin, Annie Girardot, Jean Desailiy, Jean Tissier, Lino Ventura, Andre Valmy; *prodüksiyon:* İntermondail ve Jolly Film. İtalyan ve Fransız ortak yapımı, 1958. Yeni Ar ve Site sinemalarında.

Fransız romancısı Georges Simenon'un aynı isimdeki romanından çıkarılan bu film Fransızların kara-seri dedikleri bir polis filmidir. Simenon'un bir çok romanlarında yer alan Maigert eserin temel direğidir. Simenon, Maigret ile babacan, zeki, işini seven bir polis komiseri tipi çizer.

Filmin konusu aşağı yukarı bir Landru hikâyesini işliyor. *Marais Katili* adıyla anılan bu Landru, kurbanlarını hep kadın-

lar arasından seçmekte ve onları hep aynı şekilde öldürmektedir. Polis filmlerinde çokluk şüphe başkalarının üzerine çekilir, sonunda da hiç beklenmedik birinin katil olduğu anlaşılır, değil mi? *Zehir Hafiye* bu yoldan biraz ayrılmıştır. Filmin ortasına doğru katilin aşağı yukarı kim olduğu belli oluyor. Fakat polisin şüphe altındaki kişinin katil olduğunu nasıl ispat edeceği meselesi seyircinin merakını gene de ayakta tutuyor. Hele zaman zaman başka kişilerin de şüphe uyandıracak denemelere girişmesi filmin "suspense" karakterini daha da kuvvetlendiriyor.

Denilebilir ki, *Zehir Hafiye* polis filmleri içinde bir seviye tutturmuş olan bir filmdir. Bu başarı elbette filmin rejisörü Jean Delannoy'dan geliyor. Çokluk, soğuk bir mizanseni olmakla suçlandırılan Jean Delannoy bu filmde ortamını iyiden iyiye bulmuştur. Filmde hiçbir lüzumsuz plan gösterilemeyeceği gibi, hikâyenin anlatılmasındaki başarı da hiçbir şekilde küçümsenemez. 1934 yılından beri rejisörlük yapan Delannoy 1946 Cannes Film festivalinde *La symphonie Pastorale* filmi ile birincilik armağanını kazanmıştır. *Tanrının İnsanlara İhtiyacı Var* (Dieu a bensoin des hommes) filmi de 1950 Venedik Festivalinde armağan kazanmıştır.

Türk seyircileri Jean Delannoy'yı iki yıl önce gösterilen *İtiraf Dakikası* filmiyle hatırlayabilirler. Sözü gene *Zehir Hafiye*'ye getirmek gerekirse, "filmin sahteliğe yer vermeyen gerçek bir polis filmi olduğunu bir daha belirtmek isteriz"

20 Şubat 1960, Vatan

Sakin Amerikalı *(The Quiet American)* ★★★

Reji: Joseph L. Manckiewicz; *oynayanlar:* Audie Murphy, Michael Redgrave, Claude Dauphin, Georgia Moll, Kerima; *prodüksiyon:* Figaro İnc. 1957 Amerikan filmi – Emek sinemasında.

Joseph L. Manckiewicz, John Huston gibi ilkin iyi bir senaryocu olarak ün sağlamış, sonradan 1946 yılında *Canavar Yatağı* filmiyle rejisörlüğe atılmıştır. Kendi filmlerinin senaryolarını da yazan Manckiewicz'in en güçlü yanı da senaryo-

larının sağlamlığı, diyaloglarının belli bir seviyenin üstünde oluşudur. Graham Greene'nin bir romanına dayanılarak hazırlanan *Sakin Amerikalı*'nın senaryosunda da bunu görüyoruz. Gerçi bu senaryo diyaloglara o kadar fazla yer vermektedir ki, insan zaman zaman bir film mi, yoksa bir tiyatro eseri mi seyrettiğini kendine sormaktadır. Fakat Manckiewicz her şeyi dozunda bırakmasını bilmektedir. Diyalogların artık çekilmez bir hal aldığını hissettiği vakit hemen sekansı değiştirmekte, hareketli ve göze hitap esen sekanslarla seyircinin ilgisini kamçılamaktadır.

Bundan başka, senaryonun psikolojik bir temele dayandığı da söylenebilir. Bu psikolojik temel gerçi bir çok filmlerde kendini göstermektedir. Fakat bunu kimse -Jean Renoir bir yana- Manckiewicz kadar gerçeğe yakın bir şekilde ortaya koyamamıştır. Manckiewicz'in *Çıplak Ayaklı Kontes* filminde de teneffüs ettiğimiz bu havanın filmden sonra bile seyircide devam eden bir etkisi vardır. Öyle ki, film bir polis ve casusluk filmi olduğu halde, filmden çıkan hava bunların çok üstündedir. Oysa, senaryo romanın bu polis ve casusluk olayları üstüne de basmıştır. Hatta çok basmıştır. Fakat Saygon'a insanlık sevgisi fikirlerinden ötürü gelen sakin Amerikalı (Audie Murphy), İngiliz gazetecisi Fowler (Michael Redgrave) ve gelecek hakkında hiçbir fikri olmayan yerli kız Phuong (Georgia Moll) ilkin psikolojileriyle yaşamaktadır.

Bir bakıma senaryonun bu psikolojik yanı Graham Greene'in romanından da gelmektedir. Gerçekte Graham Greene'in eseri de Manckiewicz'in çalışma tarzına uymaktadır.

Manckiewicz *Sakin Amerikalı*'yı bir geriye dönüşle anlatıyor. *Çıplak Ayaklı Kontes* filminde de rastladığımız bu anlatma tarzı

filme ayrıca bir güzellik vermiş. Gazeteci Fowler'in anlattığı bir hikâye şeklinde beliren film *Sakin Amerikalı*'nın gerçek ile masal arasında yer almasına yol açıyor.

Sakin Amerikalı seyretmeğe alıştığımız Amerikan filmlerinden hayli uzak bir film. Bu bakımdan seyircinin filmi yadırgayabileceği düşünülebilir.

26 Şubat 1960, Vatan

Hürriyet Kahramanı
(Shake Hands with the Devil) ★★

Reji: Michael Anderson; *oynayanlar:* Michael Redgrave, James Cagney, Don Murray, Dana Wynter, Glynis Johus, Cyril Cusack, Sybil Thorndike, Marianne Benet; *prodüksiyon:* Pennebaker, 1959. İngiliz filmi – Küçük Emek sinemasında.

1921 yılında İngilizlere karşı ayaklanan İrlandalıların hürriyet mücadelesi içinde yer alan bu film bir serüven ve heyecan filmi sayılabilir. Gerçi Rearden Conner'in bir kitabından

çıkarılan film bir komiteci-cerrah Sean Lenitan'ın (James Cagney) şahsında öldürmek için öldüren bir insan tipini canlandırmaktadır ama filmin dayandığı temel hiç de bu değildir. Komiteci-cerrahın bu kişiliği daha çok filmin sonunda ortaya çıkmakta ve İrlandalılar ile İngilizler arasında bir anlaşma olduğu haberi gelince filmin gidişine bir son bulmak için senaryocular tarafından öne sürülmektedir.

Bu sözlerle *Hürriyet Kahramanı*'nı kötülemiyorum. Filmin kuruluşunda ve yürütülmesinde rejisörün başarı sağladığı görülüyor. Fakat bu başarı büyük bir başarı değildir. Değildir, çünkü senaryo seyircinin zaman zaman heyecanını uyandıracak olayları belli aralıklarla sıralamaktan öteye geçemiyor. Fakat bu olayların anlatılmasında bayağılığa hiç kaçılmamış olması da senaryocuların bir başarısıdır.

Michael Anderson bir İngiliz rejisörü. 10 yıldır film yapan Anderson'un, yanılmıyorsam Türkiye'ye gelen ilk filmidir bu. Oysa, Anderson'un, George Orwell'ın *1984* adındaki eserini de beyazperdeye aktardığı düşünülecek olursa, sinemayı bir sanat olarak kabul etmek istediği anlaşılabilir.

Görülüyor ki, Avrupa veya Amerika'dan film getirten şirketler henüz hangi filmleri ithal edebilecekleri üzerinde bir bilgiye varmış değiller. *Hürriyet Kahramanı*'nı bu iş için örnek olarak göstermiyorum. Fakat her yıl seyrettiğimiz yüzlerce kötü film yerine *Hürriyet Kahramanı* gibi filmler görmek herhalde fena bir şey değil. Kaldı ki Türkiye'ye getirilmemiş ne filmler var daha.

Lükres Borjiya *(Les Nuits de Lucrece Borgia)* ★

Reji: Sergio Grieco; *oynayanlar:* Jacques Sernas, Belinda Lee, Michele Mercier, Franco Fabrizi; *prodüksiyon:* Fides ve Musa Ci-

Lükres Borjiya'da (1960) Jacques Sernas ve Belinda Lee.

nematografica. İtalyan ve Fransız ortak yapımı – Atlas ve Yeni Melek sinemalarında.

İtalyanlar nedense "Kostümlü Film" yapmağa fazla hevesliler. 1945 yılından sonra ortaya çıkan "yeni gerçekçi akım" bile onları bu yoldan tam manasıyla çeviremedi. Bu defa da İtalyan rejisörü Sergio Grieco gene tarihe uzanarak bize Lükres Borjiya'nın serüvenlerini anlatmağa çalışıyor.

Senaryo hiç de orijinal bir temele oturmuyor. Borjiyalara gelince, bunlar da yeni bir anlayışla ele alınmış değil. Hatta filmin Lükres Borjiya veya Sezar Borjiya'ya ait olduğu gizlense, neticeden hiçbir şey kaybedilmez.

Sergio Grieco'yu zaten biliyoruz. *Kahraman Müdafi* (Giovanni dale Bande Nere), *Kara Maske* (Diavolo Nero) filmlerinin rejisöründen beklenebilecek, zaten böylesine bir filmdir. Filmin senaryosundan, konusundan geçtik, Grieco teknik bakımından da bir şeyler yapamıyor. Sinemaskop sisteminin bu derece kötü kullanılışı az filmde vardır.

27 Şubat 1960, Vatan

Yine Güneş Doğacak (*The Sun also Rises*) ★★

Reji: Henry King; *oynayanlar:* Tyrona Power, Ava Gardner, Mel Ferrer, Errol Flyn, Eddie Albert, Juliette Grece, Gregory Ratoff, Marcel Dalio; *prodüksiyon:* Darryl F. Zanuck, 1957 Amerikan filmi – Emek ve Site sinemalarında.

Son yıllarda Amerikan romancısı Ernest Hemingway'in romanları, bir bir beyaz perdeye aktarılıyor. 1945 yılında *Çanlar Kimin İçin Çalıyor* filmiyle yeniden hızlanan bu akım (1952 yılında *Silahlara Veda*'nın filme alındığını geçen haftaki yazımda

söylemiştim) 1952 yılında *Kilimanjaronun Karları*'nı da içine alıyor. Bu sonuncusu *Yine Güneş Doğacak* filmi gibi Henry King'in elinden çıkmıştır. 1954 yılında ise Haward Hawks, romancının *Malik Olmak veya Olmamak* eserini çevirdi. Humphrey Bogart ve Lauren Bacal'ın baş rollerini oynadıkları bu filmden sonra 1957-1958 yılları Hemingway için tam bir başarı yılı oldu. Bir yandan Henry King *Yine Güneş Doğacak*'ı çevirirken, Charles Vidor *Silahlara Veda*'ya, John Sturges de *İhtiyar Adam ve Deniz*'e uzanıyordu.

Nedir ki, Hemingway'in ününü genişleten bu denemeler sinema sanatı adına iyi sonuçlar vermiş sayılmaz. Sam Wood'un rejisörlüğünü yaptığı *Çanlar Kimin için Çalıyor*'dan tutun da *Silahlara Veda*'ya kadar bu filmlerden hiç biri tam bir başarı sağlamış değildir. Bunların içinde belki en iyisi *İhtiyar Adam ve Deniz*'i kurtaran belki rejisörünün esere kelime kelime bağlı kalmış olmasıdır denilebilir. Gelin görün ki, *Yine Güneş Doğacak* esere bir hayli bağlı kaldığı halde, John Sturges'ün filminden çok daha aşağıya düşmektedir.

Yine Güneş Doğacak bir kadın etrafında çevrelenen bir sürü erkeğin hikâyesini işliyor. Lady Brett Ashley (Ava Gardner) adındaki bu kadının erkeklerden birine (Tyrone Power) âşık olmasıyla çift hatlı bir seyir kazanan senaryo, Jack adındaki bir gazetecinin çok özel bir sebep yüzünden Lady Brett'ten kaçmak istemesiyle daha da karışık bir hal alıyor. Fakat İspanya'da boğa güreşleri yapılan bir şehirde toplanan filmin kişileri beşli, altılı aşk oyunu içinde sönük bir kukla olmaktan öteye geçemiyorlar. Tesadüflere fazlaca yer vermeler sekansları fazla uzatmalar, Lady Ashley'in hayranlarının sayısını arttırmalar da buna katılınca filmin temposu çok ağırlaşıyor. Fakat Henry King'in filme gene de bir şeyler kattığı söylenebilir. Özellikle

renklendirme sisteminde King'in kullandığı donuk renkler konunun gidişiyle çok iyi uyuşmuştur. Sonra Ava Gardner'ın centilmen bir erkek rolünü canlandıran Errol Flynn'ın başarıları da üzerinde durulmağa değer. Denilebilir ki, Errol Flynn hayatının en karakteristik oyununu oynamıştır bu filmde. Tyrone Power de başarısız sayılamaz. Ama, onun bütün yapabileceği şey budur, bir düzeltme ile, buydu.

4 Mart 1960, Vatan

Kristin *(Christine)* ★★

Reji: Pierre Gaspard-Huit; *oynayanlar:* Romy Schneider, Alain Delon, Jean Claude Brialy, Fernand Ledoux, Micheline Presle; *prodüksiyon:* Speva Films, Play Art, Rizzoli Film, 1958. Fransız, İngiliz ve İtalyan ortak yapımı – Yeni Melek ve Konak sinemalarında.

1932 yılında Max Ophuls'ün beyaz perdeye aktardığı Arthur Schnitzler'in *Liebelei* adlı oyununu Fransız rejisörlerinden Pierre Gaspard-Huit ikinci defa olarak filme almış. Gaspard-Huit filmin ilk verisyonundaki senaryo üzerinde bazı değişik-

likler yapmış ama, genel olarak, senaryo gene de ilk versiyonu kovalıyor. Yalnız Fransız yazarlarından Georges Neveux filmin diyaloglarını yeniden yazmıştır.

Kristin, yüzyılın başlarında Viyana'da oldukça muhafazakâr bir ailenin içinde yetişmiş bir kızdır. Kristin'in arkadaşı Mizzie ise, tam tersine, serbest anlayışlı biridir. Mizzie Viyana'nın genç subaylarıyla düşüp kalkmağı kendine bir hayat üslûbu olarak seçmiştir. Kristin onunla arkadaşlık yaparken yavaş yavaş onun fikirlerine doğru kaydığını hisseder. Bir akşam Mizzie'yle gittikleri bir gazinoda Fransız Lobheimer (Alain Delon) ile tanışınca Kristin birden kendini bambaşka bir dünya içinde bulur. Fakat bu dünya Mizzie'nin dünyası değildir. Gerçi Mizzie'nin sevgilisi Theo (Jean Claude Brialy) Kristin'i de Mizzie cinsinden bir kız sanmaktadır ama, Franz ona çok başka bir gözle bakmaktadır. Gelgelelim, Franz'ın eski göz ağrısı bir barones (Micheline Presle) delikanlıya hiç göz açtırmamakta, onu, sonu hiç de iyi olmayacak bir yola çekmektedir. Nitekim bu kötü sonuç az zamanda ortaya çıkar. Barones'in kocası, karısıyla Franz'ın münasebetini öğrenir ve delikanlıyı düelloya davet eder.

Aşağı yukarı bu mihver etrafında dönen filmin konusu Fransa'nın ünlü kameracısı Christian Matras'ın fotoğrafları ve renk çalışmaları ile büyük bir değer kazanıyor. George Auric'in müziği de bu dekoru tamamlayan bir unsur olmuştur. Fakat Pierre Gaspard-Huit'in reji bakımından fazla bir şey yaptığı söylenemez. Hele filmin sonunda rejisörün büsbütün bocaladığı, bu tatlı aşk hikâyesini nasıl bitireceği hususunda bir hayli ter döktüğü söylenebilir. Oyunculara gelince, Alain Delon'un ba-

şarısı Romy Schneider'in başarısından çok fazla olmuştur. Gerçi tipi itibariyle Romy Schneider'in bu rol için biçilmiş kaftan olduğu düşünülebilir. Fakat Romy Schneider'in oyun bakımından tökezlediği bir gerçektir. Zaten Alman rejisörü Erfnst Marischka tarafından ilk defa beyaz perdeye getirilen Romy Schneider'den daha fazlasını beklemek de doğru değildir. (Filmin ilk versiyonunda Kristin rolünü Romy Schneider'in annesi Magda Schneider oynuyordu. Romy Schneider'in seçilmesinde belki bunun da bir etkisi olmuştur.)

Buna rağmen film seyircinin hoşuna gidebilecek bir filmdir.

Katil Evlat *(Gunman's Walk)* ★

Reji: Phil Karlson; *oynayanlar:* Van Heflin, Tab Hunter, Kathryn Grant, James Darren, Mickey. Shaughnessy; *prodüksiyon:* Columbia Pictures, 1958. Amerikan filmi – Atlas sinemasında.

Senaryosu Frank Nugent tarafından yazılmış olan bu filmin konusu babalarla çocukların münasebetini işliyor. Hayatı kahramanlıklar ve kabadayılıklarla geçmiş bir babanın iki oğlu var. Oğullardan biri, babası gibi şununla bununla dalaşmayı, hovardalık ve çapkınlık taslamayı seviyor. Babanın (Van Heflin) gözdesi olan oğul da budur. Öteki oğul ise, uysal, barışçı ve kimseyi kırmak istemeyen tiptir. Bu yüzden babasının sevgisinden de uzak kalmaktadır. Fakat sonunda kabadayı oğul işi o kadar azıtır ki, baba, oğluna iyi bir terbiye vermediğini ve asıl yolun öteki oğlunun yolu olduğunu anlar.

Psikolojik bir temele oturan senaryo, ne yazık ki iyi işlenmemiştir. Film, çokluk, kavga ve tabanca düelloları arasında boğulup kalmaktadır. *99. Sokak* filminin rejisörü, gerçi, oyuncuları yönetmek bakımından zaman zaman bir seviye tutturuyor, fakat bu da filmin kalitesini yükseltmeğe yetmiyor.

Bir kovboy filmi, değişik bir kovboy filmi. Ama iyisi değil.

12 Mart 1960, Vatan

Mişel Strogof *(Michel Strogoff)* ★★

Reji: Carmine Gallone; *oynayanlar:* Curd Jurgens, Genevieve Page, Jacques Dacqmine, Silvia Koscina, Gerard Buhr, Sylvia Inkijinoff; *prodüksiyon:* Films Moderns, U. F. U. S., Farfilm, 1956. İtalyan, Fransız, Yugoslav ve Alman ortak yapımı – Atlas sinemasında.

Jules Verne'nin bu ünlü romanını bilmeyen var mıdır? Her dile çevrilen ve defalarca basılan bu romandan şimdiye kadar üç film de yapılmıştır. Üçüncüsü İtalyan rejisörü Carmine Gal-

Mişel Strogof'ta (1960) Curd Jurgens ile Genevieve Page.

lone'nin elinden çıkan bu filmde Mişel Strogof rolünü Curd Jurgens oynuyor. Filmin ilk iki versiyonunu görmüş olanlar, aynı rolü birincisinde İvan Mosjoukine'in, ikincisinde ise Anton Wolbruck'un canlandırdığını hatırlayacaklardır. Bir karşılaştırma yapmak gerekirse ne Anton Wolbrück, ne de Curd Jurgens, İvan Mosjoukine'in başarısına ulaşmış sayılmazlar.

Doğrusu Carmine Gallone'nin de filmin versiyonlarına bir şey kattığı söylenemez. Ancak Fransız kameracısı Robert Le Febvre'in sinemaskop sistemi içindeki çalışmaları filmi, eski versiyonlar yanında daha "süper" bir film haline getirmiş sayılabilir.

Filmin yeni versiyonunun senaryosunu ve diyaloglarını yazan Fransız oyun yazarı Marc-Gilbert Sauvageon'a gelince,

onun da çalışması herhangi bir senaryo ortaya koymaktan öteye geçememiştir. Marc-Gilbert Sauvageon, Carmine Gallone'nin tutumuna çok uygun olarak, sadece bir iş filmi senaryosu yapınağı düşünmüş, bunun için, romanı bile yer yer değiştirmekten çekinmemiştir. Oysa romanda olduğu gibi Vasil Fedor'un kızı Nadya'nın Mişel Strogof'la karşılaşması İrkutsk yolunda tabii bir karşılama şekline bırakılsaydı film çok daha kazanabilirdi. Öte yandan, Mişel Strogof'un annesi Marfa'nın ve Nadya'nın babası Vasil Fedor'un senaryocu tarafından niçin öldürülmüş olduklarının sebebi de anlaşılır gibi değil. Gerçi bu ölümlerin, romanın son kısmının senaryoda bir hayli değiştirilmiş olmasıyla gerekli olduğu düşünülebilirse de, romanın son kısmının olsun, Marfa ile Vasil Fedor'un kaderlerinin olsun değiştirilmesinde filmin değerini arttıran bir yön yoktur.

Carmine Gallone'nin senaryoyu beyaz perdeye aktarmasında da hiçbir ustalık görünmüyor. Hikâyeyi bir ân önce anlatıp bitirmek kaygısındaki bu rejisörü bu durum hiçbir şekilde ilgilendirmemektedir. Tipleri çok silik bir kişiliğe büründürmesi bir yana, serüven filmlerinde yer alması gereken alçalma ve yükselmelerine de arka dönmektedir.

Fakat senaryonun olaydan olaya atlayan bir konuyu işlemiş olması seyirciyi kısmen oyalamaktadır. Zaten filmi beğenecek olanlar da *Mişel Strogof*'u sadece bu yanıyla beğeneceklerdir. Bir de, yukarıda dediğim gibi, kameracının sinemaskop çalışmalarıyla. Doğrusu, sinemaskop sistemi, usta ellerde, seyirciyi etkileyen bir unsur haline gelebiliyor.

Cehennemden Kaçış *(Action of the Tiger)* ★

Reji: Terence Young; *oynayanlar:* Van Johnson, Martine Carol, Herbert Lom, Gustavo Rocco, Pepe Nieto, Anna Gerber, Yvonne Warren; *prodüksiyon:* Claridge Film Production, 1957 Amerikan filmi – Yeni Melek ve Konak sinemalarında.

Senaryosunu Robert Carson'nun hazırladığı bu film James Wellard'ın *Action of the Tiger* adlı romanından çıkarılmıştır. Konusu kısaca şu: Tracy (Martine Carol) Pire'ye geliyor. Düşüncesi, kendisini kaçak olarak Arnavutluk'a götürecek bir motor kaptanıyla anlaşmaktır. Carson (Van Johson) bu iş için biçilmiş kaftandır, fakat Carson'un bu türlü tehlikelere atılmağa niyeti yoktur. Ama olaylar Carson'u sadece bu işe sürüklemekle kalmaz, Trari'yi Arnavutluk'ta kardeşi Henri'yi (Gustavo Rocco) bulmak için atılacağı serüvende ona yardımcı olmağa iteler. Nedir ki, Henri'nin bulunması da her şeyi sona erdirmez. Henri hür Arnavutlar safında çalıştığı için polisin daimi kontrolü altındadır. Tracy ağabeyini Arnavutluk'tan kaçınağa razı ettiği ân tehlikeler bütün bütüne çoğalır. Ama Carson bütün bu engelleri yenmekte büyük bir çaba gösterir.

Filmin rejisi İngiliz rejisörü Terence Young'un elinden çıkmıştır. *Safari, Nil Vadisinde Kasırga, Zara Han* gibi filmler çevirmiş olan Young'ın İngiltere dışında filmler çevirmeğe pek alışkın olduğu düşünülebilir. Fakat bu filmler göz önünde tutulacak olursa Young'ın reji olarak fazla bir şey yapamayacağı da kolayca anlaşılabilir. Nitekim *Cehennemden Kaçış*'ta da öyle olmuş. Young'ın rejisi hiçbir şekilde seyirciyi sarmıyor. Tabii burada filmin senaryosunun hiçbir işe yaramayışı

da büyük bir rol oynuyor. Zaten Young'ın, yukarıda ismi geçen filmlerinin hemen hemen hepsinde senaryonun enti püften bir temele dayandığı görülür. Gerçi bazan, filmin çekildiği yere ait özelliklerin Young'ın filmini süslediği oluyor, fakat *Cehennemden Kaçış*'da böyle bir şey bulmak da mümkün değil.

13 Mart 1960, Vatan

Ağdaki Adam *(The Man in the Net)* ★★

Reji: Michael Curtiz; *oynayanlar:* Alan Ladd, Carolyn Jones, Diaane Brewester, John Lupton, Charles Mc Graw, Tom Helmore, Betty Lou Hollande; *prodüksiyon:* Walter Mirisch, 1959. Amerikan filmi – Emek ve Küçük Emek sinemalarında.

Ağdaki Adam'ın ilgi çekici bir senaryosu var. Reginald Rose tarafından hazırlanan bu senaryo filmin ilk yarısında psikolojik bir temel üzerine oturuyor. Gerçi ikinci yarısında bu psikolojik gidiş yerini tam bir polis filminin seyrine bırakıyor ama,

film gene de güzelliğinden bir şey kaybetmiyor. Yahut kaybediyorsa, bu kaybediş filmi başarısızlığa götürecek cinsten değil.

Konuyu anlatalım: John Hamilton (Alan Ladd) adındaki bir ressam Marshaltown'da sakin bir hayat sürmektedir. Ama karısı Linda (Carolyn Jones) bu sessizlik dolu hayattan hiçbir şekilde memnun değildir. Günün birinde kocası, New York'tan yılda kendisine 30.000 dolar kazandıracak bir iş teklifi alınca Linda yeniden New York'a kavuşmak ümidiyle sevinir. Fakat bu sevinci çok uzun sürmez çünkü John Hamilton, taşranın sessizliğini bırakıp New York'un gürültüsüne dönmeği düşünmemektedir. Ama bu durum Linda'nın sinirlerini bozmağa kafi gelir. Bir kriz ânında Linda, kocasına Steve Ritter'le bir münasebeti olduğunu açıklar. Linda daha önce de böyle krizler geçirmiş bir kadındır. Bu yeni kriz karşısında John Hamilton bir psikiyatr ile görüşmek üzere New York'a gider. Fakat New York dönüşü, karısının evde olmadığını görünce telaşa kapılır. Yazı makinesi ile yazılmış bir mektup Linda'nın kendisini bırakıp kaçtığını açıklarsa da Hamilton buna pek inanmaz. Bu sırada, bir kaç gün önce Hamilton ile Linda'nın bir kavgasına şahit olan Marshaltown'lular Linda'nın kocası tarafından öldürüldüğünü ileri sürerek Hamilton'u yakalamağa gelirler. Koruya kaçıp saklanmaktan başka çaresi kalmayan Hamilton küçük çocukların yardımıyla gizli bir mağaraya sığınmaya da muvaffak olur. Hamilton'un bundan sonraki çalışmaları da asıl katilin meydana çıkarılması yolunda olur.

Filmin rejisörü Michael Curtiz zaman zaman oldukça seviyeli filmler çeviren emektar bir sinema adamıdır. Denilebilir ki, Curtiz iyi bir senaryo ile bir şeyler yapabilecek bir güçtedir. 1941'de çevirdiği *Deniz Kurdu*, 1945'de çevirdiği *Ömre Bedel Kadın*'da olduğu gibi. Fakat Curtiz'in ustalığı daha çok kadın

oyuncular üzerinde kendini belli etmektedir. *Kraliçe Elizabeth* filminde Bette Davis'in, *Ömre Bedel Kadın* filminde de Joan Crawford'un oyunları bunun açık bir örneğidir. *Ağdaki Adam*'da da Linda rolünü oynayan Carolyn Jones öteki oyunculardan iyiden iyiye ayrılıyor. Tip bakımından da biraz Bette Davis'e benzeyen bu oyuncunun başarısı, seyirciye zaman zaman bir Bette Davis karşısında olduğu duygusunu veriyor. Ama buna karşılık Alan Ladd'ın yeni bir tip yarattığı iddiaları boşa çıkıyor. Curtiz'in oyuncuları yönetmekteki gücü Alan Ladd karşısında tam bir fiyaskoya erişiyor. Ama bütünüyle film, haftanın hemen hemen en iyi filmi.

tarih yok, Yeni Sabah

Suzan Burada Uyuyor *(Susan slept here)* ★★

Reji: Frank Tashlin; *oynayanlar:* Dick Powell, Debbie Reynolds, Anne Francis; *prodüksiyon:* Harriet Parsons, 1954. Amerikan filmi – Emek sinemasında.

Yedi yıldır film çeviren, Amerika'nın genç rejisörlerinden Frank Tashlin'in filmleri memleketimize hiç gelmezken bu yıl şimdiye kadar yaptığı filmlerin hemen hemen yarısı birbiri ardından Beyoğlu sinemalarında gösterildi. Bunların sonuncusu *Suzan Burada Uyuyor* adıyla Emek Sinemasında oynuyor.

Frank Tashlin, filmlerinin senaryolarını hep kendi yazar, zaten film çevirmeğe başlamadan önce senaryo yazmakla hayatını kazandığı için bu alanda bir hayli tecrübesi vardır. Yalnız, *Suzan Burada Uyuyor*'un senaryosu kendisinin değildir. Bu da zaten filmin ilk sekansından belli olmaktadır. *Çılgın Modeller* (Artists and Models), *Kadın Asker Olunca* (The lieutenant wore skirts), *Dünya Güzeli* (The Girl Can't Help it) kurdelelerinin havasına hakim olan keskin hicvi bu filmde hiçbir türlü bulamazsınız. Bu film, Frank Tashlin'in kendisinden çok, musikili komediler çevirmekle ün kazanmış Charles Walters'in kordelelerine yakındır. Ama buna rağmen filmin hoş bir mevzuu var. Mark Christopher (Dick Powell) adındaki bir piyes yazarı, hapisten kurtarmak maksadıyla, kendisinden 20 yaş küçük bir kızla evlenmek zorunda kalır. Fakat sonunda, 17 yaşındaki kız (Debbie Reynolds) kendisine, kendisi de kıza tutulur. Film de bir mutlu sonla nihayete erer.

Ama yine de, Frank Tashlin, hiç değilse oyuncuları idare bakımından, filme damgasını vurmuştur denilebilir.

Dansa Davet *(Invitation to the Dance)* ★★★

Reji: Gene Kelly; *oynayanlar:* Gene Kelly, Claire Sombert, Igor Youskevitch, Tamara Toumanova, Belita, Carol Haney; *prodüksiyon:* Arthur Free. Amerikan filmi – Yeni Melek sinemasında.

Stanley Donen ile çevirdiği *Yağmur Altında, Can Yoldaşı* filmlerinden sonra Gene Kelly'yi *Dansa Davet* filmiyle ilk defa tek başına bir filmi idare ederken görüyoruz. Filmin koreografisini de Gene Kelly'nin hazırladığı *Dansa Davet* üç hikâyeden

meydana geliyor. *Circus* adını taşıyan ilk hikâye bir canbazhanede çalışan bir soytarı, bir dansöz (Claire Sombert), bir cambaz (İgor Youskevitch) arasında geçmektedir. Denilebilir ki bu skeç gerek dansları, gerek dramatik yapısı, gerekse renkleri bakımından filmin en canlı hikâyesidir. Soytarı rolünde Gene Kelly'nin çıkardığı oyun, bu aktöre oyun bakımından da güvenebileceğimizi ortaya koymaktadır. Filmin ikinci hikâyesi olan *Ring Around The Rosey* de birinci skeçten pek geri kalmamaktadır. Bu hikâyede Amerikan sosyetesi bir bilezik vesilesiyle hicvediliyor. Fakat Fred Quimby, William Hanna ve Joseph Barbera'nın canlı resimleriyle (dessin animé) donatılmış olan üçüncü skeç Alâettin'in Lambası masalını can sıkıcı bir adaptasyona tabi kılmaktan öteye geçemiyor. Denilebilir ki, *Sinbad The Sailor* adını taşıyan bu skeç diğer iki skeçin yanında iğreti gibi durmaktadır. Yalnız film, bütünüyle ortanın çok üstünde bir kurdeladır, hele filmde tek diyaloğun bulunmaması ve anlatılmak istenilen şeylerin mimik ve jestlerle anlatılmak yoluna gidilmesi filmden elde edilen hazzı bütün bütüne arttırmaktadır.

tarih yok, Yeni Sabah

İspanyol Bahçıvanı *(The Spanish Gardener)* ★★

Reji: Philip Leacock; *oynayanlar:* Dirk Bogarde, John Whiteley, Michael Hordem, Cyril Cusack, Maureen Swanson, Josephine Griffin, Geoffrey Keen; *prodüksiyon:* British Film – İngiliz filmi Saray sinemasında.

İspanyol Bahçıvanı A. J. Cronin'in aynı isimdeki romanından alınmış. Mevzuu ahlâk ve terbiyenin katı kurallarına gore hareket eden bir babanın küçük oğluyla olan çatışmasıdır.

San Jorj'a konsolos olarak tayin edilen bu baba, daha önce yine kendi kabahati yüzünden karısının kendisini bırakıp kaç-

*İspanyol Bahçıvanı*nda (1956) Dirk Bogarde ile Maureen Swanson.

masına yol açmıştır. Fakat San Jorj'a geldikten sonra konsolos küçük oğlunun artık kendisini eskisi gibi dinlemediğini ve konsolosluk bahçıvanı Jose'nin büyüsüne kapılarak daha serbest ve çocuklara yaraşır bir hayat sürmek istediğini görür. İlkin bahçıvana karşı duyduğu bir kıskançlık duygusunun etkisiyle oğlunun bahçıvanla görüşmesini yasak eder, daha sonra alkolik olan konsolosluk uşağının dolaplarına kapılarak Jose'yi (Dirk Bogarde) hırsızlıkla suçlandırmak yoluna da atılır. Fakat sonunda bütün bu işlerde asıl hatanın kendisinde olduğunu anlar.

Psikolojik bir temel üzerine oturtulmuş olan *İspanyol Bahçıvanı* başarıya ulaşmış bir film sayılabilir. Hiç değilse film ölçülü, hesaplı ve akıcıdır.

Hakanlar Çarpışıyor *(The Conqueror)* ★

Reji: Dick Powell; *oynayanlar:* John Wayne, Susan Hayward, Agnes Moorehead, Thomas Gomez, John Hoyt, Pedro Armendariz; *prodüksiyon:* Howard Hughes, R. K. O. 1955. Amerikan filmi - Emek ve Küçük Emek sinemalarında.

Dick Powell beyaz perdeyi bir zamanlar şarkıları, bir zamanlar da gangster rolleriyle doldururken, sonradan sinemadan ayrıldı ve kendini televizyona hasretti. Fakat 1954 yılında prodüktör Howard Hughes Dick Powell'ı kendi prodüksiyonunun başına getirince sinemanın bu emektar oyuncusu da bu defa rejisörlüğe başladı.

Powell'in bu mevsim başında *Kaçak Aşıklar* adında bir filmini seyretmiştik. Bu defaki filmi 1955 yılında çevirdiği ilk filmidir.

Hakanlar Çarpışıyor, mevzuunu Moğol-Tatar-Çin çatışmalarından alıyor. John Wayne filmde Timuçin, Susan Hayward Tatar beyi Kumlek'in kızı Bortayt rolündedir. Filme büyük bir film gözüyle bakılamaz ama film seyirciyi bir hayli oyalamaktadır. Bu da senaryonun çok hareketli oluşundan geliyor.

Parkpalas Cinayeti *(Park Plaza 605)* ★

Reji: Bernard Knovles; *oynayanlar:* Eva Bartok, Tom Conway, Joy Shelton; *prodüksiyon:* B.A.; *dağıtan:* Eros Film. İngiliz filmi – Şan sinemasında.

İngiliz polis filmlerinin çokluk sür'atli bir temposu vardır. Gerçi bu tempo filmin iyi olabilmesi için kafi bir şey değildir. Fakat seyirciyi filme biraz daha bağlar.

Parkpalas Cinayeti kurdelasının bu tip İngiliz polis filmlerinin dışında kaldığını görüyoruz. Film, lüzumsuz diyaloglar, pestenkerani esprilerle ağırlaştırıldığı gibi, senaryonun planlara ayrılma işinde de bir hüner sezilmiyor. Zaten senaryonun kendisi de pek ahım şahım bir şey değil.

Filmin tek dikkati çeken tarafı Eva Bartok'tur. Ama ne yazık ki, güzel bir kadınla bütün bir filmi ayakta tutmak da hiçbir iyi sonuç vermiyor.

"Samim Kocagöz lise son sınıftan arkadaşımdı. O da Beyoğlu'ndaki evlerden birindeydi. O, ben, Sait Faik, Sabahattin Kudret, bir ara Servet-i Fünûn dergisini yönetmiş olan Cavit Yamaç, hemen hemen her akşam buluşurduk. Haftanın ilk dört gecesi bu beş kalemşör sinemaları dolaşırdı. Pazartesi gecesi İpek'te olurduk. Çünkü onun filmleri Pazartesi'leri değişirdi. Salı'ları, sonradan Küçük Emek adını alacak olan Sümer'deydık. Çarşamba'ları Melek'te. Perşembe gecesi de Lale'deydik, ya da Saray'da..."

(Salâh Birsel)

agorakitaplığı • 492

ISBN 978-605-103-306-8

9 786051 033068